

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA
SPOLNA IDENTITETA MED SPREJEMANJEM IN ZAVRAČANJEM

Jerneja Auguštin

LJUBLJANA 2012

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Jerneja Auguštin

Naslov naloge: Spolna identiteta med sprejemanjem in zavračanjem

Kraj: Ljubljana

Leto: 2012

Število strani: 197

Število tabel: 14

Število slik: 0

Število bibl. opomb: 0

Število grafov: 0

Mentor: Doc. dr. Srečo Dragoš

Deskriptorji:

Istospolno usmerjeni, diskriminacija, homofobija, heteronormativnost, oblikovanje homoseksualne identitete, stigma, razkritje istospolne usmerjenosti, gejevska in lezbična subkultura in aktivizem.

Povzetek: Naloga predstavi stereotipe in predsodke do istospolno usmerjenih, ki se odražajo na različne načine in diskriminatorne prakse. Družba je močno prežeta s homofobijo, ki vpliva na javno mnenje, politiko in medije preko katerih se vzdržujejo koncepti heteronormativnosti, družbena neenakost, marginalizacija in stigmatizacija istospolno usmerjenih. Vse naštetu poglavitno zaznamuje vsakdanjik istospolno usmerjenih. V empiričnem delu je z analizo intervjujev predstavljen posameznikov proces razkritja istospolne usmerjenosti in njegove posledice v zasebnem in javnem prostoru.

Title: Sexual identity between acception and rejection

Descriptors: Homosexuality, discrimination, homofobia, heteronormativity, homoseksual identity formation, stigma, disclosure of homosexuality, gay and lesbian subculture and activism.

Abstract: The thesis addresses stereotypes and prejudices against homosexuals, which are reflected in various ways and discriminatory practices. The society is strongly imbued with homophobia which affects public opinion, politics and the media through which it maintains the concepts of heteronormativity, social inequality, marginalization and stigmatization of homosexuals. All of the above has an important influence on the everyday life of homosexuals. In the empirical part of the thesis the process of disclosure of homosexuality is analyzed as well as its implications in the private and public sphere.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA
SPOLNA IDENTITETA MED SPREJEMANJEM IN ZAVRAČANJEM

Mentor: Doc. dr. Srečo Dragoš

Jerneja Auguštin

LJUBLJANA 2012

ZAHVALA

...vsem prijateljem in njihovim prijateljem in prijateljicam, ki so svoje življenjske zgodbe ponudili kot podlago za moje raziskovanje.

...Nataliji za strokovno in moralno podporo preko celotnega študija.

...Andreju, ki me je spodbudil k pisanju diplomske naloge.

...Evi, ki je istočasno pisala svojo diplomsko nalogo za razumevajoče pogovore in zabavne odmore.

...mentorju Doc. dr. Sreču Dragošu za vso strokovno podporo, usmerjanje in dostopnost.

PREDGOVOR

Podlaga za temo moje diplomske naloge se je kar sama pojavila iz okolja in vezi, ki me obdajajo. V družbi prijateljev je namreč svojo istospolno usmerjenost, po dolgih letih druženja, razkril naš prijatelj. Odločil se je, da se razkrije le pred določenimi posamezniki v naši družbi in med njimi sem bila tudi sama. Po prvem navdušenju in hvaležnosti, da se mi je zaupal, so me pričele obhajati misli o tem, zakaj se ni odločil povedati vsem prijateljem. Nisem razumela tega, da je pred nekaterimi prijatelji skrival svojo spolno usmerjenost in priznam, da sem na neki točki celo obsojala njegovo pomanjkanje poguma, da bi se razkril. Zdelo se mi je, da nikomur ni potrebno tajiti kdo je in kaj počne, ter da to pomembno vpliva na posameznikovo počutje in samopodobo. Njegovo odločitev sem sčasoma sprejela, vendar so se pojavile nove težave, ki so bile povezane s tem, da smo morali tudi družbo in pogovore deliti na pol; na čas odprtih pogovorov in na čas, ko smo morali paziti, da ne omenjamo ničesar, kar je povezano z njegovo homoseksualnostjo. S tem je tudi nas potisnil v skrivnostnost in tako imenovani prozorni klozet. Večina prijateljev je to stanje sprejela, sama pa sem se vrgla v raziskovanje, da bi razumela in lažje sprejela to večno dvojnost, ki nas obdaja.

Tako sem razvila temo diplomske naloge, v kateri raziskujem vse, kar se mi je zdelo povezano z razkritjem istospolne usmerjenosti; od družbenega odnosa do homoseksualnosti, ki izvira iz zgodovinskega ozadja, do pojava homofobije, urejanja pravic in zakonodaje, ki se dotika področja istospolno usmerjenih, vseprisotnega koncepta heteronormativnosti v družbi ter posameznikove osebne izkušnje, ki zajema prve homoseksualne občutke, oblikovanje homoseksualne identitete, stigmatizacijo, proces razkritja s posledicami in vpetosti v gejevsko ali lezbično skupnost. Zanimalo me je, kako se ta področja med seboj povezujejo in vplivajo na posameznikovo edinstveno izkušnjo in njegove socialne stike.

Skozi prebrano literaturo, pogovore in intervjuje z istospolno usmerjenimi, sem ugotovila, da je razkritje istospolne usmerjenosti predvsem stvar intime, v katero vstopajo tisti, ki jim posameznik ali posameznica zaupa in oceni, da jo sprejema – in ne zgolj tolerira. Družbeno razkritje pa determinirajo različni faktorji, na katere geji in lezbijke nimajo tolikšnega vpliva. Govorimo o družbeni homofobiji, različnih oblikah

diskriminacije in vseh oblikah nasilja, ki ga doživljajo v okolju. Razkritje pred širšo javnostjo ni pogoj za vzpostavitev homoseksualne identitete in ga moramo razumeti v specifičnem kontekstu in na podlagi življenjskih izkušenj posameznika in posameznice, zato se moramo zavedati, da so redki tisti, ki dosežejo širše družbeno razkritje.

KAZALO

1. TEORETIČNI UVOD.....	12
1. 1. ZGODOVINSKO OZADJE RAZUMEVANJA HOMOSEKSUALNOSTI.....	12
1. 1. 1 Protestantizem in puritanstvo	12
1. 1. 2 Sodomitska subkultura	12
1. 1. 3 Devetnajsto stoletje	13
1. 1. 4 Nacionalizem in spodobnost 20. stoletja	13
1. 2 POLITIKE HOMOSEKSUALNOSTI	15
1. 2. 1 Prohibicionisti	15
1. 2. 2 Liberacionalisti	15
1. 2. 3 Konservativci	16
1. 2. 4 Liberalci	17
1. 2. 5 Politika homoseksualnosti	18
1. 3 POLITIKE GEJEVSKEGA IN LEZBIČNEGA GIBANJA.....	19
1. 3. 1 Asimilacijska politika	19
1. 3. 2 Transformacijska politika	19
1. 3. 3 Identitetna politika.....	20
1. 3. 4 Queer politika	21
1. 3. 5 Problemska politika	23
1. 4. DISKRIMINACIJE	25
1. 4. 1. Multipla in intersekcijna diskriminacija.....	26
1. 4. 2 Državljanstvo.....	28
1. 4. 2. 1 Diferencirani model državljanstva.....	29
1. 4. 2. 2. Intimno državljanstvo.....	30
1. 4. 2. 3 Zasebnost in javnost.....	31
1. 4. 3 Heteroseksizem, hegemonija in koncept heteronormativnosti	32
1. 4. 3. 1 Hegemonija	33
1. 4. 3. 2 Koncept heteronormativnosti.....	35
1. 4. 4 Homofobija.....	36
1. 4. 4. 1 Funkcije homofobije	36
1. 4. 4. 2 Homofobija, spol in spolnost	37
1. 4. 4. 3 Homofobija v pravu	38
1. 4. 4. 4 Homofobija v medijih	39

1. 4. 4. 6 Sovražni govor.....	41
1. 4. 5 Afere, ki dajejo glas.....	42
1. 4. 5. 1 Festival Magnus.....	42
1. 4. 5. 2 Obvoznica mimo nestrpnosti.....	42
1. 4. 5. 3 Lokal Open.....	43
1. 4. 6 Aids kot gejevska kuga.....	44
1. 5 STEREOTIPI IN PREDSDOKI.....	46
1. 5. 1 Izražanje predsodkov.....	47
1. 5. 2 Vzroki za predsodke.....	47
1. 5. 3 Funkcije predsodkov.....	48
1. 5. 4 Upravljanje s predsodki.....	49
1. 5. 5 Upiranje predsodkom.....	49
1. 5. 6 Premik namesto izginjanja predsodkov.....	50
1. 6 IDENTITETA.....	52
1. 6. 1 Oblikovanje homoseksualne identitete.....	52
1. 6. 1. 1 Stopnje razkritja homoseksualne spolne usmerjenosti po Danku.....	53
1. 6. 1. 2 Idealnotipski štiristopenjski model izoblikovanja homoseksualne identitete po Richardu Troidnu.....	53
1. 6. 1. 3 Model razvoja lezbične identitete po Jeannine Gramick.....	56
1. 6. 1. 4 Plummerjeva razlaga lezbične signifikacije.....	57
1. 6. 1. 5 Raziskava lezbične identitete Carle Golden.....	58
1. 6. 2 Lojalnost skupini in negativni šovinizem.....	58
1. 6. 3 Omejitve in svoboščine.....	59
1. 7 STIGMA.....	61
1. 7. 1 Stigma in sram.....	61
1. 7. 2 Soočanje s stigmo.....	62
1. 7. 3 Načini upravljanja s stigmo.....	63
1. 7. 4 Stigmatizirani posameznik in družba.....	64
1. 8 RAZKRITJE ISTOSPOLNE USMERJENOSTI.....	67
1. 8. 1 Razkritje v družini.....	69
1. 8. 1. 1 Psihično nasilje v ožjem družinskem krogu.....	71
1. 8. 2 Razkritje med prijatelji.....	73
1. 8. 3 Razkritje partnerske zveze.....	74
1. 8. 4 Razkritje na delovnem mestu.....	74

1. 8. 5 Širše družbeno razkritje	75
1. 9 AKTIVIZEM	76
1. 9. 1 Gejevsko in lezbično gibanje na Slovenskem	76
1. 9. 2 Značilnosti gejevske in lezbične subkulture	76
1. 9. 2. 1 Lezbična subkultura	77
1. 9. 2. 2 Gejevska subkultura	78
1. 9. 2. 3 Subkultura in subkulturne scene.....	79
1. 9. 2. 4 Queer	80
1. 9. 3 Parade ponosa.....	81
2. PROBLEM.....	82
3. METODOLOGIJA.....	83
3.1 VRSTA RAZISKAVE IN SPREMENLJIVKE	83
3. 2 MERSKI INSTRUMENTI	83
3. 3 POPULACIJA IN VZOREC	83
3. 4 ZBIRANJE PODATKOV.....	83
3. 5 ANALIZA IN OBDELAVA PODATKOV.....	84
4. REZULTATI IN RAZPRAVA	97
4. 1 PRVA LASTNA SPREJEMANJA SPOLNE USMERJENOSTI	97
4. 2 RAZKRITJE V DRUŽINI	105
4. 3 RAZKRITJE MED PRIJATELJI.....	111
4. 4 RAZKRITJE NA DELOVNEM MESTU	112
4. 5 DRUŽBENO RAZKRITJE	117
5. SKLEPI	129
6. PREDLOGI.....	131
7. LITERATURA.....	133
8. PRILOGE.....	138
9. ZAKLJUČEK	196

KAZALO TABEL

Tabela 1: Primer zapisa intervjuja z označenimi relevantnimi izjavami.....	84
Tabela 2: Primer kodiranja izjav pri kategoriji RAZKRITJE V DRUŽINI	90
Tabela 3: Primer ureditve izjav po kodah in združevanje v podkategorije v kategoriji DRUŽBENO RAZKRITJE	94
Tabela 4: Sklepna tabela z odgovori respondentov, razporejenimi v kategorije in podkategorije (pri čemer X pomeni, da je respondent/-ka doživela navedeno izkušnjo).....	123
Tabela 5: Kodiranje izjav pod kategorijo PRVA LASTNA SPREJEMANJA SPOLNE USMERJENOSTI	162
Tabela 6: Kodiranje izjav pod kategorijo RAZKRITJE V DRUŽINI.....	168
Tabela 7: Kodiranje izjav pod kategorijo RAZKRITJE MED PRIJATELJI	173
Tabela 8: Kodiranje izjav pod kategorijo RAZKRITJE NA DELOVNEM MESTU	175
Tabela 9: Kodiranje izjav pod kategorijo DRUŽBENO RAZKRITJE.....	178
Tabela 10: Izjave, urejene po kodah in združene v podkategorije pri kategoriji PRVA LASTNA SPREJEMANJA SPOLNE USMERJENOSTI.....	181
Tabela 11: Izjave, urejene po kodah in združene v podkategorije pri kategoriji RAZKRITJE V DRUŽINI.....	186
Tabela 12: Izjave, urejene po kodah in združene v podkategorije pri kategoriji RAZKRITJE MED PRIJATELJI.....	189
Tabela 13: Izjave, urejene po kodah in združene v podkategorije pri kategoriji RAZKRITJE NA DELOVNEM MESTU	190
Tabela 14: Izjave, urejene po kodah in združene v podkategorije pri kategoriji DRUŽBENO RAZKRITJE.....	192

1. TEORETIČNI UVOD

1. 1. ZGODOVINSKO OZADJE RAZUMEVANJA HOMOSEKSUALNOSTI

Zgodovinski pregled pogleda na homoseksualnost začnjam na mestu, kjer se je krščanski morali pridružila nova dimenzija družbene diskvalifikacije in stigmatiziranja homoseksualcev. Vsem poznan koncept grške biseksualnosti izgine s pojavom krščanstva, ki v 17. stoletju sprejme še etiko in vedenjske vzorce takratne družbe in katere vplivi bistveno določajo tudi današnji odnos do homoseksualnosti.

1. 1. 1 Protestantizem in puritanstvo

Kuhar (2001) pravi, da se je v drugi polovici 17. stoletja na področju odnosa do seksualnosti zgodi velik preobrat, ki zaznamuje percepcijo spolnosti v naslednjih stoletjih. Prvič v zgodovini lahko rečemo, da se rodi homofobična družba, ko protestantizem ponovno obudi idejo o prepovedi vsakršnih spolnih praks zunaj krščanske zakonske zveze. Najbolj vplivni protestantski reformatorji napadejo institucijo celibata, z argumentom, da spodbuja homoseksualnost. Obenem pa poudarijo pomen zakonske zveze, s čimer odvzamejo moč vsem drugim oblikam združitve. Za razliko od katoliške cerkve, ki homoseksualno spolnost prikazuje kot pomanjkljivost človeške rase, protestantizem postavi spolnost v zakonsko zvezo, ki jo označi za božji blagoslov in, s tem edini sprejemljivi simbol za spolno združitev. Reformatorji ponovno uvedejo strogo gorečnost kaznovanja in postavijo ostro črto med dobrim in slabim na področju seksualnosti (Kuhar, 2001: 44–45). Puritanska gorečnost poda ljudem agresivno etiko, kjer je bilo občutiti jezo do grešnih pravično in pravilno. Pred tem obdobjem je bila homoseksualnost resda grešna, a je bila greh celotnega človeštva. Sprememba od generalnega k partikularnemu je bila radikalna in je ustvarila družbo, ki je tesno povezana z našimi kulturnimi koreninami in svet, ki ga poznamo v zahodni družbi še danes. Prvič v zgodovini je družba določila skupini moških manjvredni položaj zaradi njihove seksualnosti, kar traja že predolgih tristo let.

1. 1. 2 Sodomitska subkultura

Kuhar (2001) nadaljuje; z moralnimi, institucionalnimi in pravnimi strukturami, ki jih je postavila protestantska etika, se kot posledica umika seksualnosti iz sfere javnega, okrepi sodomitsko podzemlje. Pojavi se posebna marginalizirana skupina ljudi z novo

stigmatizirano seksualno identiteto. Izprijena in protinaravna sodomitska skupina se je zadrževala v diskretnih prostorih, imenovanih Moli hiše, ki so dobile ime po takratni slengovski besedi za prostitutke. Najbolj pestro sodomitsko sceno so poznali London, Pariz in Amsterdam. Ko so sodomitske scene razkrinkali, je to povzročilo številne afere in izzvalo kruto kaznovanje obsojencev. Večino sodomitov so zadavili, kar je bila takratna najpogostejša metoda usmrčitve žensk. Preden so sodomiti doživeli usmritev, pa so jih postavili še na sramotilni oder, kjer se je ljudstvo očistilo občutkov jeze ob njihovem grehu. Moralno čiščenje Evrope je tako spodbudilo rast gejevske in lezbične subkulture. Norton (po Kuhar, 2001) meni, da je šel poskus zatreti tovrstno početje, le v smeri prepoznavanja in izražanja sodomitske seksualnosti, saj so sodomiti dobili potrditev o obstoju sodomitske subkulture in celo zemljevid s s scenskimi točkami.

Obdobje sodomitske subkulture je z manjšimi aferami trajalo vse do prehoda homoseksualnosti v medicinske okvire in posledično družbene in politične diskvalifikacije.

1. 1. 3 Devetnajsto stoletje

Kuhar (2001) pravi, da je novo stoletje je prevzelo predhodno dediščino, družbena prepričanja in seksualne zakone, ki se v 19. stoletju še globlje povežejo z družbeno moralo. Pri tem poglavitno vlogo odigra medicina, ki širi svoj vpliv v družbi. Homoseksualna spolna praksa je bila do 18. stoletja razumljena kot greh proti bogu, kasneje postane družbeni zločin, ki ga kriminalizira država, v 19. stoletju pa homoseksualnost bistveno zaznamuje medicina, s tem ko jo postavi med bolezni. Medicina je za svojo razlago o bolezenskosti homoseksualnosti dobila pritrditev tudi pri cerkvi in nastopi obdobje medikalizacije homoseksualnosti, ki traja še dobršen del 20. stoletja. Svetovna zdravstvena organizacija namreč homoseksualnost s seznama bolezni izbriše šele leta 1991.

1. 1. 4 Nacionalizem in spodobnost 20. stoletja

Kuhar (2001) pravi, da je z izbruhom obeh svetovnih vojn istospolna ljubezen pridobila nov negativen pomen. Homoseksualnost dobi politične konotacije, ko homoseksualnost povežejo z državljansko nepokorščino in nezvestobo državi. V času nastanka nacionalnih držav je homofobija pridobila nove razsežnosti. Ko se je

oblikoval moderni nacionalizem, pravi Mosse (2005), se je hkrati z njim oblikoval ideal spodobnosti, ki je pomembno vplival na definicijo seksualnosti. Pravi, da primerne vedenja in morale, ki ga je prinesel nacionalizem ne moremo ločiti, saj oba sta del zgodovinskega procesa in bistvena vidika nadzora nad spolno slo. Širjenje ideje o spodobnosti sta predhodno pospešila pietizem v Nemčiji in evangeličanstvo v Angliji. Plemenitenje dvorske družbe je ustvarilo nove standarde primerne vedenja, ki je sprva določalo le vedenje pri mizi kot spolno vedenje; toda z razvojem buržoazije se razvije življenjski slog, katerega potrebe in strahovi ustrezajo novi olik. Z zmago srednjih razredov tako postane slog vse ustaljene in urejene družbe. Nacionalizem in morala buržoazije sta iskali temelj v naravi, da bi kar večina ljudi sodelovala v njuni klenosti. Skupaj sta stopila v boj proti fevdalcem in sta tako zaslužna za nastanek nacionalne države. Spodobnost kot ena izmed glavnih vrednot nacionalizma pa omogoči nadzor države nad poljem zasebnosti, ki v 19. stoletju postane ena temeljnih vrednot družbe.

Mosse (2005) pravi, da so imela v nacionalizmu moška prijateljstva pomembno vlogo v življenju kulturnih elit. Prijateljstvo med moškimi je postalo večvredno od ljubezni med moškimi in ženskami, ker se je bolj opiralo na razum kot na čustva. Koncept spodobnosti določi vlogo žensk in ženskih prijateljstev, ki jih moški niso jemali resno; družbene norme so pač postavljali moški, s čimer so uzakonili prevlado nad ženskami. Hkrati, ko so idealizirali moškost kot temelj nacije in družbe, so žensko opevali kot varuhinjo morale in varuhinjo javnega in zasebnega reda. Družina je predstavljala nadomestek za državo, katere funkcija je bila nadzor strasti. Vse, kar bi ogrozilo njeno preživetje, je pomenilo nevarnost za preživetje nacije. Zlasti težko so se sprijaznili z lezbištvom, ki je bil izraz ženske seksualnosti. Lezbijke so družbo ogrožale še bolj kot homoseksualci, z neupoštevanjem javne morale so ogrožale delitev na dva spola in spodkopavale korenine družbe. V glavnem pa so moško superiornost sprejemale, saj so hotele svojo tako imenovano domnevano moškost uporabiti za lastno obrambo.

Mosse (2005) pravi, da je spodobnost še vedno tista, ki vpliva na vedenje in moralo družbe. Nacionalizem seveda nima več tako pomembne vloge pri podpihovanju spodobnosti, a stereotipi, ki so se oblikovali v zgodovini, ostajajo do danes.

1. 2 POLITIKE HOMOSEKSUALNOSTI

Andrew Sullivan (2008) v knjigi *Domala normalen* opisuje različne politike, ki jih zavzemajo posamezniki in skupine v odnosu do homoseksualnosti. Razvrsti jih v skupine prohibicionistov, liberacionalistov, konservativcev in liberalcev.

1. 2. 1 Prohibicionisti

Prohibicionisti razumejo homoseksualnost kot bolezen, ki jo je potrebno zdraviti, homoseksualni akt pa razumejo kot prestop, ki ga družba zavrača in ustrezno sankcionira. Imajo željo po ozdravitvi ali kaznovanju ljudi, ki prakticirajo homoseksualne akte in potrebo po zaščiti tistih, ki jih morda mika homoseksualno okolje. V ta namen zagovarjajo različne sankcije, od javnega poniževanja, negativne propagande homoseksualnosti, do zaporne in smrtne kazni, ki sta ponekod še vedno v veljavi. Prohibicionizem je upoštevanja vredna sila, ki odraža predsodke in prepričanja večine človeštva, saj za njim stoji obširna literatura in bogata zgodovina, ki naredi prohibicionizem za najpogostejši argument med politikami homoseksualnosti. Prav tako je v sozvočju s pojmovanjem dokazov o božjem bivanju in razlagi božje stvaritve.

Prohibicionisti pri načrtovanju svoje politike naletijo na predvidljivo oviro – kako vključiti togo moralno strukturo v spontano nastalo ureditev. Družbena politika, ki skuša prepovedati homoseksualnost, je tako obsojena bodisi na neuspeh bodisi na (samo) prevaro.

Sullivan (2008) pravi, da je prohibicijska politika največjo stopnjo uspeha dosegala na začetku srednjega veka in ob teoloških smernicah, ki so obsojale različne vrste drugačnosti. Prohibicionizem s svojim zanikanjem obstoja homoseksualnega, sočasno povzroča, da se število deviantnosti poveča, kar je ravno nasprotno od učinka, ki ga želi doseči.

1. 2. 2 Liberacionalisti

Liberacionalisti, tako kot prohibicionisti zanikajo, da bi homoseksualnost v resnici obstajala. Homoseksualnost se, po njihovem prepričanju, ne nanaša na nič otipljivega in univerzalnega, temveč gre za konstrukt, ki ga določa neka posamezna kultura s ciljem nadziranja in določanja nemočnih.

1. 2. 3 Konservativci

Sullivan (2008) pravi, da konservativci za razliko od prohibicionistov ne verjamejo, da so določena vedenja pravilna in druga napačna ter da jih lahko razložimo s pomočjo bibličnih tekstov ali naravnega zakona. Svojo politiko usmerijo v vrednote, za katere domnevajo, da ohranjajo skupno dobro in zagotavljajo družbeno stabilnost. Priznavajo obstoj homoseksualnosti in njeno manjšino ter je ne skušajo spremeniti. Združujejo spoštovanje zasebne tolerance z javnim nasprotovanjem homoseksualnosti. Njihovo orožje diskreditiranja je skrbno vzdrževanja molka o tej temi, nič pa se jim ne zdi napačno omalovaževanje homoseksualnega vedenja v javnosti. V svoji politiki skrivajo tudi liberalnost, ko spoštujejo ločnico med zasebnim in javnim življenjem, vendar si prizadevajo usmerjati javno življenje na način, ki bi homoseksualno vedenje označil kot nekaj, česar se je treba izogibati. Zaradi molka in diskreditacije, ki sta ključna elementa te politične strategije, je eksplicitne zagovornike konservativizma izjemno težko odkriti. Bojijo se, da bi javno priznavanje in odobravanje homoseksualnosti oslabilo stabilnost družinskega življenja, omahljivce prignalo v homoseksualno vedenje in ogrozilo obstoj prihodnjih generacij. Predmet razprave je torej povezava med slabim značajem in življenjem homoseksualcev. Konservativna politika ima smisel in učinek, dokler postavlja meje med sproščeno zasebno toleranco in netolerantno javno kulturo in prejema najboljše iz obeh svetov.

Vse do nedavnega so homoseksualci in heteroseksualci zelo dobro sodelovali v taki ureditvi, kar pojasni tudi to, zakaj je konservativna politika homoseksualnosti tako privlačna in trajnostna. Homoseksualci javno niso razglašali svoje seksualnosti, da ne bi trpeli posmeha in diskriminacije, vse dokler homoseksualnost ne postane družbena opredelitev in stara ločnica med javnim in zasebnim izgine. Takrat homoseksualci javno priznajo svojo usmerjenost, a zahtevajo zasebnost za to, kar v resnici počenejo.

Goldstein (2005) pravi, da konservativci želijo pravzaprav določati način, kako naj homoseksualci vstopajo v družbo. Zahteva, da geji in lezbijke vzdržujejo iluzijo, da so kot heteroseksualci, a ker je ta podoba lažna, jo pokonci drži sramotenje tistih, ki ne igrajo te igre. »Neasimilirani« homoseksualci tako opravljajo cenjeno storitev, ko nadzorujejo seksualni red in potrjujejo celovitost homoseksualnih norm. Takšna politika pa vedno temelji na ločevanju namesto na vključevanju.

1. 2. 4 Liberalci

Liberalizmu gre zasluga, da so homoseksualci in mnoge druge manjšine postali predmet diskusij in redkega uživanja zgodovinske tolerance. Liberalizem se te kontroverzne teme loteva na jasen in prepričljiv način. S konservativci se strinjajo, da je homoseksualnost mešanica nagona, izbire in družbenega pojava. Najpomembnejše pa se jim zdi vprašanje, kako to vpliva na posameznika. Težave, ki jih imajo homoseksualci v svojem življenju, skušajo odpraviti s sprejemanjem take zakonodaje, ki bi jih ščitila pred ukinitvijo njihovih svoboščin. Na veliko presenečenje, pa se je javnost takemu programu uprla, saj je razumela, da so uredbe zaščit pravic manjšine le prikazovanje napak, ki jih je napravila nerazgledana večina. Liberalci nikoli niso favorizirali določenih tipov vedenja pred drugimi, njihove naloge so bile usmerjene v zagotavljanje nevtralnosti države do različnih oblik življenja. Liberalni projekti imajo pridih upornišva, lahko celo neodgovornosti, od svojih državljanov pa sočasno zahtevajo širokosrčnost in določeno mero poguma (povzeto po Sullivan, 2008).

Težava liberalizma se je pojavila, ko vztrajanje pri svobodi ni bilo uspešno, saj so imele določene skupine ljudi še vedno potrebo po nadzoru drugih. Liberalna država je še vedno v resnici dopuščala zatiranje določenih družbenih skupin in nemogoče je bilo ustvariti podvige, ki bi na koncu koristili vsem. Liberalizem se je nato iz urejanja javnega življenja preusmeril k urejanju zasebnosti. Presojati je začel naravo identitet posameznikov in skušal urejati konflikte, ki so jih te identitete povzročale. S tem je vstopil v popolnoma novo polje in počasi postajal vse bolj podoben problemu, ki ga je želel rešiti. Konec je časov, ko so liberalci mislili, da so ta vprašanja preveč osebna, da bi jih lahko urejali z zakoni. Liberalizem pa je nastal ravno zato, da bi se tem vprašanjem lahko izognili; in ko znova vstopa na to prizorišče, nastane težava, ker v tem sporu ne more zmagati. Liberalizem si v svojem bistvu namreč ne prizadeva odpraviti sovražnih čustev, ampak sovražna dejanja. In ko se razvname debata, so liberalci prisiljeni uporabiti svoje najmočnejše orodje – nasprotnike morajo obtoževati, da jih vodijo predsodki. Take debate so sicer pomembne, vendar to načeloma niso debate, v katerih naj bi liberalci sploh sodelovali.

Liberalizem je ena najodpornejših sodobnih politik, ker se skuša izogniti nerešljivim konfliktom in je kot tak edina politika, ki deluje na način, da povezuje vse državljane

(povzeto po Sullivan, 2008). Richard Goldstein (2005) v knjigi *Homo konzerve* o liberalcih pravi, da se liberalci upravičeno počutijo ogrožene za svoj položaj, saj se bojijo sveta, ki bi ga poganjal pravi pluralizem. Spomni na načelo liberalizma: da smo vsi ljudje v osnovi enaki, kar pa od homoseksualcev zahteva zanikanje različnosti. Opozori na nevarnost, ki jo liberalni objem skriva – homoseksualci so povabljeni v družbo, a naučeni, da opustijo svojo razliko, kar je tudi razlika med resničnim in kvazi-sprejetjem.

1. 2. 5 Politika homoseksualnosti

Sullivan (2008) tu ponudi alternativo obstoječim politikam. Gre za politiko, ki uskladi najboljše argumente liberalcev in konservativcev. Od liberalcev prevzame omejitve poseganja v misli in dejanja ljudi in ceni svobodo, ter konzervativno stališče, da je potrebno uporabiti učinkovitejše argumente kot je nevtralnost, če želimo doseči spremembe in enakost. Politika homoseksualnosti namreč uvidi, da in kako bodo spremembe resnično vplivale na ljudi.

Za razliko od ostalih štirih politik ne skuša zanikati obstoja, integritete ali različnosti homoseksualcev. Zavzema se za popolno enakost, s tem, da ni ne pokroviteljska ne izključujoča. V praksi bi ta politika delovala tako, da bi ukinila vse oblike državne diskriminacije homoseksualcev. Če so poprej homoseksualci v javno debato vstopali z zahtevami po zaščiti pred zaničevanjem ali sovraštvom, ki da doživljajo, s prošnjo za dovoljenje za dela v podjetjih, ne da bi bili diskriminirani in podobno, so se sedaj te zahteve spremenile. Homoseksualci so nenadoma začeli trditi, da so oni naši učitelji, ki učijo naše otroke, so poslovneži, ki so zgradili naša domovanja ipd. Nova politika torej postavlja paradigmo identitete na mesto, kjer je bila prej paradigma žrtve. Homoseksualci sedaj ne potrebujejo zaščite, temveč si želijo le enake obravnave.

Politika homoseksualnosti je povezana s psihološkimi spremembami, katerih liberalizem ni uspel doseči. Posameznike namreč spodbuja, da bi svojo homoseksualnost razumeli podobno kot razumejo heteroseksualci svojo spolno usmerjenost: kot sestavni del svoje identitete. Homoseksualcem prepušča določanje lastne prihodnosti in jih ne sili v odvisnost od volje drugih.

1. 3 POLITIKE GEJEVSKEGA IN LEZBIČNEGA GIBANJA

1. 3. 1 Asimilacijska politika

Kuhar (2008) pravi, da lahko prvi val gejevskega in lezbičnega gibanja v petdesetih in šestdesetih letih 20. stoletja označimo kot asimilacijsko politiko, ki se je opirala predvsem na esencialistične predstave o prirojeni homoseksualnosti in stigmatizaciji homoseksualca kot bolnika, ki jo ustvari takratna družba. Poglavitna ideja takratnega gibanja je bila potreba po normalizaciji – nebolezenskosti, ko so homoseksualci poskušali predstaviti kot nič drugačne od večinske družbe. Homofilsko gibanje nastane z oblikovanjem koncepta homoseksualne identitete. Kuhar na tem mestu opozori, da je bila normalizacija, ki jo je gibanje želelo doseči, še vedno heteroseksualna normalizacija. Sprejemljivost homoseksualcev je toliko bolj popolna, kolikor so v svoji fizični, vedenjski in družbeni podobi podobni heteroseksualcem. Hkrati na tem mestu pride do viktimizacije, kjer so homoseksualci prikazani kot žrtev, in večina kot tista, ki zatira.

1. 3. 2 Transformacijska politika

Kuhar (2003) pravi, da umirjeno in zadržano taktiko boja spremeni stonewallski upor, ki se zgodi 27. junija 1969 v New Yorku. Takrat se skupini policistov, ki opravljajo racijo v gostišču *Stonewall Inn v Greenwich Villageu*, prva upre sedemnajstletna lezbijka, kateri se pridruži celotna klientela gostišča. V uporu ne sodelujejo samo geji in lezbijke, biseksualci, transvestiti in transseksualci, ampak tudi številni študentje, katerih prepričanje je temeljilo na takratnem protivojnem gibanju in levi politični ideologiji. Policija je aretirala nekaj transvestitov, ki so bili najpogostejša tarča teh racij, protestniki pa so poskušali aretacije preprečiti tako, da so okoli gostišča oblikovali živo verigo. Na koncu je v uporu sodelovalo med tristo in štiristo ljudi. Do podobnih uporov je sicer prihajalo že prej, a tisto, kar stonewallskega loči od ostalih, je heterogena skupina upornikov, njihova številčnost in močan emocionalni naboj. Upor je postal prelomen za zgodovino zatiranja homoseksualcev in pomeni začetek modernega gibanja za gejevske in lezbične pravice, ki ga lahko primerjamo z boji za pravice črncev v ZDA.

Kot posledica upora se v ZDA oblikuje Homoseksualno osvobodilno gibanje (*Gay Liberation Front*), ki se mu kasneje pridruži še podobno gibanje v Veliki Britaniji.

Osvobodilno gibanje zavzame radikalnejšo taktiko boja pod vplivom novih družbenih gibanj, leve politične filozofije in drugega vala feminizma. Gibanje si je prizadevalo za radikalno transformacijo družbenih struktur in vrednot v kontekstu potreb po širših družbenih spremembah (povzeto po Kuhar, 2008).

Njihova gonilna ideja je bila vzpostavitev androginega ideala človeka in zahteve po redefiniciji esencialističnega razumevanja seksualnosti. Zahtevajo opustitev binarnih razmerij homoseksualnost/heteroseksualnost in promovirajo notranjo poliformno človeško naravo. Akterke in akterji drugega vala gibanja menijo, da je izvor zatiranja homoseksualne manjšine v kulturnih reprezentacijah identitet. Od prvega vala, ki je temeljil na normalizaciji homoseksualne identitete, se razlikuje, da ta identiteta sedaj postane ponos (povzeto po Tratnik 2004, Kuhar 2010, Greif 2011).

1. 3. 3 Identitetna politika

Kuhar (2010) pravi, da se je tretji val lezbičnega in gejevskega gibanja iz revolucionarnih impulzov preusmeril k oblikovanju predstave o lezbijkah in gejih kot posebni unificirani skupini. K temu pripomore institucionalizacija lezbičnega in gejevskega gibanja in lobiranje za pravice homoseksualcev. Identitetna politika se tako pomika v komercializacijo homoseksualne kulture in se hkrati približuje etničnemu modelu politik manjšin.

Baziranje na obstoju skupne identitete je zahtevalo predhodno prepoznavanje in ozaveščanje, s čimer homoseksualci kot skupina postanejo politični subjekt, katerih zasebne težave pridobijo politični pomen. Pomemben element gradnje identitetne politike so predstavljala posamezna razkritja homoseksualnih identitet in s tem oblikovanje »homoseksualnega načina življenja«. Gibanje se usmeri na pridobitev pravic, ki izhajajo iz identitete.

Kuhar (2010) pravi, da je posledica te politike, da se toleranca vzpostavlja le do subjekta (homoseksualca), medtem ko dejanje samo še naprej ostaja stigmatizirano. Subjekti v tej politiki sicer dobijo pravno zaščito, a ne družbene enakosti, saj razmerje med homoseksualnostjo in heteroseksualnostjo ostaja neproblematizirano. Tako kot etnični, tudi identitetni model politike v osnovi temelji na razliki med dvema skupinama, kar povzroči, da so določene podskupine znotraj gibanja še vedno v marginaliziranem položaju. Raznolike kategorije ostanejo znotraj identitetnega

modela netematizirane. Identitetna politika tako za nekatere v sebi skriva asimilacijski značaj in za druge transformacijskega.

Epstein (po Kuhar, 2010) meni, da identitetne politike kot take ne moremo zavriniti, saj se posamezne družbene skupine lahko vsiljenim zahtevam družbe zoperstavijo le na način, da se organizirajo v skupine in vsiljeno kategorizacijo ter njene posledice postavijo v središče svojih zahtev. Ali drugače: homoseksualci ne morejo zavreči obstoječega seksualnega reda, ne da bi opozorili na svojo homoseksualnost.

Kuhar (2009) pravi, da kadar skupine za osnovo svojega političnega delovanja vzamejo identitete, pride do izključevanj, saj se politika vedno izvaja v imenu nekoga – ta nekdo pri identitetni politiki vedno najmočnejši znotraj svoje manjšinske skupine. Ali kot pravi Nastran Ule (2000), da identiteta lahko deluje kot točka identifikacije in zavezanosti le zato, ker nekaj izključuje, pušča zunaj sebe. Bauman (2008) meni, da bi bila identitetna politika uspešna le tako, da bi poleg osredotočanja na toleranco do identitete problematizirala tudi institucije, družbene reakcije in prakse, ki to identiteto dejansko konstruirajo kot marginalno in s tem podvomi v uspeha političnega pomena identitet. Identitete razume kot negotove in prehodne, zato meni, da bi vsaka utrditev tistega, kar je v identitetah tekočega, peljala v nevarnost, o čemer pričajo tudi zgodovinska dejstva (primer: odnos nemških nacistov do homoseksualcev).

Kuhar (2010) meni, da pa je politika identitet je pa je lahko tudi produktivna. Predvsem je pomembna pri novo nastalih družbenih gibanjih, ki šele začno opozarjati na položaj določene skupine, saj predstavlja učinkovito sredstvo za politično naslavljanje.

1. 3. 4 Queer politika

Kuhar (2010) pravi, da je alternativni model, ki nasprotuje totalizirajoči istosti identitetne politike, podlaga, na kateri nastane queerovska politika. Queerovstvo spodbija naravnost kategorije heteroseksualnosti in hkrati prevprašuje predstave o seksualni morali in normalnosti. Gre pravzaprav za politiko antinormalizacije z uporomo, ki ga najde v konstrukciji novih seksualnih želja in objektov, novih oblik skupnega življenja in s tem povezanih novih subkultur in skupnosti. Pri tem je najpomembnejše, da je koncept gradnje permanentno odprt novim oblikam, ki bi s tem postale normativne. Proces predstavlja hkratno gradnjo in razgradnjo.

Gibanje se pojavi v ZDA na začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja kot reakcija na neučinkovitost identitetne politike. Identitete ne razume več kot fiksne, pač pa performativne.

Queerovska politika si prizadeva zamenjavo normalizirajočega centra družbe in si ga želi nadomestiti s pluralizmom. Identitetne pozicije, ki jih queer zajema, vsebujejo veliko različnih glasov in želja, ki so si lahko tudi v nasprotju. Na ta način dekonstruira, vzpostavlja ponovno obravnavo družbenih vprašanj, za katere se zdi, da so samoumevna. Gre za politiko razlik, ki se razteza od anarhije do radikalnega demokratičnega pluralizma, predvsem pa gre za politiko antiasimilacije in transgresije. Ne predstavlja le kritike identitetne politike, temveč fundamentalno kritiko celotne tradicije gejevskega in lezbičnega gibanja. Prostor, ki ga queerovstvo zajema, ni niti patološkost niti »normalnost« in si ne želi vključitve v družbeni mainstream. Tratnik (1995) pravi, da queerovstvo v središče razprav ne postavi samo spolne usmerjenosti, ampak tudi sam koncept spola. Vse identitete želi razmnožiti, omajati, jih razpustiti. Kuhar (2001) pravi, da queer zatrese temelje homoseksualne teorije in zahodne homoseksualne politike s ciljem odprave homofobije. Teorije homoseksualnosti želi preoblikovati v splošno družbeno teorijo ali vsaj vidik, prek katerega lahko analiziramo družbeno dinamiko.

Teresa de Lauretis (v Kuhar, 2010) razlaga, da queer pobere ostanke identitet in zaseda *space-off* prostore. *Space-off* prostori so v tem primeru vsa področja, ki so jih vladajoče predstave na politično-kulturnem področju izključile oziroma zamolčale. Pod svoje okrilje, poleg ostankov identitet (ang. *left-overs*) spolnih marginalcev, jemlje vse izobčence, zlasti »nove moške in ženske«, ki so z operativnim posegom spremenili svoj naravni spol. Queer osvetli prostor med spoloma in premika meje med dominantnimi predstavami in *space-off* prostori.

Sullivan (2008) pa pravi, da queer na politično polje prinese politiko *performansa*. Interakcija pa v tem primeru ni politična, ampak dramatična, saj publika nastopa zgolj kot gledalec, ki reagira ali z ovacijo ali s posmehom. Primerja jo z teatralnim izpadom, kjer ena stran izraža svojo identiteto, druga stran pa se mora nanjo odzivati. Queer politika, pravi, skuša le opozarjati, zato bo uspešna le toliko, kot jo bo

publika pripravljena poslušati. Še pomembnejše pa je dejstvo, da queer subvertira samega sebe, saj se ukvarja izključno s homoseksualnostjo.

Kritiki menijo, da queer politika z dekonstrukcijo identitet izgublja subjekt politike in s tem spodbuja politično tišino. Weeks (v Kuhar, 2010) piše, da z ukinitvijo identitet in njene veljavnosti obstaja velika nevarnost, da posameznike prikrajšamo za najboljše sredstvo mobilizacije, prek katerega bi bile možne radikalne spremembe. Pozicija queerovstva, ki je še vedno marginalna, pa jim onemogoča, da bi dosegli resnične spremembe, saj so izključeni iz pravih mehanizmov moči. Warner (po Kuhar, 2008), eden izmed vodilnih teoretikov queerovstva pravi, da si je gibanje premalo prizadevalo za odpravo seksualnega sramu. Queerovstvo resda sprejme številne identitete, ki jih želi destigmatizirati, a ne operira s seksualnim sramom, ki ga te identitete proizvajajo, podobno kot identitetna politika ni uspela rešiti izključevanja, ki je vezano na dejanje. Tudi koncept normalizacije, ki ga je gibanje vse bolj uporabljalo, je pestrost seksualnih izrazov pravzaprav potisnilo med deviacije. Weeks (po Kuhar, 2010) meni, da je težava queerovske politike v tem, da opušča esencialistične identitete in ponudi nezadovoljivo nadomestitev kategorije homoseksualnosti in heteroseksualnosti, ki bi na enak način dosegla družbeno razpoznavnost. Queer postavi na to mesto poliseksualnost, ki pa se izkaže kot neprimeren koncept, saj se večina ljudi ne počuti polimorfno seksualnih.

Kuhar (2010) meni, da je queerovska politika, zlasti s transgresijo spola neprimerna za gibanja, ki so v samem začetku, torej za večino gibanj vzhodne Evrope. Politika transgresije v političnem delovanju lahko povzroči nasilni upor in fizično nasilje. Primer take politike je bila Parada ponosa v Beogradu leta 2001, ko je bila razumljena kot bistveno transgresivna poteza, na katero srbski prostor ni bil pripravljen in jo je nasilno zatrl.

1. 3. 5 Problemska politika

Kuhar (2010) kot rešitev ponudi problemsko politiko, ki namesto združevanja na osnovi različnih identitet predvideva združevanje na osnovi skupnega »problema«, ki nima več izključevalnega učinka. Identitete na tem mestu niso ukinjene, predstavljajo pa postransko vlogo v dialogu različnih skupin. To, da nekdo določene identitete

nima, ne pomeni, da pri družbenih vprašanjih ne more sodelovati, nasprotno, tisto, kar smo označili za problem, je lahko problem tudi številnih drugih.

Problemska politika praviloma ne uporablja transgresije kot politične taktike, pač pa uporablja dialog. Posameznik v problemsko osnovano politiko vstopi z množico identitet, ki jih po potrebi pokaže drugim. Kar pomeni, da vsi posamezniki, ki jih povezuje določen problem, lahko sodelujejo s svoje pozicije in ohranijo družbene relacije. Gre za to, da ne predpostavljamo, kaj je tisto, kar je družbenim skupinam skupno, temveč ustvarjamo koalicijo med različnimi skupinami.

Domači primer problemske politike, ki je bila politična akcija ob referendumu o oplojevanju z biomedicinsko pomočjo. V razpravi je sodelovalo množstvo različnih identitetnih pozicij, ne le samske ženske in lezbijke, ki so vprašanje materinstva obravnavali vsak iz svojega vidika ter hkrati postavljali vprašanja hendikepa, enostarševskih družin in podobno (v Kuhar, 2010).

1. 4. DISKRIMINACIJE

Beseda izvira iz latinske besede *discriminare* in pomeni medsebojno ločevanje. V izvornem pomenu pomeni ločevanje med različnimi opcijami, preferirati določeno izbiro, ki jo lahko predstavlja predmet ali oseba. V sodobnem smislu diskriminacija pomeni neprimerno ločevanje, pri katerem gre pravzaprav za nedopustno razlikovanje (povzeto po ES).

Kuhar (2009) pravi, da je diskriminacija tesno povezana z nestrpnostjo. Če lahko določen odnos do drugih označimo za nestrpen, potem je diskriminacija opredmetenje tega odnosa. Pri tem ključno vlogo odigrajo predsodki. Boswell (2005) nadaljuje, da težnja ljudi, da do različnih drugačnosti čutijo odpor ali nezaupanje, vodi v prepričanje, da je potrebno v družbi postaviti nadzor. Večina je tista, ki nadzira, zato so v konformnih unitarnih družbah vsaka odstopanja dojemanja kot potencialno nevarna. Vsaka oblast, ki ima željo, moč in sredstva, da nadzoruje osebne zadeve, lahko ureja tudi seksualnost. In ker geji in lesbijke še vedno predstavljajo manjšino, je možnost, da bodo njihovi interesi upoštevani, razmeroma majhna. Greif (2007) meni, da je tipičen primer v hierarhiji pravic zapostavljanje na podlagi spolne usmerjenosti, ki sodi med najbolj prikrita in težko prepoznavne oblike družbenih neenakosti. Rener (v Kuhar in drugi, 2011) ugotavlja, da diskriminacija na podlagi spolne usmerjenosti temelji na prepričanju, da je homoseksualnost vprašanje moralnosti in s tem moralno sporna.

Greif (2007) nadaljuje, da imamo po zakonu vsi ljudje enake pravice in smo si med seboj enakopravni. V praksi pa se pokaže, da nimamo vsi enakih možnosti, da bi te pravice uveljavljali. Diskriminacija je tako posledica družbenih ravnanj, ki pri svojem normiranju ne upoštevajo potreb posameznikov, ki iz različnih razlogov odstopajo od povprečja. Razumevanje razlike med enakostjo in enakimi pravicami je tako ključno pri sprejemanju kakršnekoli drugačnosti. Pan (2007) pravi, da moramo po nekakšnih pravilih vendarle urediti naša življenja. Krivično je, da bi ta pravila temeljila na kriterijih narave ali na morali, ki je močno podvržena družbenim normam. Predlaga, da te kriterije postavimo na etični osnovi, ki naj temeljijo na tem, da imamo pravico biti to, kar si želimo.

Kuhar (2009) opozarja, da vsaka diskriminacija sproža novo diskriminacijo, ki se ne dogaja nujno na prvotnem nivoju. Diskriminacija se lahko prenese tudi v razmerja med skupinami in njenimi posamezniki. Družba, ki izključuje, zagotovo nima prihodnosti. Vsaka diskriminacija, proti kateri aktivno ne posežemo, siromaši tako posameznika, ki je v situaciji diskriminiran, kot celotno družbo.

Stanka Tutta (2007) pravi, da bo brez pomembnejših sprememb v razmišljanju v ravnanju celotne družbe, pravica do enakih možnosti ostala le pot in cilj. Opozarja, da je o teh temah potrebno naglas spregovoriti. Družba bi morala graditi na posamezniku in na njegovih možnostih za razvoj, hkrati pa sprejemati zakone, ki bi vsakomur omogočili lastno postavljanje meja. Ukrepi pozitivne diskriminacije bi nekaterim družbenim skupinam omogočili enakovredno vključevanje v družbo in s tem spodbujanje različnosti med ljudmi.

1. 4. 1. Multipla in intersekcijska diskriminacija

Kogovšek (v Kuhar 2009) pravi, da je multiplo in intersekcijsko diskriminacijo težje zaznati od enodimenzionalne, ki temelji na diskriminaciji na zgolj osnovi ene osebne okoliščine. Zavedamo pa se, imajo ljudje sočasno več različnih identitet, kar predstavlja problem predvsem na pravnem področju, saj je večina pravnih virov pisana za diskriminacije na podlagi ene izmed osebnih okoliščin (spol, rasa, veroizpoved, hendikep ipd.). Redko se zgodi, da bi bile upoštevane vse kategorije osebnih okoliščin, ki hkrati vplivajo na posameznika. Koncept intersekcijske diskriminacije je širši koncept, saj za razliko od multiple, ki označuje le seštevek diskriminacij, upošteva presek diskriminacij, ki tvorijo novo vsebino diskriminacije. Zaradi podobnosti konceptov je med obema diskriminacijama včasih težko ločiti.

Ključno vprašanje je torej, kako obravnavati različne neenakosti, ki se v določeni okoliščini pojavijo sočasno. Če vzamemo za primer istospolno usmerjene ženske, njena realnost ne ustreza realnosti posameznih osebnih okoliščin, temveč ustvarja novo realnost. Diskriminacij, ki jih morda doživlja, ne moremo preprosto sešteti, pač pa vzpostavimo novo realnost diskriminacije, ki se vzpostavlja na intersekciji. To pomeni, da diskriminacije na osnovi spolne usmerjenosti in spola ne smemo naslavljati ločeno, če želimo razumeti neenakost, ki jo doživlja istospolno usmerjene ženska, ki je lahko najprej diskriminirana kot ženska in nato še kot lezbijka. Kuhar

(2009) opozori na težavo, ki se lahko pojavi pri konceptu intersekcije. Procesu drobljenja identitetnih skupin je omejen, saj procesa ni mogoče pripeljati do konca, ker je politični sistem v osnovi zgrajen na principu reprezentacije skupin in ne posameznika, ki lahko na ta način postane sam predmet politične intervencije.

Koncept intersekcije uvede Kimberle Crenshaw (po Kuhar, 2009), pri čemer izhajala iz teze, da identitetna politika pogosto prikrije razlike znotraj posameznih skupin. Crenshaw loči med tremi tipi intersekcij: (1) *strukturna intersekcija*, (2) *politična intersekcija* in (3) *intersekcija reprezentacij*.

(1) *S strukturno intersekcijo* opozarja na potrebo po naslavljanju konteksta, ki ga določeni identiteti določa družbena struktura. Meni, da bodo vsi ukrepi za preprečevanje diskriminacije gejev in lezbijk imele omejen doseg, če ne bodo ob tem naslavljali tudi specifičnega okolja, v katerem geji in lezbijke živijo. Vprašanje, ki se postavlja, je torej, kako razredne strukture krepijo rasizem, kako heteroseksizem jača homofobijo, kako homofobija okrepi seksizem in tako naprej.

(2) *Politična intersekcija* se ukvarja z različnimi politikami, ki jih oblikujejo skupine, katerim lahko posameznik hkrati pripada. Nekatere politike si lahko nasprotujejo ali se celo izključujejo, kar ustvarja konflikte pri intersekciji identitet, ki jim posameznik pripada. S tako konfliktno situacijo se pogosto sreča istospolno usmerjena oseba, ki je hkrati verna. Medtem, ko vera določa, da je edina prava oblika družine skupnost moškega in ženske, se gejevski in lezbični aktivisti na drugi strani zavzemajo za zakonsko priznanje istospolnih porok.

(3) *Intersekcija reprezentacij* pa povezuje obe intersekciji, naslavlja tako družbene strukture kot politične agende ter med njima postavlja diskurz. Opozarja, da je diskurz nujen, saj se takrat ko en diskurz ne prepozna drugega, krepijo pozicije moči, proti katerim sta oba izvorno usmerjena.

Obstaja pa dilema, ali je moč vse osebne okoliščine obravnavati skozi ista merila in posledično politike. So si, na primer spolna usmerjenost, narodnost ali versko prepričanje toliko sorodni, da jih lahko obravnavamo na enak način?

Verloo (po Kuhar, 2009) pravi, da so si osebne okoliščine preveč različne in zato zahtevajo posamično naslavljanje v anti-diskriminacijskih politikah. Osebne okoliščine razvrsti v tri dimenzije.

(1) *Dimenzija izbire* predstavljajo tiste okoliščine, ki jih posameznik lahko izbere (npr. verska izpoved) ali pa ne (npr. rasa).

(2) *Dimenzija vidnosti* zavzema tiste okoliščine, ki jih delno lahko skrijemo (npr. starost), drugih spet ne (npr. spol).

(3) *Dimenzija možnosti* pa označuje tiste okoliščine, ki jih razumemo v družbenem kontekstu. Zavedati pa se moramo, da so družbene kategorije nestabilne, celo izpodbitne. Tako lahko določeno osebno okoliščino tekom življenja pridobimo (npr. hendikep) ali celo spremenimo (npr. spol).

1. 4. 2 Državljanstvo

To, kar je gejem in lezbijkam skupno, je izkušnja s homofobičnim nasiljem in identitetni označevalec: homoseksualen, ki jim ga vsili družba. Koncept je problematičen zaradi predpostavke o unificirajočem in homogenem subjektu, ki se dodatno zaostri, ko v razpravo vpeljemo kategoriji biseksualnosti in transseksualnosti. S tem konceptom so povezana vprašanja glede razmerja med javnim in zasebnim, seksualnimi izbirami, človekovimi pravicami. Če ta vprašanja premestimo v politiko, dobimo vsebine, ki se povezujejo z konceptom državljanstva. Kuhar (2010) državljanstvo definira kot skupek kulturnih, simbolnih in ekonomskih praks, s katerimi posamezniki in posameznice oblikujejo in zahtevajo nove pravice ter si prizadevajo za razrešitev ali pa ohranitev že pridobljenih pravic. Državljanstvo nikoli ni bilo podeljeno vsem članom politične skupnosti, temveč je na tem polju vedno prihajalo do izključevanja.

Marsall (po Kuhar, 2010) loči tri sklope pravic, ki so si skozi zgodovino časovno sledili:

(1) *Civilne pravice*, ki nastanejo v 18. stoletju. To so pravice, ki so vezane na posameznikove svoboščine.

(2) *Politične pravice*, ki se oblikujejo v 19. stoletju. To so pravice, ki so vezane na sodelovanje pri izvrševanju oblasti – na primer volilna pravica, pravica do sodelovanja v vladnih institucijah in podobno.

(3) *Socialne pravice*, ki nastanejo v 20. stoletju. To so pravice, ki so vezane na državo blaginje in so povezane s koncepti dostojnega življenja, značilnih za prevladujoče standarde v družbi.

Pri predstavljenem razvoju velja opozoriti, da je v določenih obdobjih prihajalo do sočasnega oblikovanja pravic, zlasti sta se časovno pokrivala skopa političnih in socialnih pravic. Kuhar (2010) pravi, da geji in lezbijke kot seksualna manjšina še danes ne uživajo nekaterih političnih pravic, saj je njihovo sodelovanje v vladnih institucijah še vedno povezano z zanikanjem ali prikrievanjem istospolne usmerjenosti.

Državljanstvo je izrazito nacionalen koncept, kjer prihaja tudi do izključevanj znotraj gejevske in lezbične skupnosti; istospolni pari s poroko in monogamijo postanejo »dobri državljani«, vsi ostali, ki ne ustrezajo tako postavljenemu okviru državljanstva, pa so iz njega izključeni. Moramo poudariti, da je koncept državljanstva zaznamovan tako spolno kot seksualno. Koncept državljanstva resda temelji na univerzalnosti, a vseeno predvideva tip državljana, ki ga še vedno predstavlja moški, ki je po svoji spolni usmeritvi gotovo heteroseksualen.

1. 4. 2. 1 Diferencirani model državljanstva

Iris Young (po Kuhar, 2010) na tem mestu ponudi nov tip državljanstva, ki ga imenuje diferencirani model državljanstva. Koncept govori o tem, da lahko še vedno govorimo o drugorazrednih državljanih, saj se pričakovanja, da bodo civilne, politične in socialne pravice na voljo vsem državljanov enako, niso uresničila. Young pozicijo drugorazrednega državljana označi za zatirano skupino, ki izpolnjuje enega ali več naslednjih pogojev:

- *izkoriščanje*: okoriščanje skupin z delom drugega, brez recipročne izmenjave ali plačila,
- *marginalizacija*: izključenost iz glavnih družbenih aktivnosti,
- *nemoč*: pomanjkanje avtonomnosti posameznika ali skupine zaradi nadzora avtoritete,

- *kulturni imperializem*: pomanjkanje možnosti ali neupoštevanje pri izražanju izkušenj in položaja posameznikov ali skupine,
- *nasilje*: izpostavljenost različnim oblikam nasilja, ki ga vzpodbujata sovraštvo ali strah pred to skupino.

1. 4. 2. 2. Intimno državljanstvo

Za geje in lezbijke je pomembno tako imenovano seksualno ali intimno državljanstvo, ki določa na kakšen način je dovoljeno izražati samega sebe v seksualnem pomenu tako, da so nam določene pravice še priznane. Subjekti intimnega državljanstva pa niso le geji in lezbijke, temveč tudi vsi tisti, katerih seksualne prakse postajajo nove politike intimnosti. Intimno oziroma seksualno državljanstvo je tako ohlapen termin, ki opisuje nove intimne zgodbe, nove skupnosti, nove oblike življenja, novo politiko, vse to pa kliče po novih pravicah in dolžnostih (Kuhar, 2010: 164).

Koncept intimnega državljanstva ima dva pola: na enem se ukvarja s seksualnimi pravicami, ki so določenim skupinam priznane ali ne, na drugem pa obravnava vprašanja, s katerimi se mora posameznik, ki je napravil svoje intimne izbire, soočiti. Temelji na ugotovitvi, da pravice in dolžnosti, ki izhajajo iz državljanstva, poglavitno vplivajo na naš intimni del življenja. Intimno državljanstvo je tako kot ostali modeli državljanstva zaznamovan z napetostmi, ki so znotraj modela intimnega državljanstva osnovale dve poziciji. Univerzalistični in diferencirani pristopi so pripeljali do dveh novih modelov znotraj intimnega državljanstva.

Univerzalistični model intimnega državljanstva temelji na integrativni politiki, ki si prizadeva, da bi bile tudi homoseksualcem podeljene pravice, ki so zdaj podeljene le heteroseksualcem. Pomanjkljivost tega modela se skriva v nepolemiziranju vprašanj spola. Tak pristop k intimnem državljanstvu zavzema prevladujoče mainstreamovsko gejevsko in lezbično gibanje skozi princip enakih pravic in idejo o zaščiti človekovih pravic. Drugi pristop v intimnega modelu državljanstva je spolno in seksualno diferenciran pristop, ki je senzibilen za posamezne skupine znotraj skupine. Tu pravzaprav govorimo o lezbičnem, biseksualnem, transseksualnem, sadomazohističnem državljanstvu in ostalih. Problem tega pristopa pa je v tem, da se nagiba k unificiranju identitet, saj predvideva, da natančno vemo, kdo so geji, transseksualci ipd. Diferenciran pristop intimnega državljanstva je tipičen za gibanje,

ki temelji na queerovstvu. Razlika med obema modeloma intimnega državljanstva se na politični ravni kaže tako, da si univerzalistični model prizadeva za spremembo heteronormativnega sistema družbe, diferencirani model pa si naprej prizadeva za spremembo sistema, ki te norme ustvarja (v Kuhar, 2010).

1. 4. 2. 3 Zasebnost in javnost

Statusa intimnega državljanca, ki je skupen vsem gejem in lezbijkam, ne moremo razumeti kot zasebnega, čeprav se zdi, da intimno pripada sferi zasebnosti. Državljanstvo je še vedno pravni status, ki se dotika pravic in dolžnosti, ki jih ima državljan ali državljanica v javni sferi. Intimno državljanstvo kot koncept torej nenehno tehta razmerje med tema dvema sferama (Kuhar, 2010: 138).

Mouffe (v Kuhar, 2010) pravi, da javnost in zasebnost nista ločeni sfere v človekovem bivanju, temveč se nenehno prepletata, saj je vsako delovanje posameznika v zasebnosti odvisno od pogojev javnega. Izbire in odločitve, ki jih posameznik opravi v zasebnosti, se manifestirajo javno, saj morajo ustrezati pravilom, ki so vezana na status državljanca. Fraser (v Kuhar, 2010) govori o tem, da se vprašanje participatorne (ne) enakosti, skriva v vprašanju nepriznavanja družbenih skupin.

Zaradi družbene podrejenosti je določenim skupinam onemogočeno enakopravno sodelovanje. Young (v Kuhar, 2010) nadaljuje, da določene manjšinske skupine nimajo dostopa do javnosti, kjer bi svoje izkušnje in potrebe lahko vključile v politični dialog. Kuhar (2010) vidi rešitev nepriznavanja družbenih skupin v institucionalnem prepoznavanju teh razlik in zagotavljanju predstavnosti za zatirane skupine.

Razlog, da podrejene skupine ne pridejo do izraza v dominantni kulturi, pravi Bickford (v Kuhar, 2010), je v tem, da v dominantni kulturi obstajajo zgolj kot stereotip. Ker manjšinske skupine niso imele možnosti, da bi razpravljale o svojih specifičnih potrebah, so konstruirale alternativne javne sfere. Vzpostavitev takih javnosti je nato tem skupinam omogočila, da so dosegle večinsko javno sfero.

Hannah Arendt (1996) v knjigi *Vita activa* obravnava vprašanja razmerja med zasebnostjo in javnostjo, kjer vpelje še tretji prostor, ki ga poimenuje *družbeno*. Njegova značilnost je odsotnost političnega. Arendt meni, da morajo nekatere stvari ostati v zasebnosti, ker le tako lahko preživijo in obdržijo svojo kvaliteto. Boling (v

Kuhar, 2010) ob tem predlaga, da vprašanja, ki se tičejo zasebnosti, vseeno lahko vpeljemo v javnost na način, da ne uničimo vseh možnosti življenja v zasebnosti. Z nekritičnim prenašanjem zasebnosti v javno sfero, se meja med njima podre in tako vse postane družbeno.

Kuhar (2010) meni, da je družbeno torej nekje na poti do političnega, a nima političnih ambicij. Gre za izpostavljanje tem javnostim, ki pa niso politično vrednotene. Družbeno ustvarja prostor, kjer so teme slišane in priznane, ne da bi bile deležne izključevanja in spodbujanja nestrpnosti. Gre pravzaprav za aktivizem in izobraževanje. Mejo med javnim, zasebnim in družbenim uravnava načelo pravičnosti, ki bi moralo delovati tako, da bi vprašanja neprivilegiranih skupin, ki so običajna v sferi družbenega, politizirala.

Geji in lezbijke so marsikje ali celo praviloma razumljeni kot drugorazredni državljani. Njihovo pozicijo determinira spolna usmerjenost, ki je v konceptu državljanstva še vedno razumljena kot zasebna zadeva, to pa je področje, v katerega se država naj ne bi vpletala. Isin in Wood (po Kuhar, 2010) pravita, da dostop istospolno usmerjenih do javnosti ni vezan na izvajanje seksualnih dejanj v javnosti, pač pa s pravico, da do javnosti dostopajo kot geji in lezbijke in kot seksualne osebe. Razumevanje, da je istospolna usmerjenost stvar zasebnosti je hkrati zahteva po vstopu v družbo, na način, ki ga določajo heteroseksualne norme.

1. 4. 3 Heteroseksizem, hegemonija in koncept heteronormativnosti

Furlan (2006) pravi, da družba precej rada išče in poudarja razlike med moškimi in ženskami, kljub temu da imamo moški in ženske več skupnega, kot različnega, saj večino razlik ustvarja okolje oziroma družba. Kuhar (2010) razlaga, da je normativnost, ki se veže na vprašanja seksualnosti in spola globoko prepletena z ekonomskimi, družbenimi in političnimi procesi, s strukturami in relacijami ter s seksističnimi diskurzi in praksami. Tu je na delu seksizem, znotraj katerega je feminitetnost opredeljena kot podrejena lastnost. Moška homoseksualnost je bolj ogrožajoča kot ženska, ker je koncept heteronormativnosti definiran s superiornostjo moškega nad žensko. Zanimivo je, da se podobna razmišljanja običajno ne dotaknejo žensk in lezbištva. Čeprav sovražnost do lezbištva med heteroseksualnimi ženskami nikakor ni redka, pa nikoli ni tako močna, kot je sovražstvo do moških

homoseksualcev med heteroseksualnimi moškimi (Sullivan, 2008: 91). Moško homoseksualnost pa javno mnenje, najverjetneje zaradi predstav o poženščenosti, pogosto povezuje s transvestizmom, čeprav se v ženske preoblači zgolj majhen delež homoseksualcev in da ti niso nujno tudi istospolno usmerjeni. Giddens (2000) ob tem pravi, da nam je spolni dualizem navadno vsiljen, zato je moški transvestizem tudi močno stigmatiziran. Ross (po Kuhar 2001) postavi hipotezo, da se feminilnost pri gejih pojavlja zlasti v družbah, v katerih so meje znotraj spola in med spolnimi vlogami ostro določene. Predvideva, da takšna polarizacija homoseksualnega posameznika privede do mišljenja, da mora biti v svoji vlogi podoben nasprotnemu spolu. Podobno, meni, naj bi veljalo tudi za lezbijke. Baldwin (v Grief, 2011) pa pravi, da moški za potrditev svoje moškosti pravzaprav potrebujejo geje, ker jim služijo za zgled vsega, česar pravi moški ne sme storiti, in za vse, česar je prave moške strah. Pravi moški ne morejo brez gejev, saj jim vzdržujejo družbeno podobo možatosti in preko njih utrjujejo seksualno kodo. Spolna identiteta ima torej bistven pomen, saj vpliva na družbene interakcije in pozicijo posameznika v družbi. Socialna kontrola postavlja posameznika na mesto, ki mu je glede na družbeni spol pripisano, on/ona pa mora sprejeti vedenje, ki ustreza pričakovanjem in družbeno sprejetim vzorcem delovanja (Kuhar, 2001: 135). Pan (2007) meni, da so heteroseksualni odnosi prikazani kot pravilo človekove seksualnosti, ki pa obstaja le znotraj in s sistema dveh spolov. Vse druge oblike spolnih identitet, skupnosti in dejavnosti so tako razumljeni kot odklonski in nesprejemljivi. Spola sta zasnovana kakor nasprotna, kot nasprotji, ki se morata dopolnjevati. Žal to nasprotje pomeni tudi spolno hierarhijo. Če bi spola dejansko bila enakovredna, bi ju brez težav obrnili. Giddens (2000) iz tega sklepa, da se homoseksualna razmerja včasih resda zdijo zapletena in kratkotrajna, a so v primerjavi s heteroseksualnimi neobremenjena s sovraštvom med spoloma, zaradi katerih so heteroseksualna razmerja in odnosi v njih izpostavljeni večji agresivnosti in odprtim bojem med partnerjema.

1. 4. 3. 1 Hegemonija

Kuhar (2001) hegemonskega moškega definira tistega moškega, ki ustreza prevladujočim družbenim idejam moškosti v določenem času in družbenem prostoru. Hegemonski moški današnjih dni nastane v tridesetih letih 19. stoletja, ko se v takratni družbi pojavi kapitalistični trg in oblikuje nov tip moškosti – poslovna

moškost. Poslovni moški je odsoten od družinskih zadev, usmerjen v uspeh na trgu in predan homosocialnemu okolju. Za potrditev svoje moškosti je tekmoval le z drugimi moškimi. Tovrstna konstrukcija moškosti je potekala vzporedno z izključevanjem vseh drugih identitet: žensk, tujcev, revežev, homoseksualcev in podobno. Moškimi so bile že od nekdaj dodeljene ekskluzivne pravice, zlasti hegemonskim moškimi. Te so jim omogočile dostop do mest, kjer je bila razpršena družbena moč. Na ta način so si moški ustvarili moške pozicije v družbi in še utrdili svoj privilegiran položaj.

Doseganje hegemonске moškosti je proces, v katerem moški zatire vrsto emocij, potreb in možnosti, kot so dovzetnost, občutljivost, empatija ali sočustvovanje, saj so te emocije nekonsistentne z močjo moškosti in se jih povezuje z ženskostjo in mehkužnostjo. Ker nihče v popolnosti ne zadosti pogojem in definicijami hegemonске moškosti, in ker tudi moški operirajo z določenimi čustvi in imajo določene potrebe, izhaja iz tozadevne izkušnje velikanski strah, ki jo na družbeni ravni lahko prepoznamo kot homofobijo. To ni zgolj sovraštvo do homoseksualcev, temveč tudi strah, da bi moškega, ki ne ustreza definicijam moškosti prepoznali kot homoseksualca. Kimmel (po Sullivan, 2008) ugotavlja, da biti moški pomeni ne biti ženska. Moškost je tako bolj definirana kot kaj ni, namesto kaj je.

Kuhar (2001) pravi, da pa tudi znotraj koncepta hegemonске moškosti obstajajo konflikti. Raziskave so namreč pokazale, da kulturi hegemonškega moškega ustreza le manjšina moških. Patriarhalnosti ne moremo razumeti le kot prevlade moškega nad žensko, temveč tudi kot posledico hierarhije med različnimi skupinami moških in različnimi moškostmi. Družbena moč, ki jo imajo moški kot skupina, se prenaša tudi na raven posameznika, kjer imajo heteroseksualci prednost pred homoseksualci, belci pred črnici in tako naprej.

Sullivan (2008) trdi, da v kulturi »pravega« (hegemonškega) moškega poniževanje homoseksualcev običajno ni del odgovornega družinskega življenja. Stabilni družinski očetje običajno ne pretepajo gejev. Tovrstne aktivnosti izvajajo, v glavnem, nezreli in negotovi adolescenti, ki se bojijo tudi žensk. Nasilje do gejev je namreč povezano z poniževanjem ženskosti in žensk nasploh. Tolerantnost do ljudi, ki pretepajo homoseksualce, ali do tistih, ki so do njih sovražni, implicira tolerantnost do nasilja

nad ženskami in do prezira do njih. Moška kultura, ki ne zmore brez poniževanja homoseksualcev, dejansko ni prava kultura moških, je kultura moške hudobije (Sullivan, 2008: 91).

1. 4. 3. 2 Koncept heteronormativnosti

Kuhar (2010) opozarja, da je heteroseksualnost v javnosti mogoče videti kamorkoli se človek obrne. Ker pa je ta predpostavka tako samoumevna, je niti ne vidimo več. Razen, ko je ta predpostavka v nasprotju z našo lastno intimno predpostavko. Na osnovi teh opažanj, ki jim pravimo heteronormativnost, je zasnovana bojazen, da sprejetje zakonov o pravicah gejev in lezbijke ne bo spremenilo ničesar. Heteronormativnost je eden od osrednjih konceptov, ki ga napada queerovska teorija in označuje vsemogočnost in vseprisotnost heteroseksualne predpostavke v vseh družbenih institucijah. Institucionizirana je kot posebna oblika prakse in odnosov, ki se kažejo kot naravne, fiksne in predvsem univerzalne kategorije. Predstavlja obliko dominantnega diskurza, ki ostale diskurze toliko zatre, da ga razumemo kot edinega legitimnega. Kuhar (2010) pravi, da koncept heteronormativnosti krepi sistem binarnih delitev in v ničemer ne problematizira družbenih razmerij moči – heteroseksualnost ohranja svojo dominantno pozicijo, homoseksualnost pa kljub zaščiti pravic in prepovedih diskriminacij še vedno ostaja v podrejeni, marginalizirani poziciji.

Kuhar in Švab (2005) opozarjata, da se koncept heteronormativnosti lahko v družbi vzpostavlja in ohranja le z represijo in nasiljem in je hkrati neviden prav zato, ker se nenehno vsakodnevno uprizarja. Pan (2007) se sprašuje, ali niso maturantska parada in poročne procesije pred magistratom pravzaprav parade heteroseksualnosti? Pa se nihče ne zgraža nad njimi. Družbeni prostori in javno življenje torej nikakor niso seksualno nevtralni. Heteroseksualizirana je ulica, delovni prostor in vsi rituali vsakdanjosti. Švab in Kuhar (2005) pa trdita, da vsak napad na lezbijke ali geje reproducira in ponovno vzpostavlja javni prostor kot heteroseksualni prostor. Heteronormativnost pglavitno vpliva na javno življenje gejev in lezbijk in je zlasti vidno ob zadrževanju izkazovanja naklonjenosti in intimnosti na javnih mestih. Zdi se, da geji in lezbijke praviloma vedno ozavestijo okolico in heteronormativnost, ki to okolico opredeljuje (Švab, Kuhar 2005: 120).

Vsak posameznik posreduje spoj tistega, kar danes imenujemo družbenospolne karakteristike. Preseči je treba povezovanje posameznih karakteristik z enim ali drugim spolom in doumeti, da so človeške osebnosti veliko bolj kompleksne, kot jim to dovoljujeta koncepta moškosti in ženskosti (Kuhar, 2001: 134). To pa pomeni, da da so za transformacijo kulture potrebne organizirane strategije in kampanje proti heteronormativnosti.

1. 4. 4 Homofobija

Homofobijo je vrsto družbenih praks, ki na tak ali drugačen način diskriminirajo geje in lezbijke. Je tesno povezana z vprašanjem spola in seksualnosti, seksualnost pa je povezana s sramom. To pa je okvir znotraj katerega nastaja kultura strahu pred homoseksualci (Kuhar, 2007: 91). Prav izkušnja homofobije je tista, ki je skupna vsem gejem in lezbijkam. Kuhar in drugi (2011) pravijo, da je koncept homofobije igral pomembno vlogo v družbenih spremembah seksualnih manjšin, saj opravil revolucionaren premik v definicije problema homoseksualnosti, iz homoseksualnega subjekta k homoseksualnemu objektu. Problema niso več predstavljali homoseksualci, pač pa homofobična družba. Kar pa je pri konceptu paradoks, je to, da spada med fobije, kjer se strah, za razliko od ostalih fobij, izraža preko psihičnega, fizičnega, spolnega in ekonomskega nasilja. Švab in Kuhar (2005) pa pravita, da je homofobija vseskozi prisotna v vsakdanjem življenju gejev in lezbijkin se ne izraža le kot psihično in fizično nasilje, ampak se predvsem kot konstanten strah pred doživljanjem nasilja.

1. 4. 4. 1 Funkcije homofobije

Herek (po Kuhar in drugi, 2011) homofobična občutja, reakcije in vedenje razdeli v tri funkcije homofobije, ki predstavljajo stališča, ki za posameznika prinašajo določene psihološke koristi, v primeru da tovrstna stališča zavzema:

(1) *Izkustvena funkcija* je tista, ki ovrednoti pretekle izkušnje posameznika z geji in lezbijkami in uravnava njegovo vedenje. V kolikor so bile te izkušnje pozitivne, jih posameznik generalizira in v odnosu do istospolno usmerjenih ne izraža negativnih stališč. V obratni situaciji pa pridobljene izkušnje potrdijo stereotipe o homoseksualnosti.

(2) *Simbolna funkcija homofobije* je vezana na utrjevanje posameznikove samopodobe in je tudi najbolj pogosta funkcija homofobije. Nasilje nad homoseksualci je skozi prizmo te funkcije, oblika dokazovanja posameznikovega statusa v določeni skupnosti. Pri tem ne gre za odraz posameznikove nestrpnosti, pač pa družbene nestrpnosti na splošno in heteroseksizma, ki tovrstna dejanja dopušča, njihove posledice pa bistveno blaži. Homoseksualci v tem primeru ne nastopajo kot sprejemljive žrtve, ampak pogosto kot lahka tarča.

(3) *Defenzivna funkcija homofobije* pomeni zmanjševanje nelagodnosti in anksioznosti, ki jo homoseksualnost lahko sproži. Anksioznost je lahko povezana s konfliktom do seksualnega ali spolnega statusa posameznika. Defenzivna funkcija projicira posameznikove lastne nezaželene lastnosti na homoseksualno skupino in na ta način obračunava z nesprejemljivimi vidiki sebe.

1. 4. 4. 2 Homofobija, spol in spolnost

Herek (po Kuhar in drugi, 2011) pravi, da ženske praviloma zavzemajo manj homofobična stališča kot moški, ker je koncept heteronormativnosti definiran z moško nadrejenostjo ženski. Kuhar (2011) meni, da je v zadnjih letih (vsaj deklarativna) strpnost do gejevske in lezbične populacija narasla, vendar hkrati zaznavamo spreminjanje delovanja homofobije. Nova homofobija pravzaprav obljublja strpnost s kupčijo, pri čemer se homoseksualci lahko vključijo v družbo, a le če upoštevajo pravila, ki jih določa heteroseksizem. Lipkin (v Kuhar in drugi, 2011) ob tem opozarja, da je vsako »prepakiranje homoseksualne identitete« utopičen antihomofobičen projekt, ki od homoseksualca zahteva, da zadostuje nekim višjim standardom, ki so šele pogoj za vzpostavitev tolerance. Pan (2009) meni, da homofobijo lahko postavimo kot problem, ki izvira iz neproblematiziranega odnosa do spola in spolnosti, ki se odraža tako na ravni države v odnosu do državljanov, kot tudi v institucionalnih in medosebnih razmerjih.

Greifova (2011) opozarja, da preprečevanje raznovrstnih oblik nasilja in različnih motivov zanj, sodi med odgovornosti policije. V številnih evropskih državah se policija sistematično ukvarja s preprečevanjem homofobičnih zločinov. Kot pri vsaki ranljivi skupini pa delo z njo zahteva premišljen in ozaveščen pristop. Dejstvo je, da geji in

lezbijke danes niso več pasivne žrtve, ampak o pravicah ozaveščeni posamezniki, ki nasilje prijavijo, od policije pa pričakujejo zaščito in pomoč.

1. 4. 4. 3 Homofobija v pravu

Neža Kogovšek Šalamon (v Kuhar in drugi, 2011) opozarja, da homofobija kot pravni termin še ne obstaja, vendar pa se kaže vse večja potreba po njegovi vpeljavi, kar se vidno v pravu na dveh ravneh; na ravni pravnih norm, ki obravnavajo izraze homofobije in na ravni norm, ki obravnavajo drugo zakonsko materijo, kjer se homofobija odraža. Na prvi ravni torej homofobijo v pravu obravnavamo kot obliko zaščite pred homofobijo, na drugi ravni pa v pravni normi iščemo tisto, kar tolerira, če ne že institucionalizira homofobijo.

Homofobijo na prvi ravni zaznavamo osnovni določbi 297. člena, ki obravnava javno spodbujanje sovraštva ali nestrpnosti. Pri tem členu je sporna navedba, da mora biti to dejanje storjeno na javen način. Na tem mestu se pojavi vprašanje skladnosti z Ustavo, saj 63. člen Ustave prepoveduje vsakršno spodbujanje neenakosti in nestrpnosti, ne glede na to, ali je bilo storjeno javno ali ne. 297. člen Kazenskega zakonika (v nadaljevanju KZ) pa je ne glede na to nedoslednost ostal nespremenjen. Ostala dejanja, storjena iz sovraštva, ki ne sodijo v 297. člen, so v KZ obravnavana v okviru drugih določb – na primer, ogrožanje varnosti, nasilništvo, posebno huda telesna poškodba. Pri teh določbah je bilo v parlamentarnih razpravah opozorjeno, da je potrebno motiv sovraštva pogosteje upoštevati ter da je potrebno v KZ dodati specifična kazniva dejanja, storjena iz diskriminacijskih motivov.

Zunaj pravne ureditve ostaja večina socialnih in ekonomskih pravic, ki jih heterospolna partnerja lahko uveljavljata drug po drugem – zavarovanje po partnerju, vdovska pokojnina, priznanje partnerja kot vzdrževanega družinskega člana (Kuhar in drugi, 2011: 115–6). Na nekaterih področjih, ki jih ureja zakonodaja, prihaja do pojava, ki ga Neža Kogovšek Šalamon (v Kuhar in drugi, 2011) poimenuje *selektivna diskriminacija*. To pomeni, da je status enemu izmed partnerjev v istospolni zvezi družinskega člana priznan takrat, ko je to partnerjema v škodo, kadar bi pa partnerjema bilo to v korist, ostane nepriznan.

1. 4. 4 Homofobija v medijih

Kadar o homoseksualnosti in vsem, kar je z njo povezano poročajo mediji, pri tem pogosto uporabljajo simbolno diskriminacijo. Kuhar (2009) pravi, da je to povezano z ideologijo varnosti, znotraj katere se diskriminacija pravzaprav konstruira kot racionalna in opravičena. Gre za izjave, kjer prvi del odraža strinjanje ali sprejemanje homoseksualnosti, drugi del pa se pogosto začne z besedico, ampak in opravičuje diskriminacijo. Gre za ponovno izrekanje nestrinjanja, s tem se ponovno reproducira diskurz, ki je pripeljal do prvotnega izražanja homofobije. Raziskava slovenskega javnega mnenja (v Toš in drugi, 2004) v letu 2002 spraševala Slovenke in Slovence, ali bi morali homoseksualnim osebam prepovedati javno izražanje njihove spolne usmerjenosti. Izjavo je podprlo 49,3% vprašanih. Kuhar (2006) pravi, da je izmerjena nestrpnost posledica nepoznavanja in odsotnost izkušenj z homoseksualci. Anketirane so tudi spraševali, s katero od naštetih skupin, ki bi jo najmanj radi imeli za sosede, so imeli v zadnjem obdobju stike. Več kot 95% tistih, ki niso želeli imeti za soseda homoseksualca, je povedalo, da z njimi nimajo nikakršnih stikov in jih niti ne poznajo.

Greif (2011) pravi, da se v medijskih politikah, zlasti znotraj modela liberalne politike, pogosto uporablja metoda kamuflaže ali metoda navidezne vključenosti, ki sta prikrito manipulativni in homofobični. Leskošek (2005) omenja, da javni govorci v razpravah govorijo tako, da so še v skladu s svojo referenčno skupino. Opirajo se na prevladujoča mnenja in avtoritete, predvsem pa se opirajo na ideologije, ki branijo obstoječe ravnotežje v družbi. Kuhar (2011) meni, da kultura politične korektnosti narekuje, da odkrite oblike rasizma, seksizma, ksenofobije in homofobije niso več zaželene oblike izražanja v javnosti, pač pa različni dogodki razkrivajo odkrito soglašanje z diskriminatornimi izjavami tistih, ki si kljub vsemu »upajo povedati stvari bolj na glas«. Paradoks je v tem, da bolj ko politična korektnost poskuša utišati nestrpne glasove, večjo pozornost pritegnejo glasovi, ki so drznejše prestopiti to mejo. Pogosto se med njimi znajdejo poslanski glasovi, ki preko izražanja nestrpnih stališč nabirajo politične točke, saj jih volilci prepoznajo kot tiste, ki si upajo povedati tisto, kar misli večina in si ne upa povedati.

Kuhar (2011) pravi, da sovražni govor pogosto zasledimo v poslanskih klopeh, kar se kaže kot izjemno problematično, kajti ti nestrpni govorci zavzemajo pozicije moči in

njihove izjave dosegajo izredno sporočilno vrednost. Različne homofobične izjave in sovražni govor politikov na tak način dosežejo najširši krog prebivalstva, kar poslanski homofobiji zagotavlja legitimnost, saj je le redko sankcioniran. Metka Mencin Čeplak (v Bahovec in Šetinc, 2006) pravi, da je sovražni govor na področju političnega komuniciranja postal legitimen, vsakdanji in samoumeven. Ocenjuje, da je raven političnega diskurza nižja kot pred osamosvojitvijo. Takrat so redki posamezniki govorili na tak način, danes pa tako komunicirajo močne politične stranke, ki tako potrjujejo svoje volilno telo. Spomenka Hribar (v Bahovec in Šetinc, 2006) se spominja, kako pomembni so bili mediji v prejšnjem socialističnem sistemu. Ker ni bilo dovoljeno tako rekoč nič, pravi, se je vsaka kritična beseda močno slišala.

Jalušič (2003) pravi, da so mediji o temah lezbištva vselej poročali z ironijo in cinizmom. Zato se ni čuditi, da so v medijih o ženskih zadevah poročale v glavnem ženske. Moške je vselej zagrabila paranoja ali pa so se poročanju o temi lezbištva izmaknili. Kuhar (2003) omenja, da so časopisni novinarji ob začetkih pisanja o homoseksualnih temah svoje članke pogosto podpisovali pod psevdonimom ali pa so v besedilo članka, vključili svojo heteroseksualno orientacijo, da so se od homoseksualnosti distancirali.

Tratnik in Vegan (1995) pravita, da zahodne gejevske in lezbične skupine, zlasti tiste z dolgotrajnejšo tradicijo, zavračajo sodelovanje s heteroseksualnimi mediji, saj menijo, da stapljanje z večinsko kulturo gibanju škoduje in ubija vsakršno drugačnost. To so mediji, ki geje in lezbijke predstavljajo na način, kot si ga sami zamišljajo. Pogovorne oddaje so priljubljena zahodna oblika razprav v javnosti, ki prinašajo gejevskim in lezbičnim organizacijam potrebno publiciteto. Problem pa nastane, ko nastopajoči aktivisti ugotovijo, da običajno nimajo vpliva na potek oddaje, saj so te narejene po merilih heteroseksualnega občinstva. Geji in lezbijke se v takem formatu televizijske oddaje tako znajdejo v primežu voditelja in občinstva v studiu, ki pogosto postavlja provokativna vprašanja. Gej in lezbijka imata torej v demokraciji možnost, da se zagovarjata, če se le znajdeta.

Petrovec (2003) pravi, da mediji o kriminaliteti poročajo na senzacionalističen način. Po drugi strani pa včasih ne poročajo o najbolj skrajnih oblikah nasilja, ki se v družbi

pojavnajo, z namenom, da bi ohranili vtis o poštenosti posameznikov ali sistema družbe. Tako postaja jasno, da v medijih vidimo le del nasilja, in to je vedno tisto nasilje, ki se najuspešnejše trži. Čezmerna količina nasilja v medijih tako v javnosti zbuja občutek, da je kaznovalna politika preblaga. Javnost se počuti ogrožena in dobi vtis, da sistem ne deluje, s čimer postane dovzetnejša za vigilantske pobude.

Pojavljanje teme homoseksualnosti v javnosti pa ima lahko, kljub pogosto nekorektnemu in homofobnemu poročanju, pozitivne stranske učinke. Plummer (v Kuhar, 2010) v sozvočju s tem govori pluralizaciji sfere javnosti. V množičnih medijih vidi »množenje« javnosti. Mediji so zaradi družbe tveganja in potrebi po naslavljanju načinov življenja v negotovi družbi prepleteni z množico najrazličnejših intimnih zgodb, ki jih pripovedujejo o sebi ljudje in s tem prikazujejo resnično življenje posameznika. Te zgodbe lahko zasledimo v pogovornih oddajah, dokumentarnih oddajah, žajfastih nadaljevankah in zlasti v fenomenu resničnostnih oddaj. Na tak način najdejo prostor zdaj tudi manjšine (geji, lezbijke, črnci ...), ki so bile do sedaj, iz medijskih reprezentacij, skoraj izključene. Televizija tako postane prostor, kjer se rojeva »nov državljan«. Čeprav gre v odnosu z mediji običajno za pasivno odjemanje njegovih vsebin, gledalci intimne zgodbe nastopajočih prenašajo v svoja življenja ter o njih presojujejo in razpravljajo.

1. 4. 4. 6 Sovražni govor

Neža Kogovšek Šalomon (v Kuhar in drugi, 2011) opozori, da je do pred kratkim KZ prepovedoval le sovražni govor, povezan z raso, narodnostjo in vero in ne izrecno na podlagi spolne usmerjenosti. Določba je bila spremenjena tako, da je bil krog osebnih okoliščin razširjen, vendar so bile te še vedno našteje taksativno in ne primeroma. Kazenski zakonik (KZ) namreč vsebuje jasne določbe, preko katerih mora biti oseba zmožna razumeti, katere vrste govora so prepovedane, da bi bila ta vrsta govora obravnavana kot kaznivo dejanje. Najpomembnejši določbi KZ glede spodbujanja sovražnosti sta tisti, ki se nanašata na kršitev enakopravnosti (131. člen) in javno spodbujanje sovraštva ali nestrpnosti (297. člen). To pomeni, da je kriminaliziran sovražni govor (*hate speech*) in nekatera kazniva dejanja, storjena iz sovraštva (*hate crime*), ki se kaznujejo z zaporno kaznijo do dveh let.

Leskošek (2005) omenja, da v slovenski pravni praksi do sedaj ni znan primer pravnomočne obsodbe zaradi sovražnega govora zoper manjšinske skupine, čeprav je bilo podanih nekaj kazenskih ovadb. Najbolj odmevna je prijava gejevskih in lezbičnih društev proti dr. Janezu Ruglju. Najnovejši primeri tovrstnih ovadb pa so sovražni govori na internetu. Država kljub relativno liberalni zakonodaji še vedno in predvsem na nivoju javnega mnenja ne deluje zadostno pri izgrajevanju varnega družbenega okolja za lezbijke in geje (Velikonja, 2011: 30).

1. 4. 5 Afere, ki dajejo glas

1. 4. 5. 1 Festival Magnus

Prvi festival Magnus je bil organiziran leta 1984 v ŠKUC-u in velja tudi za uradni začetek gejevskega in lezbičnega gibanja v Sloveniji. Festival je vseboval razstave, filme, predavanja – vse z gejevsko in kasneje še lezbično tematiko. Vsako leto se je na njem zbralo okoli tisoč ljudi. Leta 1987 se je zataknilo, ko so ga aktivisti in aktivistke želeli organizirati 25. maja, na takratni jugoslovanski praznik komunistične partije dan mladosti in Titov rojstni dan. Afera se je pod pritiski Beograda, obrnila v drugo smer. Slovenska republiška vlada je zaradi nastale situacije izrazila mnenje, da bi organizacija festivala preveč ogrozila »zdravi« del družbe, saj bi festival obiskalo veliko homoseksualcev iz tujine, ki bi v Ljubljano prinesli pereč problem aidsa. Zdravniška zbornica nato poda izjavo v kateri opozori, da festival ne pomeni nikakršne nevarnosti za širjenje aidsa. Organizatorji festival zaradi številnih pritiskov in afer, najprej prestavijo na jesen, potem pa ga dokončno odpovedo in od takrat festivala Magnus več ne poznamo. Ker festival Magnus ni več potekal, ga naslednje leto nadomesti najprej *Teden lezbičnega filma*, ki mu sledi še *Teden gay filma*. Festival je danes združen in ga poznamo pod imenom *Festival gejevskega in lezbičnega filma* (povzeto po Kuhar 2001, Jalušič 2002).

1. 4. 5. 2 Obvoznica mimo nestrpnosti

Junija 2001 je Galerija Škuc organizirala literarni večer s francoskim pesnikom Jeanom Paulom Daotustom. Po končanem dogodku je francoski pesnik, skupaj z Branetom Mozetičem obiskal lokal Galerija na Mestnem trgu. Varnostnik lokala je pesnikoma prepovedal vstop, s pojasnilom, da lokal ni za »take« ljudi. Teden dni kasneje se zberejo aktivisti in aktivistke gejevskega in lezbičnega gibanja ter izvedejo

protestno akcijo počasnega pitja radenske. Zbere se več kot štirideset ljudi, ki zasedejo dobršen del vrta lokala in dve uri pije vsak po deciliter radenske. Osebe lokala je hitro prepoznalo protest. Akcija počasnega pitja radenske se nadaljuje tudi teden kasneje, gejevskim in lezbičnim aktivistom pa se priključijo še drugi protestniki. Ta teden so v lokalu postregli brezplačno. Zaradi varnostnih razlogov se odločijo protest prekiniti (povzeto po Kuhar, 2001).

Aktivisti in aktivistke nato sklenejo organizirati posebno manifestacijo – *Obvoznico mimo nestrpnosti*, s katero želijo javnost opozoriti na vse pogostejše pojavljanje homofobije v Sloveniji. V ta namen se združijo vse gejevske in lezbične organizacije v GLBT sekcijo Urada za intervencije, z imenom *bUZI*. Greifova (2011) pravi, da je bila obvoznica mimo nestrpnosti *ad hoc* akcija, ki se je zgodila 6. julija 2001 in se šteje kot prva Parada ponosa v Sloveniji. Gejevski in lezbični aktivisti in aktivistke pripravijo pred *Galerijo Škuc* program, ki mu sledi povorka po starem mestnem jedru. Tako je na simboličen način izpeljana obvoznica mimo nestrpnosti. Pohod se zaključi na Ljubljanskem gradu, kjer Magnusovi aktivisti z grajskega stolpa razvijejo dvajset-metrsko mavrično zastavo.

1. 4. 5. 3 Lokal Open

V Ljubljani se maja 2008 odpre nov gejevski in lezbični lokal *Open*, ki je vse od odprtja tarča homofobnih napadov. Dogodkov, ki zaznamujejo njegovo delovanje je mnogo, osvetlila pa bom le tiste, ki so najbolj reprezentativni za prikaz nestrpnosti, s katero se lokal in gostje redno soočajo.

Velikonja (2011) pravi, da se je prvi večji napad homofobov na lokal *Open* zgodil leta 2008, malo po njegovem odprtju, ko je v lokalu potekal literarni večer. Napadalci so v lokal vrgli gorečo baklo, in ob tem eno okno razbili, pred lokalom pa so fizično napadli enega od vidnejših aktivistov Mitjo Blažiča. Zoper tri, od skupaj osmih storilcev, je policija podala ovadbo zaradi kaznivega dejanja spodbujanja sovraštva, nasilja in nestrpnosti, kot tudi za kazniva dejanja nasilništva in povzročanja splošne nevarnosti. Policija je v hišnih preiskavah obdolžencev našla literaturo z nacionalistično ideologijo. Sodišče je po KZ obdolžene spoznalo za krive dejanja spodbujanja sovraštva, nasilja in nestrpnosti (297. čl), ni pa jih spoznalo za krive nasilništva (296. čl) in povzročanja splošne nevarnosti (317. čl), ker ni bilo mogoče z gotovostjo

ugotoviti, ali je bil kateri od trojice tisti, ki je vrgel baklo. Vsi trije napadalci so dobili leto in pol zaporne kazni, ki je bila kasneje v rozsodbi višjega sodišča znižana na sedem mesecev zavora. Primer je pomemben, ker gre za do sedaj edino pravnomočno obsodbo zločinov iz sovraštva zaradi spolne usmerjenosti (po Kuhar in drugi, 2011).

V tednu parade ponosa leta 2010 smo zopet beležili številne napade na lokal. Po treh napadih s kamenjanjem in grafitiranjem fasade lokala, je policija odredila 24-urno varovanje. Policist, ki je varovanje izvajal, takrat izreče pravni osebi lokala denarno kazen, ker je natakarka postregla alkohol domnevno alkoholiziranem gostu. Ob tretji obletnici otvoritve lokala maja 2011 je policija dobila prijavo stanovalcev zaradi kršenja javnega reda in miru pred lokalom. Na prizorišče je prišlo okrog petnajst policistov, ki se pripeljejo s štirimi policijskimi avtomobili, enim policijskim kombijem in štirimi kolesi. Na koncu policija ni ugotovila kršitev. Ob začetku paradnega tedna, maja 2011, je tolpa zamaskiranih moških skušala z betonskim podstavkom senčnika razbiti šipo lokala Open. Napad so posnele varnostne kamere, a storilcev policiji ni uspelo identificirati. Večina napadalcev ostane nekaznovana, zato se napadi na lokal redno ponavljajo.

Ta ljubeča zveza med lokalno sosesko in birokratsko državo oziroma njeno policijo, tako značilna za sodobno demokracijo, to brezdušno policijsko, represivno, sicer zakonito, a vselej selektivno, rasistično delovanje oblasti označuje vso zgodovino lezbičnega in gejevskega družjenja. Ne samo v Sloveniji, temveč povsod (Velikonja, 2011: 284–5).

1. 4. 6 Aids kot gejevska kuga

Pirnar (2006) pravi, da je aids sprva veljal za bolezen homoseksualnih moških, ko so jo sprva imenovali tudi gejevska kuga. Znanstveniki so bili tako prepričani o povezanosti med pojavitvijo novega virusa in med homoseksualnostjo, da so bolezen sprva poimenovali sindrom GRID (*Gay Related Immune Disorder*). Nadaljnje raziskave so pokazale, da bolezen ne napada izključno homoseksualcev, zato so bolezen preimenovali v AIDS (*Acquired Immune Deficiency Syndrome*). Ponovila se je zgodba iz prejšnjega stoletja, ko so znanstveniki homoseksualnost označili za bolezen in jo pričeli zdraviti. Zdi se, da se je aids pojavil ravno v obdobju, ko se je

homoseksualnost končno osvobodila medicinskih posredovanj. Po ukinitvi bolezenskosti homoseksualnosti, so jo strokovnjaki kaj hitro uspeli spraviti nazaj v medicinske okvire, kjer so zdaj namesto vzroka homoseksualnosti obravnavali njeno posledico. Medicinski diskurzi so zaradi ugleda, ki ga medicinska znanost še danes uživa, povzročila gejevski populaciji ogromno škodo in okrepili predsodke do obolelih z aidsom.

Sullivan (2008) je mnenja, da celo razmeroma liberalna okolja delijo ljudi, okužene z virusom HIV, na nedolžne žrtve in na tiste, ki so se okužili z virusom preko homoseksualnih odnosov. Kuhar (2001) pravi, da je gejevska skupnost tista, ki je obtožena za novo bolezen, aids pa označen kot povračilo za bogokletna dejanja. Aids tako postane kazen za plačilo, ki ga mora gejevska skupnost plačati širši družbi zaradi svoje grešnosti. Pirnar (2006) pravi, da je bil za geje velik udarec to, da se bolezen prenaša spolno, saj seksualnost bistveno zaznamuje gejevsko identiteto. Kuhar (2001) pravi, da epidemija kasneje med gejevsko populacijo spodbudi občutek solidarnosti in poudari potrebo po zmagi nad heteroseksualno identiteto. Združi svetovno homoseksualno populacijo, ki se usmeri proti vse večji homofobnosti heteroseksualne družbe. Pirnar (2006) družbeno klimo v času epidemije primerja z razmerami v času fašizma. V homoseksualnih krogih so ljudje izginevali, in popolnoma normalno je bilo predvidevati, da je izginuli umiral, če ne celo že umrl za posledicami aidsa.

Warner (po Kuhar, 2010) je ugotovil, da je večina ameriških kampanj osredotočena okoli sporočila, ki ljudi prestraši pred infekcijo z virusom HIV. Strah pa na dolgi rok ne deluje, zato so kampanje, ki so zasnovane na zastraševanju tvegane in zavajajoče. Z vsem tem sta neločljivo povezana tudi sram in stigma, zato meni, bi bilo potrebno vse resurse usmeriti v boj proti sramu, ne pa v boj proti spolnosti.

Greifova (2011) pravi, da so bile v Sloveniji izključno nevladne organizacije tiste, ki so prve začele opozarjati na pojav aidsa. Državne institucije so se zganile šele dolgo po tem, ko je tema aidsa prišla v slovensko javnost. Informiranja in akcij preventive se je lotila Škuc sekcija Magnus, ki je vodila različne delavnice in edukativna predavanja. Ena izmed njihovih akcij je bila *Dan mobilizacije proti aidsu*, kjer so delili brezplačne kondome in predstavljali organizacije, ki se borijo proti aidsu. Še danes ostaja v

Sloveniji gejevska in lezbična skupnost tista, ki opravi največ aktivnosti pri obravnavanju problematike aidsa.

Kuhar (2001) pravi, da sta pojav aidsa in promocija varne spolnosti, vplivala na diskvalifikacijo spolnih kontaktov v barski kulturi in parkih, ki so bili poprej značilni za gejevsko in lezbično populacijo. Homoseksualna infrastruktura se je na ta način razširila in prodrla v mainstream. Vezi, ki jih ustvarjajo mreže gejevske in lezbične populacije so v kriznih časih aidsa, svojim članom nudile pomembno zavetje. Tu so gejevska prijateljstva ključno vlogo, saj se z pojavom virusa HIV in aidsa, pojavijo predsodki do obolelih, ki sprožajo še večjo marginalizacijo te skupine. Homoseksualna populacija je na začetku pojava aidsa, med zdravljenjem in umiranjem obolelih posameznikov, ostala brez resne podpore družbe. V Hollywoodu je, tako na primer, prvo homoseksualno afero povzročila smrt hollywoodske ikone moškosti Rocka Hudsona. Hudson, ki je svojo homoseksualnost skrival, se je okužil z virusom HIV in se zdravil v pariški bolnišnici. Bolnišnico so v nekaj urah po objavi Hudsonove diagnoze panično izpraznili, bolnika pa za vrtoglavo vsoto z boeingom 474 nemudoma prepeljali v Los Angeles, kjer je leta 1985 na svojem domu umrl v popolni izolaciji (povzeto po Greif, 2011).

1. 5 STEREOTIPI IN PREDSDOKI

Stereotipi so skupek močno razširjenih verjetij, ki se izoblikujejo v določenih družbenih razmerah in imajo status samoumevnega dejstva, kljub temu, da je lahko njihova neveljavnost večkrat znanstveno dokazana (Zornik in Mirović, 1996: 137). Kuhar (2009) pravi, da jih oblikujemo na osnovi generaliziranja in pomanjkljivih dejstev ali celo dezinformacij. Ne predstavljajo naših osebnih sodb, pač pa interpretacije družbe. Ko se na miselne sodbe prilepijo še čustva, se rodijo predsodki.

Nastran Ule (1999) definira predsodke kot mikroideologije vsakdanjega sveta, ki jih najdemo na vseh področjih življenja; v javnem govoru, medijih, kulturi, političnih in pravnih diskurzih, državnih institucijah in tudi v znanosti. Kažejo se v nespoštljivem in netolerantnem odnosu do drugih. Redko so organizirani v smiselno povezane celote stališč in prepričanj, zato predstavljajo »zadnjo oporo« za opravičila naših dejanj. Boswell (2005) meni, da za skorajda vse predsodke velja, da predstavljajo razumski odziv na grožnjo ali nevarnost. Vendar je praviloma za vsak predsodek mogoče dokazati, da ne izvira iz nevarnosti, tudi če ta v resnici obstaja. Za vsako prezirano skupino se namreč trdi, da ogroža tiste, ki jo prezirajo.

1. 5. 1 Izražanje predsodkov

Allport (po Kuhar, 2009) omenja pet stopenj izražanja predsodkov. Prva stopnja imenuje (1) *opravljanje*, ki se kaže preko humorja, v šalah o drugih skupinah. Druga stopnja je (2) izogibanje oziroma vzpostavljanje družbene distance do skupin. (3) Tretjo stopnjo izražanja predsodkov Allport označi kot *diskriminacijo*. Četrta stopnja (4) so predsodki izraženi preko *fizičnega nasilja*. (5) peto stopnjo predstavlja *genocid*, ki je najbolj ekstremna oblika izražanja predsodkov do družbenih skupin.

Britanska raziskava Profiles of Prejudice (po Kuhar, 2009) je tako pokazala, da ljudje, ki gojijo predsodke do etničnih skupin, dvakrat bolj verjetno gojijo tudi predsodke do gejev in lezbijk, in kar štirikrat bolj verjetno, da imajo potem še predsodke do hendikepiranih. Moon (po Kuhar, 2009) to povezavo med predsodki poimenuje intersekcija predsodkov.

1. 5. 2 Vzroki za predsodke

Dollard (po Nastran Ule, 1999) s sodelavci razvije frustracijsko teorijo agresivnosti. Pravi, da so predsodki verbalni izrazi agresije. Agresija je pogosto usmerjena na

dosegljive in občutljive tarče, in ne dejansko k vzrokom frustracij, ki jih posameznik doživlja. Teorija poudarja vlogo nezavednih gonov posameznika, kar je okrepilo razlage nastanka in delovanja predsodkov znotraj psihoanalitične znanosti. Izražanje predsodkov je tako instrument kot izraz premeščanja agresije iz dejanskega vzroka na nadomestni objekt. Rezultat tega je prevelika vdanost posameznika avtoritetam, visoka stopnja konformizma in sovraštvo do marginaliziranih in stigmatiziranih skupin (Nastran Ule, 1999: 303).

1. 5. 3 Funkcije predsodkov

Funkcija predsodkov je po Jostu in Banaju (v Kuhar, 2009) v vzdrževanju statusa quo v določeni družbi. Opravičujejo izkoriščanje ranljivih skupin in razlagajo razlike med različnimi družbenimi skupinami, tako da naredijo te razlike za naravne in upravičene, pri čemer se upirajo na tezo o pravičnem svetu.

Leskošek (2005) pravi, da vsak predsodek izvira iz strahu pred tem, da bi posameznik postal sam objekt predsodka, če ne bi upošteval norm in pravil vedenja, ki jih določa družba. Izvor vsakega negativnega predsodka tako najdemo v avtopredsodku, ki ga ima posameznik. Razliko med predsodki do drugih in do samega sebe mora posameznik vsakodnevno ohranjati, na način, da potlači svoja ambivalentna občutja, sicer mu grozi povratek potlačenega.

Predsodki imajo pomembno nadzorno funkcijo pri identitetni politiki posameznika, ki je žrtev predsodka. Ne glede na to, kako se s predsodkom sooči, mora posameznik pri tem uporabiti elemente samokontrole in discipline, ki mu pomagata vzdrževati takšno samopodobo, ki jo družba še lahko sprejme in mu kljub poziciji žrtve predsodka omogoča stike z skupino, ki mu ta predsodek pripisuje. Pri tem pa lahko pride do najbolj tragičnega dejanja v psihologiji predsodkov, namreč, da se žrtev predsodka poistoveti z vsebino predsodka. Vsebina predsodka postane na ta način tudi vsebina njihove samopodobe in njihovih praks. Pride do tega, da žrtev predsodkov s svojim obnašanjem legitimira predsodek. Ustvari se začaran krog. Tisti, ki je izražal predsodke, dobi argumente za potrditev predsodka in svojih dejanj, te argumente pa mu priskrbi prav žrtev sama.

1. 5. 4 Upravljanje s predsodki

Leskošek (2005) meni, da kadar predsodke posplošimo in razširimo iz mikroideologij v makroideologije, ti postanejo ideološki sistemi. In ko ideološke sisteme postavimo v politični okvir, postanejo odkrito orožje za širjenje nadomestkov resnice, standardov normalnosti in družbenih norm. Nastran Ule (1999) pravi, da se nam predsodki pogosto ne zdijo nevarni, zlasti kadar nastopajo samo v mimobežnih srečanjih med posamezniki. Takrat jih skorajda ne opazimo. Ker pa imajo to neprijetno lastnost, da se hitro širijo, niso tako nedolžni. Predsodki lahko hitro postanejo družbeno vezivo množic in si pridobijo epidemične razsežnosti. V skrajnem primeru lahko postanejo napoved linča, preganjanja, izginjanja ali prepuščanja podrejenih skupin.

Predsodki za svojo ohranitev potrebujejo »senco«, odmaknjenost od kritičnega pogleda in preživljajo svojo »krizo« takrat, ko se jih zavemo in začnemo o njih razpravljati. Obratno pa potiskanje predsodkov v anonimnost vsakdanjega življenja, v nereflaktivnost vsakdanjega govora in pogovora, predsodkom povečuje moč in vpliv (Nastran Ule, 1999: 300). Pirnar (2006) opozarja, da se, kadar pride do naključne korelacije med kulturnim predsodkom in družbenim opažanjem, rodi teorija, ki morda ne bo hotela umreti niti po tistem, ko naključna korelacija izgine. Kuhar (2009) pravi, da imajo predsodki največjo moč, kadar so vpeti tudi v politično kulturo določene skupnosti. V državah, kjer zakonodaja predpisuje stroge kazni zoper homoseksualce, tovrsten sistemski predsodek zagotovo legitimira splošne predsodke ljudi v določeni kulturi.

1. 5. 5 Upiranje predsodkom

Nastran Ule (1999) pravi, da je v današnjem času upiranje predsodkom težavna naloga, ker nosijo žrtve predsodkov mnogo preoblek sočasno. Ne predstavljajo več jasno določljive skupine, ampak so fluidna in neoprijemljiva populacija, ki zbuja neartikulirane fantazme in strahove. Mitscherlich (v Nastran Ule, 1999) pravi, da lahko posameznik učinke svojih predsodkov omili ali eliminira, če mu uspe, da o njihovi vsebini kritično razmisli pred svojim delovanjem. Koliko mu bo to uspelo, je odvisno od moči in dinamike konkretnega predsodka. Allport (po Kuhar, 2001) je predlagal, da bi moč predsodkov zmanjševali tako, da bi se člani različnih družbenih skupin med seboj spoznavali. Njegova razmišljanja postanejo podlaga za pozneje razvit psihološki model hipoteze stika. Goffman (2008) meni, da obstaja splošno

znana predstava, da so neosebni stiki med neznanci res posebej podvrženi predsodkom, ki pa se, ko se te osebe zblížajo, umaknejo in jih sčasoma nadomestijo naklonjenost, razumevanje in realistična ocena osebnih lastnosti. Tratnik in Vegan (1995) pa pravita, da se izkaže, da je težko spreminjati poglede in miselne procese ljudi, kadar se osrednja vprašanja sučejo okoli stereotipnih predstav.

1. 5. 6 Premik namesto izginjanja predsodkov

Nastran Ule (1999) pravi, da so tradicionalne predsodke so pričeli nadomeščati novi, moderni predsodki, za katere je značilno, da se antipatija do določenih družbeni skupin ne odraža več neposredno, pač pa bolj subtilno in na simbolni ravni. Odkrito in agresivno zavračanje tako nadomesti pasivno odklanjanje, hlinjenje tolerance in ignoriranje, ki je lahko v več pogledih nevarnejše kot odkrito sovraštvo. Prikrito izražanje predsodkov je nadomestilo staro rigidno in odkrito izražanje nestrpnosti, saj se posamezniki odzivajo na socialne identitete skupin, ki pa so v sodobnem individualiziranem življenjskem stilu razgubljene v množici identitet, ki jim posameznik pripada v skupini ali posamično. Po drugi strani pa se, bolj kot kdajkoli v zgodovini, ljudje poskušamo izogniti konfliktom. Leskošek (2005) pravi, da je sodobni posameznik preprosto prešibek, da bi izrazil svoja stališča in vzdržal konflikt, zato morebitne predsodke izraža skozi ignoranco ali z izogibanjem stikov.

Medtem ko je za tradicionalne predsodke značilno navezovanje na površinske, opazne razlike med ljudmi (npr. spolu, barvi kože), je za sodobne predsodke značilno, da se vežejo na na globinske razlike, ki jih ne zaznavamo neposredno (npr. veroizpoved, duševno zdravje). Novi predsodki niso več povezani z okoliščino posameznika, pač pa so povezani z problemom, ki naj bi ga ta okoliščina ustvarjala. To lahko opazimo tudi v t.i. ideološkem modelu človeka, ki ga reprezentira heteroseksualni moški, ki je bele rase, pripadnik zahodne urbane kulture, je krščanske veroizpovedi in pripada srednjemu ali višjemu družbenemu razredu. V zahodni družbi tak moški predstavlja ideal, ki se ga povezuje z družbenem napredku v modernem svetu. Natanko po teh merilih pa nastajajo najbolj trdovratni predsodki v sodobni družbi. To so predsodki do ne-moških, ne-belcev, ne-heteroseksualcev, pripadnikov ne-zahodnih kultur, ne-kristjanov, ne-zdravih, ne-bogatih. Po tej teoriji posameznik pride do svojih dosežkov s trdim delom in zmagovanjem v spopadih s konkurenti. Kdor ne uspe, si je tega predvsem sam kriv. V zadnjih petdesetih letih je

prišlo pri spremembah predsodkov do premika prostora izražanja, iz javne sfere na zasebno raven posameznika. S tem lahko pojasnimo ugotovitve raziskovalcev, ki so ugotovili, da sodobne predsodke spremljajo šibka čustva, ki se kažejo v hladnem nezanimanju in tistem preziru do drugačnosti (v Nastran Ule, 1999).

Nastran Ule (1999) tako opozarja, da so se predsodki do nekaterih tradicionalno stigmatiziranih skupin, na primer homoseksualcev in lezbijk, do duševno bolnih, obolelih z aidsom, Romov, muslimanov (v zahodnem svetu) celo okrepili. Sullivan (2008) meni, da trdoživost predsodkov do homoseksualcev v veliki meri spodbuja ravno dejstvo, da so homoseksualci nevidni. Čeprav so homoseksualci prisotni povsod in jih praktično vsakdo pozna, jih ne moremo spodbujati k resnici, saj sami vztrajajo na prikrivanju resnice, za kar pa jih ne moremo kriviti. A ostaja dejstvo, da je ključ do osvoboditve vsaj deloma v njihovih rokah. Predsodke in prevladujoče nestrpnosti lahko premaga zgolj pogum in vztrajnost tistih, ki so pripravljeni na spopad.

1. 6 IDENTITETA

Nastran Ule (2000) pravi, da je koncept identitete je dosegel vrh popularnosti v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, kot posledica posebnih kulturnih in socialnih okoliščin, ko je postajal odnos med posameznikom in družbo vse bolj ambivalenten. Pojem identiteta združuje medsebojno vplivanje med posameznikom in njegovo skupnostno kulturo in zajema vplive med zgodovinskim časom in biografskim časom posameznika. Predstava o identiteti je nastala zaradi krize pripadanja, zato, da bi zamašili vrzel med »tako bi moralo biti« in »tako je« in da bi realnost prilagodili standardom, ki jih je ideja identitete vzpostavljala – da bi torej preoblikovali realnost po njeni podobi (Bauman, 2008: 23).

Nastran Ule (2000) pravi, da se identiteto se pogosto definira s postavljanjem vprašanja: »Kdo sem?«. Tu se pojem identiteta zamenjuje s pojmom sebstva in individualnosti. Značilnost, ki pojem identiteta najbolje definira je njena odnosnost; identiteta namreč brez pripoznanja posameznikove identitete s strani drugih, ne obstaja. Gradi se s pomočjo priznanj, negacij, pa tudi z preziranjem s strani drugih oseb. Imeti neko identiteto pomeni, da imamo relativno trajne, simbolno posredovane navade in pravila, s katerimi obvladujemo svoje telo, svoje sebstvo in svoje socialne in družbene dejavnosti. Identiteta je zato bolj sistem dejanj kot pa sistem značilnosti, ki delujejo posameznika (Nastran Ule, 2000: 188). Švab in Kuhar (2005) menita, da ima homoseksualna identiteta v življenju gejev in lezbijk veliko težo, čeprav pogosto ni njihova edina identiteta, in pogosto niti najpomembnejša. Večja kot je represija in stopnja nasilja v družbi, bolj postane njihova homoseksualna identiteta pomembna.

1. 6. 1 Oblikovanje homoseksualne identitete

Spolna identiteta je družbeni konstrukt, z njim pa je povezana tudi porazdelitev spolnih vlog ter pomenov, pozicij in statusov, ki posamezni vlogi pripadajo (Kuhar, 2001: 126). Nastanek, oblikovanje in realizacijo homoseksualne identitete je neločljivo povezana z družbenimi pritiski, kontrolo, homofobijo, popačenim predstavami o homoseksualnosti in odsotnostjo skoraj vsakršnih pozitivnih modelov homoseksualnih vlog. Razvoj identitete poteka pred prvim razkritjem, po razkritju pa se proces pospeši in okrepi.

1. 6. 1. 1 Stopnje razkritja homoseksualne spolne usmerjenosti po Danku

Barry Dank (po Kuhar, 2001) je eden prvih, ki je raziskoval fenomen razkritja homoseksualne spolne usmerjenosti. V svojih raziskavah je ugotovil, da se geji in lezbijke iz svojega otroštva in mladosti spominjajo občutij drugačnosti, ki pa jih niso znali poimenovati in so jim kot taka zbujala občutke krivde. Homoseksualna spolna občutenja sama ne zadostujejo za definiranje samega sebe kot homoseksualca. Posameznik mora biti postavljen v kontekst, kjer obstajajo ideje in vedenje o homoseksualnosti, ki mu pomagajo pri samoidentifikaciji s homoseksualno identiteto. V raziskavah je ugotovil, da je med prvim homoseksualnim občutenjem in prepoznavanjem sebe kot homoseksualca v povprečju šest letni zamik.

Dank posameznike, ki niso (še) prevzeli homoseksualne identitete imenuje *the closet queen*. Gre za posameznike, ki občutijo homoseksualne želje, lahko imajo celo homoseksualna spolna razmerja, vendar sami sebe ne definirajo kot homoseksualce. Do neke mere sprejmejo stereotipe družbe, kar jih posledično odvrča od kategorije homoseksualnega. Tovrstni homoseksualci so pravzaprav z vidika družbe idealni, ker počnejo isto kot geji ali lezbijke, a verjamejo, da se od njih bistveno razlikujejo.

Ko posameznik stopi v stik z gejevsko in lezbično subkulturo, se začne identifikacija samega sebe kot homoseksualca. Ob tem posameznik doživlja občutek olajšanja, ki vodi do razkritja homoseksualne identitete. Tisti geji in lezbijke, ki se razkrijejo brez interakcij s svojo skupino, bodo verjetno pogosteje doživljali občutke krivde in sramu in se kasneje sprijaznili s svojo homoseksualno identiteto, saj interakcija z drugimi geji in lezbijkami nudi posamezniku pomembno opravičilo za homoseksualno vedenje.

1. 6. 1. 2 Idealnotipski štiristopenjski model izoblikovanja homoseksualne identitete po Richardu Troidnu

- (1) *Senzibilizacija*. Pojavi se v obdobju pred puberteto ko posameznik še ne razmišlja o svojem socialnem statusu. Homoseksualnosti ne dojema kot relevantne opcije, pač pa predvideva, da je heteroseksualno spolno usmerjen. Faza senzibilizacije nastopi v času, ko posameznik ugotavlja seksualne pomene. V osnovi jih lahko razdelimo na socialne (neskladje z družbenimi spolnimi interesi), emocionalne (čustvene navezanosti na isti spol) in genitalne

izkušnje (spolna navezanost na isti spol). V posamezniku se lahko razvije občutek drugačnosti, povezan z njegovim spolom, ki pa se šele kasneje definira kot seksualna drugačnost. Govorimo o interesih, ki jih ima posameznik pred svojim seksualnim razvojem (npr. namesto športa posameznika bolj zanima umetnost). Ko so kasneje ti momenti redefinirani, pomenijo osnovo za akterjevo razumevanje sebe kot homoseksualnega. To pa ne pomeni, da homoseksualnost povzroča takšne interese.

Raziskave kažejo, da v tem obdobju le 20% posameznikov občuti svojo drugačnost in le 4% svojo drugačnost definirajo kot homoseksualnost. Posamezniki v tem obdobju o svojih občutjih govorijo predvsem v družbenospolni terminologiji. Morebitni fizični kontakti z istim spolom pa dobijo seksualni kontekst, ko posameznik prepozna kategorije homoseksualen/heteroseksualen.

- (2) *Kriza identitete*. Se pojavi v obdobju adolescence, ko prične posameznik svoja občutja in vedenje opisovati v terminih homoseksualnosti. To povzroča disonanco s prej obstoječo samopodobo in negotovost glede lastnega homoseksualnega statusa.

Geji istospolno privlačnost v povprečju začutijo pri trinajstih letih, lezbijke pa med štirinajstim in šestnajstim letom starosti.

- (3) *Prevzem identitete*. Tretja stopnja v procesu oblikovanja homoseksualne identitete nastopi v času pozne adolescence ali njenem koncu. Posameznik svojo homoseksualno identiteto sprejme, ta tako zdaj postane tudi njegova lastna identiteta, s katero se (vsaj v odnosih z drugimi homoseksualci) tudi navzven predstavlja. Prevzem identitete je začetek procesa razkritja.

Raziskave kažejo, da geji v povprečju sami sebe definirajo kot homoseksualne med devetnajstim in enaindvajsetim letom, lezbijke pa med 21. in 23. letom. Oblikovanje homoseksualne identitete poteka zaporedno po stopnjah. Vsaka dosežena stopnja povečuje možnost za prevzem identitete, a je ne zagotavlja. Posameznik je lahko zaradi različnih vzrokov od napredovanja odvrnjen in tako nikoli ne prevzame homoseksualne identitete in stila življenja (povzeto po Kuhar, 2001).

Krizo identitete povzročajo naslednji faktorji:

- (A) *Spreminjajoča se percepcija samega sebe.* V času adolescence se v otroštvu obstoječa podoba o sebi kot drugačnem pretvori v percepcijo sebe kot seksualno drugačnega. Pri tem stopijo v ospredje emocionalne in genitalne izkušnje, ki postanejo pomembnejše od socialnih.
- (B) *Izkušnja heteroseksualnega in homoseksualnega vedenja.* Večina gejev in lezbijk v adolescenci izkusi tako homoseksualno kot heteroseksualno občutenje in vedenje. Ker je koncept biseksualnosti v družbi redko uporabljen, so geji in lezbijke zmedeni glede svoje spolne orientacije, čeprav se svoje istospolne privlačnosti zavedajo.
- (C) *S homoseksualnostjo povezana stigma.* Družbeno obsojanje homoseksualnosti vpliva pri posamezniku na porajanje občutkov krivde, skrivnostnosti in sramu in tako nekatere ovira pri razpravljanju o seksualni željah, občutjih in aktivnostih, zaradi česar nastanejo ovire pri spoznavanju drugih homoseksualcev.
- (D) *Pomanjkljive informacije o homoseksualnosti.* Posameznik samega sebe ne more identificirati v terminih homoseksualnosti, ker ima premalo informacij ali pa se te pomanjkljive, zato tudi ne more čutiti, da ima s homoseksualci kaj skupnega. Dandanes so te informacije predvsem zaradi pojava interneta dostopnejše in posamezniku olajšujejo identifikacijo.

Tipični odgovori na krizo identitete pa so:

- a. *Strategija zanikanja.* Označuje posameznikovo zanikanje občutij, fantazij in aktivnosti, ki so povezane z homoseksualnostjo.
- b. *Strategija popravil.* Posameznik poskuša svoja seksualna občutja, fantazije in aktivnosti izkoreniniti s pomočjo profesionalne pomoči.
- c. *Strategija izogiba.* Posameznik se zaveda svoje lastne homoseksualnih občutij, vendar jih ne sprejema, saj meni, da so nesprejemljiva in se jim poskuša izogniti.

Strategija izogiba se tako manifestira v eni izmed naslednjih oblik:

- *Zadrževanje zanimanj.* Posameznik se poskuša izogibati dejavnostim, ki so povezane s homoseksualnostjo.
- *Omejevanje stikov.* Posameznik poskuša omejiti stike z nasprotnim spolom, ker se boji, da bi v primeru seksualnih zvez z pripadniki nasprotnega spola, ti opazili njegovo nezainteresiranost.
- *Omejevanje dostopa do informacij.* Posameznik se izogiba najrazličnejšim informacijam o homoseksualnosti, da ne bi pri drugih vzbudil suma o njegovi spolni usmerjenosti.
- *Prevzem antihomoseksualne drže.* Posameznik se distancira od lastnih homoseksualnih občutij, tako da napada ali zaničuje druge homoseksualce.
- *Potopitev v heteroseksualnost.* Posameznik želi odstraniti svoja homoseksualna občutenja z vzpostavitvijo heteroseksualne zveze.
- *Eskapizem.* Posameznik se svojim homoseksualnim erotičnim občutjem poskuša izogniti z omamljanjem z opojnimi substancami. Omamljanje začasno prekine bolečino in sram homoseksualnih občutkov, hkrati pa opravičuje seksualna občutenja in dejanja.
- *Strategija redefinicije.* Posameznik redefinira svoja občutja in dejanja v kontekstu in terminih, ki so bolj konvencionalni in se manifestirajo v naslednjih dveh primerih:
 - * *Pristop izrednega primera.* Posameznik svoja homoseksualna vedenja in občutja razume kot izreden primer, ki se nikoli več ne bo ponovil.
 - * *Pristop biseksualnosti.* Posameznik svoja homoseksualna občutja opravičuje z domnevno hkratnimi heteroseksualnimi občutji in sebe definira za biseksualnega.

d. *Strategija sprejetja.* Posameznik si prizna, da je potencialno homoseksualen in poskuša pridobiti dodatne informacije, ki bi jasneje potrdile njegove domneve (povzeto po Kuhar, 2001).

1. 6. 1. 3 Model razvoja lezbične identitete po Jeannine Gramick

Gramickova (v Tratnik in Vegan, 1995) opozarja, da se študije, ki preučujejo homoseksualnost, osredotočajo na preučevanje homoseksualnega obnašanja, ki je

le ena kategorija v definiciji homoseksualnosti. S tem namenom je leta 1979 med lezbijkami opravila študijo, ki se je nanašala na zavedanje o homoseksualnih nagnjenjih. Pilotska študija Gramickove je pokazala, da homoseksualna skupnost le ne igra tako velike vloge pri razvoju lezbične identitete. To se razlikuje od socializacijske konteksta razvoja identitete pri moških homoseksualcih.

Mnogi dejavniki v razvoju homoseksualne identitete so gejem in lezbijkam skupni. Razlikujejo pa se v njihovih posledicah in stopnji pomembnosti. Ženske pogosteje definirajo sebe kot homoseksualne v kontekstu nežnih čustvenih odnosov z drugimi ženskami, medtem ko je moški kontekst teh samodefinitiv predvsem seksualne narave. Moško homoseksualnost namreč povezujemo z aktivnostjo in odmaknjeno od emocionalnih vezav, ženska seksualnost pa poudarja emocije in minimalizira pomembnost takojšnje seksualno zadovoljitve. Ponotranjeni družbeni dejavniki, bolj kot moške omejujejo ženske in s tem zavirajo njihovo spolno zavedanje in obnašanje. Omenjene razlike v razvoju homoseksualne identitete med geji in lezbijkami so torej posledica socializacije spolnih vlog. Ženske, tako lezbijke kot heteroseksualne ženske, pa za razliko od moških, bolj težijo k družabnosti v zasebnih krogih.

1. 6. 1. 4 Plummerjeva razlaga lezbične signifikacije

Prva faza v razvoju lezbične identitete je preučevanje prvih zavestnih občutkov, preko katerih začne ženska razpoznavati svoje lezbično nagnjenje, saj se navadno avtomatično in intuitivno ne zaveda, da je istospolno usmerjena, temveč se naslanja na *post hoc* interpretacije minulih dogodkov. Ženske sprva ne zaznajo znakov lezbištva v intenzivnih čustvenih vezah z drugimi ženskami, želji po druženju z drugimi ženskami in nežnih čustvih, ki spremljajo ženska prijateljstva. Privlačnost do istega spola se začne bolj manifestno izražati v času adolescence. Ker je tudi sama socializirana v heteroseksualne vloge, je njena lezbična identifikacija odložena in nejasna. Poglavitna je identifikacija s pomembnimi drugimi, ki se zgodi, ko posameznica spozna še druge lezbijke. Lezbično obnašanje se pogosto pojavi še pred sodelovanjem v homoseksualni skupnosti, to pomeni, da posameznica spoznava svoje partnerke v ne-homoseksualnih okoljih (povzeto po Tratnik in Vegan, 1995).

1. 6. 1. 5 Raziskava lezbične identitete Carle Golden

Goldnova (v Tratnik in Vegan, 1995) je opravila raziskavo med lezbijkami na ameriških univerzah. Ugotovila je, da so med njimi razlike, ki jih lahko razdelimo na dva pola. Prve poimenuje *primarne lezbijke*, ker so prepričane, da je njihovo nagnjenje zunaj njihovega nadzora. Te lezbijke se že v otroštvu ali adolescenci počutijo drugačne. Drugo skupino je označila za *elektivne lezbijke*, ki svojo identiteto razumejo kot posledico zavestne izbire. Njihova izbira je še vedno predvsem erotične in ne politične narave.

Nekatere primarne lezbijke so mnenja, da se elektivne lezbijke prenašajo, ali pa imajo težave z ponotranjeno homofobijo, ker se nočejo odpovedati privilegijem, ki jih prinaša heteroseksualnost.

Raziskava je pokazala, da se spolna identiteta in spolno obnašanje v stvarnem življenju močno prepletata in izmikata strogim definicijam. Med ženskami, ki se identificirajo kot lezbijke, je mogoče opaziti več načinov spolnega obnašanja. Nekatere se obnašajo biseksualno, druge celo izključno heteroseksualno ali pa so spolno neizkušene, vendar se opisujejo kot »politične lezbijke«. To pomeni, da sicer spolno ne živijo z ženskami, vendar pa vso psihično, erotično itd. energijo dajejo ženskam, ne moškim (Tratnik, Vegan, 1995: 135).

1. 6. 2 Lojalnost skupini in negativni šovinizem

Kuhar (2009) pravi, da v sodobnosti lahko opazimo različno ocenjevanje pripadnikov skupin. To pomeni, da jih ločujemo na dobre in slabe pripadnike, kar pa vzpostavlja razdore znotraj samih skupin. Geji, na primer obtožujejo druge geje, da se vedejo feminilno in s tem mečejo slabo luč na celotno gejevsko populacijo. Menijo, da je prav njihovo vedenje razlog, da so, kot skupina iz družbe izključeni. S tem pravzaprav prevzamejo enako držo kot tisti, ki govorijo s pozicije moči.

Lewin (po Nastran Ule, 1999) pravi, da v vsaki skupini lahko razlikujemo strukture, ki so bolj centralne, in tiste, ki so obrobne. Centralna struktura vsebuje tiste ideje, navade in tradicije, ki so najbolj bistvene in značilne za skupino. Posamezniki, ki višje vrednotijo centralne strukture, so navadno tudi bolj lojalni skupini. Tisti posamezniki, ki želijo zapustiti skupino, pa bolj cenijo obrobne strukture in te lojalnosti ne premorejo. Vendar so ti posamezniki zaradi različnih razlogov kljub vsemu prisiljeni

ostati v skupini. Posledica te prisile je, da v vsaki družbeni skupini naletimo na osebe, ki se sramujejo svoje pripadnosti skupini, kar pelje v napetost z agresivnimi tendencami. Agresivnost bi logično morala biti usmerjena proti dominantni večini, saj ta ovira pripadnika, da bi zapustil skupino. A poskusi so pokazali, da se agresija preusmeri na lastno skupino ali proti samemu sebi.

Tratnik in Vegan (1999) pravita, da je to posebna oblika represije in nestrpnosti znotraj gejevske skupnosti, nekakšen »telesni fašizem«, ki daje prednost uniformiranemu načinu vedenja in zatira individualno izraznost. Upravlja z imidži, ki so skorajda že strogo predpisani in določajo stopnjo lojalnosti skupini. Na ta način gejevska in lezbična skupnost izloči vse in vsakogar, ki je videti kot tujek znotraj nje.

Lewin (v Nastran Ule, 1999) meni, da se znotraj vsake manjšinske skupine pojavijo določeni voditelji. Navadno si tak položaj pridobijo tisti, ki so na splošno uspešnejši. Voditelji imajo pogosto negativno ravnotežje do svoje skupine, ker se bojijo, da bi jim tesen stik ogrozil »dobre veze« pri dominantni skupini. Kljub temu pa njihova skupina od njih pričakuje vodstvo. Sami so navadno željni sprejeti to vlogo, saj si s tem pridobijo določen status v dominantni skupini in možnost ohranjanja dodatnih stikov z večino.

Nastran Ule (1999) opozarja, da je občutljivost na vedenje drugih pripadnikov skupine odraz neizogibne medsebojne odvisnosti med člani skupine. Sen (2009) ugotavlja, da je občutek identitete lahko ne le vir ponosa in radosti, temveč tudi moči in samozavesti. Močan in ekskluziven občutek pripadnosti eni skupini pogosto prinaša občutek oddaljenosti in razločnosti od druge skupine.

1. 6. 3 Omejitve in svoboščine

Sen (2009) pravi, da se ljudje v resnici nenehno odločamo (pa čeprav implicitno), kakšne prioritete bomo pripisali različnim pripadnostim. Dejansko pa lahko izberemo znotraj tistega, kar se nam zdi izvedljivo. V primeru identitet bo izvedljivost odvisna od okoliščin, ki določajo naše alternativne možnosti. Ali drugače: stigmatizirani posameznik se bo moral še vedno odločiti, natančno kakšen pomen bo pripisal določeni identiteti v primerjavi z drugimi, ki jim tudi pripada. Posameznik lahko nasprotuje vsiljevanju od zunaj, tako da se poskuša upirati pripisovanju posameznih značilnosti in hkrati opozarjati na svoje druge identitete in kategorije. Bauman (2008)

opozori, da je identifikacija močan dejavnik razslojevanja. Na enem koncu hierarhične lestvice so tisti, ki lahko prosto sestavljajo in razstavljajo lastne in tuje identitete, na drugem koncu pa so tisti posamezniki, ki nimajo možnosti odločanja, kaj si želijo. Identitete jim vsilijo drugi, a jih ne morejo odvreči in se jih ne morejo otresti.

V družbi tekoče moderne, kot moderni svet imenuje Bauman, postajajo družbene identitete vse bolj izmuzljiv in neotipljiv pojem. Brž ko identiteta izgubi družbeno sidro, postane identifikacija za posameznike, ki iščejo kakšno skupino, ki bi se ji lahko priključili, vse bolj pomembna. Hrepenenje po identiteti namreč izvira iz želje po varnosti. Nove skupine, ki nastajajo brez starih referenčnih okvirov, so zelo verjetno krhke, lahko virtualne skupnosti, v katere se zlahka vstopa in izstopa. Poistovetiti se z nekom ali nečim pomeni, da posledično sprejmemo nepoznano pripisovanje s strani drugih, na katerega ne moremo vplivati. Področja, v katera smo tradicionalno vlagali svoja občutja (družina, sosedstvo, odnosi v delovnem okolju), so postala nezanesljiva ali celo neobstoječa in z njimi ni več mogoče zadovoljiti želje po povezanosti ali umiriti strahu pred osamljenostjo. Zato Bauman predlaga, da sodobne identitete nosimo kot lahek plašč, ki ga je mogoče kadarkoli sneti.

1. 7 STIGMA

Goffman (2008) omenja, da so izraz stigma izumili Stari Grki. Nanašal se je na telesne znake in je označeval nenavadnost v moralnem statusu njihovega nosilca. Danes se pojem široko uporablja, v podobnem smislu, kot je bil njegov prvotni pomen, s to razliko, da se bolj uporablja za sramoto samo kot za njene telesne simptome. Coleman (po Nastran Ule, 1999) pravi, da je stigma posebna in zahrbtna vrsta socialne kategorizacije oziroma proces posploševanja. Stigmatizirani posamezniki so obravnavani kategorialno namesto individualno, in v tem procesu so razvrednoteni. Stigma tako postane poglavitna lastnost posameznika, kjer so spregledane vse druge lastnosti, razen tiste, ki ustreza stereotipu, povezanim s stigmo. Stigma predstavlja skupek osebnih in družbenih konstruktov, skupek socialnih zvez in socialnih odnosov ter končno obliko družbene realnosti. Odraža torej lastnost, proces, obliko socialne kategorizacije in emocionalno stanje. Goffman (2008) pravi, da povzroča neskladnost med navidezno in dejansko identiteto. Torej gre za posebno razmerje med lastnostjo posameznika in stereotipom. Stopnja stigmatizacije stigmatiziranega posameznika je odvisna od tega, kako nezaželena je razlika v določenem socialnem kontekstu.

Goffman (2008) loči dve vrsti stigmatiziranih ljudi; diskreditirani in nečastni. Diskreditirani so tisti posamezniki, pri katerih stigmatizacija izvira na podlagi njihovih vidnih lastnosti (npr. rasa), nečastni pa so omadeževani zaradi »značajskih madežev«, ki se jih ne vidi (npr. spolna usmerjenost). Homoseksualci sodijo v obe kategoriji, saj imajo nekateri prepoznaven videz.

1. 7. 1 Stigma in sram

Sram, ki je povezan s homoseksualnostjo, se razlikuje od sramu, ki je ga zaradi svoje barve kože, doživlja npr. črnc, saj je ta pri homoseksualnosti povezan s tem, da človeka ljubiš ali si ljubljene (Sullivan, 2008: 123). Goffman (2008) pravi, da ko posameznik v situaciji doživlja sram, gre pravzaprav za dejstvo, da si samega sebe zlahka predstavlja brez lastnosti, ki mu ta sram povzroča. Coleman (po Nastran Ule, 1999) pravi, da bomo razloge za ohranjanje stigme našli, ko bomo preučili, zakaj se ljudje bojijo različnosti, neznanega in prihodnosti. Za preučevanje stigme je torej enako pomembno, kako je stigmatizacija povezana s strahom, da bi bili drugačni.

Coleman (po Nastran Ule, 1999) pravi, da pa nam vedno obstaja izbira. Vsak posameznik, stigmatizirani ali nestigmatizirani, lahko izbira, ali se bo počutil superiorno ali inferiorno in vsak posameznik se lahko odločil med strahom in socialno kontrolo. Lahko se odloči, da se ne bo menil za družbene norme v zvezi s stigmo. Lažje je namreč spodbuditi ljudi, naj izražajo svoja prepričanja kot pa spremeniti človeško vedenje.

1. 7. 2 Soočanje s stigmo

Richard Troiden (v Kuhar, 2001) navaja strategije, ki jih stigmatizirani posameznik uporablja, ko se sooča s svojo stigmo:

- a. *Strategija kapitulacije.* Posameznik uporablja strategijo kapitulacije kadar se umika homoseksualnim aktivnostim. Posameznik ima homoseksualna občutja, ki pa jih ne udejanja, kar lahko vodi do samosovraštva in obupa.
- b. *Strategija popularne kulture.* Posameznik homoseksualnost izraža prek popularne kulture, kajti tako njegovo vedenje ustreza pričakovanjem širše družbe.
- c. *Strategija pretvarjanja.* Posameznik se zaveda svoje homoseksualnosti, a prevzema norme heteroseksualnosti. Svojo homoseksualnost prikriva z natančnim kontroliranjem informacij o sebi, predvsem družinskim članom, prijateljem, sošolcem in sodelavcem. Strategija prikrivanja je značilna za posameznike, ki se šele krajši čas definirajo kot homoseksualne. Živi dvojno življenje, svoj svet pa deli na homoseksualnega in heteroseksualnega.
- d. *Strategija skupinske zaveze.* Posameznik se stigmatizaciji zoperstavi z vključitvijo v aktivnosti homoseksualne skupnosti. Drugi homoseksualci mu predstavljajo emocionalno in socialno podporo in hkrati tudi seksualne stike. Predstava o pripadanju skupnosti hkrati krepi zavedanje o nepripadanju večinskemu svetu.
- e. *Strategija prikrivanja.* Posameznik je pripravljen priznati, da je homoseksualen, ker je to očitno ali znano, vendar poskuša to prikriti pred širšo družbo. Poskuša ohraniti svoj ugled, svojo homoseksualno identiteto pa razkrije njemu pomembnih heteroseksualcem.
- f. *Strategija izogibanja brez skrivanja.* Posameznik svoje homoseksualnosti ne razkrije, a hkrati tudi ne zanika pred heteroseksualnim občinstvom. Lastna

spolna usmerjenost se mu zdi irelevantna, razkrije se le homoseksualcem in posamičnimi heteroseksualci. Vključen je v homoseksualno subkulturo, svoje zasebno življenje pa ščiti pred zunanjim svetom.

- g. *Strategija adaptacije*. Posameznik prevzame nadzor nad svojo stigmo, homoseksualnost pa razume tako, da je nanjo ponosen. Tisto, kar je bilo prej greh, tako postane vrlina. Posameznik poskuša na formalne in neformalne načine seznanjati javnost z realnostmi o homoseksualnosti, s tem preprečiti zatiranje homoseksualcev.

Najpogosteje uporabljeni strategiji sta strategija pretvarjanja in strategija skupinske zaveze. Posameznik se pri strategiji adaptacije s svojo stigmo sooča, medtem ko sta strategiji prikrivanja in izogibanje brez skrivanja, strategiji, kjer se posameznik stigme izogiba. Strategije, ki jih posameznik uporablja se glede na čas, prostor in kontekst spreminjajo.

1. 7. 3 Načini upravljanja s stigmo

Kuhar (2009) je v svoji raziskavi intersekcijske diskriminacije raziskoval tudi odzive udeležencev na stigmatizirano identiteto. Pri tem je izhajal iz Goffmanov modela poškodovane identitete in jih strnil v naslednje odzive:

- *Destigmatizacija stigme*. Gre za vzpostavitev samozavestne pozicije v identiteti, s katero posameznik okolici ne dovoljuje razvrednotenja svoje identitete.
- *Neprižnavanje stigme*. Posameznik zavrne stigmo, ki mu jo je pripisala okolica, in ne priznava pozicije izključenosti. Preprosto ne dopušča, da bi ga obravnavali kot žrtev, in se tudi sam ne razume na tak način.
- *Racionalizacija in opravičevanje stigme*. Posameznik na nek način stigmo sprejme, razume jo kot neobhodno in razumljivo. Gre za sprejemanje svoje homoseksualnosti in hkrati sprejemanja položaja, ki ga imajo homoseksualci v družbi. Pri tem ne gre za resignirano sprejemanje, pač pa za pojasnjevanje in sprejemanje stigme.
- *Relativizacija stigme*. Posameznik svojo stigmo razume kot eno izmed možnih okoliščin izključevanja, vendar naj bi šlo pri tem za nek širši trend izključevanja, ki ni povezana z njegovo homoseksualnostjo.

- *Skrivanje stigme.* Gre za eno od pogostih strategij upravljanja s stigmo, kjer se posameznik izogiba okoliščinam, v katerih bi utegnil biti izključen ali diskriminiran in na ta način skriva svoje stigmo.
- *Zrcaljenje stigme.* Posameznik svojo stigmo pripiše okolici in ne svoji identiteti. Stigma se na ta način zrcali nazaj na tiste, ki jo posamezniki pripisujejo.
- *Stigma kot prednost.* To je strategija, kjer posameznik stigmo »ukine«, ker spozna, da mu izkušnje, ki iz stigme izhajajo, prinašajo pozitivne pridobitve. Tako izkušnja stigme lahko prinese večjo senzibilnost do različnosti in pa do ugotovitve, da je stigma pripeljala do izkušenj, ki so pravzaprav posameznikova prednost.
- *Resignacija.* Gre za pasivno spopadanje s stigmo, kjer posamezniki stigmo sprejmejo.

Stigmatizirani posamezniki imajo navadno visoko stopnjo samorefleksije, ki je posledica odziva na družbeno reakcijo zaradi njihove istospolne usmerjenosti.

1. 7. 4 Stigmatizirani posameznik in družba

Goffman (2008) pravi, da ima stigmatizirani posameznik lahko kljub stigmati občutek, da je »normalen«, da je nekdo, ki si zasluži poštene možnosti. To je pomembno dejstvo. Vendar pa lahko zazna, da ga ljudje ne sprejemajo popolnoma in niso pripravljene z njim vzdrževati enakopravnih stikov. Tako se v stigmatiziranem posamezniku rodi občutek, da ne ve, kaj drugi dejansko mislijo o njemu. Stigmatizirani posameznik v družabnih stikih verjetno čuti, da je nesproščen in v stalni pripravljenosti. Ves čas je prisiljen tehtati vtis, ki ga bo naredil, česar drugim ni potrebno početi. Več kot obstaja dejstev, ki se v nezaželeni obliki razlikujejo od tega, kar se od stigmatiziranega posameznika pričakuje, bolj je posameznik dolžan prostovoljno razkrivati informacije o sebi, četudi potem za svojo iskrenost plača višjo ceno.

Kadar se stigmatizirani posameznik poskuša vključiti v družabne stike s sovražnostjo, se izpostavi možnosti za neprijetna povračilna dejanja. Stigmatizirana oseba včasih tudi prehaja iz umika k predrznosti in tako demonstrira, kako se lahko običajna neposredna interakcija izmakne nadzoru. Posamezniki se lahko do stigmatizirane osebe poskušamo obnašati tako, kot da ustreza enemu od osebnostnih tipov, kar

vodi v to, da ga bodisi dojemamo kot boljšega kot čutijo, da bi utegnil biti, ali pa kot slabši, kot čutimo, da verjetno je. Če ni možna nobena od teh taktik, potem poskušamo ravnati, kot da sploh ne bi bil prisoten ter da mu ni potrebno posvečati običajne pozornosti. Stigmatizirani posameznik bo, vsaj sprva, najverjetneje sledil tem strategijam. Ob tem bomo, tako on kot mi, verjetno doživeli nelagodje. Kasneje lahko v interakcijah pride do bistvenega premika, ko nelagodje zamenja simpatija. Stigmatizirana oseba pa se s tovrstnimi situacijami srečuje pogosteje kot mi, zato je bolj verjetno, da bo postala spretnejša v njihovem obvladovanju. Kar je za normalne ljudi rutina, ki ji ni treba posvečati odvečnih misli, lahko postane za posameznika, ki ga je mogoče diskreditirati, problem, s katerim se mora resno ukvarjati. Tem problemom ne more biti vedno kos na podlagi preteklih izkušenj, saj se vedno pojavljajo nove, nepredvidene okoliščine, v katerih prejšnje tehnike prikrivanja niso več uporabne (Goffman, 2008 :80).

Socialno vključenega in izključenega posameznika povezuje v današnji družbi slabitev socialnih vlog in negotovost v osebne in socialne identitete. Razlika med njima pa je v tem, da socialno vključen posameznik to doživlja kot izbiro med tveganji, ki mu lahko prinesejo dobiček ali izgubo, socialno izključen posameznik pa to doživlja kot izbiro med nevarnostmi in identitetnimi izgubami (Goffman, 2008: 48-9).

Coleman (po Nastran Ule, 1999) pa pravi, da je pri Goffmanovih ugotovitvah o stigmi najbolj bridka domneva, da je vse človeške lastnosti mogoče stigmatizirati. Določene lastnosti posameznika so v nekem družbenem okolju zaželene, ko pa okolje zamenjamo, lahko postanejo nezaželene in začutimo posledice stigme. Stigmatiziranje se dejansko prekine še tedaj, ko izginejo odnosi nadmoči in podrejanja, v katerih določena skupina predstavlja normo človeškega rodu nasproti podrejeni, od nje odvisni skupini. Dokler je jasno, da ima pripisovalec stigme moč, da jo univerzalizira v neizogibni defekt in je to znak njegove socialne moči, se pripisovanju ni mogoče zgolj diskurzivno, racionalno upreti (Nastran Ule, 2000: 184).

Coleman (v Nastran Ule, 1999) pravi, da mnogi stigmatizirani posamezniki ne dobivajo spodbud iz okolja, naj se razvijajo in pogosto nimajo inspiracije, da bi bili uspešni. Socialna izolacija, prav tako pa tudi prevelika zaščita lahko vodijo do

upadanja dosežkov. Posameznikova znižana pričakovanja lahko vodita k zmanjšanju njegovega samospoštovanja. Tako negativna identiteta, ki jo posameznik lahko prevzame, onemogoča razvoj drugih delov njegove osebnosti. Vendar posameznik tovrstna občutja lahko premaga in pogosto iz tega izstopi z večjo notranjo močjo.

1. 8 RAZKRITJE ISTOSPOLNE USMERJENOSTI

Švab in Kuhar (2005) pravita, da razkritje homoseksualne spolne usmerjenosti skorajda praviloma spremljajo občutki strahu, ki nastanejo kot posledica strahu pred nasiljem, ki ga čutijo geji ali lezbijke skoraj vse življenje. Čas pred razkritjem imenujemo tudi klozet. Termin je prevod in okrajšava angleške besedne zveze *coming out of the closet*, ki ga lahko prevedemo »čas v omari«. Klozet pa je v nižji pogovorni obliki izvorno izraz za stranišče. Susan Cavin (po Tratnik in Vegan, 1995) definira klozet kot zasebno zaprto sfero, v kateri posameznik skriva svojo spolno usmerjenost pred svetom in tudi pred sami seboj. Velikonja (2011) meni, da je klozet specifična vrsta zatiranja, ki ga izvaja dominantna družbena kultura nad homoseksualno usmerjenimi in jih potiska v anonimnost. Razlogi, zakaj nekateri geji in lezbijke ostanejo v klozetu, izvirajo iz različnih oblik homofobije. Klozet namreč zagotavlja varnost, saj ne tvega odnosa z okoljem.

Kuhar (2003) opozarja, da že uporaba glagola »priznati«, da si homoseksualec, vpliva na občutek skrivnostnosti in skrivanja. Skrivnostnost se na družbenem nivoju označuje kot nekaj slabega, tistega, kar je potrebno skriti pred drugimi. Homoseksualci tako postanejo nevidni in razvijajo svojo homoseksualno identiteto v strahu pred dominantno kulturo. Judith Butler (v Kuhar, 2010) opozarja na paradoks, ki je povezan z razkritjem. Meni da, vsako ponovno razkritje, gledano širše družbeno, pomeni ponoven vstop v klozet. Politika razkritja, da je potrebno razkritje opraviti, prispeva k homofobiji in nasilju nad geji in lezbijkami, saj je nasilje usmerjeno proti tistim, ki so razkriti. Biti razkrit pa dobi pomen le znotraj razmerja – razkrit: nerazkrit.

Posledice nesoočenja z lastno homoseksualnostjo lahko v posamezniku zbudijo občutke samosovraštva, strahu, nelagodja, ki jih lahko razreši le razkritje. Sullivan (2008) pravi, da željo po nadzoru nad razkritjem naše identitete še dodatno povečuje strah pred tem, da bi samoodločitev za homoseksualca, izbrisala preostanek obstoječe identitete ter bi moralne in kulturne posledice tega dejanja omejile našo svobodo, namesto da bi jo povečale. Kuhar (2001) pravi, da je razkritje homoseksualnega spolnega nagnjenja in homoseksualne spona identitete problematično, ker predstavlja radikalni preobrat od pričakovanega. Švab in Kuhar (2005) menita, da lahko razkritje vzpostavi občutek lastne vrednosti in možnost za odprte odnose z drugimi, saj vpliva na posameznikovo percepcijo samega sebe in

odnose z drugimi ljudmi. Razkritje ima tako pomembno mesto v procesu posameznikove redefinicije njegove stigmatizirane identitete.

Raziskave kažejo, da homoseksualni najstniki pomislijo na samomor od 1,5- do 3-krat pogosteje kot njihovi heteroseksualni vrstniki. Na to zagotovo pomembno vpliva stopnja homofobije v določeni družbi. Rotheram-Borus (po Kuhar in drugi, 2011) na tem mestu omenja stres, ki je povezan s homoseksualnostjo (*gay-related stress*). Ta predstavlja specifiko v življenju homoseksualnih mladostnikov in pokaže na faktorje tveganja, ki niso ga specifični za heteroseksualno mladino. Vendar imajo mlajše generacije drugačne izkušnje kot njihove predhodne generacije. V raziskavi o homofobičnem nasilju v šolah, ki sta jo opravila Maljevac in Magić (2009), ugotavljata, da je se mlajši geji in lezbijke, ki ne odraščajo v informacijski blokadi, pogosteje razkrijejo že v srednji ali celo osnovi šoli (povzeto po SP). Kuhar in Švab (2005) pravita, da danes najpomembnejši vir informacij o homoseksualnosti predstavlja internet, ki hkrati ustvarja tudi virtualne lezbične in gejevske skupnosti.

Kuhar in Švab (2005) pravita, da je posameznik v času začetnih razkritij še posebej ranljiv za morebitno zavrnitev. Zato se običajno razkrije osebam, za katere oceni, da bodo sprejele njegovo istospolno usmerjenost. Prvo razkritje je za istospolno usmerjene običajno pozitivna izkušnja, to pa lahko pojasnimo z pretehtano in natančno odločitvijo, komu se bodo prvemu razkrili.

Proces razkritja razdelimo v štiri kategorije, glede na stopnjo vključenosti posameznika v okolje. Te kategorije so: razkritje homoseksualnosti pred samim seboj, razkritje kot del družbene skupine ter razkritje v ožjem in širšem socialnem okolju. Razkritje pred širšim socialnim okoljem dosežejo redki posamezniki. Sem spada razkritje spolne identitete pred mediji in pa gestikulacijska razkritja, ki označujejo javno izražanje svojih čustev do partnerja (držanje za roko, poljubljanje itn.)

Marshall (po Švab in Kuhar, 2005) omenja pet ovirajočih elementov na poti do razkritja homoseksualne spolne usmerjenosti:

1. *Odnos družbe do homoseksualnosti.* Na proces razkritja vplivajo družbena pričakovanja, stereotipne predstave, homofobija, ki pri posamezniku povečujejo strah pred priznanjem spolne identitete.
2. *Internalizirana homofobija.* Je skupek družbenih predstav in stereotipov o homoseksualnosti, ki so dediščina naše vzgoje, ki jih posameznik ponotranji in razume kot sebi lastne.
3. *Projicirana homofobija.* Posameznik je nezmožnosti sprejeti lastno homoseksualnost in potiska nezaželenih lastnosti, ki so pripisane homoseksualnosti na druge.
4. *»Je res potrebno?«* Sem spadajo vsi izgovori, ki homoseksualce oddaljujejo od razkritja. Kot najpogostejšega navaja mnenje, da se tudi heteroseksualci ne razkrivajo. Vendar heteroseksualci vsakodnevno potrjujejo svojo heteroseksualnost, ki je samoumevna družbena kategorija.
5. *Posameznikov odnos s starši.* Tu opozori na t. i. fenomen *neme družine*, v katerih se starši in otroci ne pogovarjajo o njihovih težavah in čustvih ter nimajo zaupnih odnosov.

1. 8. 1 Razkritje v družini

Boswell (2005) pravi, da se geji in lezbijke se redko rodijo gejevskim in lezbičnim staršem. Zatiranju so izpostavljeni posamično in pogosto brez čustvene podpore družine in sorodnikov. Ko se z rasnimi predsodki prvič srečajo mlada heteroseksualna dekleta, jim njihova čustva lahko pomaga opredeliti trdna in zanesljiva mreža ljudi, ki so jim podobni. Gej otroci pa take mreže večinoma nimajo. Ljudje, ki bi jih drugače najprej zaprosili za pomoč, so zelo verjetno prav ljudje, pred katerimi se najbolj sramujejo (Sullivan, 2008: 123). Švab in Kuhar (2005) pravita, da razkritje pred starši pomeni eno izmed največjih prelomnic v življenju gejev in lezbijk. Zdi se, da je to edino pravo razkritje, kajti nobeno prejšnje in kasnejše razkritje ni tako rušilno in čustveno zahtevno. Izvorna družina je za geja in lezbijko (lahko) še vedno prostor, kjer se izraža heteronormativnost, homofobija in nasilje. Razkritje je rušilno zato, ker ogrozi običajna pričakovanja glede spolnih vlog, ki predstavljajo temelj vseh družinskih odnosov. Veliko staršev o možnosti homoseksualne usmerjenosti svojih otrok niti ne razmišlja in je ne priznava kot možne opcije.

Švab in Kuhar (2005) sta v raziskavi vsakdanjega življenja gejev in lezbijk ugotovila, da družina po njegovem razkritju pogosto pritiska na posameznika, da prikriva svojo spolno usmerjenost, zlasti pred ostalimi družinskimi in sorodstvenimi člani. O homoseksualnosti se v družinskem krogu ne želijo pogovarjati in na ta način se vzpostavi nekakšna »družinska skrivnost«, ki jo imenujemo tudi *prozorni klozet*. Prozorni klozet označuje vse tiste družinske situacije, kjer se geji in lezbijke pred družino razkrijejo, vendar se o tem v družini ne govori, od posameznika pa zahteva, da svojo usmerjenost skriva tudi pred sorodniki.

Razkritje tudi starše potisne v klozet, saj ogrozi njihove družinske rituale in predstave (pričakovana poroka, potomstvo), ki potrjujejo njihovo binarno spolno matrico in heteroseksualno izbiro. Na ta način so starši soočeni z enako homofobično družbo in heteronormativnimi pričakovanji kot njihov otrok. Ker je v družbi komajda kaj infrastrukture, ki bi staršem gejev in lezbijk ponudila strokovno pomoč, se znajdejo v težavah, ki jih rešujejo na različne načine. Starši pa kljub vsemu včasih poiščejo ljudi v svojem ožjem prijateljskem ali sorodniškem krogu, s katerimi se pogovarjajo o istospolni usmerjenosti svojih otrok. Škorjanc (2008) meni, da se na prvi pogled morda zdi, da imajo intelektualni liberalni starši manj težav pri sprejetju istospolne usmerjenosti svojega otroka, pa temu ni vedno tako. Ti starši imajo pogosto prijatelje ali znance, ki so geji in lezbijke in so tako po malem že seznanjeni s to problematiko. Ravno to poznavanje pa je lahko dodaten razlog za njihovo stisko in skrbi za prihodnost svojega otroka, saj vedo več o homofobiji, nestrpnosti in neurejeni zakonodaji na tem področju.

Raziskovanje homoseksualnega razkritja med družinskimi člani, je pokazalo, da se geji in lezbijke najprej razkrijejo pred svojo mamo in sestro, šele nato pa pred očetom in bratom. Švab in Kuhar (2005) predvidevata, da k temu prispeva slabša, če ne kar neobstoječa komunikacija med očetom in otrokom. V tem se še vedno kaže patriarhalnost v družinskih razmerjih, predvsem v strahu pred očetom kot avtoriteto. Matere pogosteje prevzamejo »krivdo« za otrokovo homoseksualnost. Sebe namreč dojemajo kot odgovorno za vzgojo otrok, otrokova istospolna usmerjenost pa posledično za njeno neuspešno opravljeno nalogo. Notranji odziv staršev na homoseksualnost otroka je pogosto občutek krivde zaradi njihove domnevane napake v vzgoji.

Razkritje pred starši označujeta dva tipična momenta. Prvi odziv je navadno šok, ob katerem se lahko starši poslužijo različnih oblik psihičnega ali celo fizičnega nasilja. Šoku sledi pomiritev, ki pa hkrati vzpostavi molk o tem vprašanju. Raziskave v tujini navadno pokažejo razlike med odzivi staršev, ki izhajajo iz vaškega okolja in urbanega okolja. Slovenske raziskave te razlike niso zaznale. Geji in lezbijke se ob razkritju zavedajo da starši potrebujejo nekaj časa, da bi se soočili z novo informacijo. Pri tem izhajajo iz lastne izkušnje, saj so tudi sami potrebovali čas, da so svojo homoseksualno identiteto sprejeli.

Švab in Kuhar (2005) sta iz pripovedi gejev in lezbijk o odzivih staršev na njihovo homoseksualnost, izluščila vprašanja, ki so si jih starši najpogosteje postavljali:

- A) *Vprašanja v zvezi z iskanjem razlogov za otrokovo homoseksualnost.* Ta vprašanja so povezana z mnenjem, da je homoseksualnost mogoče odpraviti. Starši pogosto iščejo krivdo pri sebi, zato jih to napelje k poskusom, da bi »popravili napako« in označevanju homoseksualne identitete kot le razvojne faze posameznika. Ob tem se starši lahko zatečejo tudi po strokovni pomoči (zdravniško, psihološko, psihiatrično). Vprašanja v zvezi z odzivi okolice. Sprašujejo se, kako bo okolica sprejela otrokovo homoseksualnost in kako bo otrok kot homoseksualec živel v tej družbi.
- B) *Vprašanja v zvezi z odzivi okolice.* Starši se sprašujejo, kako bo njegovo homoseksualnost sprejela ožja in širša okolica in kako bo otrok kot homoseksualec živel v tej družbi.
- C) *Vprašanja v zvezi s samoumevnimi pričakovanji glede otrokove prihodnosti.* Starše skrbi, kakšno bo sedaj njihovo družinsko življenje, ali bo imel otrok partnerja, če bo imel otrok potomce, in podobno. Vse to je povezano z razočaranjem, da se njihova določena pričakovanja ne bodo uresničila.

1. 8. 1. 1 Psihično nasilje v ožjem družinskem krogu

Razkritje pred starši se dogaja v posameznikovi zasebnosti, zato so oblike nasilja, ki jih homoseksualni posameznik morda doživlja, širši okolice neznane, nevidne in neproblematizirane. Prvi odzivi na posameznikovo razkritje v družini so namreč pogosto povezani z različnimi oblikami psihičnega nasilja, pa naj gre za čustveno izsiljevanje, posmehovanje ali prekinitve komunikacije (Švab in Kuhar, 2005: 79).

Lezbijke in geji se v povprečju razkrijejo pred starši okoli 20 leta. To lahko sproža nove probleme, saj običajno takrat še nimajo dovolj virov za samostojno življenje. Posameznikom primanjkuje psihološkega, socialnega, kulturnega in pa predvsem ekonomskega kapitala. Švab in Kuhar (2005) omenjata, da je za mlajše generacije danes značilen podaljšan odhod od doma. Gre za t. i. *Lat fazo* (ang. *Living apart together*), ki označuje obliko družinskega življenja, ko mladi in starši živijo skupaj, a vendarle hkrati narazen. To pomeni ekonomsko odvisnost in hkrati socialno neodvisnost mladih od staršev. S tem so mladi geji in lezbijke še bolj izpostavljeni potencialnemu nasilju staršev. Razlogi za podaljšan odhod od doma se skrivajo v podaljšanem študiju, brezposelnosti, stanovanjskem problemu in ne nazadnje tudi v razumevajočih odnosih s starši.

Renner (v Renner in drugi, 2006) pravi, da je za mlajše generacije je značilen tako imenovani generacijski mir, ki je nadomestil prejšnji generacijski konflikt in pomeni določeno skladnost v vrednotah staršev in otrok. Če je bil prej generacijski konflikt tisti, ki je spodbudil mlade za odhod od doma, je zdaj generacijski mir ta, ki jih zadržuje v (pol) odvisnem odnosu z starši. Švab in Kuhar (2005) pravita, da se posledice vse večjih podobnosti med generacijami kažejo tudi v tem, da se mlade generacije gejev in lezbijk prej in pogosteje razkrijejo, njihovi starši pa pogosteje in hitreje sprejmejo njihovo usmerjenost.

Razkritje homoseksualne spolne usmerjenosti pred starši lahko spremljajo različne oblike nasilja, od psihičnega (čustveno izsiljevanje, grožnje, prekinitve komunikacije ipd.) pa vse do fizičnega obračunavanja. Psihično nasilje je povezano s fenomenom pogojne ljubezni, ki se odraža predvsem v čustvenem izsiljevanju.

Odzive staršev na otrokovo razkritje lahko razvrstimo od najbolj negativnih pa vse do pozitivnega sprejemanja. Najbolj tipični odzivi so naslednji:

- (1) *Prekinitve odnosov.* Gre za najbolj radikalen odziv staršev. Starši kot pogoj za ponovno postavitve odnosov od otroka zahtevajo, da spremeni svojo homoseksualno identiteto. Skrajna posledica prekinitve odnosov je lahko tudi prisilna izselitev od doma.

- (2) *Čustveno izsiljevanje*. Je poskušanje staršev, da bi spremenili otrokovo spolno usmerjenost. Gre za prepričanje, da homoseksualna identiteta ni prava otrokova identiteta in da jo bo spremenil, če jih ima dovolj rad.
- (3) *Poskus, da bi napako popravili*. Je nesprejemanje otrokove homoseksualne identitete, pri katerem starši predlagajo svetovanje ali medicinsko zdravljenje.
- (4) *Sprejetje s pogoji*. Starši sprejemajo otrokovo istospolno usmerjenost, a v zvezi s tem postavljajo določene pogoje. Pri tem je najpogostejša prošnja, da bi otrok homoseksualnost skrival pred sorodniki in ožjo okolico.
- (5) *Popolno sprejetje*. Starši sprejmejo otrokovo istospolno usmerjenost, se vključujejo v njegovo življenje in sprejemajo vse, kar je del otrokove homoseksualne identitete. Tovrstni prvi odziv je redek in se običajno vzpostavi šele sčasoma.

Omenjeni odzivi se lahko skozi družinske odnose sčasoma spreminjajo in prepletajo. Odvisni so predvsem od okoliščin in situacij, v katerih se nahaja družina, in pa od narave samih družinskih odnosov. Geji in lezbijke, ki so sodelovali v raziskavi vsakdanjega življenja gejev in lezbijk (Švab, Kuhar, 2005) so ocenili, da se je po njihovem razkritju odnos z mamo in/ali očetom poslabšal (3%) in da so se zaradi razkritja odtujili. V večini primerov pa je po razkritju posameznikova homoseksualnost vplivala na vzpostavitev družinske skrivnosti.

1. 8. 2 Razkritje med prijatelji

Zdi se, da so prijateljska okolja najbolj odprta za posameznikovo razkritje. V prijateljskih krogih so odzivi na razkritje posameznika najbolj pozitivni, glede na ostala razkritja (družini, družbena razkritja) in vključujejo tudi najvišjo stopnjo sprejemanja. Ti se v nekaj več kot 90% primerov pozitivno odzovejo na razkritje svojega prijatelja ali prijateljice. Razkrije med prijatelji lahko v določenih situacijah razumemo kot pogoj za to, ali se bo prijateljski odnos nadaljeval in utrjeval. Udeleženci raziskave (Švab in Kuhar, 2005) so omenjali, da je njihovo razkritje pred prijatelji vplivalo na spremembo stališč posameznikov v teh odnosih. Čeprav so prva razkritja med prijatelji pomembna, pa predstavljajo šele začetek razkritij, ki jih opravi posameznik, in običajno so ta bolj čustveno naporna.

1. 8. 3 Razkritje partnerske zveze

Švab in Kuhar (2005) pravita, da geji in lezbijke svoje razkritje pogosto zavlačujejo, predvsem pred starši. Običajno to stanje prekine vzpostavitev partnerske zveze. Oblikovanje partnerske veze običajno okrepi posameznikovo željo po razkritju homoseksualne identitete staršem. To je čas zaljubljenosti, ki lahko v posamezniku, za kratek čas, omili ponotranjeno homofobijo. Naklonjenost do partnerja/ke lahko ustvari nove okoliščine in sprožitev notranjih stanj in vzgibov, ki posameznika opogumijo, da se izpostavi.

Sprejemanje istospolne partnerske zveze v družini je bolj pogosta pri mlajših generacijah gejev in lezbijk, kar je posledica tega, da starši mlajših generacij hitreje in bolj celovito sprejmejo že otrokovo homoseksualnost. Partnersko zveza razumejo kot naslednji logičen korak v njegovem življenju, v katerega so tudi sami vključeni. Mnogim istospolnim parom torej uspe, da se vključijo v ožja in širša družinska okolja.

Partnerska razmerja istospolno usmerjenih se od raznospolnih razmerij bistveno razlikujejo po vpetosti v družinske in sorodniške mreže. Pri tem se pokaže, da je redko, da je istospolni par vpet v mreže po obeh partnerjih. Ovire so različne in nastajajo tako pri gejih in lezbijkah – slabi odnosi z družino in sorodniki, kakor pri družini in sorodnikih nesprejemanje istospolne usmerjenosti. Nevpetost partnerja ali partnerice v družinske in sorodstvene mreže je lahko pomemben element v njuni partnerski zvezi, ker sproža številne frustracije in lahko vodi celo do prekinitve partnerske zveze.

S povečanim sprejemanjem gejev in lezbijk ter njihovih življenj v zasebnosti bi pričakovali, da se bo to odražalo tudi na ravni družbe. Še vedno pa beležimo razmeroma visoko stopnjo homofobije, ki se odraža v izrazitem strahu pred razkritjem partnerske zveze v širšem družbenem okolju. Geji in lezbijke se tej situaciji prilagajajo z mimikrijo. Svoje partnerske zveze v družbi redefinirajo in jih predstavljajo v kontekstu prijateljstva. Intimnosti si dovolijo izkazovati le v okoliščinah, ki jih ocenijo kot dovolj varne.

1. 8. 4 Razkritje na delovnem mestu

Delovni prostor predstavlja izrazito heteronormativni prostor, kjer so geji in lezbijke stalno izpostavljeni homofobiji, na primer, šalam o »pedrih«, ki je tudi pogosta

psovka, zlasti med heteroseksualnimi moškimi. Lehtonen (po Švab in Kuhar, 2005) pravi, da raziskave kažejo, da do tovrstne oblike psihičnega nasilja prihaja redkeje, če so geji in lezbijke na delovnem mestu razkriti. Rezultati raziskave (Švab in Kuhar, 2005) so potrdili domnevo, da je delež tistih, ki na delovnem mestu prikrivajo svojo spolno usmerjenost, relativno visok. Svojo spolno usmerjenost skriva skoraj vsak drugi gej ali lezbijka. Dobra tretjina pa je o svoji spolni usmerjenosti odkrita z večino ali vsemi sodelavci. Na podlagi naše raziskave lahko trdimo, da sta vsaj dva družbena konteksta, kjer klozet kot odziv na heteronormativnost izrecno ohranja svojo moč. To sta delovno mesto in javni prostor (Švab in Kuhar, 2005: 113). Glavni razlogi za prikrivanje spolne usmerjenosti so predvsem strah pred izgubo zaposlitve, strah pred oviranjem do napredovanja in podobno. Vendar analize podatkov kažejo, da je izrecna diskriminacija na delovnem mestu na osnovi spolne usmerjenosti redka. V raziskavi, ki sta jo opravila Švab in Kuhar (2005), je ta delež 94%.

1. 8. 5 Širše družbeno razkritje

Kuhar (2001) pravi, da razkritje homoseksualne spolne usmerjenosti pred širšo družbo v času zgodovine ni imelo vedno istega pomena. V času, ko je bila homoseksualnost v družbi tolerirana, razkritje ni imelo vrednosti. Ko pa je homoseksualnost postala greh in kasneje bolezen, je bil proces spoznavanja homoseksualne identitete boleč in neprijeten. Razkritja so se dogajala v ozkih krogih zasebnosti, lahko bi rekli le v interakcijah s potencialnimi spolnimi partnerji. Danes se razkritje homoseksualcev kot družbene skupine manifestira v različnih oblikah: projektih proti diskriminaciji, medijskem udejstvovanju homoseksualcev, paradah ponosa in odzivanju homoseksualnih skupin na aktualne družbene dogodke.

1. 9 AKTIVIZEM

1. 9. 1 Gejevsko in lezbično gibanje na Slovenskem

Kuhar (2001) meni, da ima slovensko gejevsko in lezbično gibanje svoje specifike, ki se tičejo predvsem njegovega nastanka. V tujini tovrstna gibanja nastanejo iz kritične mase homoseksualcev, ki zasedejo del urbanega prostora. V Sloveniji (in še prej Jugoslaviji) pa se nikoli ne vzpostavi gejevska in lezbična skupnost v ameriškem ali zahodnoevropskem pomenu, kjer se skupnost oblikuje okoli fizičnih infrastruktur (na primer gejevske soseske). Pri nas se skupnost vzpostavi okoli infrastruktur, ki so bolj fizične točke (npr. Metelkova), ki pa jo vzpostavi že pred tem obstoječe gibanje. Druga značilnost slovenskega gibanja je, da se vzpostavi šele v obdobju po dekriminizaciji homoseksualnosti, medtem ko je bila dekriminizacija pri nekaterih tujih gibanjih eden prvih, če ne celo prvi politični cilj. Trenutno gejevsko in lezbično politiko v Sloveniji lahko označimo za identitetno politiko, saj se naslanja na idejo manjšinskih pravic in odpravo diskriminacije na osnovi spolne usmerjenosti, čeprav jo njene kulturne in družbene specifike približujejo osvobodilnemu modelu.

Mojca Dobnikar (v Bahovec in Šetinc, 2006) pa pravi, da novih družbenih gibanj že dolgo ni več. Namesto gibanja imamo sedaj nevladne organizacije, ki jih je v Sloveniji skoraj devetnajst tisoč. V družbi prevladuje mnenje, da so nevladne organizacije nadaljevale delo novih družbenih gibanj, vendar pa Dobnikar ugotavlja, da njihovo delovanje nima več tolikšnega miselnega in političnega naboja, kot so ga imela nova družbena gibanja.

1. 9. 2 Značilnosti gejevske in lezbične subkulture

Brane Mozetič (Časopis za kritiko znanosti, 1995) ugotavlja, da je na slovenski lezbični in gejevski sceni prisotno veliko ne-Slovencev ali pol-Slovencev. Skratka, gre za posameznike, ki niso trdno zasidrani v slovenski (ali narodov) moški svet. Zdi se, da so to posamezniki, ki nimajo v življenju veliko zgubiti. Mozetič jih poimenuje »lumpenproletariat« in ga sestavljajo predvsem mlajši posamezniki in posameznice in pa pripadniki nižjih socialnih slojev.

Goldstein (2005) omenja homoseksualnost v povezavi z revščino. Pravi, da povprečen gej še vedno zasluži manj kot njegov heteroseksualni vrstnik. Med lezbijkami in heteroseksualnimi ženskami ni razlik glede zaslužka, obe skupini žensk

pa zaslužita manj kot moški. Največje ekonomske stiske pa običajno doživljajo opaznejši predstavniki gejev in lezbijk, transseksualci in ostali seksualni izobčenci. Kuhar (2001) omenja, kako je v tujini že dolgo znan pojav t. i. roza ekonomije, kjer obstajajo izdelki in storitve, namenjene izključno gejevski in lezbični populaciji. V Sloveniji pa tega trga praktično ni, ker ni dovolj javnih izrekanj gejevskih in lezbičnih identitet, kar bi botrovalo potencialni neuspešnosti tovrstnih podjetij.

1. 9. 2. 1 Lezbična subkultura

Velikonja (2011) pravi, da je bistvena značilnost ljubljanske lezbične in gejevske scene, trenutno edine javno dostopne scene v Sloveniji, njena prostorska in kulturna formaliziranost, a hkrati globok *klozet* večine gejev in lezbijk, ki vanjo zahajajo. Še vedno pa gre večinoma za nočno sceno, ki geje in lezbijke prisili v tovrstni režim. Glavnina gejevskih in lezbičnih družabnih centrov je zgoščena okrog zasebnih subvencioniranih klubov z nekomercialnimi programi. Predvsem pa gejevsko in lezbično sceno zaznamuje njena majhnost, kar pomeni tudi izjemno malo dejavno angažiranih posameznikov, in če ti prenehajo z delovanjem, ostane v aktivizmu velika praznina, ki se odraža v celotnem dogajanju na gejevski in lezbični sceni. Nataša S. Vegan (v Pirnar, 2006) pravi, da lezbična skupnost pri nas ni dosegla bistvenega pomena v smislu ozaveščanja in krepitev identitete, ker je še vedno premajhna. Nataša Velikonja (2011) meni, da se razlogi za majhnost scene se skrivajo tudi v večnem problemu lezbične scene - da se lezbijke pojavijo na sceni, ko iščejo partnerko in se nanjo vrnejo šele, ko zveza razpade.

Velikonja (2011) se spominja, kako je imela lezbična scena v začetkih nekakšno boemsko-aktivistično kulturo. Za njimi so prišle na sceno ženske iz proletariata in šele sčasoma so se sceni pridružile lezbijke iz srednjega sloja. S seboj so prinesle svoje vrednote – konvencionalnost, previdnost, nekonfliktnost. Zdi se, da je scena, sicer resda pridobila na številčnosti, a je izgubila svojo alternativnost in konfrontacijski naboj. Profesionalnega intelektualnega sloja pa na lezbični sceni še vedno skorajda ni.

Nataša Velikonja je leta 1998 opravila raziskavo z naslovom *Komunikacijski prostori lezbijk*, kjer je raziskovala odnos med zaposlenostjo in lezbičnimi življenjskimi stili. Raziskava je pokazala, da je med lezbijkami, ki obiskujejo lezbično sceno v Ljubljani,

le 24% redno ali začasno zaposlenih, 11% je samozaposlenih, 15% je brezposelnih, 44% je študentk ter 1% upokojenk, ostale niso dale odgovora o svojem delovnem statusu. Takšna slika nam lahko pove naslednje: na lezbično sceno prihajajo lezbijke in biseksualke v *socialno* fluidnih življenjskih situacijah, to je v času šolanja ali z nizkim ali sploh nikakršnim socialnim statusom. Nizek odstotek zaposlenih lezbijk vodi do ugotovitve, da obstaja v Sloveniji na področju zaposlovanja visoka stopnja diskriminacije lezbijk. Stanje tolerance v družbi omogoča lezbijkam socialno življenje le do vstopa v odraslost, saj lezbijke, ki so zaposlene, raje ne tvegajo družabnosti na sceni in z nje odidejo po koncu šolanja ali mladosti. Večina žensk, ki zahaja na sceno, sodi v starostno skupino med 18. in 28. letom, delež pri starostni skupini do štiridesetega leta upada, pri starejših pa je že precej nizek (povzeto po www.ljudmila.org/lesbo).

Med modnimi stili je bil sprva med lezbijkami v Sloveniji najpogostejši *blank page*. Suzana Tratnik (1995) meni, da gre pri tem za to, da lezbijke nočejo biti opazne. Vendar gre bolj za pritiske na lezbijke, naj bodo čim bolj podobne heteroseksualkam, tudi znotraj gejevske in lezbične skupnosti. *Blank page* je lezbični modni slog, ki se od večinskega po ničemer ne razlikuje ali pa celo namerno teži k konvencionalnemu. Ostaja najbolj priljubljen slog, saj pri nas ni lezbične skupnosti v pravem pomenu, temveč prevladujejo zaprti družabni krogi.

Tratnik in Segan (1995) pravita, da so si pripadnice lezbične subkulture v preteklosti pogosto delile prostore in mesta zbiranja z moško subkulturo. Kasneje pa so izoblikovale zbirališča, v katere moški niso imeli vstopa. Gejevska scena velja za veliko bolj odprto od lezbične, saj večino moških ne zanima, kaj počnejo homoseksualci med seboj. Zato pa moške toliko bolj zanima, kaj počnejo ženske, ko so same. Pravzaprav si večno moških lasti možnost vstopa na žensko sceno, kar je posledica moške nadvlade nad ženskami. Iz tega pa potem izhaja ženska potreba po ločenih prostorih.

1. 9. 2. 2 Gejevska subkultura

Velikonja (2011) pravi, da se gejevska scena, za razliko od lezbične, bolj oblikuje v kratkih (anonimnih) stikih na javnih mestih. V preteklosti so bili to prostori okoli železniških prog in postaj, parki, savne, bari, plaže, javna stranišča in parkirišča.

Gejevski vodiči po Ljubljani med tovrstnimi prostori druženja danes navajajo savno v rekreacijskem centru *Tivoli*, park ob železniški progi na Tivolski cesti, parkirišče v parku *Tivoli* in plažo v Črnučah ob bregu Save oziroma *Riva Gaucho*.

Kuhar (2001) razlaga, da beseda *gej* označuje moškega homoseksualca, ki svoje nagnjenje realizira prek socialnih elementov. To pomeni, da gradi svoj jezik, modo, institucije – skratka skupnost. Z besedo homoseksualec pa označujemo moške posameznike, ki ne razvijejo svoje homoseksualne identitete ter kontakte z istim spolom omejijo le na spolni akt. Družba moško homoseksualnost, predvsem zaradi predstav o poženščenosti, pogosto povezuje z transvestizmom, čeprav je oblačenje v nasprotni spol značilno zgolj za majhen delež homoseksualcev, in dejstvom, da transvestiti niso nujno tudi homoseksualci. Transvestizem je pogosteje prisoten v družbah, kjer poznajo nizko stopnjo spolne diferenciacije in kjer so ženske bolj enakovredne moškim.

Nataša Velikonja (2011) omenja, da je ob koncu devetdesetih let 20. stoletja postajal vse pogostejši androgin tip homoseksualca, ki je bil na eni strani povezan s splošno popularnostjo *rave* kulture, na drugi pa pod vplivom moškega in ženskega ideala v takratni družbi. Androgin kod se pojavi tako na gejevski kot na lezbični sceni. Od leta 2007 dalje postaja na ljubljanski gejevski sceni popularna *medvedja subkultura*, za katero je značilen močat videz, močnejša konstitucija in poudarjena telesna poraščenost (povzeto po www.kulturnicenterq.org).

1. 9. 2. 3 Subkultura in subkulturne scene

Pirnar (2006) razlaga, da se gejevska subkultura cepi na dva pola, ki ju imenujemo subkulturne scene, na gejevski aktivizem in gejevski pasivizem. Aktivizem zaznamuje dinamično razmerje med prevladujočo heteroseksualno ideologijo in marginaliziranimi homoseksualnimi vzorci. Pasivizem pa se naslanja na tržno produkcijo in potrošništvu, ter se na ta način približuje prevladujoči kulturi. Subkultura in subkulturne scene predstavljata medsebojno nasprotje, kjer subkultura ohranja nasprotujočo uporniško držo do dominantne kulture, subkulturne scene pa se dominantni kulturi približujejo in tvorijo vez med subkulturami in dominantnimi kulturnimi vzorci. Tako imamo opraviti z ločevanjem med politično angažirano aktivistično vejo in pasivno zabavlaško, ki se udejanja v svetu zabave in razvedrila.

Aktivisti svojo pripadnost subkulturi jemljejo resno, ji pripadajo v celoti in svoje delovanje usmerijo v naloge in cilje aktivističnega gibanja, pasivisti pa se v subkulturo občasno vklaplajo iz širšega družbenega okolja. Kljub vsemu pa sta gejevski aktivizem in pasivizem v Sloveniji med seboj zelo povezana.

Razcep med gejevskim aktivizmom in pasivizmom je vplival na splošno pomanjkanje aktivističnega duha v slovenski homoseksualni subkulturi in opravil profilizacijo na sami subkulturni sceni. Tako med gejevskim aktivizmom zadnja leta prednjači lezbična sekcija LL, v pasivizmu pa gejevska populacija v obliki gejevskih in transvestitskih prireditev in zabav.

1. 9. 2. 4 Queer

Queer kot adjektiv v ameriški angleščini pomeni: nenavaden, svojevrsten, čudaški, komičen ali rahlo nor; vendar tudi: zgrešen, neprimeren, dvomljiv, sumljiv (posel), na slabem glasu, pijan, homoseksualen, ponarejen, omotičen, bolehen ... Queer kot glagol pomeni: nekoga peljati v zmoto, napačno prikazati, prekrižati komu račune, nekaj pokvariti, uničiti (Tratnik, 2004: 58). V pogovornem jeziku je bila *queer* prvotno zmerljivka za homoseksualce. Pri tem gre ponovno za razmerje med homoseksualnostjo in heteroseksualnostjo, ki namiguje na primerjavo med »naravnim« izvirnikom in njegovim ponaredkom. V teoretskem in političnem okviru pa predstavlja vse pomene, kjer se zavestno nasprotuje »naravnemu redu«. V zadnjem obdobju besedica *queer* nadomesti v gejevskem in lezbičnem vokabularju kratico GLBTQI (gejevstvo, lezbištvo, biseksualnost, transseksualnost, vprašljiv (ang. questioning), interseksualnost) (povzeto po UD) .

Erni (po Pirnar, 2006) opozarja na pomen *queer označevalcev*. Gre za strategije, ki vsebujejo elemente pretiravanja, ki parodirajo vprašanje prevladujočih družbenih vzorcev. Govorimo o t. i. *kempovstvu*. Strategija kempa (ang. camp) predstavlja način, kako se geji in lezbijke preko različnih javnih reprezentacij borijo proti heteronormativnim vzorcem. Reprezentacije »kempovcev« vsebujejo norčevanje, parodijo, ironijo, humor in umetelnost, z namenom sprevračanja vzorcev in s tem odpirajo možnosti za nove, alternativne načine razmišljanja in dojemanja.

Velikonja (2011) pa omeni, da so podobno storile lezbijke preko lezbičnega modnega stila *butch-femme* (maskulina-feminilna lezbijka), kjer se izognejo ideji o ženskem

telesu, igrajo se s spolnimi znaki in tako preko seksualnih pomenov izzivajo družbene norme o heteroseksualnosti.

1. 9. 3 Parade ponosa

Grifova (2011) pravi, da paradni val, ki vsako poletje zajame Evropo redno spremlja homofobično nasilje, ki je prisotno predvsem v vzhodnih državah Evrope, kjer po novem tudi prirejajo parade. Na Poljskem, Češkem, Madžarskem, v Rusiji, Srbiji in Hrvaški letijo v paradnike molotovke, steklenice, kamni, petarde in jajca, napolnjena s kislino. V Srbiji so tako gejevski in lezbični aktivisti priredili le dve paradi, prvo leta 2001 in drugo šele 9 let kasneje, obe pa sta se končale v krvi in hudih spopadih med paradniki, protestniki in policijo. Preventivno se do danes ni zgodila več nobena parada. Evropski parlament zato vsako leto pred paradnim valom poziva države članice in bodoče članice Evropske unije, naj zagotovijo varnost udeležencev parade.

Med paradami, ki jih prirejajo po svetu, lahko zaznamo tipološke razlike, ki postajajo vse bolj očitne. Razlike izhajajo iz tradicije gibanja v posameznih državah. Gibanje, ki je zrelejše, prireja parade, ki imajo protestno noto in so manj proslavljaške. Berlinska parada je tako opozorila na problem homofobnega nasilja, pariška je, na primer, kritizirala nasilje v šolah. Greifova (2011) pa pravi, da so Parade ponosa danes v zahodnem svetu kičaste in apolitične, saj so se pretvorile v turistične atrakcije, namenjene zadovoljevanju potreb kapitalističnega trga.

Goldstein (2005) pa paradam kljub vsemu pripisuje pomembno vrednost tako za gejevsko in lezbično skupnost kot za tudi celotno družbo. Parade predstavljajo največje shode gejev in lezbijk v zgodovini sveta in niso le politična zbiranja, temveč predvsem slavljenje ideje, da smo skupnost.

2. PROBLEM

V nalogi sem se posvetila vprašanju razkritja istospolne usmerjenosti v družinskem, prijateljskem in družbenem okolju. Istopolna usmerjenost je nekaj, kar ljudje pogosto razumemo kot zasebno zadevo, vendar ob tem pozabljamo, da postavko heteronormativnosti nenehno vsakodnevno potrjujemo, tako da se je včasih niti ne zavedamo. Istospolno usmerjeni pa to postavko močno začitijo, saj je ta v nasprotju z njihovo notranjo postavko. Intimne izbire, ki jih posameznik opravi, spol, spolna usmerjenost in podobno vplivajo na to, da geji in lezbijke ne morejo uživati določenih pravic v državi, čeprav so formalno njeni polnopravni državljani. Zagotavljanje enakih pravic je zgolj postojanka na poti sprejemanja homoseksualcev, saj bo, kljub uvedbi pravic, strah pred homofobijo in nasiljem ostal. Istospolno usmerjeni še vedno sodijo v družbeno manjšino, ki je zaradi spolne usmerjenosti, na več nivojih, družbeno izključena ter pogosto stigmatizirana.

Znotraj tovrstnih dejavnikov posameznik gradi svojo homoseksualno identiteto. Predstavljam si, da ima na tej poti mnogo ovir, ki so različne od težav, ki jih ima njegov heteroseksualni vrstnik. Zato sem se odločila, da raziščem mnenje in izkušnje istospolno usmerjenih, pogledam kakšni so njihovi družinski in socialni konteksti in s kakšnimi težavami se v svojem vsakdanjiku srečujejo zaradi svoje istospolne usmerjenosti.

3. METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE IN SPREMENLJIVKE

Raziskava, ki sem jo opravila je bila poizvedovalna in kvalitativna. Zanimalo me je, kako na posameznika ali posameznico vpliva skrivanje istospolne usmerjenosti, kako poteka proces razkritja in kakšne so posledice razkritja na življenje istospolno usmerjenih.

Spremenljivke, ki so me zanimale, so bile:

- Kako so istospolno usmerjeni razumeli svojo spolno usmerjenost pred razkritjem?
- Koliko so se razkrili v družini?
- Kako njihovo spolno usmerjenost sprejemajo prijateljska okolja?
- Koliko so razkriti na delovnem mestu?
- Kakšno je njihovo mnenje o družbenem razkritju lastne spolne usmerjenosti?

3. 2 MERSKI INSTRUMENTI

Merski instrument je bil odprti intervju. Opravila sem sedem intervjujev z istospolno usmerjenimi osebami. Pred intervjuji sem si pripravila okvirna vprašanja, ki sem jih nato prilagajala odgovorom sogovornika in jim dodajala nova vprašanja.

3. 3 POPULACIJA IN VZOREC

Populacijo predstavljajo istospolno usmerjene osebe. Vzorec, ki sem ga uporabila v raziskavi, zajema sedem istospolno usmerjenih oseb, od tega šest gejev in ena lezbijka. Vzorec je bil neslučajnostni, saj sem intervjuvala tiste geje in lezbijke, ki jih poznam in kateri so v raziskavi želeli sodelovati.

3. 4 ZBIRANJE PODATKOV

Podatke sem zbirala s pomočjo odprtih intervjujev, ki so bili izvedeni med 17. 4. 2012 in 2. 5. 2012. Izvedeni so bili v Ljubljani, štirje izmed njih na domovih intervjuvancev, eden v lokalu, dva pa v parku Tivoli. Intervju, ki je bil opravljen v lokalu, sta delno ovirala hrup iz okolice in neintimno vzdušje.

3. 5 ANALIZA IN OBDELAVA PODATKOV

Empirično gradivo sem analizirala kvalitativno. Intervjuje sem snemala z diktafonom in opravila transkripte, ki sem jih nato ročno kvalitativno obdelala. Najprej sem izbrala relevantne izjave v besedilu, nato sem jih prepisala in kodirala, tako da sem jim pripisala pojme, ki jih uvrščajo v določeno kategorijo. Spodaj navajam primer zapisa intervjuja z označenimi relevantnimi izjavami.

Tabela 1: Primer zapisa intervjuja z označenimi relevantnimi izjavami

Vprašanje	Respondent in njegovi odgovori J, 27 let, Ljubljana, gej
V1: Ali se spomniš prvih občutkov drugačnosti in trenutkov, ko si spoznaval, da si istospolno usmerjen?	<u>Prvič sem na to pomislil na počitnicah med četrtem in petim razredom osnovne šole. Spali smo po šotorih, fantje in dekleta ločeno. Fantje smo se takrat med seboj spoznavali in eksperimentirali. Sicer ne bi rekel, da takrat veš, da gre že za spolno usmerjenost. Ima pa ta dogodek težo, ko si si razlagaš preteklost.</u> <u>Čas, ko sem se zares začel tega zavedati pa sega v začetek srednje šole. Pri tem so pomemben faktor igrale izkušnje, ko sem videl, da z nasprotnim spolom ne gre. V glavnem je bilo več fantov, tudi čustva so bila prisotna vedno tam, kjer sem bil s fanti. In to mi je pomagalo, da sem si razložil in potrdil, da sem gej.</u>
V2: Kaj ti je pomagalo pri ugotavljanju spolne usmerjenosti?	<u>V času moje pubertete še ni bilo interneta, nažalost. Občasno si kje našel kak filmček, revijo s slikami ali zgodbo, to pa je bilo vse.</u> <u>Enostavno so potem izkušnje morale odigrati poglobljeno vlogo.</u>
V3: Si imel kakšne težave sprejeti svojo spolno usmerjenost?	<u>Jaz ne, drugi pa. Že vnaprej sem vedel, da ni smisla razlagati tega nekemu, ki tega ne razume. Sam pri sebi sem vedel, da ne delam nič narobe, zato si tudi nisem potreboval priznati. Upal pa sem, da nihče ne ve ali sumi. V tistem času je bilo obdobje rave-a in party kulture, ki je poznana po odprti seksualnosti in tam sem tudi našel svoje zavetje. To je bilo okolje, kjer ti ni bilo potrebno spolne usmerjenosti prav nič skrivati. Danes takih prostorov skorajda ni</u>

	<u>več.</u>
V4: Kako si skrival svojo spolno usmerjenost pred družbo, preden si se odločil za razkritje?	<u>Punco sem imel ravno zaradi tega. Sam pri sebi sem vedel, da si tega v resnici ne želim. Vseeno sem se odločil, da bom v vezi, ker je bila to dobra strategija za »prelisičenje« okolice, ki je kljub temu nekaj sumila (tudi zaradi mojega stereotipnega videza).</u>
V5: Kako je potekalo tvoje prvo razkritje?	<u>Bil sem ne nekem party-ju, star 15- 16 let, ko sem se zapletel z nekim fantom. Po seksu sva se pričela o tej temi tudi pogovarjati. Zame je bil ta pogovor pomemben, ne samo zaradi prvega razkritja, ampak kot eno izmed prvih odpiranj teme homoseksualnosti nasploh.</u> <u>Kmalu se je razširil pogovor na širšo družbo, ki je hodila skupaj na party-je, kar se mi je zdelo posebej fino. Spomnim se še podobnega srečanja v domačem kraju, kjer je na nekem žuru starejši gospod, ki je poročen in ima otroke z nami plesal, se objemal in govoril, kako smo mi vsi geji in se imamo radi ter, da s tem ni nič narobe. Kaj si je mislila okolica, ne vem. Govoric nisem slišal potem nobenih, niti se obnašanje krajanov ni nič spremenilo.</u>
V6: Kaj je razkritje spremenilo pri tebi osebno?	<u>Prav nič. Lahko poveš bližnjemu, za katerega veš kako bo sprejel, na drugi strani pa imaš še vedno družbo, ki tudi veš kako bi v grobem sprejela. Zato razkritje zame nima bistvenega pomena v mojem vsakdanjiku. V družbi še vedno ne razlagam teh stvari. Malo pa je sicer vplivalo na spolno življenje, ki je po razkritju postalo bolj razgibano in sproščeno. <u>Zame širše razkritje ne pride v poštev, ker mi ni v interesu se spopadati s predsodki ljudi. Ne vidim, kako bi tako razkritje prineslo zame kako izboljšanje. Mnenje in vedenje posameznikov, ki tega ne sprejemajo, me ne zanima.</u> Čas raje posvetim svojem ožjem krogu, kjer sem jaz lahko jaz.</u>

<p>V7: Si se staršem razkril?</p>	<p><u>Še zdaj ne vem, ali sem v bistvu razkrit pred njimi ali nisem. Mislim, pa da vedo. Oče me je nek dan vprašal, če sem »istospolni«. Takrat sem mu odgovoril, da če bi malo več opazoval in se za to zanimal, bi si že zdavnaj znal sam odgovoriti. Tako se je končalo z očetom in nikdar nisva o tem več spregovorila. Mojemu bratu je preko Facebook klepetalnice potrdil moj prijatelj, za katerega je brat vedel, da je gej. Mama je enkrat v srednji šoli načela pogovor na to temo, ker sem imel prijatelja z dobrim avtomobilom, ki me je nekajkrat pripeljal domov. Takrat je bolj kot to, da bi bil gej, mamo zaskrbelo, da morda to počnem zaradi denarja. Mama vem, da nima težav sprejeti, morda malo čutim to pri očetu. V družini smo to razčistili na način, da se o tem ne pogovarjamo. Na to veliko vpliva to, da sem že od srednje šole v Ljubljani in imamo malo stikov. Takrat ko pridem domov, so veseli in mislim, da ne želimo pokvariti teh trenutkov s tem, da bi načenjali to temo.</u></p> <p><u>So pa moji starši spoznali mojega partnerja, sicer pod pretvezo, da je moj prijatelj, ko smo doma pri hiši nekaj delali. Partner je pomagal in nastala je priložnost za skupno druženje, ki je minilo v prijetnem vzdušju. Lahko grem skupaj s partnerjem na morje, družinski vikend in starši vedo s kom grem, ne izpostavim pa, da je to moj partner. Starši ne komplicirajo, zaželiyo mi le, da se imam lepo. Spoznali so tudi že prejšnje partnerje, vendar so bili vsi predstavljeni pod različnimi oblikami – cimer, sošolec, prijatelj. Trenutno pa, če bi me starši vprašali, bi jim odgovoril, da to ni pomembno. Nimam potrebe povedati tega svojim staršem. Imam svoj krog prijateljev, s katerimi delim vse. Morda, bi se odločil za popolno razkritje, če bi živel doma, tako sem pa v Ljubljani, in ni te potrebe.</u></p>
<p>V8: Kako so tvoje razkritje sprejeli</p>	<p><u>Nekaj prijateljev, ki sem jim povedal, je odpadlo, vendar bolj zaradi tega, ker smo izgubili stik. To je bila posledica moje selitve v Ljubljano. Drugače pa imam sedaj večinoma prijatelje, ki so geji. Z</u></p>

prijatelji?	<p><u>heteroseksualnimi moškimi se malo družim. Pri ženskah pa usmerjenost ni pomembna. Ko v družbo sprejmemo koga novega, je ta verjetno prijatelj/partner/znanec od katerega od nas, tako da razkritje tu ni pomembno, ker tako ali tako posameznik, ki vstopi v družbo, naše usmeritve verjetno že pozna. Zgodilo sem mi je tudi, da me je razkril kateri od znancev, po možnosti nekomu, ki mu ta informacija ni bila niti pomembna. Kadar se je izkazalo, da za razkritje ni bilo pravega vzroka, potem sem bil v situaciji tudi jezen. Razkrivanje pred bežnimi znanci ali v primeru kratkotrajnih družbenih situacij, je popolnoma nepotrebno. Od osebe, ki si ji to informacijo zaupal, tudi pričakuješ, da z njo skrbno razpolaga. Žal mi je le, da nisem izkoristil let, ko sem bival v dijaškem domu. Vem, da je takrat veliko fantov kaj eksperimentiralo, sam pa se nisem teh eksperimentiranj udeleževal. Zdaj so stiki drugačni, ne moreš postopati na tak način kot je to bilo v mladosti. Se je pa tudi zgodilo, da so me nekateri, za katere sem si mislil, da tega ne bi sprejeli, potem prijetno presenetili. Nekaj jih je tudi spremenilo mnenje v bolj strpno, potem ko so zvedeli, da sem gej.</u></p>
V9: Si na delovnem mestu razkrit?	<p><u>V službi se ne razkrijem, ker si želim v življenju nekaj ustvariti. Pri ustvarjanju kariere vidim spolno usmerjenost kot oviro. Zgodilo se mi je tudi, da so me bivši sodelavci prišli vprašati, ali sem gej. To mi je bilo všeč, ker so potem skoraj vsi vedeli in v takem kolektivu je potem lažje delati. V drugi službi je bilo okolje malo drugačno, tako da sem bil deloma razkrit. Zgodilo se je namreč, da je sodelavec, ki je odprto kazal svojo usmerjenost, nekega dne prišel v službo pretepen zaradi tega, ker je gej. Vsi zaposleni so izkazali obsojanje do homofobnih zločinov in izrazili veliko mero empatije, nam ostalim, pa se je pokazala realna slika. Imel sem tudi izkušnjo, da je bilo delovno okolje razdeljeno, po eni strani veliko simpatiziranja po drugi strani pa sem slišal, da za hrbtom govorijo o meni. Dokler se z njimi ne družiš in jim ne tega poveš, razumeš kot da ne vedo. Zato so mi na delovnem mestu všeč miselno</u></p>

	<i>zahtevna dela, kjer ni časa za klepetanje, in je tudi manj priložnosti za čenče. Zdi se mi, da je spolna usmerjenost nekaj takega, kar bi nadrejeni ali sodelavci prej ali slej uporabili proti tebi, prej kot bi ti očitali neko značajsko lastnost. Pred leti sem bil bolj odprt in sem hitro zaupal ljudem, kar se mi ni obrestovalo. Neugodno je že, ko kdaj s sodelavci srečam katerega »od naših« in potem pridejo vprašanja, od kod ga poznam.</i>
V10: Kaj meniš o ideji, da bi v podjetjih uvedli certifikat Gejem in lezbijkam prijazno podjetje (po zgledu certifikata družini prijazno podjetje)?	<i>Je kar zanimiv projekt.</i>
V11: Te je kdaj zamikalo, da bi odšel v tujino? (mišljeno, zaradi splošnega družbenega odnosa, bolj razvite gejevske in lezbične scene, urejenih pravic,..)	<i>Osebnost me mika tujina zaradi drugih razlogov, bolj kot priložnost za karierni uspeh.</i>
V12: Kakšno je tvoje mnenje o homofobiji v slovenski	<i>Tega je ogromno. Mene so že v OŠ hecali, ker sem znal štrikati in kvačkati, ker je bilo to neko žensko delo. Sploh v nekem manjšem mestu, kjer sem odraščal, se je vedlo, kaj »mora« delati moški in kaj ženska. Homofobija pa je toliko subtilna, da je niti ne opaziš</i>

družbi?	<i>toliko. Imaš po določene stvari popolnoma ponotranjene, kot je naprimer držanje za roke v javnosti, česar ne boš naredil. Se mi je pa enkrat pripetilo, da sem šel s kolegom, ki je strejt, zvečer domov preko Prešernovega trga, ko me je naenkrat začel poljubljati. To je bilo prvič, da sem v centru mesta, počel kaj takega. Meni se je zdelo to zabavno, saj on nikoli še ni bil z moškimi. <u>Stanja v družbi se geji precej dobro zavedamo, zato v javnosti ne narediš niti približno kaj takega, kar bi te lahko izdalo. Nikoli ne veš, kako bi okolica reagirala, bojim se tudi najbolj skrajnih izražanj homofobije, s fizičnim nasiljem.</u></i>
V13: Kaj je tisto, kar heteroseksualce pri gejih in lezbijkah najbolj moti?	<i>Motijo jih razne ceremonije, ki ji pripravljajo gejevski in lezbični aktivisti in aktivistke, lalanje (govorjenje moškega na žensko), feminilni geji.</i>
V14: Imajo razkritja javnih oseb lahko relevanten vpliv na spreminjanje družbene klime in razumevanja gejevske in lezbične populacije?	<i>Če bi se res vsi razkrili, bi bil to gotovo šok (smeh). Nekaj bi zagotovo pripomoglo, če bi se razkrili znani uspešni Slovenci. Samo se ne bodo, ker bi to preveč ogrozilo njihov imidž.</i>
V15: Se udeležuješ dogodkov, ki jih prirejajo gejevski in lezbični	<i><u>Ne sodelujem nekaj pri tem, priznam. Zdi se mi, da oseba, ki je prišla na primer na Parado ponosa, ne želi pokazati družbi, da smo vsi enakopravni, ampak te osebe prikazujejo in potencirajo drugačnost. Ne išče se toliko, kaj nas vse ljudi povezuje, temveč kaj nas ločuje. Po drugi strani, pa ne vem kako bi parada brez takih posameznikov potekala, bila bi samo parada. <u>Z neko širšo</u></u></i>

aktivisti? Se čutiš povezanega z gejevsko in lezbično skupnostjo?	<u>skupnostjo se ne čutim povezanega, imam ožji krog prijateljev, kjer nas je več gejev in pridobim občutek skupnosti v intimnem prijateljskem okolju.</u>
---	--

Podčrtane izjave sem oštevilčila in jih vnesla v tabelo pod pripadajočo kategorijo. Nato sem izjavam v desni stolpec pripisala kodo oz. pojem. Spodaj navajam primer kodiranja izjav pri kategoriji RAZKRITJE V DRUŽINI.

Tabela 2: Primer kodiranja izjav pri kategoriji RAZKRITJE V DRUŽINI

Št. izjave	IZJAVA	POJEM
J8	<p><i>Še zdaj ne vem, ali sem v bistvu razkrit pred njimi ali nisem. Mislim, pa da vedo. Oče me je nek dan vprašal, če sem »istospolni«. Takrat sem mu odgovoril, da če bi malo več opazoval in se za to zanimal, bi si že zdavnaj znal sam odgovoriti. Tako se je končalo z očetom in nikdar nisva o tem več spregovorila. Mojemu bratu je preko Facebook klepetalnice potrdil moj prijatelj, za katerega je brat vedel, da je gej. Mama je enkrat v srednji šoli načela pogovor na to temo, ker sem imel prijatelja z dobrim avtomobilom, ki me je nekajkrat pripeljal domov. Takrat je bolj kot to, da bi bil gej, mamu zaskrbelo, da morda to počnem zaradi denarja. Mama vem, da nima težav sprejeti, morda malo čutim to pri očetu. V družini smo to razčistili na način, da se o tem ne pogovarjamo. Na to veliko vpliva to, da sem že od srednje šole v Ljubljani in imamo malo stikov. Takrat ko pridem domov, so veseli in mislim, da ne želimo pokvariti teh trenutkov s tem, da bi načenjali to temo.</i></p>	MOLK

J9	<i>So pa moji starši spoznali mojega partnerja, sicer pod pretvezo, da je moj prijatelj, ko smo doma pri hiši nekaj delali. Partner je pomagal in nastala je priložnost za skupno druženje, ki je minilo v prijetnem vzdušju. Lahko grem skupaj s partnerjem na morje, družinski vikend in starši vedo s kom grem, ne izpostavim pa, da je to moj partner. Spoznali so tudi že prejšnje partnerje, vendar so bili vsi predstavljeni pod različnimi oblikami – cimer, sošolec, prijatelj.</i>	ZAMASKIRANJE PARTNERSKEGA ODNOSA V PRIJATELJSKI ODNOS
J10	<i>Nimam potrebe povedati tega svojim staršem. Imam svoj krog prijateljev, s katerimi delim vse. Morda, bi se odločil za popolno razkritje, če bi živel doma, tako sem pa v Ljubljani, in ni te potrebe.</i>	ODSOTNOST POTREBE PO RAZKRITJU
KS6	<i>Družini se nisem razkril. Problem je v tem, da se doma nikoli nismo o ničemer zares pogovarjali. Osebne zadeve so bile vedno stvar posameznika, če pa je bilo kaj osebnega v družini razkrito, je bilo potem to vedno sprejeto kot problem in posledice so se čutile še dalj časa. Enostavno v družini nismo znali ustvariti pogojev za kakršne koli pogovore. Iskrenost je bila španska vas. Z leti sem ugotovil, da tudi starša nimata iskrenega odnosa in da obstajajo določene družinske skrivnosti. Tako tudi zame ni bilo razlogov, da bi z družinskimi člani delil stvari in na tak način dojemam tudi svojo spolno usmerjenost – stvar intime posameznika.</i>	ODSOTNOST POTREBE PO RAZKRITJU
KS7	<i>Nisem si želel, da to postane nova kritična točka v družini, zato jim tudi nisem povedal.</i>	STRAH PRED BREMENOM
KS8	<i>Imam pa občutek, da se jima nekaj svita. Mama me je pred približno letom in pol nenadoma vprašala, če imam fanta. Takrat ga nisem imel, zato sem tako tudi odgovoril. Nič drugega nisem rekel. Ona je</i>	MOLK

	<i>komentirala, da to bratu ne bi bilo všeč. Načeloma smo v družini liberalci, ampak očitno ne, dokler je to moj sin. Spet ta lažna liberalnost. Brat živi na svojem in je reagiral, da lahko pridem s komerkoli na obisk k njemu. Vprašanje, ki mi ga je postavila mama, ni bilo pravo vprašanje. Mislil sem si, vprašaj me tisto, kar hočeš vedeti, pa se bomo o tem pogovarjali.</i>	
KS9	<i>Seveda si želim (sprejetja v družini), ampak glede na to kakšna je situacija doma in če se ne bo spremenila, si tega ne obetam. Ne rabim potrditve staršev, če bi se za to moral truditi.</i>	ŽELJA PO SPREJETJU
MR6	<i>Ne, ne vedo. Niti jim ne mislim povedati. Lahko si pa mislijo. Zdaj, ko je bil aktualen nov Družinski zakonik, sem klical mamo, češ da ga nisem prebral ali ga je morda ona. Presenečeno sem ugotovil, da ga je prebrala v celoti in ga celo primerjala z nekim ameriškim zakonikom. Njen komentar glede opredelitve ZA ali PROTI je bil: »Bolan je tisti, ki je proti«.</i>	ODSTOTNOST POTREBE PO RAZKRITJU
MR7	<i>Staršem se ne bi razkril, ker menim, da imajo dovolj svojih skrbi, da bi jim nakopal še svoje. Mama me je enkrat vprašala, če imam fanta ali pa morda punco. Takrat nisem imel nikogar in to je bil tudi moj odgovor.</i>	STRAH PRED BREMENOM
MR8	<i>Imam sicer željo, da povem mami, ker se pogosto slišiva in imava dober odnos, vendar je težko o tem spregovoriti, brez da bi pomislil, kako bi to vplivalo nanjo.</i>	ŽELJA PO SPREJETJU
KM6	<i>Starši so si razlagali moje »napredno« razmišljanje kot posledico liberalnega okolja v katerem sem odraščal. Verjetno pa slutijo, da v ozadju mojih stališč ni le duh časa. Ne obremenjujem se s tem, ali vedo ali ne, niti s tem, ali bi jim povedal.</i>	ODSOTNOST POTREBE PO RAZKRITJU

KM7	<i>Starši so me že za koga, ki so ga spoznali, vprašali ali je moj fant. Vedno odgovorim v drugih relacijah, ali je moj cimer, sošolec, nikoli pa fant.</i>	ZAMASKIRANJE PARTNERSKEGA ODNOSA V PRIJATELJSKI ODNOS
S5	<i>Doma se nisem ravno razkril oziroma me je mama vprašala, če sem homoseksualec in takrat se vprašanju nisem izognil. Pritrdil sem in potem se je začelo. Najprej je bil šok in cel kup vprašanj. Po nekem času je sprejela in sedaj je doma v redu. Z mamo se lahko sproščeno pogovarjava, vem da je sprejela in se zanima za moje življenje.</i>	SPREJEMANJE V DRUŽINI
S6	<i>Oče ne ve in rad bi, da tako ostane. Zaenkrat ima še preveč staromodno razmišljanje. Pred ostalimi družinskimi člani svoje usmerjenosti ne skrivam, vendar pa o tem ne govorimo. Verjetno pa nekaj sumijo. Nimam potrebe, da bi izvedeli vsi v družini, saj jim ne želim povzročati nepotrebnih skrbi.</i>	MOLK
R6	<i>Staršem sem precej hitro povedal, na kar so rekli, da so že sumili. Sprejeli so dobro, v družini se ni nič spremenilo, o tej temi se čisto običajno pogovarjamo. Tudi s sorodniki ni težav, starši me podpirajo in to ni nikoli postala tabu tema v družini. Razkril se nisem samo eni izmed sester, s katero si nisem blizu in niti nimava stikov. Lahko da ve, a se verjetno z njo o tem ne bom pogovarjal.</i>	SPREJEMANJE V DRUŽINI
MJ5	<i>Staršem se nisem razkrila, vendar sumijo. Vsake toliko me mama vpraša, če sem lezbijka in pride opazke o tem, zakaj nimam fanta, pogovor o vnukih in podobno. Pri takih temah doma nikoli nisem sodelovala in tudi zdaj ne razlagam teh stvari. Oče je bolj molčeč, vendar čutim, da tudi on sumi. Vedno kadar omenjam, da</i>	MOLK

	<p><i>grem kam s prijateljico, me potem še nekaj časa mama sprašuje, če grem, na primer, naokoli s Tejo. Včasih, kar tako za hec rečem, da grem z moškim kolegom in potem me še nekaj časa sprašuje po njem. Mislim, da precej razberejo iz mojega obnašanja in načina življenja, a nekako še vedno upajo, da pa morda pristanem z moškim in si ustvarim družino. Mislim, da jim bom verjetno nekoč povedala, a za zdaj še ne vidim te potrebe. Preveč bi bilo komplikacij.</i></p>	
--	---	--

Izjave sem nato združila v podkategorije znotraj določene kategorije. Spodaj navajam primer urejanja izjav pri kategoriji DRUŽBENO RAZKRITJE.

Tabela 3: Primer ureditve izjav po kodah in združevanje v podkategorije v kategoriji DRUŽBENO RAZKRITJE

STRAH PRED HOMOFBIJO	
J17	<i>Zame širše razkritje ne pride v poštev, ker mi ni v interesu se spopadati s predsodki ljudi. Ne vidim, kako bi tako razkritje prineslo zame kako izboljšanje. Mnenje in vedenje posameznikov, ki tega ne sprejemajo, me ne zanima.</i>
J19	<i>Stanja v družbi se geji precej dobro zavedamo, zato v javnosti ne narediš niti približno kaj takega, kar bi te lahko izdalo. Nikoli ne veš, kako bi okolica reagirala, bojim se tudi najbolj skrajnih izražanj homofobije, s fizičnim nasiljem.</i>
KS13	<i>Po mojih izkušnjah geji to težje sprejmejo, kar se tiče pa same delitve po spolu, bi pa rekel, da vseeno ženske slabše sprejmejo biseksulano usmerjenost. Ženske reagirajo na način: »A ti samo me nismo dosti?« Pri ženskah je to povezano z razmišljanjem o varanju, in percepcijo, da je potem vsaka oseba lahko potencialna. Biseksualnost je malo poznana in jaz osebno poznam le še nekoga, ki je biseksualno usmerjen.</i>
KS15	<i>V javnosti tudi ne počnem stvari, za katere vem, da bi bile moteče za heteroseksualno populacijo, ker se bojim reakcij.</i>
KM9	<i>Homofobijo čutiš povsod v javnosti. Seveda jo ponotranjiš in si ne izkazuješ</i>

	<i>naklonjenosti javno. Mislim, da tudi kakih večjih sprememb še nekaj časa ne bo. Dobro je, da se ureja zakonodaja, da se lahko homofobično nasilje prijavi, in te ob tem jemljejo resno, vendar to nasilja ne bo ustavilo.</i>
MR12	<i>To je prisotno vsepovsod. Osebno imam že prilagoditev pri vožnji s partnerjem v avtu. Čeprav si recimo na varen in izoliran od okolice, se ne dotikaš ali poljubljaš s svojim partnerjem. Toliko imaš to ponotranjeno. Nestrpnost do vseh drugačnosti ima dolgo zgodovino, in ne zdi se mi, da se bo kaj spremenilo za čas mojega življenja.</i>
S14	<i>Nimam nekih slabih izkušenj, se pa zavedam, da jih imam lahko kaj hitro, če bi na določenih mestih pokazal, da sem gej. Imam ponotranjeno, da v javnosti ne izkazujem naklonjenosti partnerju, saj se bojim reakcij okolice.</i>
ODSOTNOST POTREBE PO DRUŽBENEM RAZKRITJU	
J18	<i>Razkrivanje pred bežnimi znanci ali v primeru kratkotrajnih družbenih situacij, je popolnoma nepotrebno. Od osebe, ki si ji to informacijo zaupal, tudi pričakuješ, da z njo skrbno razpolaga.</i>
S11	<i>Svoje usmerjenosti nisem posebej skrival, ampak enostavno nisem govoril o tem oziroma sem se izogibal te teme.</i>
ZAVEDANJE HOMOFBIJE	
KS16	<i>Če ti 2000 let to dopovedujejo, se verjetno pojavi neki notranji sovražnik, ki ga niti ne poznaš. Tudi delitev dela na moška in ženska opravila nam je naredila svoje. Toliko časa že to traja.. Homofobijo razumem kot del družbe, kot so npr. belci na črnce gledali toliko časa tako.</i>
KM10	<i>Najbolj se oprejo na mnenje večinske družbe, ki je še vedno negativno. In s tem se ponovno producira homofobija v družbo. Težko je spremeniti mnenje posameznikov.</i>
MJ9	<i>Ravnokar smo dobili odgovor, ko je na referendumu padel nov Družinski zakonik. Mislim, da sama zakonodaja ne bo spremenila stanja, morda ne tako na hitro, kot pričakujemo, je pa to dobra pot, da se dolgoročno kaj spremeni. Konec koncev so bile pravice vedno izbojevane in ne kar dodeljene, zato so aktivizmi smiselni. Mislim pa, da zaenkrat ostajamo na margini in do fronte heteroseksualcev niti ne sežemo.</i>
MJ10	<i>Mislim, da vse izvira iz nepoznavanja in neznanja. Česar ne poznamo, kar</i>

	<i>je drugačno, zbuja neke občutke, ki so pri tistih, ki jih zadeva moti, še potencirani. Če dodamo še večinsko mnenje družbe in predsodke, imamo konglomerat, ki ne popusti. Morda so bolj kot lezbijke, moteči geji, predvsem za moško heteroseksualno populacijo, saj velikokrat od heteroseksualnih moških slišimo, da je seks med dvema moškima »ogaben«.</i>
R10	<i>Odnos družbe je različen. Osebno mnenje je, da je odnos tak, kot si ga narediš. Homofobija izvira iz različnih sfer. Prva je zagotovo družina. Če izhajaš iz družine, kjer imajo odklonilen odnos do istospolno usmerjenih, obstaja velika verjetnost, da boš prevzel homofobično držo. Homofobija izhaja tudi iz medijev, družbe s katero preživljaš čas in podobno.. Pri vseh pa je skupni imenovalec samo nevednost. Menim pa, da niti niso slabi časi. Biti gej ali lezbijka še ne pomeni, da ne moreš biti uspešen. Težko je le tistim, ki so geji in lezbijke le med štirimi stenami. Zakonodaja klime v družbi po mojem mnenju ne more spremenit, vsekakor pa lahko izredno veliko doprinese za boljše življenje istospolnih posameznikov.</i>
R11	<i>Moti jih v bistvu nič, ampak nepoznavanje in nevednost vedno vzbudita negativne občutke.</i>
S12	<i>Mislim, da se homofobija v družbi zmanjšuje, ravno zato, ker je homoseksualna populacija vse bolj vidna. Vendar so tukaj še vseeno posamezniki, ki nasprotujejo in ki bodo kdaj pa kdaj koga pretepli ali kaj podobnega. To vse izvira iz predsodkov do drugačnih. Čeprav se mi zdi, da lezbijke ne motijo toliko kot geji. Govorim za moške heteroseksualce. Misel na dva moška skupaj se jim gnusi, misel na dve ženski skupaj – tukaj pa si mogoče še znajo kaj predstavljati v svoji glavi. In potem avtomatsko: »Peder? Joj, fuj, itd.«.</i>
S13	<i>Vedno se bo našel nekdo, ki bo nasprotoval. In vedno, ko se bo o tem javno govorilo, ko se bo obetal spet kakšen referendum, se bodo zgražali in nasprotovali. Mogoče bo malo, ampak čisto malo napredovanja, drugače pa sem mnenja, da bomo ostali nekje na točki, kjer smo zdaj.</i>
VARNO OKOLJE	
KS14	<i>V Gali hali, Tiffli (klub Tiffany) ali Štirki res ne pričakujem nekih konfrontacij.</i>

Na koncu sem oblikovala poskusno teorijo, ki sem jo zapisala v poglavju Rezultati in razprava.

4. REZULTATI IN RAZPRAVA

4. 1 PRVA LASTNA SPREJEMANJA SPOLNE USMERJENOSTI

Razmišljanja o lastni spolni usmerjenosti

Respondenti niso poročali o pretiranem razmišljanju o svoji spolni usmerjenosti pred razkritjem. Njihova razmišljanja so se najbolj navezovala na urejanje življenja, spremembe, ki bi jih razkritje spolne usmerjenosti prineslo in misli o tem, kako bi bilo njihovo življenje lažje, če ne bi bili istospolno usmerjeni.

Njihova razmišljanja lahko povežemo z Marshallovo teorijo (po Kuhar, 2005) o petih ovirajočih elementih na poti do razkritja istospolne usmerjenosti in odgovarjajo internalizirani homofobiji, ki jo predstavlja skupek družbenih predstav in stereotipov o homoseksualnosti, ki so dediščina naše vzgoje, katere posameznik ponotranji in jih razume kot sebi lastne.

»Ja, neko krajše obdobje, ko sem se začela resno spraševati, če sem lezbijka, so se pojavile določene misli, ki pa so bile bolj povezane z urejanjem življenja, pomisleki kako živeti kot lezbijka, o družini, spremembi. Vendar to ni trajalo dolgo, saj sem v sebi že dolgo vedela, da kdo sem« (MJ, lezbijka, 30 let).

»Razmišljal sem, kako bi bilo življenje lažje, če nisem, vendar ti podzavest nekako vedno sporoča kaj si, in tako sem hitro sprejel« (KS, biseksualec, 27 let).

Eden izmed respondentov, je o svoji potencialni homoseksualnosti pričel razmišljati kasneje kot kažejo raziskave. Faza senzibilizacije, po Troidnovem modelu izoblikovanja homoseksualne identitete (v Kuhar, 2001) se pojavi v obdobju pred puberteto in takrat le 4% svojo drugačnost definira kot homoseksualnost. V puberteti pa začne posameznik svojo občutja opisovati v terminih homoseksualnosti, kar sproži negotovost glede lastnega seksualnega statusa in povzroča krizo identitete. Geji tako istospolno privlačnost v povprečju začutijo pri trinajstih letih, lezbijke pa okoli petnajstega leta.

»Dokaj pozno, v bistvu. Prej sem se ukvarjal z drugimi stvarmi in bilo je kot, da ne bi bilo časa za to. Zares razmišljati sem začel o tej možnosti, ko sem bil star okoli 22 let.

Pri meni so se pojavila čustva in razmišljanja, vse še preden sem stopil v kontakte» (MR, gej, 32 let).

Težave z lastnim sprejemanjem

Pri tej kategoriji sem pričakovala, da bodo respondenti poročali o različnih težavah s sprejemanjem lastne usmerjenosti, kar pa moja raziskava ni pokazala. Edina strategija, ki se je jasno pokazala pri krizi identitete respondentov, je strategija izogiba s potopitvijo v heteroseksualnost, kjer istospolno usmerjeni vzpostavi heteroseksualno zvezo z namenom, da bi poskušal skriti ali odpraviti homoseksualna občutenja.

»Ja, seveda. Punco sem imel ravno zaradi tega. Sam pri sebi sem vedel, da si tega v resnici ne želim. Vseeno sem se odločil, da bom v vezi, ker je bila to dobra strategija za »prelisičenje« okolice, ki je kljub temu nekaj sumila, tudi zaradi mojega stereotipnega videza» (J, gej, 27 let).

»Imel sem heteroseksualne veze, na začetku bolj zaradi lastnega nesprejemanja, kasneje pa tudi zaradi načrtnega prikrivanja. Med prijatelji nikoli nisem tega tajil, po tistem, ko sem sam sebi priznal. Pred neznanci pa enostavno nisem kazal naklonjenosti mojemu spolu» (MR, gej, 32 let).

Spontano sprejemanje lastne spolne usmerjenosti

Moja raziskava je pokazala, da so štirje od sedmih respondentov svojo spolno usmerjenost spontano sprejeli, z odstotnostjo doživljanja krize identitete. Omenjali so, da so lastno spolno usmerjenost spontano sprejeli, težave pa so se pojavile s sprejemanjem v okolici. Opisana situacija odgovarja zrcaljenju stigme (Goffman, 2008), kjer je problem prenesen na tiste, ki stigmatizirajo. Osrednje težave ne predstavlja več posameznik s stigmo, pač pa družba, ki stigmatizira. Stigmatizirani posameznik v tem procesu stigmo preinterpretira, tako da ni več pripisana njegovi identiteti.

»Nisem imel težav z odkrivanjem svoje usmerjenosti oziroma se sploh ne spomnim, da bi jo odkrival. Pač pa je bila tam in to se mi je zdelo čisto običajno. Prav trenutka zavedanja lastne spolne usmerjenosti se ne spomnim, lahko pa rečem, da zagotovo nekje na začetku pubertete. Ostaja mi samo v spominu, da sem že takrat občudoval različne posterje simpatičnih moških, ki jih je imela sestra nalepljene po steni. Zame je bilo to tako naravno, da se nisem obremenjeval s tem, da sem gej« (R, gej, 30 let).

»Da sem istospolno usmerjen nisem spoznal na nobeni določeni točki svojega življenja, ampak sem preprosto vedel. Že od otroštva se spomnim nekih občutkov, kasneje pa sem si jih le razložil in nisem jih imel težave sprejeti, saj so bili vseskozi tukaj. Nisem imel nikakršnih težav sam pri sebi« (S, gej, 26 let).

»Od nekdanj sem vedel in dopuščal možnost, da me privlačita oba spola« (KS, biseksualec, 27 let).

»Od nekdanj sem gledal moške, na slikah, na ulici, kjerkoli. Interneta takrat nisem imel, sem pač iz okolice videl, kje imam interes« (KM, gej, 22 let).

Molk

Ena od respondentk je navedla, da o svoji istospolni usmerjenosti ni govorila, hkrati pa je ni skrivala. Strategija odgovorja Troidnovi (po Kuhar, 2001) strategiji izogibanja brez skrivanja, ki je način soočanja s stigmo, kjer posameznik ali posameznica svoje istospolne usmerjenosti ne razkrije, niti je ne zanika pred heteroseksualci. Lastno spolno usmerjenost dojema kot irelevantno, razkrije se le homoseksualcem in izbranim homoseksualcem in svoje življenje ščiti pred zunanjim svetom. Ta strategija predstavlja način, kjer se posameznik stigmati izogiba.

»Nisem skrivala, le govorila nisem o tem« (MJ, lezbijka, 30 let).

Najpogosteje uporabljeni strategiji sta sicer strategija pretvarjanja in strategija skupinske zaveze. Pri strategiji pretvarjanja se posameznik zaveda svoje homoseksualnosti, a prevzema norme heteroseksualnosti. Svojo homoseksualnost prikriva z natančnim kontroliranjem informacij o sebi in živi dvojno življenje. Strategija

skupinske zaveze predstavlja vključitev v homoseksualne skupnosti, ki istospolno usmerjenemu posamezniku in posameznici predstavljajo emocionalno in socialno podporo ter seksualne stike.

Rezultati bi verjetno pokazali drugačno sliko, če bi se osredotočila izključno na vprašanja glede oblikovanja homoseksualne identitete in raziskovanja stigme, tako pa sem jih raziskovala le v kontekstu razkritja spolne usmerjenosti in osvetlila le tiste najbolj očitne, dalj časa trajajoče in globinske. Stigmatizirani posameznik uporablja različne načine upravljanja s stigmo, ki se lahko hkrati prepletajo in menjavajo glede na čas, prostor in kontekst v katerem se znajde posameznik.

Pomoč medijev

Mediji so se pokazali kot pomembni, vendar ne kot bistvena pomoč pri oblikovanju homoseksualne identitete respondentov. V času adolescence, ko se proces oblikovanja identitete intenzivizira, respondenti namreč niso imeli interneta, kar je različno od današnjih mlajših generacij gejev in lezbijk. Respondenti poročajo predvsem o revijah s slikami, ali revijah, kjer so si zgodbice »priredili« po svoje in erotičnih filmih na televiziji, ki so bili dostopni le občasno. Večjo vlogo ima internet v njihovih življenjih danes, ko imajo že oblikovano gejevsko ali lezbično identiteto, internet pa uporabljajo za iskanje informacij o aktivnostih in dogodkih gejevske in lezbične skupnosti, širjenje socialnih mrež in iskanje spolnih stikov.

»V času moje pubertete še ni bilo interneta, na žalost. Občasno si kje našel kak filmček, revijo s slikami ali zgodbo, to pa je bilo vse« (J, gej, 27 let).

»Svoje usmerjenosti sem se začel zavedati okoli 12 leta. Bil sem nesamozavesten in zaprt vase. Pomembno za ugotavljanje moje usmerjenosti, je bila televizija, Kanal A, in pa kasneje internet, kjer vidiš kaj ti je zanimivo« (KS, biseksualec, 27 let).

»Meni so pomagale revije, predvsem Vroči Kaj. Zgodbice si si prebral malce po svoje, pa je bil učinek (smeh)« (MR, gej, 32 let).

»Internet je dosti pripomogel k stikom z drugimi istospolno usmerjenimi, predvsem kar se tiče komuniciranja, kasneje pa tudi srečanja in pogovora v živo« (S, gej, 26 let).

»Preko interneta sem našel nekaj informacij o svojih občutkih, prve stike in druženja. Pred razkritjem nisem iskal informacij na to temo, ker se mi zdi, da je vsaka situacija toliko specifična, glede na to v kakšnem okolju si. Izkušnja geja, ki prihaja iz vaškega okolja in živi sedaj v Ljubljani ali izkušnja nekoga, ki je scenski, mi ne bodo kaj dosti pomagale pri mojem življenju, zato teh informacij niti nisem iskal« (KS, biseksualec, 27 let).

Kuhar in Švab (2005) menita, da je danes najpomembnejši vir informacij o homoseksualnosti internet, ki hkrati ustvarja virtualne lezbične in gejevske skupnosti. Dank (v Kuhar, 2001) povezanost posameznika z gejevsko ali lezbično skupnostjo navaja kot bistven faktor pri odpravljanju občutkov krivde in sramu, ki spremljajo istospolno usmerjene posameznike in posameznice in navaja, da skupina nudi pomembno opravičilo za homoseksualno vedenje. Tisti geji in lezbijke, ki gradijo svojo homoseksualno identiteto brez stika s skupino, se bodo težje in kasneje sprijaznili s svojo identiteto. Richard Troiden (po Kuhar, 2001) pravi, da pomankljive informacije o homoseksualnosti lahko povzročajo krizo identitete, saj posameznik ali posameznica samega sebe ne more identificirati v terminih homoseksualnosti in tako tudi ne more čutiti, da ima z istospolno usmerjenimi kaj skupnega.

Raziskave kažejo (Maljevac in Magić, 2009), da za razliko od predhodnih generacij gejev in lezbijk, mlajše generacije svojo istospolno usmerjenost lažje in hitreje sprejmejo, kar je posledica informacijske odprtosti in pojava interneta.

Tako lahko pojasnimo, da se je najstarejši od respondentov raziskave (32 let), ki ni imel dostopa do interneta, ni imel socialnih stikov z gejevsko in lezbično skupnostjo in je odraščal v informacijski blokadi, tudi največ težav z sprejetjem svoje spolne usmerjenosti in se je razkril šele v poznih dvajstetih letih.

Lastna partnerska izkušnja

Trije respondenti so kot pomemben dejavnik pri ugotavljanju svoje spolne usmerjenosti navedli spolne stike z istim spolom in jih tudi primerjali z izkušnjami stikov z nasprotnim spolom.

»Prvič sem na to pomislil na počitnicah med četrtem in petim razredom osnovne šole. Spali smo po šotorih, fantje in dekleta ločeno. Fantje smo se takrat med seboj spoznavali in eksperimentirali. Sicer ne bi rekel, da takrat veš, da gre že za spolno usmerjenost. Ima pa ta dogodek težo, ko se si razlagaš preteklost. Čas, ko sem se zares začel tega zavedati pa sega v začetek srednje šole. Pri tem so pomemben faktor igrale izkušnje, ko sem videl, da z nasprotnim spolom ne gre. V glavnem je bilo več fantov, tudi čustva so bila prisotna vedno tam, kjer sem bil s fanti. In to mi je pomagalo, da sem si razložil in potrdil, da sem gej.« (J, gej, 27 let).

»Tam nekje proti koncu osnovne šole. S sošolcem sva se družila in nek večer sva prestopila mejo prijateljstva. In od takrat naprej se je potem stopnjevalo. Prvi spolni odnos je bil z moškim, ki je bil heteroseksualec. Potem sem tudi jaz nekaj probaval s puncami, vendar sem se kaj hitro in vrnil k moškim. Lahko bi rekel, da sem svojo usmerjenost sprejel preko spolnosti. (...) S sošolci iz srednje šole smo pogosto počeli kaj seksualnega, med njimi so bili večinoma heteroseksualci, in nikomur se to, kar smo počeli, ni zdelo nič nenavadnega. Nisem skrival svoje usmerjenosti, sem pa vedel komu lahko povem, ali še raje pokažem (smeh)« (KM, gej, 22 let).

»Lahko bi rekla, da dokaj pozno. Nekje pri 20 letih, ko sem se zaljubila v žensko. Že prej sem imela neke občutke do svojih prijateljic, vendar si jih nisem razlagala kot romantične. Mislila sem, da tako izgleda žensko prijateljstvo, ker smo si dekleta bližje in smo bolj čustvena. Če zdaj pogledam nazaj, sem do nekaj prijateljic gojila globja čustva od platonskih. Tista prijateljstva so potem tudi razpadla. Spomnim se tudi dogodka iz otroštva, ko sem hodila na sladoled v slaščičarno, kjer je delala punca, ki se mi je zdela zelo lepa, zato sem pogosto hodila na sladoled« (MJ, lezbijka, 30 let).

»Veliko so mi pomagali stiki z ženskami in tudi moškimi. Imela sem fante, a vedno znova se je veza končala, pogosto zaradi istih razlogov. V vezi z moškim sem bila odtujena, z glavo drugje, vedno z mislimi pri prijateljici. Kakor hitro me je katera

poklicala, sem vedno našla čas, da se dobiva. Fantje so to opazili, veza se je zaključila in meni se je zdelo, da lahko spet diham in načrtujem čas s prijateljicami. Tako sem sčasoma opazila, da me fantje ne privlačijo in da je moja prijateljska pozornost dekletom pravzaprav romantične narave» (MJ, lezbijka, 30 let).

Pri raziskavi se je potrdila že znana razlika med ženskimi in moškimi partnerskimi izkušnjami in občutki v fazi oblikovanja homoseksualne identitete. Tako geji svoja občutenja pogosteje udejanijo v kratkih in včasih anonimnih spolnih stikih, medtem ko lezbijke to storijo pogosteje v nežnih čustvenih odnosih z drugimi ženskami. Študija Gramickove (v Tratnik in Vegan, 1995), je pokazala, da homoseksualna skupnost ne igra tako velike vloge pri razvoju lezbične identitete, kot je to značilno za razvoj pri gejih. Moški kontekst je predvsem seksualne narave, ker moško homoseksualnost bolj povezujemo z aktivnostjo in odmaknenostjo od emocionalnih vezav, medtem ko lezbijke minimalizirajo pomembnost takojšnje seksualne zadovoljitve. To je posledica ponotranjenih družbenih norm, ki pri spolnem zavedanju in obnašanju, bolj kot moške omejuje ženske. Plummer (v Tratnik in Vegan, 1995) razlaga, da se ženska običajno avtomatično ne zaveda svoje istospolne usmerjenosti in sprva ne zazna znakov lezbištva v stikih z drugimi ženskami. Lezbična signifikacija je zaradi socializacije v družbene vloge tako nejasna in odložena ter se lahko naslanja na *post hoc* interpretacije minulih dogodkov. Velikonja (2011) pravi, da imajo geji pestro zgodovino anonimnih spolnih stikov na javnih mestih, medtem ko je lezbijke še vedno težijo bolj k druženju v zasebnih krogih.

Sprejemajoče okolje

Eden od respondentov raziskave navaja, da je pomemben dejavnik pri razvoju njegove homoseksualne identitete predstavljalo sprejemajoče okolje. Po Troidnu (v Kuhar, 2001) gre za enega od odzivov na stigmo, tj. strategija popularne kulture, kjer posameznik izraža homoseksualnost prek popularne kulture, kajti s tem njegovo vedenje ustreza pričakovanjem širše družbe.

»Upal pa sem, da nihče ne ve ali sumi. V tistem času je bilo obdobje rave-a in party kulture, ki je poznana po odprti seksualnosti in tam sem tudi našel svoje zavetje. To je bilo okolje, kjer ti ni bilo potrebno spolne usmerjenosti prav nič skrivati. Danes takih prostorov skorajda ni več« (J, gej, 27 let).

Prvo razkritje

Prva razkritja respondentov so potekala v prijateljskih okoljih, eden izmed njih pa se je razkril najprej pred svojo družino in potem pred prijatelji. Odzivi prijateljev so bili predvsem pozitivni, nekje so bili prijatelji celo navdušeni nad istospolno usmeritvijo. Edino negativno izkušnjo je doživel respondent, ki je biseksualno usmerjen. Povedal je prijatelju, ki je gej, ta pa je bil sprva mnenja, da gre za fazo in zmedenost. Prijateljevo nerazumevanje lahko pojasnimo s Troidnovo (v Kuhar, 2001) razlago krize identitete, kjer posameznik uporablja strategijo izogiba z redefinicijo svojih občutkov in dejanj preko pristopa biseksualnosti, kjer posameznik svoja homoseksualna občutja opravičuje z domnevno hkratnimi heteroseksualnimi občutji, da bi se predstavil za bolj konvencionalnega. Eden izmed respondentov se je razkril preko mobitel sporočil, kar je ponovno značilno za mlajše generacije, ki uporabljajo možnosti informacijske tehnologije in pogosteje uporabljajo sredstva neosebne komunikacije. Motivi za razkritje so bili različni; od želje po pogovoru o tej temi, prve zaljubljenosti, slučajne priložnosti do želje po tem, da bi poglobili svoje prijateljske odnose. Spodaj navajam situacije, kjer so se respondenti prvič razkrili.

»Bil sem ne nekem party-ju, star 15 ali 16 let, ko sem se zapletel z nekim fantom. Po seksu sva se pričela o tej temi tudi pogovarjati. Zame je bil ta pogovor pomemben, ne samo zaradi prvega razkritja, ampak kot eno izmed prvih odpiranj teme homoseksualnosti nasploh« (J, gej, 27 let).

»Prvemu sem povedal dve leti nazaj, kolegu iz otroštva, s katerim vmes nekaj časa nisva imela stikov. Slučajno smo se potem srečali in vzpostavili stike. V tem času sem tudi zanj zvedel, da je gej. Njemu sem povedal, in po enem letu izvedel, da me takrat niti ni resno jemal kaj sem, ker sem nekakšna neobstoječa kategorija. Takrat sva se potem odkrito pogovorila, stvar je sprejel oziroma vsaj ni kazal več nestrinjanja. On je takrat povezal mojo usmerjenost z svojim obdobjem zmedenosti« (KS, biseksualec, 27 let).

»Prvič sem povedal kolegici in kolegu. Sprejela sta čisto običajno. Kolegu sem povedal, ker mi je bil všeč in z njim sem si želel biti, kar se je potem tudi zgodilo« (KM, gej, 22 let).

»Prvič sem povedal pri 22 letih svoji sestrični, ko sva bila rahlo vinjena. Sprejela je ok. Povedal sem ji, ker sem želel nekomu povedati in se o tem pogovarjati« (MR, gej, 32 let).

»Nisem je skrival, saj sem kar hitro od lastnega zavedanja povedal doma in prijateljem. (...) Prvo razkritje je bilo pred najboljšo prijateljico pri 16. letih. Začelo pa se je kot šala, preko sporočil na mobitelu. Sprejela je super, tako preko sporočil, kot kasneje v osebnih stikih. Podal se ji, ker sem želel biti iskren z njo, saj sva imela zelo dober odnos« (R, gej, 30 let).

»Najprej sem zaupal to svoji najboljši prijateljici, in sicer v času srednje šole (mislim, da je bilo to leta 2003). Njena reakcija je bila pozitivna, mogoče je bila malo navdušena. Najbolj so jo zanimale moje izkušnje in seksualnost (s kom, kdaj, kje, ali boli, ipd.). Njej sem se odločil povedati, ker sem se prvič zaljubil in sem si želel z nekom o tem pogovarjati« (S, gej, 26 let)

Švab in Kuhar (2005) pravita, da je prvo razkritje je za istospolno usmerjene običajno pozitivna izkušnja, to pa lahko pojasnimo z pretehtano in natančno odločitvijo, komu se bodo prvemu razkrili.

4. 2 RAZKRITJE V DRUŽINI

Švab in Kuhar (2005) pravita, da razkritje pred starši pomeni eno izmed največjih prelomnic v življenju gejev in lezbijk. Zdi se, da je to edino pravo razkritje, kajti nobeno prejšnje in kasnejše razkritje ni tako rušilno in čustveno zahtevno. Razkritje je rušilno zato, ker ogrozi običajna pričakovanja glede spolnih vlog, ki predstavljajo temelj vseh družinskih odnosov. Veliko staršev o možnosti homoseksualne usmerjenosti svojih otrok niti ne razmišlja in je ne zaznava kot možno opcijo. Razkritje v družini ogrozi družinske rituale in predstave (pričakovana poroka, potomstvo), ki potrjujejo binarno spolno matrico in hetroseksualno izbiro. Na ta način so starši soočeni z enako homofobično družbo in heteronormativnimi pričakovanji kot njihov otrok.

V raziskavi, ki sem jo opravila se je pokazalo, da je pred starši razkrit eden od respondentov, ostali se pred starši niso razkrili. V primeru respondenta, kjer starši vedo za spolno usmerjenost svojega otroka, je ta tudi dobro sprejeta. Zanimivo se mi je zdelo, da se je glede na rezultate raziskav, ki jih opravljajo gejevske in lezbične organizacije ter stroka, v moji raziskavi pokazalo, da jih večina spolno usmerjenost pred starši skriva, kar omenjene raziskave v tolikšni meri niso pokazale. Pri nekaj respondentih starši tudi nekaj sumijo, pri nekaterih so jih celo o tem vprašali, vendar se respondenti ne odločijo za razkritje. Spodaj je prikazanih nekaj razlogov, za njihove odločitve.

Molk

Molk je sicer eden izmed najpogostejših odzivov staršev na razkritje istospolne usmerjenosti njihovega otroka, v moji raziskavi pa se je je molk pojavil kot strategija soočanja s stigmo respondentov, saj se ti staršem v večini niso razkrili. Spodaj navajam družinske situacije respondentov, kjer je razvidna njihova strategija prikrivanja z molkom.

»Imam pa občutek, da se jima nekaj svita. Mama me je pred približno letom in pol nenadoma vprašala, če imam fanta. Takrat ga nisem imel, zato sem tako tudi odgovoril. Nič drugega nisem rekel. Ona je komentirala, da to bratu ne bi bilo všeč. Načeloma smo v družini liberalci, ampak očitno ne, dokler je to moj sin. Spet ta lažna liberalnost. Brat živi na svojem in je reagiral, da lahko pridem s komerkoli na obisk k njemu. Vprašanje, ki mi ga je postavila mama, ni bilo pravo vprašanje. Mislil sem si, vprašaj me tisto, kar hočeš vedeti, pa se bomo o tem pogovarjali« (KS, biseksualec, 27 let).

»Še zdaj ne vem, ali sem v bistvu razkrit pred njimi ali nisem. Mislim, pa da vedo. Oče me je nek dan vprašal, če sem »istospolni«. Takrat sem mu odgovoril, da če bi malo več opazoval in se za to zanimal, bi si že zdavnaj znal sam odgovoriti. Tako se je končalo z očetom in nikdar nisva o tem več spregovorila. Mojemu bratu je preko Facebook klepetalnice potrdil moj prijatelj, za katerega je brat vedel, da je gej. Mama je enkrat v srednji šoli načela pogovor na to temo, ker sem imel prijatelja z dobrim avtomobilom, ki me je nekajkrat pripeljal domov. Takrat je bolj kot to, da bi bil gej, mamu zaskrbelo, da morda to počnem zaradi denarja. Mama vem, da nima težav

sprejeti, morda malo čutim to pri očetu. V družini smo to razčistili na način, da se o tem ne pogovarjamo. Na to veliko vpliva to, da sem že od srednje šole v Ljubljani in imamo malo stikov. Takrat ko pridem domov, so veseli in mislim, da ne želimo pokvariti teh trenutkov s tem, da bi načenjali to temo« (J, gej, 27 let).

»Staršem se nisem razkrila, vendar sumijo. Vsake toliko me mama vpraša, če sem lezbijka in pride opazke o tem, zakaj nimam fanta, pogovor o vnukih in podobno. Pri takih temah doma nikoli nisem sodelovala in tudi zdaj ne razlagam teh stvari. Oče je bolj molčeč, vendar čutim, da tudi on sumi. Vedno kadar omenjam, da grem kam s prijateljico, me potem še nekaj časa mama sprašuje, če grem, na primer, naokoli s Tejo. Včasih, kar tako za hec, rečem, da grem z moškim kolegom in potem me še nekaj časa sprašuje po njem. Mislim, da precej razberejo iz mojega obnašanja in načina življenja, a nekako še vedno upajo, da pa morda pristanem z moškim in si ustvarim družino« (MJ, lezbijka, 30 let).

»Oče ne ve in rad bi, da tako ostane. Zaenkrat ima še preveč staromodno razmišljanje. Pred ostalimi družinskimi člani svoje usmerjenosti ne skrivam, vendar pa o tem ne govorimo. Verjetno pa nekaj sumijo. Nimam potrebe, da bi izvedeli vsi v družini, saj jim ne želim povzročati nepotrebnih skrbi« (S, gej, 26 let).

V moji raziskavi so se pokazale vzporednice z ugotovitvami že znanih raziskav glede razkritja med družinskimi člani, ki pokažejo, da se geji in lezbijke najprej razkrijejo pred svojo mamo in sestro, šele nato pa pred očetom in bratom. Švab in Kuhar (2005) predvidevata, da k temu prispeva slabša, če ne kar nestoječa komunikacija med očetom in otrokom, kar je posledica patriarhata in strahu pred avtoriteto očeta. Respondenti v moji raziskavi se sicer niso razkrili, so pa nakazali, da jih ne moti, če je mama seznanjena z njihovo spolno usmerjenostjo, skrbel ali motil bi pa jih odziv očeta. Mame so bile tudi tiste, ki so pogosto prve vprašale svojega otroka o njegovi spolni usmerjenosti.

Sprejemanje v družini

Eden od respondentov je navajal, da so straši njegovo razkritje popolnoma sprejeli. K temu je morda pripomoglo dejstvo, da so predhodno sumili. Švab in Kuhar (2005) opozarjata, da je popolno sprejetje redke prvi odziv in se običajno vzpostavi

sčasoma. Starši tako sprejemajo otrokovo homoseksualno usmerjenost enako kot dojemajo heteroseksualno in se vključujejo v njegovo življenje.

»Staršem sem precej hitro povedal, na kar so rekli, da so že sumili. Sprejeli so dobro, v družini se ni nič spremenilo, o tej temi se čisto običajno pogovarjamo. Tudi s sorodniki ni težav, starši me podpirajo in to ni nikoli postala tabu tema v družini« (R, gej, 30 let).

Razkritje pred starši običajno označujeta dva tipična momenta. Prvi odziv je šok, ki ga lahko spremlja psihično in celo fizično nasilje. Šoku sledi pomiritev, ki lahko vzpostavi molk o tem vprašanju ali pa vodi v sprejetje:

»Doma se nisem ravno razkril oziroma me je mama vprašala, če sem homoseksualec in takrat se vprašanju nisem izognil. Pritrdil sem in potem se je začelo. Najprej je bil šok in cel kup vprašanj. Po nekem času je sprejela in sedaj je doma v redu. Z mamo se lahko sproščeno pogovarjava, vem da je sprejela in se zanima za moje življenje« (S, gej, 26 let).

Zamaskiranje partnerskega odnosa v prijateljski odnos

V svoji raziskavi sta dva od respondentov navedla, da svojo partnersko zvezo skrivata pred straši, da bi bila lahko vpeta v družinske mreže. Gre za prilagajanje situaciji z mimikrijo, kjer geji in lezbijke svoje partnestvo redefinirajo v kontekst prijateljstva.

»So pa moji starši spoznali mojega partnerja, sicer pod pretvezo, da je moj prijatelj, ko smo doma pri hiši nekaj delali. Partner je pomagal in nastala je priložnost za skupno druženje, ki je minilo v prijetnem vzdušju. Lahko grem skupaj s partnerjem na morje, družinski vikend in starši vedo s kom grem, ne izpostavim pa, da je to moj partner. Spoznali so tudi že prejšnje partnerje, vendar so bili vsi predstavljeni pod različnimi oblikami – cimer, sošolec, prijatelj« (J, gej, 27 let).

Švab in Kuhar (2005) menita, da je lahko nevpetost partnerja ali partnerice v družinske in sorodstvene mreže pomemben element v njuni partnerski zvezi, ker sproža številne frustracije in lahko vodi celo do prekinitve partnerske zveze.

»Starši so me že za koga, ki so ga spoznali, vprašali ali je moj fant. Vedno odgovorim v drugih relacijah, ali je moj cimer, sošolec, nikoli pa fant« (KM, gej, 22 let).

Strah pred bremenom

Dva od respondentov sta izrazila skrb in strah, kot razloga, da se družini ne bi razkrila. To lahko povežemo s tem, da se geji in lezbijke ob razkritju zavedajo, da starši potrebujejo nekaj časa, da bi se soočili z informacijo. Pri tem izhajajo iz dejstva, da so tudi sami potrebovali čas, da so svojo homoseksualno identiteto sprejeli. Respondenta imata tudi specifično situacijo; eden izmed njiju je biseksualno usmerjen, kar je predvsem staršem dokaj nepoznana kategorija, drugi pa je imel težave z sprejemanjem lastne spolne usmerjenosti in ob tem morda izhaja iz lastne izkušnje.

»Nisem si želel, da to postane nova kritična točka v družini, zato jim tudi nisem povedal« (KS, biseksualec, 27 let).

»Staršem se ne bi razkril, ker menim, da imajo dovolj svojih skrbi, da bi jim nakopal še svoje. Mama me je enkrat vprašala, če imam fanta ali pa morda punco. Takrat nisem imel nikogar in to je bil tudi moj odgovor« (MR, gej, 32 let)

Odsotnosti potrebe po razkritju

V moji raziskavi se je pokazalo, da štirje od respondentov ne želijo svoje spolne usmerjenosti deliti s svojimi starši. Večina med njimi jih že dalj časa živi oddaljena od svojih staršev in imajo svoje življenje, s starši pa so v stiku in jih občasno obiskujejo. Njihova homoseksualna identiteta je po njihovem mnenju irelevantna za njihove družinske odnose. Nekateri kot oviro omenjajo slabe družinske odnose ali morebitne generacijske konflikte.

»Nimam potrebe povedati tega svojim staršem. Imam svoj krog prijateljev, s katerimi delim vse. Morda, bi se odločil za popolno razkritje, če bi živel doma, tako sem pa v Ljubljani, in ni te potrebe« (J, gej, 27 let).

»Družini se nisem razkril. Problem je v tem, da se doma nikoli nismo o ničemer zares pogovarjali. Osebne zadeve so bile vedno stvar posameznika, če pa je bilo kaj osebnega v družini razkrito, je bilo potem to vedno sprejeto kot problem in posledice so se čutile še dalj časa. Enostavno v družini nismo znali ustvariti pogojev za kakršne koli pogovore. Iskrenost je bila španska vas. Z leti sem ugotovil, da tudi starša nimata iskrenega odnosa in da obstajajo določene družinske skrivnosti. Tako tudi zame ni bilo razlogov, da bi z družinskimi člani delil stvari in na tak način dojemam tudi svojo spolno usmerjenost – stvar intime posameznika« (KS, biseksualec, 27 let).

Geji in lezbijke, ki so sodelovali v raziskavi vsakdanjega življenja gejev in lezbijk (Švab, Kuhar, 2005) so ocenili, da se je po njihovem razkritju odnos z mamo in/ali očetom v 3% poslabšal, kar je morda razlog, da se respondenti ne odločijo za razkritje v družini.

Želja po sprejetju

Dva od respondentov sta omenila, da si želita, da bi starši sprejeli njihovo istospolno ali biseksualno spolno usmerjenost. Gre za respondenta, pri katerima je po prvi oceni ta možnost najmanjša; eden izmed njih ima slabe družinske odnose, drugi pa se je s svojo spolno usmerjenostjo težko sprijaznil in svojo homoseksualnost, v odnosu do staršev, omenja v kontekstu bremena in skrbi.

»Seveda si želim (sprejetja v družini), ampak glede na to kakšna je situacija doma in če se ne bo spremenila, si tega ne obetam. Ne rabim potrditve staršev, če bi se za to moral truditi« (KS, biseksualec, 27 let).

»Imam sicer željo, da povem mami, ker se pogosto slišiva in imava dober odnos, vendar je težko o tem spregovoriti, brez da bi pomislil, kako bi to vplivalo nanjo« (MR, gej, 32 let).

Švab in Kuhar (2005) pravita, da tuje raziskave odzivov staršev na otrokovo istospolno usmerjenost navadno pokažejo razlike med odzivi staršev, ki izhajajo iz vaškega okolja in urbanega okolja. Slovenske raziskave te razlike niso zaznale.

4. 3 RAZKRITJE MED PRIJATELJI

Zdi se, da so prijateljska okolja najbolj odprta za posameznikovo razkritje. Švab in Kuhar (2005) pravita, da so v prijateljskih krogih odzivi na razkritje posameznika najbolj pozitivni in vključujejo tudi najvišjo stopnjo sprejemanja. Ti se v nekaj več kot 90% primerov pozitivno odzovejo na razkritje svojega prijatelja ali prijateljice. Podobne rezultate je pokazala moja raziskava, kjer so vsi respondenti poročali o sprejemanjem med prijatelji in pozitivnih izkušnjah.

Čeprav so prva razkritja med prijatelji pomembna, pa predstavljajo šele začetek razkritij, ki jih opravi posameznik, in ta so običajno čustveno napornejša.

Sprejemajoče okolje

V moji raziskavi se je pokazalo, da je petim respondentom od sedmih razumevajoče okolje pripomoglo k razkritju med prijatelji. Pri tem so omenjali čas in prostor sproščene seksualnosti (rave party-ji), zaupne in sproščene odnose v ozkih prijateljskih krogih, sklepanja novih prijateljstev znotraj gejevske in lezbične skupnosti in osebno rast. Prijateljstva znotraj gejevske in lezbične scene, lahko razumemo tudi kot strategijo soočanja s stigmo, kjer stigmatizirani posameznik uporablja skupinsko zavezo in se stigmatizaciji zoperstavi s pomočjo podpore, ki mu jo nudi skupina. S pripadnostjo skupini, pa se hkrati lahko pojavi predstava o nepripadanju večinskemu svetu.

»Kmalu se je razširil pogovor na širšo družbo, ki je hodila skupaj na party-je, kar se mi je zdelo posebej fino. (...) Drugače pa imam sedaj večinoma prijatelje, ki so geji. Z heteroseksualnimi moškimi se malo družim. Pri ženskah pa usmerjenost ni pomembna. Ko v družbo sprejmemo koga novega, je ta verjetno prijatelj/partner/znanec od katerega od nas, tako da razkritje tu ni pomembno, ker tako ali tako posameznik, ki vstopi v družbo, naše usmeritve verjetno že pozna« (J, gej, 27 let).

»Moje razkritje je bilo še najbolj povezano z koncem nekega obdobja. Ko sem pridobil na samozavesti, sem pridobil tudi primerno družbo in prave prijatelje, ki sem jim lahko zaupal vse« (KS, biseksualec, 27 let).

»S starimi prijatelji sem izgubil stik. Spoznal sem nove in si ustvaril neko ožjo družbo, v kateri nas je več gejev. Širši okolici in bežnim znancem pa se ne razkrivam, ne vidim pomena v tem« (KM, gej, 22 let).

Pozitivno sprejetje

Razkrije med prijatelji lahko v določenih situacijah razumemo kot pogoj za to, ali se bo prijateljski odnos nadaljeval in utrjeval. Udeleženci raziskave (Švab in Kuhar, 2005) so omenjali, da je njihovo razkritje pred prijatelji vplivalo na spremembo stališč posameznikov v teh odnosih, kar je pokazala tudi moja raziskava.

»Prijatelji, ki sem jim povedala, so sprejeli čisto ok. Naš odnos se je izboljšal, saj lahko več govorim o sebi in sem manj zaprta, tudi punco lahko pripeljem v družbo. Sem pa z nekaj prijatelji, ki vedo, izgubila stik, a to je bil bolj splet drugih okoliščin. Najprej so me malo spraševali o občutkih, izkušnjah, seksu, zdaj pa je vse po starem. Bežnim znancem ne razlagam, sem pa tudi že slišala govorice o sebi, a na to se ne odzivam« (MJ, lezbijka, 30 let).

»Vsi prijatelji so sprejeli super, odnosi so se celo poglobili, saj se lahko bolj odprto in hudomušno pogovarjamo o vsem. Družim se tako s heteroseksualci kot z istospolnimo usmerjeni in med njimi ni nikakršne razlike. Delati razliko med prijatelji glede spolne usmerjenosti je lahko nova oblika diskriminacije. Od nekdaj sem imel prijatelje istih nazorov kot sem sam, in odprtost za drugačnost je bila skupna lastnost vseh ljudi v mojem ožjem krogu« (R, gej, 30 let).

»Malo sem le imel zadržkov pri razkritju moškimi heteroseksualnim prijateljem, ki so se izkazali za nepotrebne, saj so presenetljivo dobro reagirali. Načeloma pa so imeli vsi prijatelji že pred mojim razkritjem pozitiven odnos do homoseksualnosti. Imam pa zdaj občutek, da so še bolj odprti glede tega. Mogoče si niso znali pred tem predstavljati kakšnih situacij, pa smo nato skupaj predebatirali« (S, gej, 26 let)

4. 4 RAZKRITJE NA DELOVNEM MESTU

Doživljanje delovnega mesta kot javnega prostora

Mouffe (v Kuhar, 2010) pravi, da javnost in zasebnost nista ločeni sferi v človekovem bivanju, temveč se nenehno prepletata, saj je vsako delovanje posameznika v zasebnosti odvisno od pogojev javnega. Kuhar (2010) pravi, da so geji in lezbijke marsikje ali celo praviloma razumljeni kot drugorazredni državljani. Njihovo pozicijo determinira spolna usmerjenost, ki je še vedno razumljena kot zasebna zadeva, to pa je področje, v katerega se država naj ne bi vpletala. Razumevanje, da je istospolna usmerjenost stvar zasebnosti je hkrati zahteva po vstopu v družbo, ki ga določajo heteroseksualne norme. Hannah Arendt (1996) obravnava vprašanja razmerja med zasebnostjo in javnostjo in meni, da morajo nekatere stvari ostati v zasebnosti, ker le tako lahko preživijo in obdržijo svojo kvaliteto.

Respondenti se omenjene problematike zavedajo in delovni prostor dojemajo kot javnega in zasebnega hkrati. Svojo spolno usmerjenost večinoma skrivajo, ker si ne želijo pogovorov in pojasnil na to temo.

»To spet razumem kot mojo privatno sfero. V službi ne vidim priložnosti, kako to povedati, niti za punco niti za fanta. Če bi me pa kdo vprašal, seveda od poznanih, potem bi povedal, kako je. Načeloma pa ne vidim priložnosti, razloga in vzroka. Čeprav, ko komentiram npr. sliko v novicah, ki jih pišemo, vedno komentiram samo ženske. Nikoli ne bom rekel, kakšen je moški, četudi mi je privlačen. Tukaj imam pa zavore. Klima v službi je kar prijetna, vendar pa je še vseeno del splošne klime. Svojo usmerjenost želim obdržati zase, a ne zaradi tega, ker ne bi rad, da kdo ve, vendar zaradi nadaljnih pogovorov na to temo, to je tisto, kar me moti. Sam vem kdo sem, in ne ljubi se mi razlagat tega vsakemu, niti si ne želim. Običajen odziv na mojo biseksualnost je: »Kaj je to? Ne tč ne mš!«. Enostavno mi ne dišijo te razlage« (KS, biseksualec, 27 let).

»Mislim, da moje razkritje ne bi v službi nič spremenilo, ne v pozitivno, ne v negativno smer. Ne bi me motilo, da bi bil cel kolektiv seznanjen, bi me pa motilo, če bi se potem želeli o tem pogovarjati. Večina se jih na delovnem mestu ne razkrije zaradi strahu pred izgubo delovnega mesta, kar je eksistenčnega pomena. Drug razlog bi lahko bil kakšna slaba izkušnja. S sodelavci si običajno v bolj površinskih odnosih, ki ne zmorejo teže tako osebnih zadev, kot je spolna usmerjenost. Po navadi ljudje tudi

ločujemo službo in zasebno življenje, zato morda ni potrebe po razkritju na delovnem mestu» (R, gej, 30 let).

Strah pred diskriminacijo

Raziskava o vsakdanjem življenju gejev in lezbijk v Sloveniji (Švab in Kuhar, 2005) je pokazala, da je eksplicitna diskriminacija na osnovi spolne usmerjenosti na delovnem mestu redka. 94% respondentov je zatrdilo, da na delovnem mestu zaradi svoje spolne usmerjenosti niso doživeli nasilja ali bili zaradi tega diskriminirani. Pri tem je potrebno opozoriti, da gre za osebne interpretacije respondentov, ki različno definirajo nasilje in diskriminacijo. Visok odstotek je verjetno posledica eksplicitne prepovedi diskriminacije istospolno usmerjenih na delovnem mestu.

Raziskava med mladimi geji in lezbijkami, ki jo je opravilo društvo Legebitra (2008) pa pokaže, da delež mladih, ki so na delovnem mestu zaradi svoje spolne usmerjenosti doživeli nasilje ali bili diskriminirani, dosega 34%. V primerjavi med razkritimi in nerazkritimi pa je raziskava pokazala, da različne oblike izključevanja v nekoliko večji meri doživljajo tisti, ki so razkriti, kar ni statistično značilno. Nekatere tuje raziskave namreč ugotavljajo, da geji in lezbijke redkeje doživljajo psihično nasilje, če so na delovnem mestu razkriti (povzeto po http://www.drustvo-legebitra.si/images/stories/LGBT_Mladi/Istospolno_usmerjeni_mladi.pdf).

Respondenti in respondentke raziskave (Švab in Kuhar, 2005), ki so bili diskriminirani ali so doživeli nasilje na delovnem mestu, so poročali o žaljenju, posemehovanju, zbadanju, podcenjevanju, šikaniranju (onemogočanje napredovanja na delovnem mestu), grožnjah in izsiljevanju (izdaja informacije o njihovi istospolni usmerjenosti) izogibanju in odpustitvi z delovnega mesta.

Respondenti v moji raziskavi so strah pred diskriminacijo povezovali predvsem z razumevanjem svoje spolne usmerjenosti kot oviro pri doseganju kariernih uspehov, ogrožanje zaposlitve ali kot sredstvo za diskreditiranje.

»V službi se ne razkrijem, ker si želim v življenju nekaj ustvariti. Pri ustvarjanju kariere vidim spolno usmerjenost kot oviro. Imel sem tudi izkušnjo, da je bilo delovno

okolje razdeljeno, po eni strani veliko simpatiziranja po drugi strani pa sem slišal, da za hrbtom govorijo o meni. Dokler se z njimi ne družiš in jim ne tega poveš, razumeš kot da ne vedo.(...) Zdi se mi, da je spolna usmerjenost nekaj takega, kar bi nadrejeni ali sodelavci prej ali slej uporabili proti tebi, prej kot bi ti očitali neko značajsko lastnost.» (J, gej, 27 let).

»Celotnemu kolektivu pa ne bi povedal, ne bi imelo nikakšnega smisla. Delam v kolektivu, kjer je veliko žensk in jim grem že sedaj na trenutke malo v nos, tako da bi mi ta informacija lahko naredila veliko škode. Na splošno se mi zdi, da je razkritje na delovnem mestu redko, saj si ne želiš ogroziti delovnega mesta. Mislim, da je Slovenija premala za tovrstna razkritja. Tisti, ki so na nekem višjem položaju, tega ne bodo razkrili nikoli, ker vprašanje kako dolgo bi še ostali na tem mestu« (MR, gej, 32 let).

Richard Goldstein (2005) meni, da povprečen gej še vedno zasluži manj kot njegov heteroseksualno usmerjeni vrstnik. V enako slabem položaju so ženske, ne glede na to, ali so lezbijke ali heteroseksualno usmerjene. Pravi, da je revščina edina umazana skrivnost, ki je ostala gejevski in lezbični skupnosti. Na podlagi moje raziskave lahko potrdim, da obstajata (vsaj) dva potrjena družbena konteksta, kjer heteronormativnost ohranja svojo moč – to sta delovno mesto in javni prostor.

Negativna izkušnja

Respondenta poročata o izkušnjah na delovnem mestu, kjer sta na različnih nivojih v delovnem okolju doživela diskriminacijo. Prva se veže na odnos nadrejenega do respondenta, ki je po daljšem šikaniranju in grožnjah nadrejenega »prostovoljno« zapustil delovno mesto. Druga prikazuje izkušnjo v delovnem okolju, ki je povezana z diskriminacijo in verbalnim nasiljem, vendar je bil v tem primeru akter stranka in ne zaposleni ali nadrejeni.

»V preteklosti sem eno izmed služb zapustil zaradi moje spolne usmerjenosti oziroma tega kako so jo sprejeli. Doživljal sem razna šikaniranja s strani šefa, vedno so bila vezana samo na mene, vse do tega, ko me je nek dan poklical na pogovor, kjer me je za stavbo, v kateri smo delali vprašal, če se gej in mi zagrozil s stavkom:

»Če se misliš tako obnašati, pojdi kar v Ljubljano!«. Takrat sem videl, da nikoli ne bo boljše. Zanimal sem usmerjenost in naslednji dan dal odpoved« (KM, gej, 22 let)

»Trenutno delam nekje, kjer so odnosi bolj formalni. Imel sem pa negativno izkušnjo s stranko na delovnem mestu, ko je želela drugega svetovalca, kar je povedal z besedami: »K temu »pedru« pa jaz ne grem!«. In ta stavek je slišalo cel kup strank, ki so bile takrat v poslovalnici« (MR, gej, 32 let)

Raziskava Švabove in Kuharja (2005) je pokazala, da so bili v primerih eksplicitne diskriminacije v delovnem okolju akterji večinoma nadrejeni (75%) v primerih implicitne pa ostali zaposleni (57%). Raziskava je pokazala, da 3% respondentov sumi, da so bili zaradi svoje spolne usmerjenosti odpuščeni z delovnega mesta, v 0,4% pa respondenti navajajo, da jim delodajalec, po njihovem razkritju, ni podaljšal pogodbe o delu.

Izkušnja podpore

V moji raziskavi dva respondenta na delovnem mestu doživela izkušnjo podpore, ki se je pokazala v obsojanju homofobičnih zločinov in izražanje empatije ostalih zaposlenih, v drugem primeru pa v podpori nadrejenega in ustrezno ukrepanje pri verbalnem nasilju stranke.

»Zgodilo se je namreč, da je sodelavec, ki je odprto kazal svojo usmerjenost, nekega dne prišel v službo pretepen zaradi tega, ker je gej. Vsi zaposleni so izkazali obsojanje do homofobnih zločinov in izrazili veliko mero empatije, nam ostalim, pa se je pokazala realna slika« (J, gej, 27 let).

»Šefica je takrat dobro reagirala, in mu zagrozila, da bo poklicala policijo, če misli nadaljevati s takim odnosom. V kolikor se ti zgodi, da te kolektiv sprejme, pa »prileti« nekaj potem od zunaj, od strank. Predvsem je to prisotno tam, kjer gre za malo mesto ali vas, kjer se vsi med seboj poznajo. Želim pa si, da bi imel v delovnem okolju vsaj toliko dobre odnose, da bi lahko povedal kaj osebnega« (MR, gej, 32 let).

Razkritje v osebni odnosu

Raziskava o vsakdanjem življenju gejev in lezbijk v Sloveniji (Švab in Kuhar, 2005), je pokazala, da je odstotek tistih, ki na delovnem mestu skrivajo svojo spolno usmerjenost relativno visok. 49% respondentov na delovnem mestu ni razkritih ali pa so razkriti le pred enim ali dvema ostalima zaposlenima. 34% vprašanih je razkritih pred vsemi ali večino svojih sodelavcev, 17% pa le pred nekaterimi (a več kot dvema). Pri tem ne obstajajo po spolu statistično značilne razlike.

V svoji raziskavi sem ugotovila, da so trije respondenti na delovnem mestu razkriti pred enim ali dvema sodelavkama ali sodelavcema ali pred peščico, pri čemer je bil predhoden dober odnos pogoj za tovrstno razkritje. Raziskave kažejo, da je na delovnem mestu 49% razkritih enemu ali dvema sodelavkama ali sodelavcema. Vsi trije respondenti so razkritje na delovnem mestu označili kot pozitivno izkušnjo, kar si lahko razlagamo kot posledico pretehtane odločitve komu od sodelavcev ali sodelavk se bodo zaupali.

»Na delovnem mestu sem povedala le eni sodelavki, s katero se družim, z ostalimi se ne razumem tako dobro, da bi se o tem pogovarjala« (MJ, lezbijka, 30 let).

»Razkril sem se samo nekaterim. Edini pogoj je bil, da smo si bili dovolj blizu« (R, gej, 30 let).

»Na delovnem mestu sem delno razkrit. Razkril sem se dvema sodelavkama, za kateri sem presodil, da sta v redu. Smo v dobrih odnosih zato nisem imel zadržkov. Dobro sta reagirali in ni nobenih neprijetnosti« (S, gej, 26 let).

Omenjena raziskava (Švab in Kuhar, 2005) je pokazala, da po razkritju 84% gejev in lezbijk ni zaznalo spremembe v odnosih s sodelavci ali nadrejenimi. V 13% so se odnosi zaradi razkritja ohladili, dva respondenta pa sta doživela negativno izkušnjo in poročala, da se jih od takrat sodelavci od izogibajo.

4. 5 DRUŽBENO RAZKRITJE

Zavedanje homofobije

Moja raziskava je pokazala, da se respondenti močno zavedajo družbene homofobije in o njej precej razmišljajo. Pri udeležencih in udeležankah raziskave, ki sta jo

opravila Švab in Kuhar (2005) se je tako pokazala visoka stonja refleksije, ki je posledica odziva na družbeno reakcijo na njihovo istospolno usmerjenost. Menita, da je izkušnja homofobije edina izkušnja, ki je skupna vsem gejem in lezbijkam. Respondenti so največkrat omenjali razumevanje homofobije kot družbenega pojava, ki z uvedbo ustrezne zakonodaje ne bo izginil, saj izhaja iz dolgoletne zgodovinske nestrpnosti do homoseksualcev, ki še vedno močno vpliva na mnenje večinske družbe. Respondenti tako razmišljajo, da zakonodaja ne bo odpravila homofobije, bi pa doprinesla določeno izboljšanje v življenju posameznika. Bistveno vlogo pri spremembi družbenega odnosa do homoseksualnosti in zmanjševanju predsodkov ima, po njihovem mnenju, spoznavanje in izobraževanje na to temo. Menijo, da vsaka nepoznana in tuja stvar zbuja določene občutke, ki tako izvirajo iz nepoznavanja in neznanja. Dva od respondentov menita, da so za moško heteroseksualno populacijo bolj kot lezbijke, moteči geji. Po mnenju dveh respondentov pa naj bi se homofobija v družbi malce zmanjševala, predvsem po zaslugi vse bolj vidne in številčne gejevske in lezbične populacije. Eden od respondentov, ki je tudi najširše razkrit, ocenjuje, da kljub vsemu, niso slabi časi ter, da tudi razkriti geji in lezbijke lahko dosegajo družbeni uspeh in osebno zadovoljstvo.

»Če ti 2000 let to dopovedujejo, se verjetno pojavi neki notranji sovražnik, ki ga niti ne poznaš. Tudi delitev dela na moška in ženska opravila nam je naredila svoje. Toliko časa že to traja.. Homofobijo razumem kot del družbe, kot so npr. belci na črnce gledali toliko časa tako« (KS, biseksualec, 27 let).

»Najbolj se oprejo na mnenje večinske družbe, ki je še vedno negativno. In s tem se ponovno producira homofobija v družbo. Težko je sprmeneniti mnenje posameznikov« (KM, gej, 22 let).

»Ravnokar smo dobili odgovor, ko je na referendumu padel nov Družinski zakonik. Mislim, da sama zakonodaja ne bo spremenila stanja, morda ne tako na hitro, kot pričakujemo, je pa to dobra pot, da se dolgoročno kaj spremeni. Konec koncev so bile pravice vedno izbojevano in ne kar dodeljene, zato so aktivizmi smiselni. Mislim pa, da zaenkrat ostajajo na margini in do fronte heteroseksualcev niti ne sežejo. (...) Mislim, da vse izvira iz nepoznavanja in neznanja. Česar ne poznamo, kar je drugačno, zbuja neke občutke, ki so pri tistih, ki jih zadeva moti, še potencirani. Če

dodamo še večinsko mnenje družbe in predsodke, imamo konglomerat, ki ne popusti. Morda so bolj kot lezbijke, moteči geji, predvsem za moško heteroseksualno populacijo, saj velikokrat od heteroseksualnih moških slišimo, da je seks med dvema moškima »ogaben« (MJ, lezbijka, 30 let).

»Vedno se bo našel nekdo, ki bo nasprotoval. In vedno, ko se bo o tem javno govorilo, ko se bo obetal spet kakšen referendum, se bodo zgražali in nasprotovali. Mogoče bo malo, ampak čisto malo napredovanja, drugače pa sem mnenja, da bomo ostali nekje na točki, kjer smo zdaj (...) Mislim, da se homofobija v družbi zmanjšuje, ravno zato, ker je homoseksualna populacija vse bolj vidna. Vendar so tukaj še vseeno posamezniki, ki nasprotujejo in ki bodo kdaj pa kdaj koga pretepli ali kaj podobnega. To vse izvira iz predsodkov do drugačnih. Čeprav se mi zdi, da lezbijke ne motijo toliko kot geji. Govorim za moške heteroseksualce. Misel na dva moška skupaj se jim gnusi, misel na dve ženski skupaj – tukaj pa si mogoče še znajo kaj predstavljati v svoji glavi. In potem avtomatsko: »Peder? Joj, fuj, itd.« (S, gej, 26 let).

»Odnos družbe je različen. Osebno mnenje je, da je odnos tak, kot si ga narediš. Homofobija izvira iz različnih sfer. Prva je zagotovo družina. Če izhajaš iz družine, kjer imajo odklonilen odnos do istospolno usmerjenih, obstaja velika verjetnost, da boš prevzel homofobično držo. Homofobija Izhaja tudi iz medijev, družbe s katero preživljaš čas in podobno.. Pri vseh pa je skupni imenovalec samo nevednost. Menim pa, da niti niso slabi časi. Biti gej ali lezbijka še ne pomeni, da ne moreš biti uspešen. Težko je le tistim, ki so geji in lezbijke le med štirimi stenami. Zakonodaja klime v družbi po mojem mnenju ne more spremenit, vsekakor pa lahko izredno veliko doprinese za boljše življenje istospolnih posameznikov« (R, gej, 30 let).

Rezultati raziskave, ki sta jih izvedli nevladni organizaciji Škuc – LL in Mirovni inštitut, kažejo, da je več kot polovica vprašanih izkusila nadlegovanje ali nasilje zaradi spolne usmerjenosti v družini, šoli, na delovnem mestu, v zdravstvu, pri stanovanjskih vprašanjih in podobno.

Strah pred homofobijo

Respondenti v moji raziskavi izražajo strah pred homofobijo. Zavedajo se, da imajo ljudje predsodke o homoseksualcih, zato želijo določene socialne stike omejiti.

Najpogosteje se strah pred homofobijo kaže v odsotnosti izkazovanja naklonjenosti do partnerja oziroma partnerke v javnem prostoru in strahu pred homofobnimi reakcijami in fizičnem nasilju. To potrdi Švab in Kuharjevo mnenje (2005), da je homofobija je vseskozi prisotna v v vsakdanjem življenju gejev in lezbijk, ki izraža predvsem kot konstanten strah pred doživljanjem nasilja. Geji in lezbijke v raziskavi se na to situacijo prilagodijo z natančnim kontroliranjem vedenja v družbi in pravijo, da ne počnejo nič takega, kar bi lahko izdalo njihovo spolno usmerjenost ali izzvalo reakcije okolja. Respondent, ki je biseksualno spolno usmerjen, poroča o homofobiji znotraj partnerskih odnosov, ko ženske partnerke slabo sprejmejo njegovo seksualno izbiro. Nekaj od respondentov izkaža zaskrbljenost glede stanja homofobije v družbi in ne vidijo željenih sprememb v odnosu družbe do istospolno usmerjenih, kljub temu, da sedaj homofobično nasilje lahko prijavimo. Spodaj so navedena njihovi občutki in razmišljanja.

»Zame širše razkritje ne pride v poštev, ker mi ni v interesu se spopadati s predsodki ljudi. Ne vidim, kako bi tako razkritje prineslo zame kako izboljšanje. Mnenje in vedenje posameznikov, ki tega ne sprejemajo, me ne zanima« (J, gej, 27 let)

»V javnosti tudi ne počnem stvari, za katere vem, da bi bile moteče za heteroseksualno populacijo, ker se bojim reakcij« (KS, biseksualec, 27 let).

»Homofobijo čutiš povsod v javnosti. Seveda jo ponotranjiš in si ne izkazuješ naklonjenosti javno. Mislim, da tudi kakih večjih sprememb še nekaj časa ne bo. Dobro je, da se ureja zakonodaja, da se lahko homofobično nasilje prijavi, in te ob tem jemljejo resno, vendar to nasilja ne bo ustavilo« (KM, gej, 22 let).

»To je prisotno vsepovsod. Osebno imam že prilagoditev pri vožnji s partnerjem v avtu. Čeprav si recimo na varen in izoliran od okolice, se ne dotikaš ali poljubljaš s svojim partnerjem. Toliko imaš to ponotranjeno. Nestrpnost do vseh drugačnosti ima dolgo zgodovino, in ne zdi se mi, da se bo kaj spremenilo za čas mojega življenja« (MR, gej, 32 let).

»Stanja v družbi se geji precej dobro zavedamo, zato v javnosti ne narediš niti približno kaj takega, kar bi te lahko izdalo. Nikoli ne veš, kako bi okolica reagirala, bojim se tudi najbolj skrajnih izražanj homofobije, s fizičnim nasiljem« (J, gej, 27 let).

»Po mojih izkušnjah geji to težje sprejmejo, kar se tiče pa same delitve po spolu, bi pa rekel, da vseeno ženske slabše sprejmejo biseksulano usmerjenost. Ženske reagirajo na način: »A ti samo me nismo dosti?« Pri ženskah je to povezano z razmišljanjem o varanju, in percepcijo, da je potem vsaka oseba lahko potencialna. Biseksualnost je malo poznana in jaz osebno poznam le še nekoga, ki je biseksualno usmerjen« (KS, biseksualec, 27 let).

»Nimam nekih slabih izkušenj, se pa zavedam, da jih imam lahko kaj hitro, če bi na določenih mestih pokazal, da sem gej. Imam ponotranjeno, da v javnosti ne izkazujem naklonjenosti partnerju, saj se bojim reakcij okolice« (S, gej, 26 let).

Raziskava, ki sta jo leta 2008 opravila Kuhar in Magić na temo diskriminacije in nasilja do istospolno usmerjenih je pokazala, da 92% vprašanih, ki je doživelo izkušnjo nasilja ali diskriminacije, tega ni prijavilo. Največji delež med njimi predstavljajo posamezniki, ki so minimalizirali izkušnjo nasilja ali diskriminacije (36%), 27% vprašanih pa je izrazilo mnenje, da s prijavo ne bi ničesar dosegli. V večini primerov je šlo za obliko verbalne diskriminacije, kot je zmerjanje (80%), sledijo pa namerno izključevanje in ignoriranje (35%) in v 32% grožnje s fizičnim nasiljem. O fizičnem nasilju so poročali predvsem istospolno usmerjeni moški, ki so nasilje doživeli skoraj praviloma v javnem prostoru, akterji pa so bili neznanci. Lezbijke pa v več primerih poročajo o psihičnem nasilju v zasebnih krogih, predvsem znotraj družinskih ali sorodstvenih odnosov.

Greifova (2011) pravi, da homofobične zločine motivira sovraštvo do gejev in lezbijk, ki jih motivira iracionalni strah, ki ne temelji na osebni izkušnji, temveč na golih predsodkih in predpostavkah. Švab in Kuhar (2005) menita, da nasilje nad homoseksualci ni le izraz posameznikove neustrpnosti, pač pa je posledica predvsem družbene neustrpnosti in heteronormativizma, ki dovoljuje tovrstna dejanja in bistveno blaži njihove posledice. Kuhar (2007, 2001) tukaj opozori na internalizirano homofobijo, ki bistveno določa življenje gejev in lezbijk, saj geji in lezbijke živijo v nenehnem in ne nujno zavednem strahu pred »implementacijo kulture strahu«. Kontuirana izpostavljenost homofobičnemu in heteronormativnemu okolju v posamezniku sproža predstave o nesprejemljivosti homoseksualnosti, ki jih posameznik ponotranji in jih izraža na različne načine – od skrivanja svoje spolne

usmerjenosti pa vse do samosovraštva. Na osnovi teh opažanj, lahko rečemo, da ostajajo geji in lezbijke potisnjeni v zasebnost, medtem ko javnost s pomočjo tolerance do homoseksualnosti korigira homofobijo v javnosti.

Odsotnost potrebe po družbenem razkritju

Geji in lezbijka, ki so sodelovali v raziskavi, so družbeno razkritje, ožje ali širše, ocenili kot nepotreben vidik v njihovih življenjih. Svojo spolno usmerjenost razumejo kot osebno zadevo, zato ne vidijo pomena razkrivanja izven osebnih odnosov. Noben od respondentov ni neposredno povezan z gejevskim in lezbičnim aktivizmom, čeprav se občasno udeležujejo različnih dogodkov in obiskujejo gejevsko in lezbično sceno. Družbeno razkritje pri njihovi homoseksualni identiteti nima poglobitve vloge, kar je tudi moj osebni vtis, ki sem ga dobila preko intervjujev z vsemi respondenti. Spodaj navajam izjavo, ki lahko predstavlja strnjena mnenja vseh respondentov na temo družbenega razkritja.

»Razkrivanje pred bežnimi znanci ali v primeru kratkotrajnih družbenih situacij, je popolnoma nepotrebno. Od osebe, ki si ji to informacijo zaupal, tudi pričakuješ, da z njo skrbno razpolaga« (J, gej, 27 let).

Varno okolje

Eden od respondentov moje raziskave je omenil varno okolje, ki je, po mojem mnenju, neprecenljive vrednosti v življenju vsakega geja ali lezbijke. Glede na stopnjo homofobije v slovenski družbi, so tovrstni prostori in okolja prepotrebni, saj omogočajo sproščene stike in izražanje homoseksualne identitete v okolju, kjer dostojanstvo in varnost načeloma nista ogrožena. Hkrati pa so ti prostori lahka tarča za homofobne posameznike, spomnimo se samo vsakoletnih napadov na lokal Open in izgrediv ob tednu Parade. Geji in lezbijke sicer ustvarjajo varne prostore, svojo subkulturo in gibanje, ki pa še vedno ostaja na margini in v družbi ne uživa polnega sprejetja.

»V Gali hali, Tiffli (klub Tiffany) ali Štirki (klub K4) res ne pričakujem nekih konfrontacij« (KS, biseksualec, 27 let).

Spodaj prikazujem odgovore respondentov urejenih po kategorijah in podkategorijah.

Tabela 4: Sklepna tabela z odgovori respondentov, razporejenimi v kategorije in podkategorije (pri čemer X pomeni, da je respondent/-ka doživela navedeno izkušnjo)

RESPONDENTI								
KATEGORIJE	POJMI	KS	J	MR	KM	S	R	MJ
PRVA LASTNA SPREJEMANJA SPOLNE USMERJENOSTI	Lastna partnerska izkušnja		X		X			X
	Pomoč medijev	X	X	X		X		
	Sprejemajoče okolje		X					
	Težave z lastnim sprejemanjem		X	X				
	Prvo razkritje	X	X	X	X	X	X	X
	Spontano sprejemanje lastne spolne usmerjenosti	X			X	X	X	
	Razmišljanja o lastni spolni usmerjenosti	X			X			X
	Molk							X
RAZKRITJE V DRUŽINI	Molk	X	X			X		X
	Odsotnost potrebe po razkritju	X	X	X	X			
	Sprejemanje v družini					X	X	
	Strah pred bremenom	X		X				
	Zamaskiranje partnerskega		X		X			

RAZKRITJE V DRUŽINI	odnosa v prijateljski odnos							
	Želja po sprejetju	X		X				
RAZKRITJE MED PRIJATELJI	Sprejemajoče okolje	X	X	X	X	X		
	Pozitivno sprejetje		X			X	X	X
RAZKRITJE NA DELOVNEM MESTU RAZKRITJE NA DELOVNEM MESTU	Strah pred diskriminacijo		X			X		
	Izkušnja podpore		X	X				
	Doživljanje delovnega mesta kot javnega prostora	X					X	X
	Negativna izkušnja			X	X			
	Razkritje v osebni odnosu					X	X	X
DRUŽBENO RAZKRITJE	Strah pred homofobijo	X	X	X	X	X		
	Odsotnost potrebe po družbenem razkritju		X			X		
	Zavedanje homofobije	X			X	X	X	X
	Varno okolje	X						

Sprejemanje lastne spolne usmerjenosti je tesno povezano z stanjem homofobije v družbi in življenjskim okoljem istospolno usmerjenega posameznika ali posameznice. Pri tem imajo pomembno vlogo socialne mreže, ki mlademu geju ali lezbijki nudijo emocionalno podporo in zmanjšujejo njegove/njene občutke drugačnosti. Internalizirana homofobija istospolnih posameznikov je namreč še vedno tista, ki določa sprejemljivo vedenje geja ali lezbijke v družbi in predstavlja nekega notranjega sovražnika, ki ga nekateri med njimi tudi ne zaznajo, saj se lahko tesno prepleta z ostalimi družbenimi normami in vzorci vedenja, ki niso nujno v prvi vrsti povezani z njihovo spolno usmerjenostjo. Kadar imata posameznik ali posameznica šibke socialne mreže (družina ali prijateljska okolja), gotovo obstaja večja verjetnost, da doživlja močnejše občutke sramu in krivde zaradi svoje spolne usmerjenosti, ki lahko vodijo, do prevzema stigmatizirane identitete. Predvsem je to vidno, pri tistih gejih in lezbijkah, ki ne uživajo podpore v družini, saj se znotraj družine prične gradnja homoseksualne identitete. Družinska okolja, kjer je homoseksualnost razumljena kot odklonska, nezaželena ali celo bolezenska, bo gotovo botrovala večji stiski mladega geja ali lezbijke, kot v tistih družinah, kjer istospolna usmerjenost ni niti pričakovana možnost. Razpet med dvema poloma- homoseksualnimi občutki in družinskim zavračanjem homoseksualnosti, posameznik razvije močne občutke krivde in kadar nima prijateljskih okolij, kjer bi tem občutkom podal nov kontest, gotovo prevzame stigmo. Takšne situacije so pogoste v družinah, ki so religijsko ali tradicionalno orientirane, saj istospolna usmerjenost družinskega član ruši predvsem tovrstne predstave in družinske verske rituale. Vloga družina pri oblikovanju identitete in osebnosti pa v modernem svetu, kjub temu upada. Tradicionalne vezi in občutja podpore zamenjujejo nove oblike osebnih odnosov, ki niso nujno povezani s krvnim sorodstvom, temveč se preseljujejo v prijateljska in interesna okolja in lahko v večji meri temeljijo na zavezanosti, predanosti, zaupanju, intimnosti in predvsem svobodni izbiri partnerjev v odnosu. Družinska okolja danes velikokrat ne zdržijo pritiskov okolja in konfliktov (lahko) nasprotujočih identitet družinskih članov, zato se določene vsebine medosebnih odnosov premeščajo v prijateljska okolja in druge socialne stike, ki so morda res kratkotrajnejši, a včasih stabilnejši in odpornejši na spremembe kot so danes tradicionalna družinska okolja. Moja raziskava je potrdila zgoraj omenjeni premik in pokazala, da se geji in lezbijke v družinskem okolju po večini ne razkrivajo, razkriti pa so med prijatelji, ki njihovo spolno usmerjenost praviloma sprejmejo in jo

razumejo kot del njihove identitete. Prijatelji za geje in lezbijke tako predstavljajo prvo podporo in preverjanje sprejemanja istospolne usmerjenosti v družbenem okolju. Razkritja med prijatelji sodijo med ožja družbena razkritja istospolne usmerjenosti in so še vedno del zasebne sfere posameznika, kjer redko zasledimo homofobna občutenja. Širša družbena razkritja, kamor uvrščamo razkritja na delovnem mestu, izkazovanje naklonjenosti na javnih prostorih, medijska izpostavljanja in vključenost v gejevski in lezbični aktivizem, pa so bistveno zaznamovana s heteroseksualnimi normami družbe, pojavom homofobije, diskriminacijo in nasiljem. V tem kontekstu je družbeno razkritje še posebej tvegano, zato lahko razumemo, da se za tovrstna razkritja odloči le manjšina gejev ali lezbijk. Tu gre običajno za tiste posameznike in posameznice, ki v gejevski in lezbični skupnosti zavzemajo položaj predstavnika skupine, kar je običajno posledica njihovega širšega družbenega uspeha. Na tak način marginalizirana skupina vzpostavi dialog z večinsko družbo in preko naslavljanja/opozarjanja na diskriminacijo, nasilje in neenakosti ter z izobraževanjem, vpliva na spremembe v družbi. Vključenost v aktivizem gejev in lezbijkam nudi pomemben občutek pripadnosti lastni skupini, a ima lahko posledico izključenost iz širše družbe. Istočasno se posameznik ali posameznica izpostavi in se umesti na družbeni zemljevid, kar predvsem olajša »delo« homofobnim posameznikom, ki izražajo homofobna občutenja z fizičnim nasiljem (spomnimo se, na primer, večkratnih napadov na gejevskega aktivista Mitjo Blažiča). S pojavnom koncepta homofobije se je zgodil revolucionaren premik k definiciji problema homoseksualnosti; problem niso več predstavljali istospolno usmerjeni, temveč homofobna družba. Pričakovana posledica tega premika bi bila povečane sprejemanje istospolne usmerjenosti tudi na družbeni ravni, ne le v sferi zasebnosti gejev in lezbijk, a se je kmalu izkazalo, da je potrebno za spremembe razumevanje družbenega odnosa do homoseksualnosti več kot le opozarjanje na nasilje in neenakosti, ki jih doživljajo geji in lezbijke. Zanašanje na to, da bo heteroseksualna večina priznala polno vključenost homoseksualni manjšini in se samoiniciativno vključila v debate na temo istospolne usmerjenosti, so utopične. Na tem mestu pomembno vlogo odigra aktivizem, ki skrbi, da tema homoseksualnosti na primeren način prodira v javnost in preko informiranja in izobraževanja javnosti postopoma vpliva na javno mnenje in mnenje posameznikov v družbi. Geji in lezbijke zaradi koncepta heteronormativnosti v javni prostor namreč pogosto vstopajo z mimikrijo,

tako da »prepakirajo« svojo homoseksualno identiteto, na način, da je še sprejemljiva za heteroseksualno populacijo. Heteronormativna javnost na tak način utrjuje svojo pozicijo moči od homoseksualcev pa zahteva, da zadostujejo nekim višjim standardom, ki so šele pogoj za vzpostavitev tolerance. V kolikor istospolno usmerjenost razumemo kot stvar zasebnosti, se hkrati pojavi zahteva po določenem vstopu v družbo, ki ponuja namesto sprejemanja le hlinjenje tolerance. Za sodobne predsodke je namreč značilno, da se ne odražajo več neposredno, pač pa bolj subtilno in se kažejo v nepripoznavanju, ignoranci in odklanjanju stikov z marginaliziranimi družbenimi skupinami. Na tak način podrejene skupine izgubljajo »govorniški oder« in stike z dominantnimi skupinami, saj obstajajo v družbi le kot stereotip. Stigmatizirane posamezniki tako v socialne stike stopajo z določeno previdnostjo in venomer tehtajo vtis, ki so ga naredili na nestigmatizirano osebo. Stigmatiziranje se prekine šele, ko izginejo odnosi nadmoči in podrejenja, zato se stigmatiziranju ni mogoče zgolj racionalno upreti.

Razkritje istospolne usmerjenosti ima tako pomembno mesto pri redefiniciji stigmatizirane identitete, saj lahko vzpostavi občutek lastne vrednosti in vpliva na posameznikovo percepcijo samega sebe in ponuja možnost odprtih odnosov z drugimi ljudmi. Razkritja in izrekanja homoseksualnih identitet bi, družbeno gledano, bistveno pripomogla izničiti mite in stereotipe o homoseksualnosti, podala bi občutek o številčnosti skupine ter tako destigmatizirala homoseksualnost, a se moramo zavedati, da so družbena razkritja, v beleženem stanju homofobije, razumljene kot promocija homoseksualnosti in kot transgresivna poteza, ki izziva in ogroža obstoječo heteroseksualno matrico. Heteroseksualna populacija v Sloveniji sprejema homoseksualnost, kadar je (še) med štirimi zidovi, širše družbeno pa zanjo ne odpira dovolj prostora, tako da so istospolno usmerjeni posamezniki družbenemu nestrpnosti in nasilju izpostavljeni posamično in kot skupina. Znotraj takšne družbe gej ali lezbijka tako tehta, ali bi mu ožje in/ali širše družbeno razkritje prineslo izboljšanje v njegovi situaciji in, ali bi se z razkritjem izpostavil tveganjem in izražanjem družbenim predsodkom. Večino razkritij, ki jih opravijo geji in lezbijke v sferi javnosti, ostajajo vezani na intimne in zaupne odnose znotraj teh javnosti, ki predstavljajo varno okolje in presek med sfero zasebnosti in javnosti. Potrebo po širšem družbenem razkritju imajo le redki posamezniki in posameznice, kar lahko pojasnimo z visoko stopnjo homofobije v družbi, ki se kasneje projicira na geje in

lezbijke in povzroči pri istospolno usmerjenemu posamezniki internalizirano homofobijo. Vse dokler bodo heteroseksualci menili, da homoseksualnosti ni potrebno nameniti posebne pozornosti in prostora, bo ostalo razmerje med homoseksualnostjo in heteroseksualnostjo neproblematizirano in ohranjalo istospolno usmerjene na margini družbe.

5. SKLEPI

- Pri ugotavljanju in gradnji homoseksualne identitete pomembno vlogo igrajo sprejemajoče okolje, pomoč medijev in lastne partnerske izkušnje.
- Težave pri sprejemanju lastne spolne usmerjenosti so pri posamezniku povezane z razmišljanji, kako bo potekalo njegovo življenje v družbi, ki ne sprejema istospolne usmerjenosti.
- Krizo indentitete, ki se pojavi pri oblikovanju homoseksualne identitete, so respondenti pogosto poskušali razrešiti z vzpostavitvijo heteroseksualne zveze.
- Respondenti so večinoma spontano sprejeli svojo lastno spolno usmerjenost, problemi, ki jih omenjajo, se pojavijo z zavedanjem homofobne okolice.
- Najpogostejša načina soočanja s stigmo sta pri respondentih strategija prikrivanja in strategija izogibanja brez skrivanja, kjer stigmatizirani posameznik ali posameznica stigmo skriva, racionalizira ali opravičuje. Resignirano sprejemanje stigme v raziskavi ni bilo ugotovljeno.
- Prvo razkritje je bilo za vse respondente pozitivna izkušnja, saj so se praviloma prvemu razkrili prijatelju ali prijateljici, ki veljajo za najbolj odprta okolja za tovrstna razkritja.
- Respondenti, z izjemo enega izmed njih, niso razkriti v družinskem okolju.
- Večina respondentov ne čuti potrebe po razkritju svoje spolne usmerjenosti družinskim članom, čeprav nekateri starši sumijo in so jih že vprašali o njihovi spolni usmerjenosti. Respondenti se raje ne razkrijejo in vzdržujejo molk o tej temi.
- Razkritje v prijateljskem okolju je najpogostejše razkritje spolne usmerjenosti pred drugimi osebami, kjer je istospolna usmerjenost posameznika dobro sprejeta. Nekatera prijateljstva se po razkritju še okrepijo, saj se respondenti o svoji istospolni usmerjenosti s svojimi prijatelji povsem odprto pogovarjajo.
- Razkritje na delovnem mestu ovirajo strah pred diskriminacijo, doživljanje delovnega mesta kot javnega prostora in negativne izkušnje.

- Respondenti so na delovnem mestu razkriti največ enim ali dvema sodelavkama in sodelavcema, s katerimi imajo osebni odnos.
- Respondenti občutijo visoko stopnjo homofobije v družbi in izražajo strah pred homofobijo, kar verjetno botruje odsotnosti potrebe po družbenem razkritju njihove spolne usmerjenosti.
- Varna okolja in dobri odnosi, so tiste okoliščine, kjer svojo spolno usmerjenost razkrijejo in mesta, kjer vzdržujejo socialne stike.

6. PREDLOGI

1. Razkritje

- podpora posamezniku pri ugotavljanju in razkritju istospolne usmerjenosti (obravnavanje teme v šoli, pomoč institucij in nevladnih organizacij, vzpostavitev internetnih strani in forumov za istospolno usmerjene,...)
- podpora posamezniku ali posameznici pri izgradnji socialnih mrež (prostori za srečevanja, dogodki, projekti, vključitev v prostovoljno delo v organizacijah, ki se ukvarjajo z integracijo in destigmatizacijo istospolno usmerjenih, združevanje v interesnih skupinah...)
- pomoč države pri oblikovanju gejevske in lezbične subkulture (festivali, razstave, mediji, umetniško ustvarjanje,...)

2. Družina

- krepitev in vzpostavitev infrastrukture v podporo staršem istospolno usmerjenih (svetovanja, programi nevladnih organizacij, skupine za samopomoč, neformalne skupine, internetni forumi, internetne strani za starše gejev in lezbijk,...)
- programi za istospolno usmerjene in njihove starše (družinsko svetovanje, delavnice, skupine za samopomoč,...)

3. Vrtec in šola

- vpeljava teme istospolne usmerjenosti znotraj učnega načrta in pri različnih predmetih
- izobraževanje delavnice na temo istospolne usmerjenosti, tako za starše, učitelje in otroke
- kampanje za promocijo strpnosti in različnosti, s podpisom izjave
- dostopnost literature na temo istospolno usmerjenih v šolskih knjižnicah
- vzpostavitev varnega prostora in učinkovito preprečevanje diskriminacije in nasilja v vrtcih in šolah

4. Delovno mesto

- vzpostavitev varnega prostora za istospolno usmerjene

- izobraževanje vodstvenih kadrov
- učinkovito izvajanje protidiskriminacijske zakonodaje na področju zaposlovanja
- informiranje istospolno usmerjenih o delovni zakonodaji s področja istospolno usmerjenih

5. Zakonodaja in politika

- sprejetje protidiskriminacijske zakonodaje na vseh področjih, kjer so geji in lezbijke diskriminirani
- odprava institucionalizirane homofobije
- kampanje proti homofobiji
- sankcioniran sovražni govor v parlamentu
- večja finančna pomoč nevladnim organizacijam, ki se ukvarjajo s področjem istospolne usmerjenosti
- analiza dobrih praks iz tujine

6. Gejevski in lezbični aktivizem

- izobraževanja in delavnice na temo istospolne usmerjenosti
- opozarjanje na družbene neenakosti
- opravljanje raziskav in pisanje strokovnih publikacij

7. Diskriminacije in nasilje

- interdisciplinarni pristop potrebnih institucij (policija, sodišče, pristojna ministrstva, nevladne organizacije, različni strokovnjaki,...)
- izobraževanje in usposabljanje strokovnjakov, ki se kakorkoli srečujejo z homofobičnim nasiljem
- aktivnosti za promocijo strpnosti in zmanjševanje družbene homofobije
- spodbujanje k prijavi vseh vrst nasilja

7. LITERATURA

Arendt, Hannah (1996), *Vita activa*. Ljubljana: Krtina

Bahovec D., E., Šetinc, K. (2006), *Demokracija je ženskega spola: feministične vaje v slogu*. Ljubljana: Društvo za kulturološke raziskave, Delta.

Bauman, Zygmunt (2008), *Identiteta: Pogovori z Benedettom Vecchijem*. Ljubljana: Založba /cf*. Rdeča zbirka.

Boswell, John (2005), *Krščanstvo, družbena strpnost in homoseksualnost: Geji in lezbijke v Zahodni Evropi od začetka krščanstva pa do štirinajstega stoletja*. Ljubljana: Škuc, Lambda/38.

Cottingham, Laura (2009), *Lezbijke smo tako šik... Da pravzaprav sploh nismo več lezbijke*. Ljubljana: Škuc, Zbirka Vizibilija; 21

ES, Snoj, Marko (2008), *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Modrijan

Freud, Sigmund (1995), *Tri razprave o teoriji seksualnosti*. Ljubljana: Škuc, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Furlan, Nadja (2006), *Manjkajoče rebro: Ženska, religija in spolni stereotipi*. Koper: Založba Annales, Znanstveno-raziskovalno središče, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.

Giddens, Anthony (2000), *Preobrazba intimnosti: spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: Založba /cf.

Goffman, Erving (2008), *Stigma: Zapiski o upravljanju poškodovane identitete*. Maribor: Aristej, Dialogi: humanistična in družboslovna zbirka; letnik 9.

Goldstein, Richard (2005), *Homo konzerve; Liberalna družba in gejevska desnica*. Ljubljana: Škuc.

Greif, Tatjana (2007), *Novi pristopi k socialni vključenosti seksualnih manjšin*. V: Socialno delo – enake možnosti za vse: Knjiga povzetkov / 3. Kongres socialnega dela. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (66).

Greif, Tatjana (2011), *Skozi razbito steklo: Izbor člankov in esejev*. Ljubljana: Škuc, Zbirka Vizibilija; 29.

Jalušič, Vlasta (2002), *Kako smo hodile v feministično gimnazijo: Študija o novem feminizmu v Sloveniji, Neodvisne ženske skupine v Sloveniji*. Ljubljana: Založba / *cf.

Kuhar, Roman (2007), *Institucionalizirana in internalizirana homofobija*. V: Socialno delo - enake možnosti za vse: Knjiga povzetkov / 3. Kongres socialnega dela, Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (91).

Kuhar, Roman (2010), *Intimno državljanstvo*. Ljubljana: Škuc, Zbirka Lambda/ 87.

Kuhar, Roman (2003), *Medijske podobe homoseksualnosti: Analiza slovenskih tiskanih medijev od 1970 do 2000*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Kuhar, Roman (2001), *Mi, drugi: Oblikovanje in razkritje homoseksualne identitete*, Ljubljana: Založba Škuc, Lambda/22.

Kuhar, Roman (2009), *Na križiščih diskriminacije: Večplastna in intersekcijska diskriminacija*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Kuhar, R., Kogovšek Šalomon, N., Humer, Ž., Maljevac, S. (2011), *Obrazi homofobije*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Leskošek, Vesna (ured.) (2005), *Mi in oni. Nestrpnost na Slovenskem*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Lukšič, Andrej (ured.) (1995), *Časopis za kritiko znanosti: Gejevske in lezbične študije*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze, let. XXIII, št. 177

Mosse, L. George (2005), *Nacionalizem in seksualnost: Morala srednjih razredov in spolne norme v moderni Evropi*. Ljubljana: Založba/*cf.

Nastran Ule, Mirjana (ured.) (1999), *Predsodki in diskriminacije: Izbrane socialno psihološke študije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, Zbirka ALFA1/9.

Nastran Ule, Mirjana (2000), *Sodobne identitete v vrhuncu diskurzov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, Zbirka Sophia 6/2000.

Pan, Maja (2007), *Ljubezen je ljubezen: Priročnik za učenje in razumevanje človekovih pravic na osnovi spolne identitete ter spolne usmerjenosti*. Ljubljana: Amnesty International Slovenije.

Petrovec, Dragan (2003), *Mediji in nasilje: Obseg in vpliv nasilja v medijih v Sloveniji*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Pirnar, Marta (2006), *Tok/protitok: Konstrukcija in reprezentacija homoseksualne identitete v 20. Stoletju*. Ljubljana: Škuc, Lambda/53.

Plant, Richard (1991), *Rožnati trikotnik: Nacistična vojna proti homoseksualcem*. Ljubljana: Krt.

Primorac, Igor (2002), *Etika in seks*. Ljubljana: Krtina.

Renner, T., Sedmak, M., Švab, A., Urek, M (2006), *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.

Sen, Amartya (2009), *Identiteta in nasilje: Iluzija usode*. Ljubljana: Založba Sophia.

Sullivan, Andrew (2008), *Domala normalen: Argument o homoseksualnosti*. Ljubljana: Krtina

Švab, A., Kuhar, R. (2005), *Neznosno udobje zasebnosti: Vsakdanje življenje gejev in lezbijk*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.

Toš, Niko (ured.) (2004), *Vrednote v prehodu III. : Slovensko javno mnenje 1999-2004*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Tutta, Stanka (2007), *Od enakosti k enakim možnostim*. V: Socialno delo - enake možnosti za vse: Knjiga povzetkov / 3. Kongres socialnega dela. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (162).

Tratnik, Suzana (2004), *Lezbična zgodba: Literarna konstrukcija seksualnosti*. Ljubljana: Škuc, Lambda/ 37.

Tratnik, S., Vegan S., N. (1995), *Zbornik o lezbičnem gibanju na Slovenskem 1984-1995*. Ljubljana: Škuc, Lambda/ 8.

Velikonja, Nataša (2011), *Lezbični bar: Zbirka esejev*. Ljubljana: Škuc, Zbirka Vizibilija; 28.

Internetni viri:

Afshar, Ahoura (2006), *The Anti-gay Rights Movement in the United States: The Framing of Religion*. Essex Human Rights Review, Vol. 3, No. 1, Pages 64-79. <http://projects.essex.ac.uk> (11. 5. 2012).

<http://www.2.mirovni-institut.si> (12. 5. 2012).

<http://www.drustvo-legebitra.si> (5. 2. 2012).

Reingarde, Jolanta (2010), *Heteronormativity and Silenced Sexualities at Work*. Journal of Social Research, Vol: 1, Issue: 1, Pages 83-96. <http://culturesociety.vdu.lt> (11. 5. 2012).

Kuhar, Roman (2006), *Homofobija: kultura strahu pred homoseksualnostjo*. Teorija in praksa, letnik 43, številka 3/4, str. 540-556. <http://www.dlib.si> (13. 5. 2012).

Kuhar, Roman (2005), *Razkritje homoseksualne identitete*, V: Družboslove razprave, XXI, 49/ 50 : 119 – 138. <http://www.družboslovnerazprave.org> (13. 5. 2012).

<http://www.kulturnicenterq.org> (17. 4. 2012).

<http://www.ljudmila.org> (5. 2. 2012).

<http://www.narobe.si> (28. 1. 2012).

<http://www.outinslovenija.com> (5. 2. 2012).

Pan, Maja (2009), *Pedagogika in homoseksualnost ali vodenje otrok - za nos?*, letnik 60 = 126, številka 4. <http://www.dlib.si> (13. 5. 2012).

SP, <http://www.sodobna-pedagogika.net> (17. 4. 2012).

Smith, I., P., Oades L., McCarty G. (2012), *Homophobia to Heterosexism: Constructs in need of Re-Visitation*. Gay and Lesbian Issues and Psychology Review, Vol. 8, No. 1, Pages 34-45, The Australian Psychological Society <http://www.groups.psychology.org.au> (11. 5. 2012).

Škorjanc, Tomaž (2008), *Psihosocialna pomoč staršem istospolno usmerjenih mladostnikov*. Socialno delo, letnik 47, številka 3/6, str. 309-314. <http://www.dlib.si> (12. 5. 2012).

UD, <http://www.urbandictionary.com> (12. 5. 2012).

8. PRILOGE

8.1 OKVIRNI VPRAŠALNIK

1. Kdaj si spoznal/-a, da si istospolno usmerjen/-a?
2. Kaj ti je pomagalo odkrivati tvojo spolno usmerjenost? (revije, televizija, internet, pogovor o tej temi, prvi stiki,...)
3. Si pred ali ob razkritju poiskal/-a kakšne informacije ali pomoč gejevskih in lezbičnih organizacij?
4. Si imel/-a kake težave sprejeti svojo spolno usmerjenost? Koliko časa je to trajalo to obdobje?
5. Si imel/-a morda pred razkritjem kake zdravstvene težave (psihosomatske, anksioznost, depresija, črne misli,...). So po razkritju te težave izginile?
6. Kako si na začetku skrival/-a svojo spolno usmerjenost? (Zanikanje, zadrževanje zanimanj, omejevanje stikov s heteroseksualci, prevzem protihomoseksualne drže, strategija vsakokratnega enkratnega primera, pristop biseksualnosti, heteroseksualna zveza, pripadnost subkulturi, beg v droge,...).
7. Se ti zdi, da bi v primeru heteroseksualnosti, tvoje življenje potekalo drugače? Imaš občutek, da si zaradi časa in energije, ki si ju posvetil/-a sprejemanju homoseksualne identitete, kaj zamudil/-a, izgubil/-a (npr. šolanje bi bilo krajše, manj težav bi imel v službi, in bi bil na splošno bolj uspešen)
8. Kako je potekalo tvoje prvo razkritje?
9. Je imelo tvoje razkritje kakšen motiv (npr. prva ljubezen, stik z gejevsko in lezbično skupnostjo, osebni notranji dejavniki,...)
10. Ali si se razkril/-a pred prvim stikom z drugo istospolno usmerjeno osebo?
11. Kaj ti je prineslo razkritje? Je tvoje življenje sedaj boljše/slabše/enako kot prej?
12. Si po razkritju doživel/-a še kakšno krizo identitete?
13. Ali si povedal/-a kateremu od članov družine?
14. Je kdo v družini posumil in te sam vprašal?
15. Se je v družini po razkritju kaj spremenilo?
16. Se po razkritju o tej temi pogovarjate?
17. So te starši vprašali o kakih informacijah o istospolni usmerjenosti? So jih morda našli sami?
18. So te skušali starši kam napotiti, da bi odpravili tvojo spolno usmerjenost?
19. Ali si doživljal/-a po razkritju kako nasilje v družini (psihično, fizično, ekonomsko)?

20. Ali starši od tebe zahtevajo, da svojo spolno usmerjenost skrivaš pred sorodniki, sosedi, okolico?
21. Kaj je razlog, da se (vsem) družinskim članom nisi razkril/-a?
22. Se jim nameravaš morda v prihodnosti?
23. Kako so sprejeli tvoje razkritje prijatelji? Si kakšna prijateljstva okreпил/-a, katera morda izgubil/-a?
24. Koliko se s prijatelji pogovarjate o istospolni usmerjenosti? Poznajo tvoje partnerje, ostale prijatelje, ki so istospolno usmerjeni?
25. Kakšni so tvoji prijatelji? So heteroseksualni ali so večinoma istospolno usmerjeni? Se z istospolno usmerjenimi kaj drugače pogovarjaš in vedeš? Je tu zate razlika med prijateljstvi?
26. Če bi primerjal/-a po spolu; kako so tvoje razkritje sprejele ženske in kako moški. Je bila tu kakšna razlika?
27. Ali je tvoje razkritje vplivalo na spremembo stališč do homoseksualnosti v prijateljskih krogih?
28. Si se na delovnem mestu razkril/-a?
29. Ali si po razkritju doživel/-a kakšne neprijetnosti na delovnem mestu?
30. Ali misliš, da bi tvoje razkritje kako spremenilo odnose/klimo v službi?
31. Kakšna se ti zdi ideja, da bi ustanovili certifikat Gejem in lezbijkam prijazno podjetje po zgledu certifikata Družini prijazno podjetje?
32. Kakšen je po tvojem mnenju razlog, da se toliko gejev in lezbijk ne razkrije na delovnem mestu?
33. Si kdaj razmišljal/-a o tujini? (Zaradi splošne klime, urejenih pravic, ipd.)
34. Kako bi opisal/-a odnos družbe do istospolno usmerjenih?
35. Kaj je tisto, kar heteroseksualce pri gejih in lezbijkah najbolj moti?
36. Imaš kakšne izkušnje s homofobijo, diskriminacijo ali nasiljem?
37. Od kod po tvojem mnenju izvirajo predsodki in homofobija do istospolne usmerjenosti?
38. Kako vidiš prihodnost istospolno usmerjenih v slovenski družbi?
39. Je pri nas težko biti gej ali lezbika in hkrati biti uspešen?
40. Imajo razkritja javnih oseb lahko relevanten vpliv na spreminjanje družbene klime in smeri razumevanja gejevske in lezbične skupnosti?
41. Se udeležuješ Parade ponosa, obiskuješ prireditve in dogodke, ki so povezani z gejevsko in lezbično skupnostjo?
42. Kakšno je tvoje mnenje glede sprejemanja nove zakonodaje, ki bi istospolno usmerjenim prinesla več pravic? Bi to spremenilo splošno klimo v družbi?

8.2 TRANSKRIPTI INTERVJUJEV

KS, biseksualec, 27 let, 17.4.2012 ob 17.30 do 18.30

Ali si imel kakšno težavo sprejeti svojo spolno usmerjenost? Niti ne. Od nekdanj sem vedel in dopuščal možnost, da me privlačita oba spola. V mladosti nisem imel nekaj socialnega življenja, zato niti ni prišlo do nekkih dilem, ali komu povedat, ali ne. Ni bilo ne potrebe ne priložnosti. Svoje usmerjenosti sem se začel zavedati okoli 12 leta. Bil sem nesamozavesten in zaprt vase. Pomembno za ugotavljanje moje usmerjenosti, je bila televizija, Kanal A, in pa internet, kjer vidiš kaj ti je zanimivo. Nekaj časa sem se še spraševal, ali je to pa morda prehodno obdobje, ampak to je bil zelo kratek čas. Nisem si dolgo časa lagal. Razmišljal sem, kako bi bilo življenje lažje, če nisem, vendar ti podzavest nekako vedno sporoča kaj si, in tako sem hitro sprejel. Preko interneta sem našel nekaj informacij o svojih občutkih, prve stike in druženja. Pred razkritjem nisem iskal informacij na to temo, ker se mi zdi, da je vsaka situacija toliko specifična, glede na to v kakšnem okolju si. Izkušnja geja, ki prihaja iz vaškega okolja in živi sedaj v Ljubljani ali izkušnja nekoga, ki je scenski, mi ne bodo kaj dosti pomagale pri mojem življenju, zato teh informacij niti nisem iskal.

Komu si potem prvemu razkril? Prvemu sem povedal dve leti nazaj, kolegu iz otroštva, s katerim vmes nekaj časa nisva imela stikov. Slučajno smo se potem srečali in vzpostavili stike. V tem času sem tudi zanj zvedel, da je gej. Njemu sem povedal, in po enem letu izvedel, da me takrat niti ni resno jemal kaj sem, ker sem nekaka neobstoječa kategorija. Takrat sva se potem odkrito pogovorila, stvar je sprejel oziroma vsaj ni kazal več nestrinjanja. On je takrat povezal mojo usmerjenost s svojim obdobjem zmedenosti.

S čim je bilo povezano tvoje razkritje? Prej nisem imel niti potrebe, želje.. Razkril sem se, ko nisem imel partnerja, ko in z ljudmi, za katere sem si želel, da bi vedli. Moje razkritje je bilo še najbolj povezano z koncem nekega obdobja. Ko sem pridobil na samozavesti, sem pridobil tudi primerno družbo in prave prijatelje, ki sem jim lahko zaupal vse.

Kako si skrival svojo usmerjenost pred družbo, preden si se odločil za razkritje? Aha, te vmesne stopnje sprejetja.. Načeloma spet ne, ker sem se gibal v takih krogih. Res je, da sem komentiral le dekleta, nikoli pa ne fantov. Tu sem naredil neko prilagoditev. Nikoli pa ne bi bil z dekletom z namenom, da bi prikri, da so mi

všeč tudi fantje. O svojih osebnih zadevah nisem govoril z nikomer, zato morda tudi ni bilo opazno, da kaj prikrivam.

Kako je bilo v času šolanja? Kar se srednje šole tiče, nisem nikogar poznal, ki bi bil gej ali lezbijka. Kasneje sem za marsikoga zvedel. V tistem času sploh ni bilo nekih takih debat na temo istospolne usmerjenosti. Mislim, da v teh debatah niti ne bi užival.

Kako so sprejeli prijatelji? Pri prijateljih sem imel občutek, da so nekaj sumili. Vse zato, ker sem slišal, kako so gledali na ostale prijatelje, ki niso imeli punce, ali niso odprto izkazovali naklonjenosti do žensk, s kakimi opazkami, željo po druženju. V družbi nas nekaj ni imelo punce in tudi neki »osvajalci« nismo bili. Pri ostalih se je zato pojavilo vprašanje, kaj pa če je? Nisem se razkril zaradi tega, enostavno sem to povedal, ko se mi je zdelo, da sem našel primeren trenutek.

Je kdo od kolegov po tvojem razritju spremenil mnenje o biseksualnosti? Načeloma sem izbiral komu sem povedal, hkrati pa nimam toliko širokega kroga prijateljev in znancev. Vsi, ki sem jim povedal, so dobro sprejeli.

Ali si se se razkril družini? Družini se nisem razkril. Problem je v tem, da se doma nikoli nismo o ničemer zares pogovarjali. Osebne zadeve so bile vedno stvar posameznika, če pa je bilo kaj osebnega v družini razkrita, je bilo potem to vedno sprejeto kot problem in posledice so se čutile še dalj časa. Enostavno v družini nismo znali ustvariti pogojev za kakršne koli pogovore. Iskrenost je bila španska vas. Z leti sem ugotovil, da tudi starša nimata iskrenega odnosa in da obstajajo določene družinske skrivnosti. Tako tudi zame ni bilo razlogov, da bi z družinskimi člani delil stvari in na tak način dojemam tudi svojo spolno usmerjenost – stvar intime posameznika. Nisem si želel, da to postane nova kritična točka v družini, zato jim tudi nisem povedal. Imam pa občutek, da se jima nekaj svita. Mama me je pred približno letom in pol nenadoma vprašala, če imam fanta. Takrat ga nisem imel, zato sem tako tudi odgovoril. Nič drugega nisem rekel. Ona je komentirala, da to bratu ne bi bilo všeč. Načeloma smo v družini liberalci, ampak očitno ne, dokler je to moj sin. Spet ta lažna liberalnost. Brat živi na svojem in je reagiral, da lahko pridem s komerkoli na obisk k njemu. Vprašanje, ki mi ga je postavila mama, ni bilo pravo vprašanje. Mislim sem si, vprašaj me tisto, kar hočeš vedeti, pa se bomo o tem pogovarjali.

Ali staršema nameravaš povedati? Ja, verjetno. Do sedaj niti ni bilo neke priložnosti. Malo imam tudi občutek, da me to ovira pri življenju (npr. ko prespim pri

fantu in se moram potem zmišljevati zadeve). Tu je tudi problem biseksualnosti. Staršem pa je toliko težje razložiti, da so ti vseč fantje in punce. Pri kolegih gre to zlahka razložiti. Po mojih izkušnjah geji to težje sprejmejo, kar se tiče pa same delitve po spolu, bi pa rekel, da vseeno ženske slabše sprejmejo biseksualno usmerjenost. Ženske reagirajo na način: »A ti samo me nismo dosti?« Pri ženskah je to povezano z razmišljanjem o varanju, in percepcijo, da je potem vsaka oseba lahko potencialna. Biseksualnost je malo poznana in jaz osebno poznam le še nekoga, ki je biseksualno usmerjen.

Zakaj je, po tvojem mnenju biseksualnost težje sprejeti kot istospolno usmerjenost? Zakaj stremimo k opredeljevanju, ali celo izključevanju na ali-ali?

Ljudem je to še vedno najbolj nepoznana kategorija. Moje mnenje je, da je majhen procent ljudi npr. črnih, majhen procent bel, ostali pa so vmes, pa ne rečem, da so vmes na sredini, ampak je cela paleta in tudi cela paleta občutkov. Večina ljudi je zame tako vsaj delno biseksualnih. Seveda so tu tudi različne definicije; ali te samo sem in tja privlači, ali imaš spolne odnose, ali imaš predstave, živiš z nekom... Kar ne poznaš, enostavno ne razumeš. V glavnem moje razlage potekajo v smislu: »Kako so ti vseč jabolka in hruške?!«, kar razlagaš osebi, ki ne mara hrušk. Morda k nerazumevanju pripomore tudi to, da je to pri nekaterih posameznikih prehodno obdobje, mogoče celo obdobje prikirivanja, tudi zmedenost... Vendar zame pri 27 letih o tem ni dvoma. Ljudje te enostavno želijo poznati, da vedo, kaj lahko od tebe pričakujejo. Ali pa je morda to potrebno, zato, da lahko potrdimo, kaj nismo?... Kaj npr. naš mož sigurno ni (*smeh*).

Se ti zdi, da je tvoje razkritje ne samo tvoja intimna zadeva, ali ga razumeš tudi kot prispevek k GLBT populaciji in morda k spremembi klime v družbi?

Deset let nazaj je bil odstotek razkritih manjši, danes pa vsakdo nekoga vsaj posredno pozna (npr. od sodelavke sin, kolegičina sošolka,..), če že ne osebno. Na širše družbene vzorce se niti nisem pripel.. Na čustevnem stališču se čutim povezanega z LGBT skupnostjo, na nekem ideološkem pa...LGBT. Ta –B je tam nekje. Upoštevati bi bilo potrebno tudi vse sub- populacije. Včasih se mi zdi, da ne gre le za nerazumevanje, ampak totalno nesprejemanje

Si imel kakšne izkušnje z nestrpnostjo, diskriminacijo, morda z nasiljem?

Seveda. Že od teh mučnih razlag, kaj je biseksualnost, in ko te nekdo prepričuje, kdo si ti, do zavijanja z očmi, čutiš to neodobranje. Ko pa enkrat toliko tega vidiš, niti ne

zameriš, ali pa sploh ne reagiraš. Res imam kdaj občutek, kot da smo v Nemčiji, leta 1935. Vsak si misli, da te bo spremenil. Negativne izkušnje s tujci v javnosti nisem imel, se tudi zadržujem na takih prostorih, kjer so take situacije redke. V *Gali hali*, *Tiffli* (klub *Tiffany*) ali *Štirki* (klub *K4*) res ne pričakujem nekih konfrontacij. V javnosti tudi ne počnem stvari, za katere vem, da bi bile moteče za heteroseksualno populacijo, ker se bojim reakcij.

Kako pa je v službi, si se tam odločil za razkritje? Prvo, preden greva o tem, je ravno to, da tudi s punco nisem bil še v vezi, kar je tisto, kar ponavadi naznaniš v službi. To spet razumem kot mojo privatno sfero. V službi ne vidim priložnosti, kako to povedati, niti za punco niti za fanta. Če bi me pa kdo vprašal, seveda od poznanih, potem bi povedal, kako je. Načeloma pa ne vidim priložnosti, razloga in vzroka. Čeprav, ko komentiram npr. sliko v novicah, ki jih pišemo, vedno komentiram samo ženske. Nikoli ne bom rekel, kakšen je moški, četudi mi je privlačen. Tukaj imam pa zavore. Klima v službi je kar prijetna, vendar pa je še vseeno del splošne klime. Svojo usmerjenost želim obdržati zase, a ne zaradi tega, ker ne bi rad, da kdo ve, vendar zaradi nadaljnjih pogovorov na to temo, to je tisto, kar me moti. Sam vem kdo sem, in ne ljubi se mi razlagat tega vsakemu, niti si ne želim. Običajen odziv na mojo biseksualnost je: »Kaj je to? Ne tč ne mš!«. Enostavno mi ne dišijo te razlage.

Kaj praviš na idejo, da bi ustanovili certifikat LGBT prijazno podjetje po zgledu certifikata Družini prijazno podjetje? To je nepotrebna pozitivna diskriminacija, prijazno mora biti tako ali tako, do vsakega različnega. Pri nadrejenih je to sploh determinanta. Zadeve so tu urejene z zakonom, klima pa je nekaj, kar ne moreš, morda niti nočeš urejati na tak način.

Si upaš s partnerjem javno izkazavati ljubezen? To je toliko ukoreninjeno v meni, da sploh nimam v sistemu, da bi si tega želel. Po svoje bi si želel, ni pa tako, da sem blazno žalosten, ker tega ne morem početi.

Kakšno je po tvojem mnenje stanje homofobije v družbi? Od kod ta nestrpnost? Nočem, da je to vir vsega zla za vsako stvar, ampak tukaj se mi zdi, da je religija tista, ki je naredila svoje. Vemo kakšni so bili Grki, Rimljani po svoje še bolj »divji« glede tega, potem pa je prišla religija z grehom. Če ti 2000 let to dopovedujejo, se verjetno pojavi neki notranji sovražnik, ki ga niti ne poznaš. Tudi delitev dela na moška in ženska opravila nam je naredila svoje. Toliko časa že to

traja.. Homofobijo razumem kot del družbe, kot so npr. belci na črnce gledali toliko časa.

Te je kdaj zamikala tujina? Zaradi klime, urejenega statusa in pravic, ipd.. Ja, sigurno, v tujino bi šel na splošno, tudi zaradi mnogih drugih stvari, načeloma bolj liberalnega odnosa.

Kako gledaš na poroke in obetajočih sprememb zakonodaje na področju istospolno usmerjenih? Načeloma so mi poroke že same po sebi všeč. Ko se je poročil moj brat, sem bil zelo čustven. Zdi se mi, da se morata dva taka najti, ki si to želita. Včasih sem bil zelo proti, danes pa bi se poročil, sploh če bi se moj partner ali partnerica želela.

Ali ti je pomembno, da bi sprejeli tvojega partnerja/partnerko doma sprejeli? Seveda si želim, ampak glede na to kakšna je situacija doma in če se ne bo spremenila, si tega ne obetam. Ne rabim potrditve staršev, če bi se za to moral truditi.

Kako gledaš na LGBT posameznike, ki so popolnoma outirani? Nekaj jih poznam, ki živijo na ta način, pa še ti si v 99% ne izkazujejo naklonjenosti javno, npr. z poljubljanjem, dotiki, objemi. Pa so med njimi tudi *tetke*. Pri starejših LGBT posameznikih, ki so v vezah, v katerih razmišljajo o posvojitvah in družini, pa se mi zdi, da so glede izkazovanja ljubezni bolj odprti. V poznani ljubljanski piceriji pogosto srečujem dva starejša moška, ki se držita za roko.

Bi si želel več pogovora o spolni usmerjenosti, med prijatelji, znanci, družini, morda tudi v družbi? Se mi zdi, da smo na splošno zadržani in je to le ena od stvari. Pogrešam pogovore o osebnih stvareh na splošno, vsak se rad pogovorja z nekom, ki mu lahko zaupa. Mislim, da tega ni nikoli preveč, če le najdeš pravo osebo.

Se udeležuješ dogodkov, ki jih prireja LGBT skupnost? Nisem nekaj zainteresiran, ravno zaradi moje biseksualnosti, ki se je izkazala kot moteča tudi v tej populaciji. Parada ponosa se mi zdi, čeprav se grdo sliši, mimohod »maškar«, torej predstavlja le majhen delež LGBT populacije. Družabnost zadovoljim drugače, z bližnjimi in glede na interese.

J, gej, 27 let, 22.4 2012 ob 18.00 do 18.45

Kdaj si spoznal, da si istospolno usmerjen? Prvič sem na to pomislil na počitnicah med četrtem in petim razredom osnovne šole. Spali smo po šotorih, fantje in dekleta

ločeno. Fantje smo se takrat med seboj spoznavali in eksperimentirali. Sicer ne bi rekel, da takrat veš, da gre že za spolno usmerjenost. Ima pa ta dogodek težo, ko se si razlagaš preteklost. Čas, ko sem se zares začel tega zavedati pa sega v začetek srednje šole. Pri tem so pomemben faktor igrale izkušnje, ko sem videl, da z nasprotnim spolom ne gre. V glavnem je bilo več fantov, tudi čustva so bila prisotna vedno tam, kjer sem bil s fanti. In to mi je pomagalo, da sem si razložil in potrdil, da sem gej.

Kaj ti je pomagalo pri ugotavljanju spolne usmerjenosti? V času moje pubertete še ni bilo interneta, nažalost. Občasno si kje našel kak filmček, revijo s slikami ali zgodbo, to pa je bilo vse. Enostavno so potem izkušnje morale odigrati poglobljeno vlogo.

Si imel kake težave sprejeti svojo spolno usmerjenost? Jaz ne, drugi pa. Že vnaprej sem vedel, da ni smisla razlagati tega nekemu, ki tega ne razume. Sam pri sebi sem vedel, da ne delam nič narobe, zato si tudi nisem potreboval priznati. Upal pa sem, da nihče ne ve ali sumi. V tistem času je bilo obdobje rave-a in party kulture, ki je poznana po odprti seksualnosti in tam sem tudi našel svoje zavetje. To je bilo okolje, kjer ti ni bilo potrebno spolne usmerjenosti prav nič skrivati. Danes takih prostorov skorajda ni več.

Kako si skrival svojo usmerjenost pred družbo, preden si se odločil za razkritje? Ja, seveda. Punco sem imel ravno zaradi tega. Sam pri sebi sem vedel, da si tega v resnici ne želim. Vseeno sem se odločil, da bom v vezi, ker je bila to dobra strategija za »prelisičenje« okolice, ki je kljub temu nekaj sumila (tudi zaradi mojega stereotipnega videza).

Kako je potekalo tvoje prvo razkritje? Bil sem ne nekem party-ju, star 15 ali 16 let, ko sem se zapletel z nekim fantom. Po seksu sva se pričela o tej temi tudi pogovarjati. Zame je bil ta pogovor pomemben, ne samo zaradi prvega razkritja, ampak kot eno izmed prvih odpiranj teme homoseksualnosti nasploh. Kmalu se je razširil pogovor na širšo družbo, ki je hodila skupaj na party-je, kar se mi je zdelo posebej fino. Spomnim se še podobnega srečanja v domačem kraju, kjer je na nekem žuru starejši gospod, ki je poročen in ima otroke z nami plesal, se objemal in govoril, kako smo mi vsi geji in se imamo radi ter, da s tem ni nič narobe. Kaj si je mislila okolica, ne vem. Govoric nisem slišal potem nobenih, niti se obnašanje krajanov ni nič spremenilo.

Je razkritje spremenilo karkoli pri samemu tebi? Prav nič. Lahko poveš bližnjemu, za katerega veš kako bo sprejel, na drugi strani pa imaš še vedno družbo, ki tudi veš kako bi v grobem sprejela. Zato razkritje zame nima bistvenega pomena v mojem vsakdanjiku. V družbi še vedno ne razlagam teh stvari. Malo pa je sicer vplivalo na spolno življenje, ki je po razkritju postalo bolj razgibano in sproščeno. Zame širše razkritje ne pride v poštev, ker mi ni v interesu se spopadati s predsodki ljudi. Ne vidim, kako bi tako razkritje prineslo zame kako izboljšanje. Mnenje in vedenje posameznikov, ki tega ne sprejemajo, me ne zanima. Čas raje posvetim svojem ožjem krogu, kjer sem jaz lahko jaz.

Si se staršem razkril? Še zdaj ne vem, ali sem v bistvu razkrit pred njimi ali nisem. Mislim, pa da vedo. Oče me je nek dan vprašal, če sem »istospolni«. Takrat sem mu odgovoril, da če bi malo več opazoval in se za to zanimal, bi si že zdavnaj znal sam odgovoriti. Tako se je končalo z očetom in nikdar nisva o tem več spregovorila. Mojemu bratu je preko Facebook klepetalnice potrdil moj prijatelj, za katerega je brat vedel, da je gej. Mama je enkat v srednji šoli načela pogovor na to temo, ker sem imel prijatelja z dobrim avtomobilom, ki me je nekajkrat pripeljal domov. Takrat je bolj kot to, da bi bil gej, mamu zaskrbelo, da morda to počnem zaradi denarja. Mama vem, da nima težav sprejeti, morda malo čutim to pri očetu. V družini smo to razčistili na način, da se o tem ne pogovarjamo. Na to veliko vpliva to, da sem že od srednje šole v Ljubljani in imamo malo stikov. Takrat ko pridem domov, so veseli in mislim, da ne želimo pokvariti teh trenutkov s tem, da bi načenjali to temo. So pa moji starši spoznali mojega partnerja, sicer pod pretvezo, da je moj prijatelj, ko smo doma pri hiši nekaj delali. Partner je pomagal in nastala je priložnost za skupno druženje, ki je minilo v prijetnem vzdušju. Lahko grem skupaj s partnerjem na morje, družinski vikend in starši vedo s kom grem, ne izpostavim pa, da je to moj partner. Starši ne komplicirajo, zaželiyo mi le, da se imam lepo. Spoznali so tudi že prejšnje partnerje, vendar so bili vsi predstavljeni pod različnimi oblikami – cimer, sošolec, prijatelj. Trenutno pa, če bi me starši vprašali, bi jim odgovoril, da to ni pomembno. Nimam potrebe povedati tega svojim staršem. Imam svoj krog prijateljev, s katerimi delim vse. Morda, bi se odločil za popolno razkritje, če bi živel doma, tako sem pa v Ljubljani, in ni te potrebe.

Kako so sprejeli tvoje razkritje prijatelji? Se je kaj spremenilo? Nekaj prijateljev, ki sem jim povedal, je odpadlo, vendar bolj zaradi tega, ker smo izgubili stik. To je

bila posledica moje selitve v Ljubljano. Drugače pa imam sedaj večinoma prijatelje, ki so geji. Z heteroseksualnimi moškimi se malo družim. Pri ženskah pa usmerjenost ni pomembna. Ko v družbo sprejmemo koga novega, je ta verjetno prijatelj/partner/znanec od katerega od nas, tako da razkritje tu ni pomembno, ker tako ali tako posameznik, ki vstopi v družbo, naše usmeritve verjetno že pozna. Zgodilo sem mi je tudi, da me je razkril kateri od znancev, po možnosti nekemu, ki mu ta informacija ni bila niti pomembna. Kadar se je izkazalo, da za razkritje ni bilo pravega vzroka, potem sem bil v situaciji tudi jezen. Razkrivanje pred bežnimi znanci ali v primeru kratkotrajnih družbenih situacij, je popolnoma nepotrebno. Od osebe, ki si ji to informacijo zaupal, tudi pričakuješ, da z njo skrbno razpolaga. Žal mi je le, da nisem izkoristil let, ko sem bival v dijaškem domu. Vem, da je takrat veliko fantov kaj eksperimentiralo, sam pa se nisem teh eksperimentiranj udeleževal. Zdaj so stiki drugačni, ne moreš postopati na tak način kot je bilo to v mladosti. Se je pa tudi zgodilo, da so me nekateri, za katere sem si mislil, da tega ne bi sprejeli, potem prijetno presenetili. Nekaj jih je tudi spremenilo mnenje v bolj strpno, potem ko so zvedeli, da sem gej.

Si na delovnem mestu razkrit? V službi se ne razkrijem, ker si želim v življenju nekaj ustvariti. Pri ustvarjanju kariere vidim spolno usmerjenost kot oviro. Zgodilo se mi je tudi, da so me bivši sodelavci prišli vprašati, ali sem gej. To mi je bilo všeč, ker so potem skoraj vsi vedeli in v takem kolektivu je potem lažje delati. V drugi službi je bilo okolje malo drugačno, tako da sem bil deloma razkrit. Zgodilo se je namreč, da je sodelavec, ki je odprto kazal svojo usmerjenost, nekega dne prišel v službo pretepen zaradi tega, ker je gej. Vsi zaposleni so izkazali obsojanje do homofobnih zločinov in izrazili veliko mero empatije, nam ostalim, pa se je pokazala realna slika. Imel sem tudi izkušnjo, da je bilo delovno okolje razdeljeno, po eni strani veliko simpatiziranja po drugi strani pa sem slišal, da za hrbtom govorijo o meni. Dokler se z njimi ne družiš in jim ne tega poveš, razumeš kot da ne vedo. Zato so mi na delovnem mestu všeč miselno zahtevna dela, kjer ni časa za klepetanje, in je tudi manj priložnosti za čenče. Zdi se mi, da je spolna usmerjenost nekaj takega, kar bi nadrejeni ali sodelavci prej ali slej uporabili proti tebi, prej kot bi ti očitali neko značajsko lastnost. Pred leti sem bil bolj odprt in sem hitro zaupal ljudem, kar se mi ni obrestovalo. Neugodno je že, ko kdaj s sodelavci srečam katerega »od naših« in potem pridejo vprašanja, od kod ga poznam.

Kaj praviš na idejo, da bi uvedli certifikat Gejem in lezbijkam prijazno podjetje, po zgledu certifikata Družini prijazno podjetje? Je kar zanimiv projekt.

Te je kdaj zamikala tujina? Zaradi klime, urejenega statusa in nabora pravic, ipd? Osebnost me mika tujina zaradi drugih razlogov, bolj kot priložnost za karierni uspeh.

Kakšno je po tvojem mnenje stanje homofobije v družbi? Tega je ogromno. Mene so že v OŠ hecali, ker sem znal štrikati in kvačkati, ker je bilo to neko žensko delo. Sploh v nekem manjšem mestu, kjer sem odraščal, se je vedlo, kaj »mora« delati moški in kaj ženska. Homofobija pa je toliko subtilna, da je niti ne opaziš toliko. Imaš po določene stvari popolnoma ponotranjene, kot je naprimer držanje za roke v javnosti, česar ne boš naredil. Se mi je pa enkrat pripetilo, da sem šel s kolegom, ki je strejt, domov preko Prešernovega trga, ko me je naenkrat začel poljubljati. To je bilo prvič, da sem v centru mesta, počel kaj takega. Meni se je zdelo to zabavno, saj on nikoli še ni bil z moškim. Stanja v družbi se geji precej dobro zavedamo, zato v javnosti ne narediš niti približno kaj takega, kar bi te lahko izdalo. Nikoli ne veš, kako bi okolica reagirala, bojim se tudi najbolj skrajnih izražanj homofobije, s fizičnim nasiljem.

Kaj je tisto, kar heteroseksualce pri istospolno usmerjenih najbolj moti? Motijo jih razne ceremonije, ki ji pripravljajo gejevski in lezbični aktivisti in aktivistke, lalanje (govorjenje moškega na žensko), feminilni geji.

Imajo razkritja javnih oseb lahko relevanten vpliv na spreminjanje družbene klime in razumevanja gejevske in lezbične populacije? Če bi se res vsi razkrili, bi bil to gotovo šok (*smeh*). Nekaj bi zagotovo pripomoglo, če bi se razkrili znani uspešni Slovenci. Samo se ne bodo, ker bi to preveč ogrozilo njihov imidž.

Se udeležuješ dogodkov, ki jih prirejajo gejevski in lezbični aktivisti in aktivistke? Se čutiš povezanega z gejevsko ali lezbično skupnostjo? Ne sodelujem nekaj pri tem, priznam. Zdi se mi, da oseba, ki je prišla na primer na Parado ponosa, ne želi pokazati družbi, da smo vsi enakopravni, ampak te osebe prikazujejo in potencirajo drugačnost. Ne išče se toliko, kaj nas vse ljudi povezuje, temveč kaj nas ločuje. Po drugi strani, pa ne vem kako bi parada brez takih posameznikov potekala, bila bi *samo* parada. Z neko širšo skupnostjo se ne čutim povezanega, imam ožji krog prijateljev, kjer nas je več gejev in pridobim občutek skupnosti v intimnem prijateljskem okolju.

MR, gej, 32 let, 22.4.2012 ob 19.00 do 19.45

Kdaj si spoznal, da si istospolno usmerjen? Dokaj pozno, v bistvu. Prej sem se ukvarjal z drugimi stvarmi in bilo je kot, da ne bi bilo časa za to. Zares razmišljati sem začel o tej možnosti, ko sem bil star okoli 22 let. Pri meni so se pojavila čustva in razmišljanja, vse še preden sem stopil v kontakte.

Kaj ti je pomagalo pri ugotavljanju spolne usmerjenosti? Meni so pomagale revije, predvsem *Vroči Kaj*. Zgodbice si si prebral malce po svoje, pa je bil učinek (*smeh*).

Si imel kake težave sprejeti svojo spolno usmerjenost? Imel se neke težave, seveda. Ne vem kdaj sem se sam s sabo sprijaznil, da sem gej. Je kar dolgo trajalo. Šele par let nazaj. Nekaj sem celo eksperimentiral z mehкими drogami in tako so leta kar minevala. Mislim pa, da nisem posegel po drogi zaradi nesprejemanja usmerjenosti.

Kako si skrival svojo usmerjenost pred družbo, preden si se odločil za razkritje? Imel sem heteroseksualne veze, na začetku bolj zaradi lastnega nesprejemanja, kasneje pa tudi zaradi načrtnega prikrivanja. Med prijatelji nikoli nisem tega tajil, po tistem, ko sem sam sebi priznal. Pred neznanci pa enostavno nisem kazal naklonjenosti mojemu spolu.

Kako je potem potekalo tvoje prvo razkritje? Prvič sem povedal pri 22 letih svoji sestrični, ko sva bila rahlo vinjena. Sprejela je ok. Povedal sem ji, ker sem želel nekomu povedati in se o tem pogovarjati.

Je razkritje karkoli spremenilo pri samemu tebi? Pri meni je sprožilo to, da sem malo več začel razmišljati o sebi, delati na sebi in ne samo na okolici, ki si misli, kar si pač misli. Postal sem nekako bolj odporen na odzive okolice. Imam pa tudi prijatelja, ki mi je naredil to uslugo, da me je poleg imena predstavljal še s spolno usmerjenostjo, kar mu nisem zameril, saj je to storil ob primernem času in na humoren način. V manjšem kraju pa je tako, da poveš parim družbam in že je seznanjena širša okolica. Zasebno pa mojih odnosov razkritje ni spremenilo.

Si se staršem razkril? Ne, ne vedo. Niti jim ne mislim povedati. Lahko si pa mislijo. Zdaj, ko je bil aktualen nov Družinski zakonik, sem klical mamo, češ da ga nisem prebral ali ga je morda ona. Presenečeno sem ugotovil, da ga je prebrala v celoti in ga celo primerjala z nekim ameriškim zakonikom. Njen komentar glede opredelitve ZA ali PROTI je bil: »Bolan je tisti, ki je proti«. Staršem se ne bi razkril, ker menim, da

imajo dovolj svojih skrbi, da bi jim nakopal še svoje. Mama me je enkrat vprašala, če imam fanta ali pa morda punco. Takrat nisem imel nikogar in to je bil tudi moj odgovor. Imam sicer željo, da povem mami, ker se pogosto slišiva in imava dober odnos, vendar je težko o tem spregovoriti, brez da bi pomislil, kako bi to vplivalo nanjo.

Kako so sprejeli tvoje razkritje prijatelji? Se je kaj spremenilo? Nisem kaj dosti povedal, se je pa razvedelo, dosti po zaslugi mojega dobrega prijatelja, ki me je predstavljal naokoli kot geja. To me ni motilo. Imam pa sedaj več prijateljev, ki so ravnotako geji, česar prej nisem imel.

Si se na delovnem mestu odločil za razkritje? V prejšnji službi smo imeli bolj sproščene odnose, lahko smo se pogovarjali o intimnih zadevah. Trenutno delam nekje, kjer so odnosi bolj formalni. Imel sem pa negativno izkušnjo s stranko na delovnem mestu, ko je želela drugega svetovalca, kar je povedal z besedami: »K temu »pedru« pa jaz ne grem!«. In ta stavek je slišalo cel kup strank, ki so bile takrat v poslovalnici. Šefica je takrat dobro reagirala, in mu zagrozila, da bo poklicala policijo, če misli nadaljevati s takim odnosom. V kolikor se ti zgodi, da te kolektiv sprejme, pa »prileti« nekaj od zunaj, od strank. Predvsem je to prisotno tam, kjer gre za malo mesto ali vas, kjer se vsi med seboj poznajo. Želim pa si, da bi imel v delovnem okolju vsaj toliko dobre odnose, da bi lahko povedal kaj osebnega.

Kaj praviš na idejo, da bi uvedli Certifikat Gejem in lezbijkam prijazno podjetje, po zgledu Certifikata Družini prijazno podjetje? Pravice do enakega obravnavanja naj bi bile tako ali tako začitene že z zakonodajo. Kar se pa tiče klime in tega, da bi certifikat omogočal na primer to, da lahko s svojim fantom prideš na službeno zabavo se mi pa zdi, da o tem odloča vsak posameznik, glede na odnose, ki jih ima s sodelavci. Certifikat ne bo pomagal, da bi te nekdo sprejel, če te že prej ni. Večina podjetij mislim, da bi bila tako ali tako proti uvedbi česa takega, vsaj podjetja v Sloveniji. Morda bi bilo to funkcionalno pri podjetjih, ki se ukvarjajo s produkti, ki jih tržijo na trg roza denarja.

Si kdaj razmišljal o selitvi v tujino, zaradi liberalnejše klime, nabora pravic, ipd.? Sem razmišljal, kar nekaj let resno o tem, a se potem nisem odločil. Ko sem bil v Budimpešti, čeprav je bila takrat še socialistična ureditev, sem se tam najbolje počutil, med vsemi mesti, ki sem jih do danes obiskal. Okolje se mi je zdelo precej liberalno. Še sedaj, ko so doživeli neki razcvet, se je ta prijetna klima ohranila. Tja me

je najbolj vleklo. Bolj kot zaslužek in urejen status, me je očarala sproščenost, ki sem jo v mestu občutil.

Kakšno je po tvojem mnenje stanje homofobije v družbi? Od kod ta nestrpnost? To je prisotno vsepovsod. Osebno imam že prilagoditev pri vožnji s partnerjem v avtu. Čeprav si recimo na varen in izoliran od okolice, se ne dotikaš ali poljubljaš s svojim partnerjem. Toliko imaš to ponotranjeno. Nestrpnost do vseh drugačnosti ima dolgo zgodovino, in ne zdi se mi, da se bo kaj spremenilo za čas mojega življenja.

Kaj je tisto, kar heteroseksualce pri gejih in lezbijkah najbolj moti? Moteči so feminilni geji, tudi za pripadnike »lastne« skupine. Parada ponosa je kamen spotike pri ostalih pripadnikih gejevske populacije, saj krepi stereotipe in ne pokaže resničnega stanja gejevske populacije. Pri sprejemanju Družinskega zakonika, so si nasprotniki verjetno predstavljali takega geja, ker so ti edini, ki v populaciji izstopajo. Zato razumem, da je prišlo do takega rezultata. Ko bi vedeli, kdo vse so geji, kako še izgledajo in katere položaje zavzemajo, bi bili verjetno presenečeni in morda bi tudi spremenili mnenje. Večini gejev se na zunaj ne vidi, da so geji in nimajo feminilnega videza ali obnašanja.

Imajo razkritja javnih oseb lahko relevanten vpliv na spreminjanje družbene klime in vključevanja gejevske in lezbične skupnosti v širšo družbo? Razkritja znanih bi izboljšala situacijo. O veliko politikih krožijo govorice ali je v manjših krogih celo znano. Mnogo gejev je direktorjev podjetij, ljudi na položajih. Vendar kljub vplivu, ki ga imajo, nihče tega ne razkrije, ker bi s tem ogrozil svojo podobo in položaj. Veliko takih gejev ima tudi ženo in otroke, to skorajda spada k karieri. Pri nas v Sloveniji tovrstna razkritja še niso aktualna, medtem ko se v Ameriki to danes redno dogaja.

Se udeležuješ dogodkov, ki jih organizirajo gejevski in lezbični aktivisti in aktivistke? Ti je pomembno, da si del te populacije? V širšo gejevsko sceno zahajam povečini zaradi iskanja spolnih stikov. Odnose, kjer se pogovarjam o homoseksualnosti pa gojim v ožjem krogu prijateljev.

KM, gej, 22 let, 22.4. 2012 ob 20.00 do 20.45

Kdaj si spoznal, da si istospolno usmerjen? Tam nekje proti koncu osnovne šole. S sošolcem sva se družila in nek večer sva prestopila mejo prijateljstva. In od takrat

naprej se je potem stopnjevalo. O tem nisem niti pretirano razmišljal, saj mi je bilo bolj pomembno, da imam še naprej tovrstne stike.

Kaj ti je pomagalo pri ugotavljanju spolne usmerjenosti? Od nekdaj sem gledal moške, na slikah, na ulici, kjerkoli. Interneta takrat nisem imel, sem pač iz okolice videl, kje imam interes.

Si imel kake težave sprejeti svojo spolno usmerjenost? Prvi spolni odnos je bil z moškim, ki je bil heteroseksualec. Potem sem tudi jaz nekaj probaval s puncami, vendar sem se kaj hitro in vrnil k moškim. Pač ni šlo. Lahko bi rekel, da sem svojo usmerjenost sprejel preko spolnosti.

Kako si skrival svojo usmerjenost pred družbo, preden si se odločil za razkritje? Nisem se trudil nekaj skrivati, ali pa si želel ljudi zavajati. Enostavno sem počel te stvari tako, da okolica ni vedela. Daleč stran od tega, da bi okolici prodajal drugo sliko, da sem *strejt*. Imel se tudi punco, a ko sem videl, da ne gre, sem takoj prekinil. S sošolci iz srednje šole smo pogosto počeli kaj seksualnega, med njimi so bili večinoma heteroseksualci, in nikomur se to, kar smo počeli, ni zdelo nič nenavadnega. Nisem skrival svoje usmerjenosti, sem pa vedel komu lahko povem, ali še raje pokažem (*smeh*).

Kako je potem potekalo tvoje prvo razkritje? Prvič sem povedal kolegici in kolegu. Sprejela sta čisto običajno. Kolegu sem povedal, ker mi je bil všeč in z njim sem si želel biti, kar se je potem tudi zgodilo.

Je razkritje spremenilo karkoli pri samemu tebi? Niti ne. Morda sem pridobil nova poznanstva in si ustvaril družbo iz gejevskih krogov.

Ali si se razkril družini? Starši so me že za koga, ki so ga spoznali, vprašali ali je moj fant. Vedno odgovorim v drugih relacijah, ali je moj cimer, sošolec, nikoli pa fant. So pa preko opredelitve pri Družinskem zakoniku spoznali moja stališča. Seveda sem se opredelil za, predvsem se strinjam z delom, ki ureja možnost posvojitev tudi za istospolno usmerjene, saj si tudi sam želim otrok. Starši so si razlagali moje »napredno« razmišljanje kot posledico liberalnega okolja v katerem sem odraščal. Verjetno pa slutijo, da v ozadju mojih stališč ni le duh časa. Ne obremenjujem se s tem, ali vedo ali ne, niti s tem, ali bi jim povedal.

Kako so sprejeli tvoje razkritje prijatelji? Se je kaj spremenilo? S starimi prijatelji sem izgubil stik, spoznal sem nove in si ustvaril neko ožjo družbo, v kateri nas je več gejev. Širši okolici in bežnim znancem pa se ne razkrivam, ne vidim pomena v tem.

Kako je bilo v času šolanja? Spomini na šolo so bili bolj kot ne eksperimentiranja s sošolci. Večere smo preživljali skupaj in velikokrat se je kaj zgodilo. Ni pa potem peljalo naprej, na primer v vezo. Veliko sem imel takih bežnih stikov.

Kakšna se ti zdi ideja, da bi ustanovili certifikat LGBT prijazno podjetje, kot je npr. certifikat za Družini prijazno podjetje? (Ustvarjenje klime, kjer heteronormativnost ni toliko pristotna) Po moji neprijetni izkušnji, bi rekel, da bi težko tak certifikat vpeljali v podjetje, še teže pa bi skrbeli za izvajanje načel. Tako, da se mi zdi, da je za tovrstne ukrepe še prezgodaj. To je dobro vidno pri rezultatih referendumu o Družinskem zakoniku. Zakonik je urejal mnogo področij, ne le pravic istospolno usmerjenih, pa je še vedno padel.

Kako pa je v službi, se se tam odločil za razkritje? V preteklosti sem eno izmed služb zapustil zaradi moje spolne usmerjenosti oziroma tega kako so jo sprejeli. Doživljal sem razna šikaniranja s strani šefa, vedno so bila vezana samo na mene, vse do tega, ko me je nek dan poklical na pogovor, kjer me je za stavbo, v kateri smo delali vprašal, če se gej in mi zagrozil s stavkom: »Če se misliš tako obnašati, pojdi kar v Ljubljano!«. Takrat sem videl, da nikoli ne bo boljše. Zanimal sem usmerjenost in naslednji dan dal odpoved.

Te je kdaj zamikala tujina? Si razmišljal, da bi se preselil v države, kjer imajo istospolno usmerjeni boljše pogoje za življenje? Ne, mene tujina ne mika. Zaradi statusa, ki ga imajo morda tam istospolni pa tudi ne. Želim si ustvariti življenje v Sloveniji.

Kakšno je po tvojem mnenje stanje homofobije v družbi? Homofobijo čutiš povsod v javnosti. Seveda jo ponotranjš in si ne izkazuješ naklonjenosti javno. Mislim, da tudi kakih večjih sprememb še nekaj časa ne bo. Dobro je, da se ureja zakonodaja, da se lahko homofobično nasilje prijavi, in te ob tem jemljejo resno, vendar to nasilja ne bo ustavilo.

Kaj heteroseksualce pri gejih in lezbijkah najbolj moti? Najbolj se oprejo na mnenje večinske družbe, ki je še vedno negativno. In s tem se ponovno producira homofobija v družbo. Težko je spremeniti mnenje posameznikov.

Se udeležuješ dogodkov, ki jih organizirajo gejevski in lezbični aktivisti in aktivistke? Ti je pomembno, da si del te populacije? Na parade hodijo samo ekshibicionisti, ki imajo radi pozornost. Sam se ne vidim na tovrstnih zadevah. Nisem širše razkrit, zato to zame ne pride v poštev. Tudi v primeru, da bi bil, verjetno ne bi

obiskoval takih dogodkov, ker imam drugačne interese. Oveljaviti se želim na drugih področjih življenja.

S, gej, 26 let, 24. 4. 2012 ob 19.00 do 19.45

Kdaj si spoznal, da si istospolno usmerjen? Da sem istospolno usmerjen nisem spoznal na nobeni določeni točki svojega življenja, ampak sem preprosto vedel. Že od otroštva se spomnim nekih občutkov, kasneje pa sem si jih le razložil in nisem jih imel težave sprejeti, saj so bili vseskozi tukaj.

Kaj ti je pomagalo pri ugotavljanju spolne usmerjenosti? Kot sem že omenil, sem vedel za svojo usmerjenost, res pa je, da je internet dosti pripomogel k stikom z drugimi istospolno usmerjenimi, predvsem kar se tiče komuniciranja, kasneje pa tudi srečanja in pogovora v živo.

Si imel kake težave sprejeti svojo spolno usmerjenost? Nisem imel nikakršnih težav sam pri sebi. Težave so se pojavile z okolico, pred katero sem deloma skrival svojo usmerjenost.

Kako si skrival svojo usmerjenost pred družbo, preden si se odločil za razkritje? Svoje usmerjenosti nisem posebej skrival, ampak enostavno nisem govoril o tem oziroma sem se izogibal te teme.

Kako je potekalo tvoje prvo razkritje? Najprej sem zaupal to svoji najboljši prijateljici, in sicer v času srednje šole (mislim, da je bilo to leta 2003). Njena reakcija je bila pozitivna, mogoče je bila malo navdušena. Najbolj so jo zanimale moje izkušnje in seksualnost (s kom, kdaj, kje, ali boli, ipd.). Njej sem se odločil povedati, ker sem se prvič zaljubil in sem si želel z nekom o tem pogovarjati.

Je razkritje spremenilo karkoli pri samemu tebi? Bolj ali manj je enako kot prej. Vse spremembe so bolj posledica odraščanja kot pa razkritja spolne usmerjenosti.

Si se staršem razkril? Doma se nisem ravno razkril oziroma me je mama vprašala, če sem homoseksualec in takrat se vprašanju nisem izognil. Pritrdil sem in potem se je začelo. Najprej je bil šok in cel kup vprašanj. Po nekem je sprejela in sedaj je doma v redu. Z mamo se lahko sproščeno pogovarjava, vem da je sprejela in se zanima za moje življenje. Oče ne ve in rad bi, da tako ostane. Zaenkrat ima še preveč staromodno razmišljanje. Pred ostalimi družinskimi člani svoje usmerjenosti ne skrivam, vendar pa o tem ne govorimo. Verjetno pa nekaj sumijo. Nimam potrebe, da bi izvedeli vsi v družini, saj jim ne želim povzročati nepotrebnih skrbi.

Kako so sprejeli tvoje razkritje prijatelji? Se je kaj spremenilo? Zame vejo najbližji prijatelji, vsi so to sprejeli kot normalno, izgubil nisem nobenega prijatelja in prijateljice. Naši odnosi so se predvsem okrepili, saj se lahko o tem normalno pogovarjamo, šalimo in smo med seboj povsem sproščeni. Moji prijatelji so tudi spoznali moje partnerje in ostale prijatelje, ki so istospolno usmerjeni. Če se znajdem v kakšni čustveni stiski, najprej pokličem svojo najboljšo prijateljico in mi skuša z nasveti in njenimi izkušnjami pomagati, prav tako smo se veliko pogovarjali o Družinskem zakoniku. Všeč mi je, da ve le ožji krog prijateljev, ki jim zaupam, ne bi si želel, da bi se to širše razvedlo, med znance in nepoznane ljudi. Razkritje se mi zdi osebna izbira posameznika, da izbere pravo osebo in se ji zaupa. Moji prijatelji so, recimo, v 60% heteroseksualno, v 40% pa istospolno usmerjeni. Jaz med svojimi prijatelji ne delam razlik, ne glede ali so heteroseksualni, biseksualni ali pa homoseksualni. Moji prijatelji so moji prijatelji in z njimi se lahko normalno pogovarjam, brez zadržkov. Malo sem le imel zadržkov pri razkritju moškimi heteroseksualnim prijateljem, ki so se izkazali za nepotrebne, saj so presenetljivo dobro reagirali. Načeloma pa so imeli vsi prijatelji že pred mojim razkritjem pozitiven odnos do homoseksualnosti. Imam pa zdaj občutek, da so še bolj odprti glede tega. Mogoče si niso znali pred tem predstavljati kakšnih situacij, pa smo nato skupaj predebatirali.

Si na delovnem mestu razkrit? Na delovnem mestu sem delno razkrit. Razkril sem se dvema sodelavkama, za kateri sem presodil, da sta v redu. Smo v dobrih odnosih zato nisem imel zadržkov. Dobro sta reagirali in ni nobenih neprijetnosti. Celotnemu kolektivu pa ne bi povedal, ne bi imelo nikakšnega smisla. Delam v kolektivu, kjer je veliko žensk in jim grem že sedaj na trenutke malo v nos, tako da bi mi ta informacija lahko naredila veliko škode. Na splošno se mi zdi, da je razkritje na delovnem mestu redko, saj si ne želiš ogoroziti delovnega mesta. Mislim, da je Slovenija premala za tovrstna razkritja. Tisti, ki so na nekem višjem položaju, tega ne bodo razkrili nikoli, ker vprašanje kako dolgo bi še ostali na tem mestu. Mislim, da je v svetu dosti bolj odprto to in se ljudje ne obremenjujejo toliko s spolno usmerjenostjo. Tako imemo na primer po svetu recimo predsednike političnih strank, ki so razkriti geji. Ne predstavljam si (še) kaj takega pri nas.

Kaj praviš na idejo, da bi uvedli certifikat Gejem in lezbijkam prijazno podjetje, po zgledu certifikata Družini prijazno podjetje? Ideja ni slaba, ampak se bojim

kako bi širša javnost gledala na to. Moje mnenje je, da je Slovenija premajhna, da bi se homoseksualnost pojavljala v javnosti. Še vseeno se mi zdi to tabu tema pri nas. Mislim, da Certificat ne bi uredil tega, kar je srž problema.

Te je kdaj zamikala tujina? Zaradi klime, urejenega statusa in nabora pravic, ipd. Mislim, da je vsak kdaj pomislil na to (*smeh*)... Ampak to je zaenkrat iluzija. V tujini bi imel res mogoče več pravic kot gej, živel bi svoje življenje v drugem okolju, kar pa ne pomeni, da ne bi imel enakih problemov kot tukaj.

Kakšno je po tvojem mnenje stanje homofobije v družbi? Mislim, da se homofobija v družbi zmanjšuje, ravno zato, ker je homoseksualna populacija vse bolj vidna. Vendar so tukaj še vseeno posamezniki, ki nasprotujejo in ki bodo kdaj pa kdaj koga pretepli ali kaj podobnega. To vse izvira iz predsodkov do drugačnih. Čeprav se mi zdi, da lezbijke ne motijo toliko kot geji. Govorim za moške heteroseksualce. Misel na dva moška skupaj se jim gnusi, misel na dve ženski skupaj – tukaj pa si mogoče še znajo kaj predstavljati v svoji glavi. In potem avtomatsko: »Peder? Joj, fuj, itd.«

Istospolno usmerjeni smo ljudje, nismo slabi ljudje, ker imamo radi isti spol in nismo tako drugačni, kot nekateri posamezniki menijo. Vedno se bo našel nekdo, ki bo nasprotoval. In vedno, ko se bo o tem javno govorilo, ko se bo obetal spet kakšen referendum, se bodo zgražali in nasprotovali. Mogoče bo malo, ampak čisto malo napredovanja, drugače pa sem mnenja, da bomo ostali nekje na točki, kjer smo zdaj.

Imaš kakšne izkušnje s homofobijo, diskriminacijo ali morda nasiljem? Nimam nekih slabih izkušenj, se pa zavedam, da jih imam lahko kaj hitro, če bi na določenih mestih pokazal, da sem gej. Imam ponotranjeno, da v javnosti ne izkazujem naklonjenosti partnerju, saj se bojim reakcij okolice.

Imajo razkritja javnih oseb lahko relevanten vpliv na spreminjanje družbene klime in razumevanja gejevske in lezbične populacije? Ta razkritja imajo zelo pomembno vlogo, vendar jih v Sloveniji še nekaj časa, po mojem mnenju, ne bo. Slovenija je premajhna, da bi se ljudje tako izpostavljali in nato lahko živeli kot ostali člani družbe. Morda se stanje izboljša, ko bo to v tujini stalna praksa in bo to postalo bolj vsakdanje. Pri nas je to še vedno atrakcija in tabu.

Se udeležuješ dogodkov, ki jih prirejajo gejevski in lezbični aktivisti in aktivistke? Se čutiš povezanega z gejevsko ali lezbično skupnostjo? Ne, ne udeležujem se teh dogodkov. To nekako ni zame. V *K4* sem bil nekajkrat, to pa je

bilo vse. Imam prijatelje, ki so istospolno usmerjeni, tako da imam stik s gejevsko in lezbično populacijo preko ozkega kroga prijateljev, ki pa mi zadostuje.

R, gej, 30 let, 2.5.2012 ob 20.00 do 21.00

Kdaj si spoznal, da si istospolno usmerjen? Prav trenutka zavedanja lastne spolne usmerjenosti se ne spomnim, lahko pa rečem, da zagotovo nekje na začetku pubertete. Ostaja mi samo v spominu, da sem že takrat občudoval različne posterje simpatičnih moških, ki jih je imela sestra nalepljene po steni.

Kaj ti je pomagalo pri ugotavljanju spolne usmerjenosti? Nisem imel težav z odkrivanjem svoje usmerjenosti oziroma se sploh ne spomnim, da bi jo odkrival. Pač pa je bila tam in to se mi je zdelo čisto običajno.

Si imel kake težave sprejeti svojo spolno usmerjenost? Niti malo. Zame je bilo to tako naravno, da se nisem obremenjeval s tem, da sem gej.

Kako si skrival svojo usmerjenost pred družbo, preden si se odločil za razkritje? Nisem je skrival, saj sem kar hitro od lastnega zavedanja povedal doma in prijateljem.

Kako je potekalo tvoje prvo razkritje? Prvo razkritje je bilo pred najboljšo prijateljico pri 16. letih. Začelo pa se je kot šala, preko sporočil na mobitelu. Sprejela je super, tako preko sporočil, kot kasneje v osebnih stikih. Povedal sem ji, ker sem želel biti iskren z njo, saj sva imela zelo dober odnos.

Je razkritje spremenilo karkoli pri samemu tebi? Osebno pri meni se ni spremenilo nič, mi je pa olajšanih nekaj stvari. Recimo, da ne potrebujem več razmišljati, kako bom kakšno stvar povedal. Vse je bolj sproščeno, ker lahko govorim o vsemu bolj odprto.

Si se staršem razkril? Staršem sem precej hitro povedal, na kar so rekli, da so že sumili. Sprejeli so dobro, v družini se ni nič spremenilo, o tej temi se čisto običajno pogovarjamo. Tudi s sorodniki ni težav, starši me podpirajo in to ni nikoli postala tabu tema v družini. Razkril se nisem samo eni izmed sester, s katero si nisem blizu in niti nimava stikov. Lahko da ve, a se verjetno z njo o tem ne bom pogovarjal.

Kako so sprejeli tvoje razkritje prijatelji? Se je kaj spremenilo? Vsi prijatelji so sprejeli super, odnosi so se celo poglobili, saj se lahko bolj odprto in hudomušno pogovarjamo o vsem. Družim se tako s heteroseksualci kot z istospolnimo usmerjeni in med njimi ni nikakršne razlike. Delati razliko med prijatelji glede spolne

usmerjenosti je lahko nova oblika diskriminacije. Od nekdanj sem imel prijatelje istih nazorov kot sem sam, in odprtost za drugačnost je bila skupna lastnost vseh ljudi v mojem ožjem krogu.

Si na delovnem mestu razkrit? Razkril sem se samo nekaterim. Edini pogoj je bil, da smo si bili dovolj blizu. Mislim, da moje razkritje ne bi v službi nič spremenilo, ne v pozitivno, ne v negativno smer. Ne bi me motilo, da bi bil cel kolektiv seznanjen, bi me pa motilo, če bi se potem želeli o tem pogovarjati. Večina se jih na delovnem mestu ne razkrije zaradi strahu pred izgubo delovnega mesta, kar je eksistenčnega pomena. Drug razlog bi lahko bil kakšna slaba izkušnja. S sodelavci si običajno v bolj površinskih odnosih, ki ne zmorejo teže tako osebnih zadev, kot je spolna usmerjenost. Ponavadi ljudje tudi ločujemo službo in zasebno življenje, zato morda ni potrebe po razkritju na delovnem mestu.

Kaj praviš na idejo, da bi uvedli certifikat Gejem in lezbijkam prijazno podjetje, po zgledu certifikata Družini prijazno podjetje? Za to idejo še nisem slišal, je pa kr zanimivo, ampak iskreno.. Katero podjetje pa bi si prizadevalo za tak certifikat? Bolj kot certifikati podjetjem za prijaznost do neke skupine je potrebno v družbi to uvesti kot redno prakso.

Te je kdaj zamikala tujina? Zaradi klime, urejenega statusa in nabora pravic, ipd. Ne, tujina me nikoli ni mikala. V svoji koži se počutim odlično, tudi slabih izkušenj, pogojenih s tem, da sem gej, nimam. Zaenkrat mi Slovenija ustreza.

Kakšno je po tvojem mnenje stanje homofobije v družbi? Odnos družbe je različen. Osebno mnenje je, da je odnos tak, kot si ga narediš. Homofobija izvira iz različnih sfer. Prva je zagotovo družina. Če izhajaš iz družine, kjer imajo odklonilen odnos do istospolno usmerjenih, obstaja velika verjetnost, da boš prevzel homofobično držo. Homofobija izhaja tudi iz medijev, družbe s katero preživljaš čas in podobno.. Pri vseh pa je skupni imenovalec samo nevednost. Menim pa, da niti niso slabi časi. Biti gej ali lezbijka še ne pomeni, da ne moreš biti uspešen. Težko je le tistim, ki so geji in lezbijke le med štirimi stenami. Zakonodaja klime v družbi po mojem mnenju ne more spremenit, vsekakor pa lahko izredno veliko doprinese za boljše življenje istospolnih posameznikov.

Kaj je tisto, kar heteroseksualce pri istospolno usmerjenih najbolj moti? Moti jih v bistvu nič, ampak nepoznavanje in nevednost vedno vzbudita negativne občutke.

Imajo razkritja javnih oseb lahko relevanten vpliv na spreminjanje družbene klime in razumevanja gejevske in lezbične populacije? Da, razkritja bi pomagala. Vendar je pri nas tako, da skrivajo tudi tisti, za katere se ve, da so geji ali lezbijke. To pa ima samo slab vpliv.

Se udeležuješ dogodkov, ki jih prirejajo gejevski in lezbični aktivisti in aktivistke? Se čutiš povezanega z gejevsko ali lezbično skupnostjo? ? Odvisno od dogodka. Nimam težav obiskati roza večerov v K4 ali Lezbični in gejevski filmski festival. Vse je odvisno od interesov in drugih okoliščin – čas, družba ob dogodku in podobno.

MJ, lezbijka, 30 let, 27.4.2012 ob 18.15 do 19.00

Kdaj si spoznala, da si istospolno usmerjena? Lahko bi rekla, da dokaj pozno. Nekje pri 20 letih, ko sem se zaljubila v žensko. Že prej sem imela neke občutke do svojih prijateljic, vendar si jih nisem razlagala kot romantične. Mislila sem, da tako izgleda žensko prijateljstvo, ker smo si dekleta bližje in smo bolj čustvena. Če zdaj pogledam nazaj, sem do nekaj prijateljic gojila globja čustva od platonskih. Tista prijateljstva so potem tudi razpadla. Spomnim se tudi dogodka iz otroštva, ko sem hodila na sladoled v slaščičarno, kjer je delala punca, ki se mi je zdela zelo lepa, zato sem pogosto hodila na sladoled.

Kaj ti je pomagalo pri ugotavljanju spolne usmerjenosti? Veliko so mi pomagali stiki z ženskami in tudi moškimi. Imela sem fante, a vedno znova se je veza končala, pogosto zaradi istih razlogov. V vezi z moškim sem bila odtujena, z glavo drugje, vedno z mislimi pri prijateljici. Kakor hitro me je katera poklicala, sem vedno našla čas, da se dobiva. Fantje so to opazili, veza se je zaključila in meni se je zdelo, da lahko spet diham in načrtujem čas s prijateljicami. Tako sem sčasoma opazila, da me fantje ne privlačijo in da je moja prijateljska pozornost dekletom pravzaprav romantične narave.

Si imela kake težave sprejeti svojo spolno usmerjenost? Ja, neko krajše obdobje, ko sem se začela resno spraševati, če sem lezbijka, so se mi pojavile določene misli, ki pa so bile bolj povezane z urejanjem življenja, pomisleki kako živeti kot lezbijka, o družini, spremembi.. Vendar to ni trajalo dolgo, saj sem v sebi že dolgo vedela, da kdo sem.

Kako si skrivala svojo usmerjenost pred družbo, preden si se odločila za razkritje? Nisem skrivala, le govorila nisem o tem. Ugotovila sem, da mi je ustrezala bolj družba žensk kot moških, kar ni nič nenavadnega. Redke veze z moškimi sem imela, ko se še nisem bila prepričana. Takrat namreč, razen bežnih »eksperimentalnih« poljubov, z ženskim spolom nisem imela telesnih stikov. Dovolj mi je bila že vsakodnevna družba s prijateljicami. Kadar smo se pogovarjale o fantih, so me kdaj spraševale in ker mi nihče ni bil posebno všeč, sem pač obveljala za izbirčno.

Kako je potekalo tvoje prvo razkritje? Prvič sem se razkrila pri 22 letih, sošolki s fakultete, ko sva bile rahlo vinjene, saj me je skrbelo, kako bo sprejela. Ko sem ji zaupala, mi je odgovorila, da je že sumila. Potem sva se še dolgo v noč pogovarjali o tem, malo me je celo hecala. Vesela sem, da sem prvi povedala ravno njej, čeprav se danes več ne druživa.

Je razkritje spremenilo karkoli pri samemu tebi? Spremenilo je to, da sem postala bolj samozavestna, pa ne zaradi razkritja samega, ampak zato, ker sem nekaj pri sebi izboljšala. Po tem se nisem toliko obremenjevala, kaj bo rekla okolica.

Si se razkrila staršem? Staršem se nisem razkrila, vendar sumijo. Vsake toliko me mama vpraša, če sem lezbijka in pride opazke o tem, zakaj nimam fanta, pogovor o vnukih in podobno. Pri takih temah doma nikoli nisem sodelovala in tudi zdaj ne razlagam teh stvari. Oče je bolj molčeč, vendar čutim, da tudi on sumi. Vedno kadar omenjam, da grem kam s prijateljico, me potem še nekaj časa mama sprašuje, če grem, na primer, naokoli s Tejo. Včasih, kar tako za hec rečem, da grem z moškim kolegom in potem me še nekaj časa sprašuje po njem. Mislim, da precej razberejo iz mojega obnašanja in načina življenja, a nekako še vedno upajo, da pa morda pristanem z moškim in si ustvarim družino. Mislim, da jim bom verjetno nekoč povedala, a za zdaj še ne vidim te potrebe. Preveč bi bilo komplikacij.

Kako so sprejeli tvoje razkritje prijatelji? Se je kaj spremenilo? Prijatelji, ki sem jim povedala, so sprejeli čisto ok. Naš odnos se je izboljšal, saj lahko več govorim o sebi in sem manj zaprta, tudi punco lahko pripeljem v družbo. Sem pa z nekaj prijatelji, ki vedo, izgubila stik, a to je bil bolj splet drugih okoliščin. Najprej so me malo spraševali o občutkih, izkušnjah, seksu, zdaj pa je vse po starem. Bežnim znancem ne razlagam, sem pa tudi že slišala govorce o sebi, a na to se ne odzivam.

Si na delovnem mestu razkrita? Na delovnem mestu sem povedala le eni sodelavki, s katero se družim, z ostalimi se ne razumem tako dobro, da bi se o tem pogovarjala. Delovno mesto se mi ne zdi prostor, kjer bi delila osebne zadeve.

Kaj praviš na idejo, da bi uvedli certifikat Gejem in lezbijkam prijazno podjetje, po zgledu certifikata Družini prijazno podjetje? Verjetno bi bilo prej ali slej dobro kaj takega uvesti, a bojim se, da ne bi imelo željenega učinka. V kolikor so okoliščine primerne bi lahko tudi povedala, a ne vem, kaj bi imela od tega, da bi kolektivu povedala, da sem lezbijka. Verjetno bi se pojavilo cel kup vprašanj, kdo bi morda to informacijo celo izkoristil proti meni... Ne želim se ukvarjati s takimi situacijami. Še vedno imamo v družbi ljudi, ki istospolne usmerjenosti ne sprejemajo in celo netijo nasilje, zato je vsako razkritje lahko že izpostavljanje tem situacijam.

Te je kdaj zamikala tujina? Zaradi klime, urejenega statusa in nabora pravic, idp. Z idejo o tujini sem se poigravala v mladosti, bolj zaradi nekega splošnega osebnega nezadovoljstva. Zdaj se mi zdi ta ideja tako oddaljena, da o njej ne razmišljam. Bi pa seveda odšla v tujino zaradi karijerne priložnosti. Tudi v tujini se ti lahko zgodi, da si žrtev homofobije, tudi tam, kjer je homoseksualnost bolj sprejeta, zato se mi zdi, da je samo ta motiv prešibek.

Kakšno je po tvojem mnenje stanje homofobije v družbi? Ravnokar smo dobili odgovor, ko je na referendumu padel nov Družinski zakonik. Mislim, da sama zakonodaja ne bo spremenila stanja, morda ne tako na hitro, kot pričakujemo, je pa to dobra pot, da se dolgoročno kaj spremeni. Konec koncev so bile pravice vedno izbojevane in ne kar dodeljene, zato so aktivizmi smiselni. Mislim pa, da zaenkrat ostajajo na margini in do fronte heteroseksualcev niti ne sežejo.

Kaj je tisto, kar heteroseksualce pri istospolno usmerjenih najbolj moti? Mislim, da vse izvira iz nepoznavanja in neznanja. Česar ne poznamo, kar je drugačno, zbuja neke občutke, ki so pri tistih, ki jih zadeva moti, še potencirani. Če dodamo še večinsko mnenje družbe in predsodke, imamo konglomerat, ki ne popusti. Morda so bolj kot lezbijke, moteči geji, predvsem za moško heteroseksualno populacijo, saj velikokrat od heteroseksualnih moških slišimo, da je seks med dvema moškima »ogaben«.

Imajo razkritja javnih oseb lahko relevanten vpliv na spreminjanje družbene klime in razumevanja gejevske in lezbične populacije? Marsikaj bi se spremenilo, če bi se večina javnih oseb razkrila. Do tega ni prišlo, ker družba ni pripravljena na

tovrstno odkritost, in tudi posamezniki niso pripravljeni ogroziti svojih služb in načina življenja, ki ga imajo. V tujini se to počasi dogaja, a še vedno bolj v svetu zabave, kot v politiki, kjer gre ponavadi za razkritje afere in hkrati spolne usmerjenosti.

Se udeležuješ dogodkov, ki jih prirejajo gejevski in lezbični aktivisti in aktivistke? Se čutiš povezano z gejevsko ali lezbično skupnostjo? Obiskala sem že Festival lezbičnega in gejevskega filma, občasno grem v *K4* na Roza žur, redno berem revijo *Narobe* preko interneta, včasih si v knjižnici sposodim kakšen lezbični roman. Imam nekaj znank, ki so s sceno bolj povezane in se dogodkov redno udeležujejo in se potem o tem tudi pogovarjamo, sama pa nisem v tej sceni. Zdi se mi nekako premajhna in hitro pride do kakšnih zapletov. Osebno mi bolj ustreza druženje v manjših, zasebnih krogih.

8.3 POSTOPEK KVALITIVNE ANALIZE

Tabela 5: Kodiranje izjav pod kategorijo PRVA LASTNA SPREJEMANJA SPOLNE USMERJENOSTI

Št. izjave	IZJAVA	POJEM
KS1	<i>Od nekdanj sem vedel in dopuščal možnost, da me privlačita oba spola.</i>	SPONTANO SPREJEMANJE LASTNE SPOLNE USMERJENOSTI
KS2	<i>Svoje usmerjenosti sem se začel zavedati okoli 12 leta. Bil sem nesamozavesten in zaprt vase. Pomembno za ugotavljanje moje usmerjenosti, je bila televizija, Kanal A, in pa internet, kjer vidiš kaj ti je zanimivo. Nekaj časa sem se še spraševal, ali je to pa morda prehodno obdobje, ampak to je bil zelo kratek čas. Nisem si dolgo časa lagal.</i>	POMOČ MEDIJEV
KS3	<i>Razmišljal sem, kako bi bilo življenje lažje, če nisem, vendar ti podzavest nekako vedno sporoča kaj si, in tako sem hitro sprejel.</i>	RAZMIŠLJANJA O LASTNI SPOLNI USMERJENOSTI
KS4	<i>Preko interneta sem našel nekaj informacij o svojih občutkih, prve stike in druženja. Pred</i>	POMOČ MEDIJEV

	<p>razkritjem nisem iskal informacij na to temo, ker se mi zdi, da je vsaka situacija toliko specifična, glede na to v kakšnem okolju si. Izkušnja geja, ki prihaja iz vaškega okolja in živi sedaj v Ljubljani ali izkušnja nekoga, ki je scenski, mi ne bodo kaj dosti pomagale pri mojem življenju, zato teh informacij niti nisem iskal.</p>	
KS5	<p>Prvemu sem povedal dve leti nazaj, kolegu iz otroštva, s katerim vmes nekaj časa nisva imela stikov. Slučajno smo se potem srečali in vzpostavili stike. V tem času sem tudi zanj zvedel, da je gej. Njemu sem povedal, in po enem letu izvedel, da me takrat niti ni resno jemal kaj sem, ker sem nekakšna neobstoječa kategorija. Takrat sva se potem odkrito pogovorila, stvar je sprejel oziroma vsaj ni kazal več nestrinjanja. On je takrat povezal mojo usmerjenost z svojim obdobjem zmedenosti.</p>	PRVO RAZKRITJE
J1	<p>Prvič sem na to pomislil na počitnicah med četrtem in petim razredom osnovne šole. Spali smo po šotorih, fantje in dekleta ločeno. Fantje smo se takrat med seboj spoznavali in eksperimentirali. Sicer ne bi rekel, da takrat veš, da gre že za spolno usmerjenost. Ima pa ta dogodek težo, ko se si razlagaš preteklost.</p>	LASTNA PARTNERSKA IZKUŠNJA
J2	<p>Čas, ko sem se zares začel tega zavedati pa sega v začetek srednje šole. Pri tem so pomemben faktor igrale izkušnje, ko sem videl, da z nasprotnim spolom ne gre. V glavnem je bilo več fantov, tudi čustva so bila prisotna vedno tam, kjer sem bil s fanti. In to mi je pomagalo, da sem si razložil in potrdil, da sem gej.</p>	LASTNA PARTNERSKA IZKUŠNJA

J3	<i>V času moje pubertete še ni bilo interneta, na žalost. Občasno si kje našel kak filmček, revijo s slikami ali zgodbo, to pa je bilo vse.</i>	POMOČ MEDIJEV
J4	<i>Enostavno so potem izkušnje odigrale poglobljeno vlogo.</i>	LASTNA PARTNERSKA IZKUŠNJA
J5	<i>Upal pa sem, da nihče ne ve ali sumi. V tistem času je bilo obdobje rave-a in party kulture, ki je poznana po odprti seksualnosti in tam sem tudi našel svoje zavetje. To je bilo okolje, kjer ti ni bilo potrebno spolne usmerjenosti prav nič skrivati. Danes takih prostorov skorajda ni več.</i>	SPREJEMAJOČE OKOLJE
J6	<i>Ja, seveda. Punco sem imel ravno zaradi tega. Sam pri sebi sem vedel, da si tega v resnici ne želim. Vseeno sem se odločil, da bom v zvezi, ker je bila to dobra strategija za »prelisičenje« okolice, ki je kljub temu nekaj sumila (tudi zaradi mojega stereotipnega videza).</i>	TEŽAVE Z LASTNIM SPREJEMANJEM
J7	<i>Bil sem ne nekem party-ju, star 15 ali 16 let, ko sem se zapletel z nekim fantom. Po seksu sva se pričela o tej temi tudi pogovarjati. Zame je bil ta pogovor pomemben, ne samo zaradi prvega razkritja, ampak kot eno izmed prvih odpiranj teme homoseksualnosti nasploh.</i>	PRVO RAZKRITJE
MR1	<i>Dokaj pozno, v bistvu. Prej sem se ukvarjal z drugimi stvarmi in bilo je kot, da ne bi bilo časa za to. Zares razmišljati sem začel o tej možnosti, ko sem bil star okoli 22 let. Pri meni so se pojavila čustva in razmišljanja, vse še preden sem stopil v kontakte.</i>	RAZMIŠLJANJA O LASTNI SPOLNI USMERJENOSTI
MR2	<i>Meni so pomagale revije, predvsem Vroči Kaj. Zgodbice si si prebral malce po svoje, pa je bil</i>	POMOČ MEDIJEV

	<i>učinek (smeh).</i>	
MR3	<i>Imel se neke težave, seveda. Ne vem kdaj sem se sam s sabo sprijaznil, da sem gej. Je kar dolgo trajalo. Šele par let nazaj.</i>	TEŽAVE Z LASTNIM SPREJEMANJEM
MR4	<i>Imel sem heteroseksualne veze, na začetku bolj zaradi lastnega nesprejemanja, kasneje pa tudi zaradi načrtnega prikrivanja. Med prijatelji nikoli nisem tega tajil, po tistem, ko sem sam sebi priznal. Pred neznanci pa enostavno nisem kazal naklonjenosti mojemu spolu.</i>	TEŽAVE Z LASTNIM SPREJEMANJEM
MR5	<i>Prvič sem povedal pri 22 letih svoji sestrični, ko sva bila rahlo vinjena. Sprejela je ok. Povedal sem ji, ker sem želel nekomu povedati in se o tem pogovarjati.</i>	PRVO RAZKRITJE
KM1	<i>Tam nekje proti koncu osnovne šole. S sošolcem sva se družila in nek večer sva prestopila mejo prijateljstva. In od takrat naprej se je potem stopnjevalo.</i>	LASTNA PARTNERSKA IZKUŠNJA
KM2	<i>Od nekdanj sem gledal moške, na slikah, na ulici, kjerkoli. Interneta takrat nisem imel, sem pač iz okolice videl, kje imam interes.</i>	SPONTANO SPREJEMANJE LASTNE SPOLNE USMERJENOSTI
KM3	<i>Prvi spolni odnos je bil z moškim, ki je bil heteroseksualec. Potem sem tudi jaz nekaj probaval s puncami, vendar sem se kaj hitro in vrnil k moškim. Lahko bi rekel, da sem svojo usmerjenost sprejel preko spolnosti.</i>	LASTNA PARTNERSKA IZKUŠNJA
KM4	<i>Nisem se trudil nekaj skrivati, ali pa si želel ljudi zavajati. Enostavno sem počel te stvari tako, da okolica ni vedela. Daleč stran od tega, da bi okolici prodajal drugo sliko, da sem strejt. Imel se tudi punco, a ko sem videl, da ne gre, sem takoj</i>	LASTNA PARTNERSKA IZKUŠNJA

	<i>prekinil. S sošolci iz srednje šole smo pogosto počeli kaj seksualnega, med njimi so bili večinoma heteroseksualci, in nikomur se to, kar smo počeli, ni zdelo nič nenavadnega. Nisem skrival svoje usmerjenosti, sem pa vedel komu lahko povem, ali še raje pokažem (smeh).</i>	
KM5	<i>Prvič sem povedal kolegici in kolegu. Sprejela sta čisto običajno. Kolegu sem povedal, ker mi je bil všeč in z njim sem si želel biti, kar se je potem tudi zgodilo.</i>	PRVO RAZKRITJE
S1	<i>Da sem istospolno usmerjen nisem spoznal na nobeni določeni točki svojega življenja, ampak sem preprosto vedel. Že od otroštva se spomnim nekih občutkov, kasneje pa sem si jih le razložil in nisem jih imel težave sprejeti, saj so bili vseskozi tukaj.</i>	SPONTANO SPREJEMANJE LASTNE SPOLNE USMERJENOSTI
S2	<i>...je internet dosti pripomogel k stikom z drugimi istospolno usmerjenimi, predvsem kar se tiče komuniciranja, kasneje pa tudi srečanja in pogovora v živo.</i>	POMOČ MEDIJEV
S3	<i>Nisem imel nikakršnih težav sam pri sebi. Težave so se pojavile z okolico, pred katero sem deloma skrival svojo usmerjenost.</i>	SPONTANO SPREJEMANJE LASTNE SPOLNE USMERJENOSTI
S4	<i>Najprej sem zaupal to svoji najboljši prijateljici, in sicer v času srednje šole (mislim, da je bilo to leta 2003). Njena reakcija je bila pozitivna, mogoče je bila malo navdušena. Najbolj so jo zanimale moje izkušnje in seksualnost (s kom, kdaj, kje, ali boli, ipd.). Njej sem se odločil povedati, ker sem se prvič zaljubil in sem si želel z nekom o tem pogovarjati.</i>	PRVO RAZKRITJE

R1	<i>Prav trenutka zavedanja lastne spolne usmerjenosti se ne spomnim, lahko pa rečem, da zagotovo nekje na začetku pubertete. Ostaja mi samo v spominu, da sem že takrat občudoval različne posterje simpatičnih moških, ki jih je imela sestra nalepljene po steni.</i>	SPONTANO SPREJEMANJE LASTNE SPOLNE USMERJENOSTI
R2	<i>Nisem imel težav z odkrivanjem svoje usmerjenosti oziroma se sploh ne spomnim, da bi jo odkrival. Pač pa je bila tam in to se mi je zdelo čisto običajno.</i>	SPONTANO SPREJEMANJE LASTNE SPOLNE USMERJENOSTI
R3	<i>Zame je bilo to tako naravno, da se nisem obremenjeval s tem, da sem gej.</i>	SPONTANO SPREJEMANJE LASTNE SPOLNE USMERJENOSTI
R4	<i>Nisem je skrival, saj sem kar hitro od lastnega zavedanja povedal doma in prijateljem.</i>	PRVO RAZKRITJE
R5	<i>Prvo razkritje je bilo pred najboljšo prijateljico pri 16. letih. Začelo pa se je kot šala, preko sporočil na mobitelu. Sprejela je super, tako preko sporočil, kot kasneje v osebnih stikih. Podal se ji, ker sem želel biti iskren z njo, saj sva imela zelo dober odnos.</i>	PRVO RAZKRITJE
MJ1	<i>Lahko bi rekla, da dokaj pozno. Nekje pri 20 letih, ko sem se zaljubila v žensko. Že prej sem imela neke občutke do svojih prijateljic, vendar si jih nisem razlagala kot romantične. Mislila sem, da tako izgleda žensko prijateljstvo, ker smo si dekleta bližje in smo bolj čustvena. Če zdaj pogledam nazaj, sem do nekaj prijateljic gojila globlja čustva od platonskih. Tista prijateljstva so potem tudi razpadla. Spomnim se tudi dogodka iz otroštva, ko sem hodila na sladoled v slaščičarno,</i>	LASTNA PARTNERSKA IZKUŠNJA

	<i>kjer je delala punca, ki se mi je zdela zelo lepa, zato sem pogosto hodila na sladoled.</i>	
MJ2	<i>Veliko so mi pomagali stiki z ženskami in tudi moškimi. Imela sem fante, a vedno znova se je veza končala, pogosto zaradi istih razlogov. V vezi z moškim sem bila odtujena, z glavo drugje, vedno z mislimi pri prijateljici. Kakor hitro me je katera poklicala, sem vedno našla čas, da se dobiva. Fantje so to opazili, veza se je zaključila in meni se je zdelo, da lahko spet diham in načrtujem čas s prijateljicami. Tako sem sčasoma opazila, da me fantje ne privlačijo in da je moja prijateljska pozornost dekletom pravzaprav romantične narave.</i>	LASTNA PARTNERSKA IZKUŠNJA
MJ3	<i>Ja, neko krajše obdobje, ko sem se začela resno spraševati, če sem lezbijka, so se mi pojavile določene misli, ki pa so bile bolj povezane z urejanjem življenja, pomisleki kako živeti kot lezbijka, o družini, spremembi.. Vendar to ni trajalo dolgo, saj sem v sebi že dolgo vedela, da kdo sem.</i>	RAZMIŠLJANJA O LASTNI SPOLNI USMERJENOSTI
MJ4	<i>Nisem skrivala, le govorila nisem o tem.</i>	MOLK

Tabela 6: Kodiranje izjav pod kategorijo RAZKRITJE V DRUŽINI

Št. izjave	IZJAVA	POJEM
KS6	<i>Družini se nisem razkril. Problem je v tem, da se doma nikoli nismo o ničemer zares pogovarjali. Osebne zadeve so bile vedno stvar posameznika, če pa je bilo kaj osebnega v družini razkrito, je bilo potem to vedno sprejeto kot problem in posledice so se čutile še dalj časa. Enostavno v družini nismo znali ustvariti pogojev za kakršne</i>	ODSOTNOST POTREBE PO RAZKRITJU

	<i>koli pogovore. Iskrenost je bila španska vas. Z leti sem ugotovil, da tudi starša nimata iskrenega odnosa in da obstajajo določene družinske skrivnosti. Tako tudi zame ni bilo razlogov, da bi z družinskimi člani delil stvari in na tak način dojemam tudi svojo spolno usmerjenost – stvar intime posameznika.</i>	
KS7	<i>Nisem si želel, da to postane nova kritična točka v družini, zato jim tudi nisem povedal.</i>	STRAH PRED BREMENOM
KS8	<i>Imam pa občutek, da se jima nekaj svita. Mama me je pred približno letom in pol nenadoma vprašala, če imam fanta. Takrat ga nisem imel, zato sem tako tudi odgovoril. Nič drugega nisem rekel. Ona je komentirala, da to bratu ne bi bilo všeč. Načeloma smo v družini liberalci, ampak očitno ne, dokler je to moj sin. Spet ta lažna liberalnost. Brat živi na svojem in je reagiral, da lahko pridem s komerkoli na obisk k njemu. Vprašanje, ki mi ga je postavila mama, ni bilo pravo vprašanje. Mislil sem si, vprašaj me tisto, kar hočeš vedeti, pa se bomo o tem pogovarjali.</i>	MOLK
KS9	<i>Seveda si želim (sprejetja v družini), ampak glede na to kakšna je situacija doma in če se ne bo spremenila, si tega ne obetam. Ne rabim potrditve staršev, če bi se za to moral truditi.</i>	ŽELJA PO SPREJETJU
J8	<i>Še zdaj ne vem, ali sem v bistvu razkrit pred njimi ali nisem. Mislilim, pa da vedo. Oče me je nek dan vprašal, če sem »istospolni«. Takrat sem mu odgovoril, da če bi malo več opazoval in se za to zanimal, bi si že zdavnaj znal sam odgovoriti. Tako se je končalo z očetom in nikdar nisva o tem več spregovorila. Mojemu bratu je preko</i>	MOLK

	<p><i>Facebook klepetalnice potrdil moj prijatelj, za katerega je brat vedel, da je gej. Mama je enkrat v srednji šoli načela pogovor na to temo, ker sem imel prijatelja z dobrim avtomobilom, ki me je nekajkrat pripeljal domov. Takrat je bolj kot to, da bi bil gej, mamo zaskrbelo, da morda to počnem zaradi denarja. Mama vem, da nima težav sprejeti, morda malo čutim to pri očetu. V družini smo to razčistili na način, da se o tem ne pogovarjamo. Na to veliko vpliva to, da sem že od srednje šole v Ljubljani in imamo malo stikov. Takrat ko pridem domov, so veseli in mislim, da ne želimo pokvariti teh trenutkov s tem, da bi načenjali to temo.</i></p>	
J9	<p><i>So pa moji starši spoznali mojega partnerja, sicer pod pretvezo, da je moj prijatelj, ko smo doma pri hiši nekaj delali. Partner je pomagal in nastala je priložnost za skupno druženje, ki je minilo v prijetnem vzdušju. Lahko grem skupaj s partnerjem na morje, družinski vikend in starši vedo s kom grem, ne izpostavim pa, da je to moj partner. Spoznali so tudi že prejšnje partnerje, vendar so bili vsi predstavljeni pod različnimi oblikami – cimer, sošolec, prijatelj.</i></p>	ZAMASKIRANJE PARTNERSKEGA ODNOSA V PRIJATELJSKI ODNOS
J10	<p><i>Nimam potrebe povedati tega svojim staršem. Imam svoj krog prijateljev, s katerimi delim vse. Morda, bi se odločil za popolno razkritje, če bi živel doma, tako sem pa v Ljubljani, in ni te potrebe.</i></p>	ODSOTNOST POTREBE PO RAZKRITJU
MR6	<p><i>Ne, ne vedo. Niti jim ne mislim povedati. Lahko si pa mislijo. Zdaj, ko je bil aktualen nov Družinski zakonik, sem klical mamo, češ da ga nisem</i></p>	ODSOTNOST POTREBE PO RAZKRITJU

	<i>prebral ali ga je morda ona. Presenečeno sem ugotovil, da ga je prebrala v celoti in ga celo primerjala z nekim ameriškim zakonikom. Njen komentar glede opredelitve ZA ali PROTI je bil: »Bolan je tisti, ki je proti«.</i>	
MR7	<i>Staršem se ne bi razkril, ker menim, da imajo dovolj svojih skrbi, da bi jim nakopal še svoje. Mama me je enkrat vprašala, če imam fanta ali pa morda punco. Takrat nisem imel nikogar in to je bil tudi moj odgovor.</i>	STRAH PRED BREMENOM
MR8	<i>Imam sicer željo, da povem mami, ker se pogosto slišiva in imava dober odnos, vendar je težko o tem spregovoriti, brez da bi pomislil, kako bi to vplivalo nanjo.</i>	ŽELJA PO SPREJETJU
KM6	<i>Starši so si razlagali moje »napredno« razmišljanje kot posledico liberalnega okolja v katerem sem odraščal. Verjetno pa slutijo, da v ozadju mojih stališč ni le duh časa. Ne obremenjujem se s tem, ali vedo ali ne, niti s tem, ali bi jim povedal.</i>	ODSOTNOST POTREBE PO RAZKRITJU
KM7	<i>Starši so me že za koga, ki so ga spoznali, vprašali ali je moj fant. Vedno odgovorim v drugih relacijah, ali je moj cimer, sošolec, nikoli pa fant.</i>	ZAMASKIRANJE PARTNERSKEGA ODNOSA V PRIJATELJSKI ODNOS
S5	<i>Doma se nisem ravno razkril oziroma me je mama vprašala, če sem homoseksualec in takrat se vprašanju nisem izognil. Pritrdil sem in potem se je začelo. Najprej je bil šok in cel kup vprašanj. Po nekem času je sprejela in sedaj je doma v redu. Z mamo se lahko sproščeno pogovarjava, vem da je sprejela in se zanima za moje življenje.</i>	SPREJEMANJE V DRUŽINI

S6	<p>Oče ne ve in rad bi, da tako ostane. Zaenkrat ima še preveč staromodno razmišljanje. Pred ostalimi družinskimi člani svoje usmerjenosti ne skrivam, vendar pa o tem ne govorimo. Verjetno pa nekaj sumijo. Nimam potrebe, da bi izvedeli vsi v družini, saj jim ne želim povzročati nepotrebnih skrbi.</p>	MOLK
R6	<p>Staršem sem precej hitro povedal, na kar so rekli, da so že sumili. Sprejeli so dobro, v družini se ni nič spremenilo, o tej temi se čisto običajno pogovarjamo. Tudi s sorodniki ni težav, starši me podpirajo in to ni nikoli postala tabu tema v družini. Razkril se nisem samo eni izmed sester, s katero si nisem blizu in niti nimava stikov. Lahko da ve, a se verjetno z njo o tem ne bom pogovarjal.</p>	SPREJEMANJE V DRUŽINI
MJ5	<p>Staršem se nisem razkrila, vendar sumijo. Vsake toliko me mama vpraša, če sem lezbijka in pride opazke o tem, zakaj nimam fanta, pogovor o vnukih in podobno. Pri takih temah doma nikoli nisem sodelovala in tudi zdaj ne razlagam teh stvari. Oče je bolj molčeč, vendar čutim, da tudi on sumi. Vedno kadar omenjam, da grem kam s prijateljico, me potem še nekaj časa mama sprašuje, če grem, na primer, naokoli s Tejo. Včasih, kar tako za hec rečem, da grem z moškim kolegom in potem me še nekaj časa sprašuje po njem. Mislim, da precej razberejo iz mojega obnašanja in načina življenja, a nekako še vedno upajo, da pa morda pristanem z moškim in si ustvarim družino. Mislim, da jim bom verjetno nekoč povedala, a za zdaj še ne vidim te potrebe.</p>	MOLK

	<i>Preveč bi bilo komplikacij.</i>	
--	------------------------------------	--

Tabela 7: Kodiranje izjav pod kategorijo RAZKRITJE MED PRIJATELJI

Št. izjave	IZJAVA	POJEM
KS10	<i>Moje razkritje je bilo še najbolj povezano z koncem nekega obdobja. Ko sem pridobil na samozavesti, sem pridobil tudi primerno družbo in prave prijatelje, ki sem jim lahko zaupal vse.</i>	SPREJEMAJOČE OKOLJE
KS11	<i>Vsi, ki sem jim povedal, so dobro sprejeli.</i>	SPREJEMAJOČE OKOLJE
J11	<i>Kmalu se je razširil pogovor na širšo družbo, ki je hodila skupaj na party-je, kar se mi je zdelo posebej fino. Spomnim se še podobnega srečanja v domačem kraju, kjer je na nekem žuru starejši gospod, ki je poročen in ima otroke z nami plesal, se objemal in govoril, kako smo mi vsi geji in se imamo radi ter, da s tem ni nič narobe. Kaj si je mislila okolica, ne vem. Govoric nisem slišal potem nobenih, niti se obnašanje krajanov ni nič spremenilo.</i>	SPREJEMAJOČE OKOLJE
J12	<i>Drugače pa imam sedaj večinoma prijatelje, ki so geji. Z heteroseksualnimi moškimi se malo družim. Pri ženskah pa usmerjenost ni pomembna. Ko v družbo sprejmemo koga novega, je ta verjetno prijatelj/partner/znanec od katerega od nas, tako da razkritje tu ni pomembno, ker tako ali tako posameznik, ki vstopi v družbo, naše usmeritve verjetno že pozna.</i>	SPREJEMAJOČE OKOLJE
J13	<i>Nekaj jih je tudi spremenilo mnenje v bolj strpno, potem ko so zvedeli, da sem gej.</i>	POZITIVNO SPREJETJE
MR9	<i>Nisem kaj dosti povedal, se je pa razvedelo, dosti po zaslugi mojega dobrega prijatelja, ki me je</i>	SPREJEMAJOČE OKOLJE

	<i>predstavljal naokoli kot geja. To me ni motilo. Imam pa sedaj več prijateljev, ki so ravnotako geji, česar prej nisem imel.</i>	
KM8	<i>S starimi prijatelji sem izgubil stik. Spoznal sem nove in si ustvaril neko ožjo družbo, v kateri nas je več gejev. Širši okolici in bežnim znancem pa se ne razkrivam, ne vidim pomena v tem.</i>	SPREJEMAJOČE OKOLJE
S7	<i>Všeč mi je, da ve le ožji krog prijateljev, ki jim zaupam, ne bi si želel, da bi se to širše razvedlo, med znance in nepoznane ljudi. Razkritje se mi zdi osebna izbira posameznika, da izbere pravo osebo in se ji zaupa.</i>	SPREJEMAJOČE OKOLJE
S8	<i>Malo sem le imel zadržkov pri razkritju moškimi heteroseksualnim prijateljem, ki so se izkazali za nepotrebne, saj so presenetljivo dobro reagirali. Načeloma pa so imeli vsi prijatelji že pred mojim razkritjem pozitiven odnos do homoseksualnosti. Imam pa zdaj občutek, da so še bolj odprti glede tega. Mogoče si niso znali pred tem predstavljati kakšnih situacij, pa smo nato skupaj predebatirali.</i>	POZITIVNO SPREJETJE
R7	<i>Vsi prijatelji so sprejeli super, odnosi so se celo poglobili, saj se lahko bolj odprto in hudomušno pogovarjamo o vsem. Družim se tako s heteroseksualci kot z istospolnimi usmerjeni in med njimi ni nikakršne razlike. Delati razliko med prijatelji glede spolne usmerjenosti je lahko nova oblika diskriminacije. Od nekdanj sem imel prijatelje istih nazorov kot sem sam, in odprtost za drugačnost je bila skupna lastnost vseh ljudi v mojem ožjem krogu.</i>	POZITIVNO SPREJETJE
MJ6	<i>Prijatelji, ki sem jim povedala, so sprejeli čisto ok. Naš odnos se je izboljšal, saj lahko več govorim o sebi in sem manj zaprta, tudi punco lahko pripeljem v</i>	POZITIVNO SPREJETJE

	<p>družbo. Sem pa z nekaj prijatelji, ki vedo, izgubila stik, a to je bil bolj splet drugih okoliščin. Najprej so me malo spraševali o občutkih, izkušnjah, seksu, zdaj pa je vse po starem. Bežnim znancem ne razlagam, sem pa tudi že slišala govorice o sebi, a na to se ne odzivam.</p>	
--	---	--

Tabela 8: Kodiranje izjav pod kategorijo RAZKRITJE NA DELOVNEM MESTU

Št. izjave	IZJAVA	POJEM
KS12	<p><i>To spet razumem kot mojo privatno sfero. V službi ne vidim priložnosti, kako to povedati, niti za punco niti za fanta. Če bi me pa kdo vprašal, seveda od poznanih, potem bi povedal, kako je. Načeloma pa ne vidim priložnosti, razloga in vzroka. Čeprav, ko komentiram npr. sliko v novicah, ki jih pišemo, vedno komentiram samo ženske. Nikoli ne bom rekel, kakšen je moški, četudi mi je privlačen. Tukaj imam pa zavore. Klima v službi je kar prijetna, vendar pa je še vseeno del splošne klime. Svojo usmerjenost želim obdržati zase, a ne zaradi tega, ker ne bi rad, da kdo ve, vendar zaradi nadaljnih pogovorov na to temo, to je tisto, kar me moti. Sam vem kdo sem, in ne ljubi se mi razlagat tega vsakemu, niti si ne želim. Običajen odziv na mojo biseksualnost je: »Kaj je to?, ne tč ne mš!«. Enostavno mi ne dišijo te razlage.</i></p>	DOŽIVLJANJE DELOVNEGA MESTA KOT JAVNEGA PROSTORA
J14	<p><i>V službi se ne razkrijem, ker si želim v življenju nekaj ustvariti. Pri ustvarjanju kariere vidim spolno usmerjenost kot oviro.</i></p>	STRAH PRED DISKRIMINACIJO
J15	<p><i>Zgodilo se je namreč, da je sodelavec, ki je odprto kazal svojo usmerjenost, nekega dne prišel v službo pretepen zaradi tega, ker je gej. Vsi</i></p>	IZKUŠNJA PODPORE

	<i>zaposleni so izkazali obsojanje do homofobnih zločinov in izrazili veliko mero empatije, nam ostalim, pa se je pokazala realna slika.</i>	
J16	<i>Imel sem tudi izkušnjo, da je bilo delovno okolje razdeljeno, po eni strani veliko simpatiziranja po drugi strani pa sem slišal, da za hrbtom govorijo o meni. Dokler se z njimi ne družiš in jim ne tega poveš, razumeš kot da ne vedo. Zato so mi na delovnem mestu vseč miselno zahtevna dela, kjer ni časa za klepetanje, in je tudi manj priložnosti za čenče. Zdi se mi, da je spolna usmerjenost nekaj takega, kar bi nadrejeni ali sodelavci prej ali slej uporabili proti tebi, prej kot bi ti očitali neko značajsko lastnost.</i>	STRAH PRED DISKRIMINACIJO
MR10	<i>Trenutno delam nekje, kjer so odnosi bolj formalni. Imel sem pa negativno izkušnjo s stranko na delovnem mestu, ko je želela drugega svetovalca, kar je povedal z besedami: »K temu »pedru« pa jaz ne grem!«. In ta stavek je slišalo cel kup strank, ki so bile takrat v poslovalnici.</i>	NEGATIVNA IZKUŠNJA
MR11	<i>Šefica je takrat dobro reagirala, in mu zagrozila, da bo poklicala policijo, če misli nadaljevati s takim odnosom. V kolikor se ti zgodi, da te kolektiv sprejme, pa »prileti« nekaj potem od zunaj, od strank. Predvsem je to prisotno tam, kjer gre za malo mesto ali vas, kjer se vsi med seboj poznajo. Želim pa si, da bi imel v delovnem okolju vsaj toliko dobre odnose, da bi lahko povedal kaj osebnega.</i>	IZKUŠNJA PODPORE
KM9	<i>V preteklosti sem eno izmed služb zapustil zaradi moje spolne usmerjenosti oziroma tega kako so jo sprejeli. Doživljal sem razna šikaniranja s strani šefa, vedno so bila vezana samo na mene, vse do</i>	NEGATIVNA IZKUŠNJA

	<i>tega, ko me je nek dan poklical na pogovor, kjer me je za stavbo, v kateri smo delali vprašal, če se gej in mi zagrozil s stavkom: »Če se misliš tako obnašati, pojdi kar v Ljubljano!«. Takrat sem videl, da nikoli ne bo boljše. Zanimal sem usmerjenost in naslednji dan dal odpoved.</i>	
S9	<i>Na delovnem mestu sem delno razkrit. Razkril sem se dvema sodelavkama, za kateri sem presodil, da sta v redu. Smo v dobrih odnosih zato nisem imel zadržkov. Dobro sta reagirali in ni nobenih neprijetnosti.</i>	RAZKRITJE V OSEBNEM ODNOSU
S10	<i>Celotnemu kolektivu pa ne bi povedal, ne bi imelo nikakšnega smisla. Delam v kolektivu, kjer je veliko žensk in jim grem že sedaj na trenutke malo v nos, tako da bi mi ta informacija lahko naredila veliko škode. Na splošno se mi zdi, da je razkritje na delovnem mestu redko, saj si ne želiš ogoroziti delovnega mesta. Mislim, da je Slovenija premala za tovrstna razkritja. Tisti, ki so na nekem višjem položaju, tega ne bodo razkrili nikoli, ker vprašanje kako dolgo bi še ostali na tem mestu.</i>	STRAH PRED DISKRIMINACIJO
R8	<i>Razkril sem se samo nekaterim. Edini pogoj je bil, da smo si bili dovolj blizu.</i>	RAZKRITJE V OSEBNEM ODNOSU
R9	<i>Mislim, da moje razkritje ne bi v službi nič spremenilo, ne v pozitivno, ne v negativno smer. Ne bi me motilo, da bi bil cel kolektiv seznanjen, bi me pa motilo, če bi se potem želeli o tem pogovarjati. Večina se jih na delovnem mestu ne razkrije zaradi strahu pred izgubo delovnega mesta, kar je eksistenčnega pomena. Drug razlog bi lahko bil kakšna slaba izkušnja. S sodelavci si</i>	DOŽIVLJANJE DELOVNEGA MESTA KOT JAVNEGA PROSTORA

	<i>običajno v bolj površinskih odnosih, ki ne zmorejo teže tako osebnih zadev, kot je spolna usmerjenost. Po navadi ljudje tudi ločujemo službo in zasebno življenje, zato morda ni potrebe po razkritju na delovnem mestu.</i>	
MJ7	<i>Na delovnem mestu sem povedala le eni sodelavki, s katero se družim, z ostalimi se ne razumem tako dobro, da bi se o tem pogovarjala.</i>	RAZKRITJE V OSEBNEM ODNOSU
MJ8	<i>Delovno mesto se mi ne zdi prostor, kjer bi delil osebne zadeve.</i>	DOŽIVLJANJE DELOVNEGA MESTA KOT JAVNEGA PROSTORA

Tabela 9: Kodiranje izjav pod kategorijo DRUŽBENO RAZKRITJE

Št. izjave	IZJAVA	POJEM
KS13	<i>Po mojih izkušnjah geji to težje sprejmejo, kar se tiče pa same delitve po spolu, bi pa rekel, da vseeno ženske slabše sprejmejo biseksulano usmerjenost. Ženske reagirajo na način: »A ti samo me nismo dosti?« Pri ženskah je to povezano z razmišljanjem o varanju, in percepcijo, da je potem vsaka oseba lahko potencialna. Biseksualnost je malo poznana in jaz osebno poznam le še nekoga, ki je biseksualno usmerjen.</i>	STRAH PRED HOMOFOBIO
KS14	<i>V Gali hali, Tiffli (klub Tiffany) ali Štirki res ne pričakujem nekih konfrontacij.</i>	VARNO OKOLJE
KS15	<i>V javnosti tudi ne počnem stvari, za katere vem, da bi bile moteče za heteroseksualno populacijo, ker se bojim reakcij.</i>	STRAH PRED HOMOFOBIO
KS16	<i>Če ti 2000 let to dopovedujejo, se verjetno pojavi neki notranji sovražnik, ki ga niti ne poznaš. Tudi delitev</i>	ZAVEDANJE HOMOFOBIE

	<i>dela na moška in ženska opravila nam je naredila svoje. Toliko časa že to traja.. Homofobijo razumem kot del družbe, kot so npr. belci na črnce gledali toliko časa tako.</i>	
J17	<i>Zame širše razkritje ne pride v poštev, ker mi ni v interesu se spopadati s predsodki ljudi. Ne vidim, kako bi tako razkritje prineslo zame kako izboljšanje. Mnenje in vedenje posameznikov, ki tega ne sprejemajo, me ne zanima.</i>	STRAH PRED HOMOFOBIJO
J18	<i>Razkrivanje pred bežnimi znanci ali v primeru kratkotrajnih družbenih situacij, je popolnoma nepotrebno. Od osebe, ki si ji to informacijo zaupa, tudi pričakuješ, da z njo skrbno razpolaga.</i>	ODSOTNOST POTREBE PO DRUŽBENEM RAZKRITJU
J19	<i>Stanja v družbi se geji precej dobro zavedamo, zato v javnosti ne narediš niti približno kaj takega, kar bi te lahko izdalo. Nikoli ne veš, kako bi okolica reagirala, bojim se tudi najbolj skrajnih izražanj homofobije, s fizičnim nasiljem.</i>	STRAH PRED HOMOFOBIJO
MR12	<i>To je prisotno vsepovsod. Osebno imam že prilagoditev pri vožnji s partnerjem v avtu. Čeprav si recimo na varen in izoliran od okolice, se ne dotikaš ali poljubljaš s svojim partnerjem. Toliko imaš to ponotranjeno. Nestrpnost do vseh drugačnosti ima dolgo zgodovino, in ne zdi se mi, da se bo kaj spremenilo za čas mojega življenja.</i>	STRAH PRED HOMOFOBIJO
KM10	<i>Homofobijo čutiš povsod v javnosti. Seveda jo ponotranjiš in si ne izkazuješ naklonjenosti javno. Mislim, da tudi kakih večjih sprememb še nekaj časa ne bo. Dobro je, da se ureja zakonodaja, da se lahko homofobično nasilje prijavi, in te ob tem jemljejo resno, vendar to nasilja ne bo ustavilo.</i>	STRAH PRED HOMOFOBIJO
KM11	<i>Najbolj se oprejo na mnenje večinske družbe, ki je še</i>	ZAVEDANJE

	<i>vedno negativno. In s tem se ponovno producira homofobija v družbo. Težko je sprmeneniti mnenje posameznikov.</i>	HOMOFOBIE
S11	<i>Svoje usmerjenosti nisem posebej skrival, ampak enostavno nisem govoril o tem oziroma sem se izogibal te teme.</i>	ODSOTNOST POTREBE PO DRUŽBENEM RAZKRITJU
S12	<i>Mislim, da se homofobija v družbi zmanjšuje, ravno zato, ker je homoseksualna populacija vse bolj vidna. Vendar so tukaj še vseeno posamezniki, ki nasprotujejo in ki bodo kdaj pa kdaj koga pretepli ali kaj podobnega. To vse izvira iz predsodkov do drugačnih. Čeprav se mi zdi, da lezbijke ne motijo toliko kot geji. Govorim za moške heteroseksualce. Misel na dva moška skupaj se jim gnusi, misel na dve ženski skupaj – tukaj pa si mogoče še znajo kaj predstavljati v svoji glavi. In potem avtomatsko: »Peder? Joj, fuj, itd.«</i>	ZAVEDANJE HOMOFOBIE
S13	<i>Vedno se bo našel nekdo, ki bo nasprotoval. In vedno, ko se bo o tem javno govorilo, ko se bo obetal spet kakšen referendum, se bodo zgražali in nasprotovali. Mogoče bo malo, ampak čisto malo napredovanja, drugače pa sem mnenja, da bomo ostali nekje na točki, kjer smo zdaj.</i>	ZAVEDANJE HOMOFOBIE
R10	<i>Odnos družbe je različen. Osebno mnenje je, da je odnos tak, kot si ga narediš. Homofobija izvira iz različnih sfer. Prva je zagotovo družina. Če izhajaš iz družine, kjer imajo odklonilen odnos do istospolno usmerjenih, obstaja velika verjetnost, da boš prevzel homofobično držo. Homofobija Izhaja tudi iz medijev, družbe s katero preživljaš čas in podobno.. Pri vseh pa je skupni imenovalc samo nevednost. Menim pa,</i>	ZAVEDANJE HOMOFOBIE

	<i>da niti niso slabi časi. Biti gej ali lezbijka še ne pomeni, da ne moreš biti uspešen. Težko je le tistim, ki so geji in lezbijke le med štirimi stenami. Zakonodaja klime v družbi po mojem mnenju ne more spremenit, vsekakor pa lahko izredno veliko doprinese za boljše življenje istospolnih posameznikov.</i>	
R11	<i>Moti jih v bistvu nič, ampak nepoznavanje in nevednost vedno vzbudita negativne občutke.</i>	ZAVEDANJE HOMOFOBIE
MJ9	<i>Ravnokar smo dobili odgovor, ko je na referendumu padel nov Družinski zakonik. Mislim, da sama zakonodaja ne bo spremenila stanja, morda ne tako na hitro, kot pričakujemo, je pa to dobra pot, da se dolgoročno kaj spremeni. Konec koncev so bile pravice vedno izbojevane in ne kar dodeljene, zato so aktivizmi smiselni. Mislim pa, da zaenkrat ostajamo na margini in do fronte heteroseksualcev niti ne sežemo.</i>	ZAVEDANJE HOMOFOBIE
MJ10	<i>Mislim, da vse izvira iz nepoznavanja in neznanja. Česar ne poznamo, kar je drugačno, zbuja neke občutke, ki so pri tistih, ki jih zadeva moti, še potencirani. Če dodamo še večinsko mnenje družbe in predsodke, imamo konglomerat, ki ne popusti. Morda so bolj kot lezbijke, moteči geji, predvsem za moško heteroseksualno populacijo, saj velikokrat od heteroseksualnih moških slišimo, da je seks med dvema moškima »ogaben«.</i>	ZAVEDANJE HOMOFOBIE

Tabela 10: Izjave, urejene po kodah in združene v podkategorije pri kategoriji PRVA LASTNA SPREJEMANJA SPOLNE USMERJENOSTI

LASTNA PARTNERSKA IZKUŠNJA	
J1	<i>Prvič sem na to pomislil na počitnicah med četrtem in petim razredom osnovne šole. Spali smo po šotorih, fantje in dekleta ločeno. Fantje smo se</i>

	<i>takrat med seboj spoznavali in eksperimentirali. Sicer ne bi rekel, da takrat veš, da gre že za spolno usmerjenost. Ima pa ta dogodek težo, ko se si razlagaš preteklost.</i>
J2	<i>Čas, ko sem se zares začel tega zavedati pa sega v začetek srednje šole. Pri tem so pomemben faktor igrale izkušnje, ko sem videl, da z nasprotnim spolom ne gre. V glavnem je bilo več fantov, tudi čustva so bila prisotna vedno tam, kjer sem bil s fanti. In to mi je pomagalo, da sem si razložil in potrdil, da sem gej.</i>
J4	<i>Enostavno so potem izkušnje odigrale poglobljeno vlogo.</i>
KM1	<i>Tam nekje proti koncu osnovne šole. S sošolcem sva se družila in nek večer sva prestopila mejo prijateljstva. In od takrat naprej se je potem stopnjevalo.</i>
KM3	<i>Prvi spolni odnos je bil z moškim, ki je bil heteroseksualec. Potem sem tudi jaz nekaj probaval s puncami, vendar sem se kaj hitro in vrnil k moškimi. Lahko bi rekel, da sem svojo usmerjenost sprejel preko spolnosti.</i>
KM4	<i>Nisem se trudil nekaj skrivati, ali pa si želel ljudi zavajati. Enostavno sem počel te stvari tako, da okolica ni vedela. Daleč stran od tega, da bi okolici prodajal drugo sliko, da sem strejt. Imel se tudi punco, a ko sem videl, da ne gre, sem takoj prekinil. S sošolci iz srednje šole smo pogosto počeli kaj seksualnega, med njimi so bili večinoma heteroseksualci, in nikomur se to, kar smo počeli, ni zdelo nič nenavadnega. Nisem skrival svoje usmerjenosti, sem pa vedel komu lahko povem, ali še raje pokažem (smeh).</i>
MJ1	<i>Lahko bi rekla, da dokaj pozno. Nekje pri 20 letih, ko sem se zaljubila v žensko. Že prej sem imela neke občutke do svojih prijateljic, vendar si jih nisem razlagala kot romantične. Mislila sem, da tako izgleda žensko prijateljstvo, ker smo si dekleta bližje in smo bolj čustvena. Če zdaj pogledam nazaj, sem do nekaj prijateljic gojila globlja čustva od platonskih. Tista prijateljstva so potem tudi razpadla. Spomnim se tudi dogodka iz otroštva, ko sem hodila na sladoled v slaščičarno, kjer je delala punca, ki se mi je zdela zelo lepa, zato sem pogosto hodila na sladoled.</i>
MJ2	<i>Veliko so mi pomagali stiki z ženskami in tudi moškimi. Imela sem fante, a vedno znova se je veza končala, pogosto zaradi istih razlogov. V vezi z moškimi sem bila odtujena, z glavo drugje, vedno z mislimi pri prijateljici.</i>

	<i>Kakor hitro me je katera poklicala, sem vedno našla čas, da se dobiva. Fantje so to opazili, veza se je zaključila in meni se je zdelo, da lahko spet diham in načrtujem čas s prijateljicami. Tako sem sčasoma opazila, da me fantje ne privlačijo in da je moja prijateljska pozornost dekletom pravzaprav romantične narave.</i>
POMOČ MEDIJEV	
J3	<i>V času moje pubertete še ni bilo interneta, na žalost. Občasno si kje našel kak filmček, revijo s slikami ali zgodbo, to pa je bilo vse.</i>
KS2	<i>Svoje usmerjenosti sem se začel zavedati okoli 12 leta. Bil sem nesamozavesten in zaprt vase. Pomembno za ugotavljanje moje usmerjenosti, je bila televizija, Kanal A, in pa internet, kjer vidiš kaj ti je zanimivo. Nekaj časa sem se še spraševal, ali je to pa morda prehodno obdobje, ampak to je bil zelo kratek čas. Nisem si dolgo časa lagal.</i>
KS4	<i>Preko interneta sem našel nekaj informacij o svojih občutkih, prve stike in druženja. Pred razkritjem nisem iskal informacij na to temo, ker se mi zdi, da je vsaka situacija toliko specifična, glede na to v kakšnem okolju si. Izkušnja geja, ki prihaja iz vaškega okolja in živi sedaj v Ljubljani ali izkušnja nekoga, ki je scenski, mi ne bodo kaj dosti pomagale pri mojem življenju, zato teh informacij niti nisem iskal.</i>
MR2	<i>Meni so pomagale revije, predvsem Vroči Kaj. Zgodbice si si prebral malce po svoje, pa je bil učinek (smeh).</i>
S2	<i>je internet dosti pripomogel k stikom z drugimi istospolno usmerjenimi, predvsem kar se tiče komuniciranja, kasneje pa tudi srečanja in pogovora v živo.</i>
SPREJEMAJOČE OKOLJE	
J5	<i>Upal pa sem, da nihče ne ve ali sumi. V tistem času je bilo obdobje rave-a in party kulture, ki je poznana po odprti seksualnosti in tam sem tudi našel svoje zavetje. To je bilo okolje, kjer ti ni bilo potrebno spolne usmerjenosti prav nič skrivati. Danes takih prostorov skorajda ni več.</i>
TEŽAVE Z LASTNIM SPREJEMANJEM	
J6	<i>Ja, seveda. Punco sem imel ravno zaradi tega. Sam pri sebi sem vedel, da si tega v resnici ne želim. Vseeno sem se odločil, da bom v vezi, ker je bila</i>

	<i>to dobra strategija »za prelisičenje« okolice, ki je kljub temu nekaj sumila (tudi zaradi mojega stereotipnega videza).</i>
MR3	<i>Imel se neke težave, seveda. Ne vem kdaj sem se sam s sabo sprijaznil, da sem gej. Je kar dolgo trajalo. Šele par let nazaj.</i>
MR4	<i>Imel sem heteroseksualne veze, na začetku bolj zaradi lastnega nesprejemanja, kasneje pa tudi zaradi načrtnega prikriivanja. Med prijatelji nikoli nisem tega tajil, po tistem, ko sem sam sebi priznal. Pred neznanci pa enostavno nisem kazal naklonjenosti mojemu spolu.</i>
PRVO RAZKRITJE	
J7	<i>Bil sem ne nekem party-ju, star 15- 16 let, ko sem se zapletel z nekim fantom. Po seksu sva se pričela o tej temi tudi pogovarjati. Zame je bil ta pogovor pomemben, ne samo zaradi prvega razkritja, ampak kot eno izmed prvih odpiranj teme homoseksualnosti nasploh.</i>
KS5	<i>Prvemu sem povedal dve leti nazaj, kolegu iz otroštva, s katerim vmes nekaj časa nisva imela stikov. Slučajno smo se potem srečali in vzpostavili stike. V tem času sem tudi zanj zvedel, da je gej. Njemu sem povedal, in po enem letu izvedel, da me takrat niti ni resno jemal kaj sem, ker sem nekaka neobstoječa kategorija. Takrat sva se potem odkrito pogovorila, stvar je sprejel oziroma vsaj ni kazal več nestrinjanja. On je takrat povezal mojo usmerjenost z svojim obdobjem zmedenosti.</i>
KM5	<i>Prvič sem povedal kolegici in kolegu. Sprejela sta čisto običajno. Kolegu sem povedal, ker mi je bil všeč in z njim sem si želel biti, kar se je potem tudi zgodilo.</i>
MR5	<i>Prvič sem povedal pri 22 letih svoji sestrični, ko sva bila rahlo vinjena. Sprejela je ok. Povedal sem ji, ker sem želel nekomu povedati in se o tem pogovarjati.</i>
R4	<i>Nisem je skrival, saj sem kar hitro od lastnega zavedanja povedal doma in prijateljem.</i>
R5	<i>Prvo razkritje je bilo pred najboljšo prijateljico pri 16. letih. Začelo pa se je kot šala, preko sporočil na mobitelu. Sprejela je super, tako preko sporočil, kot kasneje v osebnih stikih. Podal se ji, ker sem želel biti iskren z njo, saj sva imela zelo dober odnos.</i>

S4	<i>Najprej sem zaupal to svoji najboljši prijateljici, in sicer v času srednje šole (mislim, da je bilo to leta 2003). Njena reakcija je bila pozitivna, mogoče je bila malo navdušena. Najbolj so jo zanimale moje izkušnje in seksualnost (s kom, kdaj, kje, ali boli, ipd.). Njej sem se odločil povedati, ker sem se prvič zaljubil in sem si želel z nekom o tem pogovarjati.</i>
SPONTANO SPREJEMANJE LASTNE SPOLNE USMERJENOSTI	
KS1	<i>Od nekdaj sem vedel in dopuščal možnost, da me privlačita oba spola.</i>
KM2	<i>Od nekdaj sem gledal moške, na slikah, na ulici, kjerkoli. Interneta takrat nisem imel, sem pač iz okolice videl, kje imam interes.</i>
R1	<i>Prav trenutka zavedanja lastne spolne usmerjenosti se ne spomnim, lahko pa rečem, da zagotovo nekje na začetku pubertete. Ostaja mi samo v spominu, da sem že takrat občudoval različne posterje simpatičnih moških, ki jih je imela sestra nalepljene po steni.</i>
R2	<i>Nisem imel težav z odkrivanjem svoje usmerjenosti oziroma se sploh ne spomnim, da bi jo odkrival. Pač pa je bila tam in to se mi je zdelo čisto običajno.</i>
R3	<i>Zame je bilo to tako naravno, da se nisem obremenjeval s tem, da sem gej.</i>
S1	<i>Da sem istospolno usmerjen nisem spoznal na nobeni določeni točki svojega življenja, ampak sem preprosto vedel. Že od otroštva se spomnim nekih občutkov, kasneje pa sem si jih le razložil in nisem jih imel težave sprejeti, saj so bili vseskozi tukaj.</i>
S3	<i>Nisem imel nikakršnih težav sam pri sebi. Težave so se pojavile z okolico, pred katero sem deloma skrival svojo usmerjenost.</i>
RAZMIŠLJANJA O LASTNI SPOLNI USMERJENOSTI	
KS3	<i>Razmišljal sem, kako bi bilo življenje lažje, če nisem, vendar ti podzavest nekako vedno sporoča kaj si, in tako sem hitro sprejel.</i>
MR1	<i>Dokaj pozno, v bistvu. Prej sem se ukvarjal z drugimi stvarmi in bilo je kot, da ne bi bilo časa za to. Zares razmišljati sem začel o tej možnosti, ko sem bil star okoli 22 let. Pri meni so se pojavila čustva in razmišljanja, vse še preden sem stopil v kontakte.</i>
MJ3	<i>Ja, neko krajše obdobje, ko sem se začela resno spraševati, če sem lezbijka, so se mi pojavile določene misli, ki pa so bile bolj povezane z</i>

	<i>urejanjem življenja, pomisleki kako živeti kot lezbijka, o družini, spremembi.. Vendar to ni trajalo dolgo, saj sem v sebi že dolgo vedela, da kdo sem.</i>
MOLK	
MJ4	<i>Nisem skrivala, le govorila nisem o tem.</i>

Tabela 11: Izjave, urejene po kodah in združene v podkategorije pri kategoriji RAZKRITJE V DRUŽINI

MOLK	
J8	<i>Še zdaj ne vem, ali sem v bistvu razkrit pred njimi ali nisem. Mislim, pa da vedo. Oče me je nek dan vprašal, če sem »istospolni«. Takrat sem mu odgovoril, da če bi malo več opazoval in se za to zanimal, bi si že zdavnaj znal sam odgovoriti. Tako se je končalo z očetom in nikdar nisva o tem več spregovorila. Mojemu bratu je preko Facebook klepetalnice potrdil moj prijatelj, za katerega je brat vedel, da je gej. Mama je enkrat v srednji šoli načela pogovor na to temo, ker sem imel prijatelja z dobrim avtomobilom, ki me je nekajkrat pripeljal domov. Takrat je bolj kot to, da bi bil gej, mamo zaskrbelo, da morda to počnem zaradi denarja. Mama vem, da nima težav sprejeti, morda malo čutim to pri očetu. V družini smo to razčistili na način, da se o tem ne pogovarjamo. Na to veliko vpliva to, da sem že od srednje šole v Ljubljani in imamo malo stikov. Takrat ko pridem domov, so veseli in mislim, da ne želimo pokvariti teh trenutkov s tem, da bi načenjali to temo.</i>
KS8	<i>Imam pa občutek, da se jima nekaj svita. Mama me je pred približno letom in pol nenadoma vprašala, če imam fanta. Takrat ga nisem imel, zato sem tako tudi odgovoril. Nič drugega nisem rekel. Ona je komentirala, da to bratu ne bi bilo všeč. Načeloma smo v družini liberalci, ampak očitno ne, dokler je to moj sin. Spet ta lažna liberalnost. Brat živi na svojem in je reagiral, da lahko pridem s komerkoli na obisk k njemu. Vprašanje, ki mi ga je postavila mama, ni bilo pravo vprašanje. Mislil sem si, vprašaj me tisto, kar hočeš vedeti, pa se bomo o tem pogovarjali.</i>
MJ5	<i>Staršem se nisem razkrila, vendar sumijo. Vsake toliko me mama vpraša, če sem lezbijka in pride opazke o tem, zakaj nimam fanta, pogovor o vnukih in podobno. Pri takih temah doma nikoli nisem sodelovala in tudi zdaj ne razlagam teh stvari. Oče je bolj molčeč, vendar čutim, da tudi on sumi.</i>

	<i>Vedno kadar omenjam, da grem kam s prijateljico, me potem še nekaj časa mama sprašuje, če grem, na primer, naokoli s Tejo. Včasih, kar tako za hec rečem, da grem z moškim kolegom in potem me še nekaj časa sprašuje po njem. Mislim, da precej razberejo iz mojega obnašanja in načina življenja, a nekako še vedno upajo, da pa morda pristanem z moškim in si ustvarim družino. Mislim, da jim bom verjetno nekoč povedala, a za zdaj še ne vidim te potrebe. Preveč bi bilo komplikacij.</i>
S6	<i>Oče ne ve in rad bi, da tako ostane. Zaenkrat ima še preveč staromodno razmišljanje. Pred ostalimi družinskimi člani svoje usmerjenosti ne skrivam, vendar pa o tem ne govorimo. Verjetno pa nekaj sumijo. Nimam potrebe, da bi izvedeli vsi v družini, saj jim ne želim povzročati nepotrebnih skrbi.</i>
ODSOTNOST POTREBE PO RAZKRITJU	
J10	<i>Nimam potrebe povedati tega svojim staršem. Imam svoj krog prijateljev, s katerimi delim vse. Morda, bi se odločil za popolno razkritje, če bi živel doma, tako sem pa v Ljubljani, in ni te potrebe.</i>
KS6	<i>Družini se nisem razkril. Problem je v tem, da se doma nikoli nismo o ničemer zares pogovarjali. Osebne zadeve so bile vedno stvar posameznika, če pa je bilo kaj osebnega v družini razkrita, je bilo potem to vedno sprejeto kot problem in posledice so se čutile še dalj časa. Enostavno v družini nismo znali ustvariti pogojev za kakršne koli pogovore. Iskrenost je bila španska vas. Z leti sem ugotovil, da tudi starša nimata iskrenega odnosa in da obstajajo določene družinske skrivnosti. Tako tudi zame ni bilo razlogov, da bi z družinskimi člani delil stvari in na tak način dojemam tudi svojo spolno usmerjenost – stvar intime posameznika.</i>
KM6	<i>Starši so si razlagali moje »napredno« razmišljanje kot posledico liberalnega okolja v katerem sem odraščal. Verjetno pa slutijo, da v ozadju mojih stališč ni le duh časa. Ne obremenjujem se s tem, ali vedo ali ne, niti s tem, ali bi jim povedal.</i>
MR6	<i>Ne, ne vedo. Niti jim ne mislim povedati. Lahko si pa mislijo. Zdaj, ko je bil aktualen nov Družinski zakonik, sem klical mamo, češ da ga nisem prebral ali ga je morda ona. Presenečeno sem ugotovil, da ga je prebrala v celoti in ga celo primerjala z nekim ameriškim zakonikom. Njen komentar glede</i>

	<i>opredelitve ZA ali PROTI je bil: »Bolan je tisti, ki je proti«.</i>
SPREJEMANJE V DRUŽINI	
R6	<i>Staršem sem precej hitro povedal, na kar so rekli, da so že sumili. Sprejeli so dobro, v družini se ni nič spremenilo, o tej temi se čisto običajno pogovarjamo. Tudi s sorodniki ni težav, starši me podpirajo in to ni nikoli postala tabu tema v družini. Razkril se nisem samo eni izmed sester, s katero si nisem blizu in niti nimava stikov. Lahko da ve, a se verjetno z njo o tem ne bom pogovarjal.</i>
S5	<i>Doma se nisem ravno razkril oziroma me je mama vprašala, če sem homoseksualec in takrat se vprašanju nisem izognil. Pritrdil sem in potem se je začelo. Najprej je bil šok in cel kup vprašanj. Po nekem času je sprejela in sedaj je doma v redu. Z mamo se lahko sproščeno pogovarjava, vem da je sprejela in se zanima za moje življenje.</i>
STRAH PRED BREMENOM	
KS7	<i>Nisem si želel, da to postane nova kritična točka v družini, zato jim tudi nisem povedal.</i>
MR7	<i>Staršem se ne bi razkril, ker menim, da imajo dovolj svojih skrbi, da bi jim nakopal še svoje. Mama me je enkrat vprašala, če imam fanta ali pa morda punco. Takrat nisem imel nikogar in to je bil tudi moj odgovor.</i>
ZAMASKIRANJE PARTNERSKEGA ODNOSA V PRIJATELJSKI ODNOS	
J9	<i>So pa moji starši spoznali mojega partnerja, sicer pod pretvezo, da je moj prijatelj, ko smo doma pri hiši nekaj delali. Partner je pomagal in nastala je priložnost za skupno druženje, ki je minilo v prijetnem vzdušju. Lahko grem skupaj s partnerjem na morje, družinski vikend in starši vedo s kom grem, ne izpostavim pa, da je to moj partner. Spoznali so tudi že prejšnje partnerje, vendar so bili vsi predstavljeni pod različnimi oblikami – cimer, sošolec, prijatelj.</i>
KM7	<i>Starši so me že za koga, ki so ga spoznali, vprašali ali je moj fant. Vedno odgovorim v drugih relacijah, ali je moj cimer, sošolec, nikoli pa fant.</i>
ŽELJA PO SPREJETJU	
KS9	<i>Seveda si želim (sprejetja v družini), ampak glede na to kakšna je situacija doma in če se ne bo spremenila, si tega ne obetam. Ne rabim potrditve</i>

	<i>staršev, če bi se za to moral truditi.</i>
MR8	<i>Imam sicer željo, da povem mami, ker se pogosto slišiva in imava dober odnos, vendar je težko o tem spregovoriti, brez da bi pomislil, kako bi to vplivalo nanjo.</i>

Tabela 12: Izjave, urejene po kodah in združene v podkategorije pri kategoriji RAZKRITJE MED PRIJATELJI

SPREJEMAJOČE OKOLJE	
J11	<i>Kmalu se je razširil pogovor na širšo družbo, ki je hodila skupaj na party-je, kar se mi je zdelo posebej fino. Spomnim se še podobnega srečanja v domačem kraju, kjer je na nekem žuru starejši gospod, ki je poročen in ima otroke z nami plesal, se objemal in govoril, kako smo mi vsi geji in se imamo radi ter, da s tem ni nič narobe. Kaj si je mislila okolica, ne vem. Govoric nisem slišal potem nobenih, niti se obnašanje krajanov ni nič spremenilo.</i>
J12	<i>Drugače pa imam sedaj večinoma prijatelje, ki so geji. Z heteroseksualnimi moškimi se malo družim. Pri ženskah pa usmerjenost ni pomembna. Ko v družbo sprejmemo koga novega, je ta verjetno prijatelj/partner/znanec od katerega od nas, tako da razkritje tu ni pomembno, ker tako ali tako posameznik, ki vstopi v družbo, naše usmeritve verjetno že pozna.</i>
KS10	<i>Moje razkritje je bilo še najbolj povezano z koncem nekega obdobja. Ko sem pridobil na samozavesti, sem pridobil tudi primerno družbo in prave prijatelje, ki sem jim lahko zaupal vse.</i>
KS11	<i>Vsi, ki sem jim povedal, so dobro sprejeli.</i>
KM8	<i>S starimi prijatelji sem izgubil stik. Spoznal sem nove in si ustvaril neko ožjo družbo, v kateri nas je več gejev. Širši okolici in bežnim znancem pa se ne razkrivam, ne vidim pomena v tem.</i>
MR9	<i>Nisem kaj dosti povedal, se je pa razvedelo, dosti po zaslugi mojega dobrega prijatelja, ki me je predstavljal naokoli kot geja. To me ni motilo. Imam pa sedaj več prijateljev, ki so ravnotako geji, česar prej nisem imel.</i>
S7	<i>Všeč mi je, da ve le ožji krog prijateljev, ki jim zaupam, ne bi si želel, da bi se to širše razvedlo, med znance in nepoznane ljudi. Razkritje se mi zdi osebna izbira posameznika, da izbere pravo osebo in se ji zaupa.</i>
POZITIVNO SPREJETJE	

J13	<i>Nekaj jih je tudi spremenilo mnenje v bolj strpno, potem ko so zvedeli, da sem gej.</i>
MJ6	<i>Prijatelji, ki sem jim povedala, so sprejeli čisto ok. Naš odnos se je izboljšal, saj lahko več govorim o sebi in sem manj zaprta, tudi punco lahko pripeljem v družbo. Sem pa z nekaj prijatelji, ki vedo, izgubila stik, a to je bil bolj splet drugih okoliščin. Najprej so me malo spraševali o občutkih, izkušnjah, seksu, zdaj pa je vse po starem. Bežnim znancem ne razlagam, sem pa tudi že slišala govorice o sebi, a na to se ne odzivam.</i>
R7	<i>Vsi prijatelji so sprejeli super, odnosi so se celo poglobili, saj se lahko bolj odprto in hudomušno pogovarjamo o vsem. Družim se tako s heteroseksualci kot z istospolnimi usmerjeni in med njimi ni nikakršne razlike. Delati razliko med prijatelji glede spolne usmerjenosti je lahko nova oblika diskriminacije. Od nekdanjih sem imel prijatelje istih nazorov kot sem sam, in odprtost za drugačnost je bila skupna lastnost vseh ljudi v mojem ožjem krogu.</i>
S8	<i>Malo sem le imel zadržkov pri razkritju moškimi heteroseksualnim prijateljem, ki so se izkazali za nepotrebne, saj so presenetljivo dobro reagirali. Načeloma pa so imeli vsi prijatelji že pred mojim razkritjem pozitiven odnos do homoseksualnosti. Imam pa zdaj občutek, da so še bolj odprti glede tega. Mogoče si niso znali pred tem predstavljati kakšnih situacij, pa smo nato skupaj predebatirali.</i>

Tabela 13: Izjave, urejene po kodah in združene v podkategorije pri kategoriji RAZKRITJE NA DELOVNEM MESTU

STRAH PRED DISKRIMINACIJO	
J14	<i>V službi se ne razkrijem, ker si želim v življenju nekaj ustvariti. Pri ustvarjanju kariere vidim spolno usmerjenost kot oviro.</i>
J16	<i>Imel sem tudi izkušnjo, da je bilo delovno okolje razdeljeno, po eni strani veliko simpatiziranja po drugi strani pa sem slišal, da za hrbtom govorijo o meni. Dokler se z njimi ne družiš in jim ne tega poveš, razumeš kot da ne vedo. Zato so mi na delovnem mestu vseč miselno zahtevna dela, kjer ni časa za klepetanje, in je tudi manj priložnosti za čenče. Zdi se mi, da je spolna usmerjenost nekaj takega, kar bi nadrejeni ali sodelavci prej ali slej uporabili proti tebi, prej kot bi ti očitali neko značajsko lastnost.</i>

S10	<i>Celotnemu kolektivu pa ne bi povedal, ne bi imelo nikakšnega smisla. Delam v kolektivu, kjer je veliko žensk in jim grem že sedaj na trenutke malo v nos, tako da bi mi ta informacija lahko naredila veliko škode. Na splošno se mi zdi, da je razkritje na delovnem mestu redko, saj si ne želiš ogoroziti delovnega mesta. Mislim, da je Slovenija premala za tovrstna razkritja. Tisti, ki so na nekem višjem položaju, tega ne bodo razkrili nikoli, ker vprašanje kako dolgo bi še ostali na tem mestu.</i>
IZKUŠNJA PODPORE	
J15	<i>Zgodilo se je namreč, da je sodelavec, ki je odprto kazal svojo usmerjenost, nekega dne prišel v službo pretepen zaradi tega, ker je gej. Vsi zaposleni so izkazali obsojanje do homofobnih zločinov in izrazili veliko mero empatije, nam ostalim, pa se je pokazala realna slika.</i>
MR11	<i>Šefica je takrat dobro reagirala, in mu zagrozila, da bo poklicala policijo, če misli nadaljevati s takim odnosom. V kolikor se ti zgodi, da te kolektiv sprejme, pa »prileti« nekaj potem od zunaj, od strank. Predvsem je to prisotno tam, kjer gre za malo mesto ali vas, kjer se vsi med seboj poznajo. Želim pa si, da bi imel v delovnem okolju vsaj toliko dobre odnose, da bi lahko povedal kaj osebnega.</i>
DOŽIVLJANJE DELOVNEGA MESTA KOT JAVNEGA PROSTORA	
KS12	<i>To spet razumem kot mojo privatno sfero. V službi ne vidim priložnosti, kako to povedati, niti za punco niti za fanta. Če bi me pa kdo vprašal, seveda od poznanih, potem bi povedal, kako je. Načeloma pa ne vidim priložnosti, razloga in vzroka. Čeprav, ko komentiram npr. sliko v novicah, ki jih pišemo, vedno komentiram samo ženske. Nikoli ne bom rekel, kakšen je moški, četudi mi je privlačen. Tukaj imam pa zavore. Klima v službi je kar prijetna, vendar pa je še vseeno del splošne klime. Svojo usmerjenost želim obdržati zase, a ne zaradi tega, ker ne bi rad, da kdo ve, vendar zaradi nadaljnjih pogovorov na to temo, to je tisto, kar me moti. Sam vem kdo sem, in ne ljubi se mi razlagat tega vsakemu, niti si ne želim. Običajen odziv na mojo biseksualnost je: »Kaj je to?, ne tč ne mš!«. Enostavno mi ne dišijo te razlage.</i>
MJ8	<i>Delovno mesto se mi ne zdi prostor, kjer bi delil osebne zadeve.</i>

R9	<i>Mislím, da moje razkritje ne bi v službi nič spremenilo, ne v pozitivno, ne v negativno smer. Ne bi me motilo, da bi bil cel kolektiv seznanjen, bi me pa motilo, če bi se potem želeli o tem pogovarjati. Večina se jih na delovnem mestu ne razkrije zaradi strahu pred izgubo delovnega mesta, kar je eksistenčnega pomena. Drug razlog bi lahko bil kakšna slaba izkušnja. S sodelavci si običajno v bolj površinskih odnosih, ki ne zmorejo teže tako osebnih zadev, kot je spolna usmerjenost. Po navadi ljudje tudi ločujemo službo in zasebno življenje, zato morda ni potrebe po razkritju na delovnem mestu.</i>
NEGATIVNA IZKUŠNJA	
KM9	<i>V preteklosti sem eno izmed služb zapustil zaradi moje spolne usmerjenosti oziroma tega kako so jo sprejeli. Doživljal sem razna šikaniranja s strani šefa, vedno so bila vezana samo na mene, vse do tega, ko me je nek dan poklical na pogovor, kjer me je za stavbo, v kateri smo delali vprašal, če se gej in mi zagrozil s stavkom: »Če se misliš tako obnašati, pojdi kar v Ljubljano!«. Takrat sem videl, da nikoli ne bo boljše. Zanimal sem usmerjenost in naslednji dan dal odpoved.</i>
MR10	<i>Trenutno delam nekje, kjer so odnosi bolj formalni. Imel sem pa negativno izkušnjo s stranko na delovnem mestu, ko je želela drugega svetovalca, kar je povedal z besedami: »K temu »pedru« pa jaz ne grem!«. In ta stavek je slišalo cel kup strank, ki so bile takrat v poslovalnici.</i>
RAZKRITJE V OSEBNEM ODNOSU	
MJ7	<i>Na delovnem mestu sem povedala le eni sodelavki, s katero se družim, z ostalimi se ne razumem tako dobro, da bi se o tem pogovarjala.</i>
R8	<i>Razkril sem se samo nekaterim. Edini pogoj je bil, da smo si bili dovolj blizu.</i>
S9	<i>Na delovnem mestu sem delno razkrit. Razkril sem se dvema sodelavkama, za kateri sem presodil, da sta v redu. Smo v dobrih odnosih zato nisem imel zadržkov. Dobro sta reagirali in ni nobenih neprijetnosti.</i>

Tabela 14: Izjave, urejene po kodah in združene v podkategorije pri kategoriji DRUŽBENO RAZKRITJE

STRAH PRED HOMOFBIJO	
J17	<i>Zame širše razkritje ne pride v poštev, ker mi ni v interesu se spopadati s</i>

	<i>predsodki ljudi. Ne vidim, kako bi tako razkritje prineslo zame kako izboljšanje. Mnenje in vedenje posameznikov, ki tega ne sprejemajo, me ne zanima.</i>
J19	<i>Stanja v družbi se geji precej dobro zavedamo, zato v javnosti ne narediš niti približno kaj takega, kar bi te lahko izdalo. Nikoli ne veš, kako bi okolica reagirala, bojim se tudi najbolj skrajnih izražanj homofobije, s fizičnim nasiljem.</i>
KS13	<i>Po mojih izkušnjah geji to težje sprejmejo, kar se tiče pa same delitve po spolu, bi pa rekel, da vseeno ženske slabše sprejmejo biseksulano usmerjenost. Ženske reagirajo na način: »A ti samo me nismo dosti?« Pri ženskah je to povezano z razmišljanjem o varanju, in percepcijo, da je potem vsaka oseba lahko potencialna. Biseksualnost je malo poznana in jaz osebno poznam le še nekoga, ki je biseksualno usmerjen.</i>
KS15	<i>V javnosti tudi ne počnem stvari, za katere vem, da bi bile moteče za heteroseksualno populacijo, ker se bojim reakcij.</i>
KM10	<i>Homofobijo čutiš povsod v javnosti. Seveda jo ponotranjš in si ne izkazuješ naklonjenosti javno. Mislim, da tudi kakih večjih sprememb še nekaj časa ne bo. Dobro je, da se ureja zakonodaja, da se lahko homofobično nasilje prijavi, in te ob tem jemljejo resno, vendar to nasilja ne bo ustavilo.</i>
MR12	<i>To je prisotno vsepovsod. Osebno imam že prilagoditev pri vožnji s partnerjem v avtu. Čeprav si recimo na varen in izoliran od okolice, se ne dotikaš ali poljubljaš s svojim partnerjem. Toliko imaš to ponotranjeno. Nestrpnost do vseh drugačnosti ima dolgo zgodovino, in ne zdi se mi, da se bo kaj spremenilo za čas mojega življenja.</i>
S14	<i>Nimam nekih slabih izkušenj, se pa zavedam, da jih imam lahko kaj hitro, če bi na določenih mestih pokazal, da sem gej. Imam ponotranjeno, da v javnosti ne izkazujem naklonjenosti partnerju, saj se bojim reakcij okolice.</i>
ODSOTNOST POTREBE PO DRUŽBENEM RAZKRITJU	
J18	<i>Razkrivanje pred bežnimi znanci ali v primeru kratkotrajnih družbenih situacij, je popolnoma nepotrebno. Od osebe, ki si ji to informacijo zaupal, tudi pričakuješ, da z njo skrbno razpolaga.</i>
S11	<i>Svoje usmerjenosti nisem posebej skrival, ampak enostavno nisem govoril o</i>

	<i>tem oziroma sem se izogibal te teme.</i>
ZAVEDANJE HOMOFBIJE	
KS16	<i>Če ti 2000 let to dopovedujejo, se verjetno pojavi neki notranji sovražnik, ki ga niti ne poznaš. Tudi delitev dela na moška in ženska opravila nam je naredila svoje. Toliko časa že to traja.. Homofobijo razumem kot del družbe, kot so npr. belci na črnce gledali toliko časa tako.</i>
KM11	<i>Najbolj se oprejo na mnenje večinske družbe, ki je še vedno negativno. In s tem se ponovno producira homofobija v družbo. Težko je sprmeneniti mnenje posameznikov.</i>
MJ9	<i>Ravnokar smo dobili odgovor, ko je na referendumu padel nov Družinski zakonik. Mislim, da sama zakonodaja ne bo spremenila stanja, morda ne tako na hitro, kot pričakujemo, je pa to dobra pot, da se dolgoročno kaj spremeni. Konec koncev so bile pravice vedno izbojevane in ne kar dodeljene, zato so aktivizmi smiselni. Mislim pa, da zaenkrat ostajajo na margini in do fronte heteroseksualcev niti ne sežejo.</i>
MJ10	<i>Mislim, da vse izvira iz nepoznavanja in neznanja. Česar ne poznamo, kar je drugačno, zbuja neke občutke, ki so pri tistih, ki jih zadeva moti, še potencirani. Če dodamo še večinsko mnenje družbe in predsodke, imamo konglomerat, ki ne popusti. Morda so bolj kot lezbijke, moteči geji, predvsem za moško heteroseksualno populacijo, saj velikokrat od heteroseksualnih moških slišimo, da je seks med dvema moškima »ogaben«.</i>
R10	<i>Odnos družbe je različen. Osebno mnenje je, da je odnos tak, kot si ga narediš. Homofobija izvira iz različnih sfer. Prva je zagotovo družina. Če izhajaš iz družine, kjer imajo odklonilen odnos do istospolno usmerjenih, obstaja velika verjetnost, da boš prevzel homofobično držo. Homofobija izhaja tudi iz medijev, družbe s katero preživljaš čas in podobno.. Pri vseh pa je skupni imenovalec samo nevednost. Menim pa, da niti niso slabi časi. Biti gej ali lezbijka še ne pomeni, da ne moreš biti uspešen. Težko je le tistim, ki so geji in lezbijke le med štirimi stenami. Zakonodaja klime v družbi po mojem mnenju ne more spremenit, vsekakor pa lahko izredno veliko doprinese za boljše življenje istospolnih posameznikov.</i>
R11	<i>Moti jih v bistvu nič, ampak nepoznavanje in nevednost vedno vzbudita</i>

	<i>negativne občutke.</i>
S12	<i>Mislím, da se homofobija v družbi zmanjšuje, ravno zato, ker je homoseksualna populacija vse bolj vidna. Vendar so tukaj še vseeno posamezniki, ki nasprotujejo in ki bodo kdaj pa kdaj koga pretepli ali kaj podobnega. To vse izvira iz predsodkov do drugačnih. Čeprav se mi zdi, da lezbijke ne motijo toliko kot geji. Govorim za moške heteroseksualce. Misel na dva moška skupaj se jim gnusi, misel na dve ženski skupaj – tukaj pa si mogoče še znajo kaj predstavljati v svoji glavi. In potem avtomatsko: »Peder? Joj, fuj, itd.«</i>
S13	<i>Vedno se bo našel nekdo, ki bo nasprotoval. In vedno, ko se bo o tem javno govorilo, ko se bo obetal spet kakšen referendum, se bodo zgražali in nasprotovali. Mogoče bo malo, ampak čisto malo napredovanja, drugače pa sem mnenja, da bomo ostali nekje na točki, kjer smo zdaj.</i>
VARNO OKOLJE	
KS14	<i>V Gali hali, Tiffli (klub Tiffany) ali Štirki res ne pričakujem nekih konfrontacij.</i>

9. ZAKLJUČEK

V diplomskem delu sem se osredotočila na proces razkritja istospolne usmerjenosti in dejavnike, ki nanj vplivajo. V toeretičnem delu sem najprej osvetlila zgodovinsko ozadje, na mestu, kjer se je v družbi pojavil koncept spodobnosti. Ta namreč bistveno določa način kako posamezniki in posameznice še danes vstopamo v družbo. Ko se je v 18. Stoletju oblikoval moderni nacionalizem, je država dobila proste roke, da posega v zasebnost svojih državljanov. Tako se je pokazalo, da je delitev na »dobre« in »slabe« državljanane, prinesla slednjim tudi manj pravic. Diskriminacije, ki jih istospolno usmerjeni doživljajo so posledice stereotipov predsodkov, ki se širijo v družbi preko javnega mnenja, medijev, političnih interesov in vodijo v homofobijo. Posamezniki in posameznice, ki gradijo svojo homoseksualno identiteto, so v tem procesu soočeni z stigmo, ki jo družba pripisuje homoseksualnosti in pogosto nimajo dovolj socialnih mrež, ki bi jim ob tem omogočale podporo. Vse te izkušnje, ki si jih je posameznik in posameznica pridobila v življenju, določajo proces razkritja in njegov obseg. Tisti, ki so se s svojo usmerjenostjo težko sprijaznili in ki imajo morda slabe izkušnje, verjetno ne bodo dosegli ožjega ali širšega družbenega razkritja.

Homoseksualnost iz dneva v dan prodira v družbena življenja in postaja del vsakdanjosti. Precej o splošnem vzdušju pove, da se je le peščica istospolno usmerjenih pripravljena razkriti v širši družbi. Mnenje o tem, ali je današnji čas bolj ali manj kot včasih naklonjen istospolno usmerjenim, ni enotno. Tako se na eni strani krepi podpora enakosti in se povečuje obseg pravic, na drugi strani pa se nasprotovanje in odkrita sovražnost celo krepi. Tovrstni razkol med javnim mnenjem je običajen, kadar se v družbi razpravlja o normah, ki se zdijo samoumevne. Tako smo soočeni z začaranim krogom; širša družbena razkritja istospolno usmerjenih bi bistveno prispevala k povečanju strpnosti do homoseksualnosti, saj večino predsodkov in strahov izvira iz nepoznavanja, po drugi strani pa se istospolno usmerjeni ne razkrijejo, ker jih družba še vedno stigmatizira in ne vključuje v celoti. Vsako razkritje postane zaradi homofobične družbe tako tveganje lastne varnosti. Čas, ko bi v družbi živeli moto: »Različnost nas bogati, ne siromaši!«, k nam torej še ni prišel. Homoseksualci so sicer povabljeni v družbo, a na način, ki ga določa heteroseksualna večina.

V empiričnem delu me je zanimalo, kako so vsi zgoraj naštetih dejavniki vplivali na oblikovanje posameznikove homoseksualne identitete, komu in zakaj so se prvemu razkrili, kolikšen je obseg njihovega razkritja in vzroke za njihove odločitve glede razkritja. Ali drugače: raziskala sem njihove socialne in družinske kontekste, v katerih živijo in osvetlila nekaj težav, s katerimi se srečujejo zaradi svoje spolne usmerjenosti. Opravila sem poizvedovalno kvalitativno raziskavo in njene podatke ročno obdelala. Iz različnih zornih kotov sem poskušala prikazati, da so istospolno usmerjeni v družbi še vedno stigmatizirani, marginalizirani in diskriminirani manjšina, ker širša javnost še vedno ni dovolj informirana in senzibilizirana za vprašanja glede istospolne usmerjenosti. Na žalost je, govoriti o homoseksualnosti še vedno razumljeno kot promocija homoseksualnosti in ker na tem področju vlada tišina, se skrivnostnost okoli homoseksualnosti samo povečuje. Izsledki moje raziskave so tako potrdili že poznani stavek, ki se dotika istospolne usmerjenosti: »Sprejeti med prijatelji, zavrnjeni v družbi...«.